

המחיר 3 ש"ח
פרטים בעמוד 3

גליון 292 • פרשת ואתחנן – נחמו תשפ"ה

האוצר השבוע מוקדש לעילוי נשמת הגה"צ רבי נחמן ב"ר דוד לייכטונג זצ"ל
במלאות ל' שנים להסתלקותו, י"ז מנ"א תשנ"ה - תשפ"ה

אוצר הפרשה

ממרן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

'תחזקנה ידיכם בעמלה של תורה'

כינוס חירום שע"י 'ועד הישיבות בארה"ק' נערך למאות ראשי
הישיבות מכלל העדות והחוגים בראשות רשכבה"ג רבינו
מרן הגר"ד לנדו שליט"א לשמירת מעמדם של בני הישיבות.
הסיקור המלא: גליון 'בענינא דיומא'

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

בליל שישי בחצות!

ט"ו באב ליל השידוכים של השנה

יום טוב

לישראל!

**מופת הישועה לזכות לשמחה פרטית
בבשורת ישועה בשידוכים בנקל ובלי עגמת נפש
כפי שהורה מרן שר התורה זיע"א**

לקיים בליל שישי ערב ט"ו באב בחצות הלילה בעמוקה

סדר סגולת רינה של תורה

תפילה ובקשה בכח התורה ע"י מאות עמלי התוה"ק

בהשתתפות רבותינו

ליבם של ישראל מרן הגאון

רבי **בנימין פינקל** שליט"א

ראש הישיבה מרן הגאון

רבי **שרגא שטינמן** שליט"א

תיקון הרש"ש וסדר 'פדיון נפש' למציאת זיווג בנקל

הזכרת פסוקי שמות המבקשים וסדר קר"ע שט"ן באופן אישי
ומיוחד ע"י חבורת מקובלים יודעי ח"ן - בראשות הגאון הצדיק
רבי **מרדכי ליבר כהן** שליט"א

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בנשיאות מרן ראש הישיבה הגר"ש שטינמן שליט"א
בני ברק • ירושלים • חיפה • מודיעין עילית • ביתר עילית
ירוחם • אופקים • תל ציון • עפולה • גני איילון

אלפים נושעו בסגולת רינה של תורה – בסייעתא דשמיא הפעם זה הנס שלך!

0722-600-200

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

ביהכ"נ המרכזי נוף הגליל	ביהכ"נ תפארת ישראל ישיבת נחלת הלויים	ביהכ"נ רמב"ם ישיבת פוניבז' - אהל קדושים ישיבת ארחות תורה ישיבת בית מדרש עליון ישיבת סלבודקא ביהכ"נ הליכות חיים ביהכ"נ תפארת ציון ביהכ"נ אהל תמר ביהכ"נ יד אהרן ביהכ"נ המרכזי שיכון ה' ביהכ"נ חניכי הישיבות שיכון ה' ביהכ"נ דרכי אי"ש ביהכ"נ חמדת צבי ביה"כ שונה הלכות ביה"כ שיח תפילה כולל ברסלב ביה"כ צעירים ביה"כ מוהליבר ביהכ"נ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג ביהכ"נ אילת השחר פרדס כץ ביהכ"נ בית אהרן פרדס כץ ביהכ"נ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ רש"י 14 ב"ב קומה ב'	אופקים ביהכ"נ קוית ביה"כ שערי תפילה ביה"כ זכרון אליהו ביה"כ אילת השחר
נתיבות ביה"כ בית יצחק ישיבת שכר שכיר	כרמיאל ישיבת רנה של תורה קהילת תורה ותפילה		אלעד ביהכ"נ מאור שרגא ביהכ"נ הר"ן ביהכ"נ דגל התורה ביהכ"נ אחיעזר ישיבת תורה בתפארתה ישיבת כנסת יחזקאל
נתניה מנין אברכים	לוד - גני איילון ביהכ"נ המרכזי ביהכ"נ אהבת תורה ביהכ"נ תורה ותפילה		אשדוד ביהכ"נ בית שמואל ביהכ"נ עטרת צבי
פתח תקוה ביהכ"נ שירת מרים	מודיעין עילית ביהכ"נ חזון דוד ביהכ"נ משובב נתיבות ביהכ"נ בית תפילה ביהכ"נ נאות השמחה ביהכ"נ קהילת מרומי שדה כולל בית אבא כולל עטרת שלמה ביהכ"נ תורה ותפילה ביהכ"נ שיח יצחק ביהכ"נ המרכזי ביהכ"נ זכרון משה ביהכ"נ קהילת משך חכמה ביהכ"נ המרכזי נאות הפסגה ביהכ"נ קהילת יח"ל ביהכ"נ חניכי ארחות תורה ביהכ"נ אהל יוסף מאיר כולל לב אחד קהילת קצות החושן קהילת אהל אברהם חפציבה נאות עילית ביה"כ רמב"ם נאות עילית מרכזי מהרי"ל המרכזי גן הדסים קהילת הרשב"א		באר יעקב ישיבת גרודנא
עוצם ישיבת נר זרח	קרית יערים - טלזסטון ביה"כ המרכזי בני הישיבות ישיבת כתר תורה	חריש אהבת תורה	בית שמש ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית ישיבת אור לישירים ביהכ"נ אהבת תורה ביהכ"נ אור אליהו ביהכ"נ בית אביי ישיבת נתיבות חיים ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנז רמה ד ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם
קרית אתא ביה"כ המרכזי שביט	ראשון לציון ישיבת עטרת שלמה	טבריה - נוף פוריה ביהכ"נ המרכזי	ביתר ביה"כ זכור לאברהם ישיבת הר"ן
רחובות ביהכ"נ היכל זרח ישיבת מאור התלמוד	רכסים ביהכ"נ בית יצחק ביהכ"נ שבטי ישראל ביהכ"נ בני הישיבות ביהכ"נ היכל משה ביהכ"נ מאורות ביה"כ אהל מלכה ביה"כ מנין אברכים	ירושלים ישיבת מיר רמת שלמה: ביהכ"נ חזו"א נוה יעקב מרכז: חניכי הישיבות רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות רמות: ביהכ"נ משכן שרגא ביהכ"נ שערי תבונה ביה"כ אהל יוסף ביה"כ מרום הרים	בני ברק ביהכ"נ לדרמן ביהכ"נ המרכזי רמת אלחנן ביהכ"נ נחלת משה כולל חזון איש כולל בית הלל ביהכ"נ משכנות יעקב ביהכ"נ חניכי ארחות תורה ביהכ"נ דברי שיר ביהכ"נ בית השם ביהכ"נ אהל יעקב ולאה ביהכ"נ נאות יוסף
תל ציון ביה"כ המרכזי	נוף הגליל ביהכ"נ המרכזי הר יונה	זכרון יעקב ביהכ"נ מסילת ישרים	
תפרח ביהכ"נ בית יוסף		חיפה	

בעז"ה גם בימי בין הזמנים האוצר י"ל מידי שבוע ונשתדל בס"ד שיגיע לכלל המוקדים ברחבי הארץ.
בקשתינו מהציבור לקחת חלק בזיכוי הרבים!
אלו הנוסעים או המזדמנים מב"ב לערים השונות שיעזרו קשר במספר 055-7600055.
תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)
בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגורייה אוצר הפרשה
לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות
במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

קו החירום - דעת תורה בעיני השעה: 03.313.3306

בו ניתן להאזין להוראות וחיזוקים ממרן ורבנן גדולי הדור ובראשם תשכנה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א
- שימו לב למספר החדש -

במלאות ארבעים שנה להסתלקות
מרן רבינו קדוש ישראל

בעל קהילות יעקב

זצוקללה

יתקיים בעזה"ש

יריד ספרים ענק

בו ניתן יהיה להשיג ספרי

מרן בעל קהילות יעקב זצוקללה

וכל ספרי מרן שר התורה רשכבה"ג

רבינו חיים קניבסקי זצוקללה

כולל ספרים המביאים מדבריו - שו"ת, כתבים ושמיעות

בימים רביעי וחמישי י"ט וכו' מנחם אב
באולם שע"י ביהכ"נ לדרמן
בין השעות 10.00 עד 22.00

וכן אלפי ספרים יד שניה
כולל גמרות "עוז וחדר" (אדום / כחול)
במחירים מוזלים

מיוחד:
ל'אוצר
הפרשה'

כתבה מתוך מוסף 'שבת קודש' שע"י 'יתד נאמן' עש"ק פ' 'כי תבוא' תשנ"ה
לדמותו של הצדיק רבי נחמן לייכטונג זצוק"ל
מובא לרגל מלאות ל' שנים להסתלקותו.
י"ז אב תשנ"ה - תשפ"ה

הקב"ה גוזר וצדיק מקיים

לדמותו | הגה"צ ר' נחמן לייכטונג זצ"ל

נתבקשנו ע"י אחד מגדולי הדור שליט"א¹ שלמען לא יהיה הנפטר זצ"ל בגרר תלמיד חכם שלא נספר כהלכה הרי שמצוה לפרסם לאלו שלא זכו להכיר את מעשיו הגדולים ודרכו בקודש בעבודת הבורא.

אליהו דושניצר זצ"ל ששימש משגיח בשיבת לומז'א, והתאבק בעפר רגליו ללמוד ממנו אורחות חיים, רבו זה היה לו לרב מובהק ובכל הליכותיו ניכרה תורת רבו. נוהג היה רבי נחמן זצ"ל שכאשר היה לו דבר לא ברור בהנהגת רבו לא היה שואלו אלא היה מביט על רבו ואז היה ר' אליהו ניגש אליו ושואלו מה לא ברור לו. פעם אחת ראה את רבו זצ"ל מזמין סופר שיכתוב עבורו זוג פרשיות תפילין הסופר כתבם בביהמ"ד ור' אליהו זצ"ל היה מציץ מאחוריו לראות כדת כיצד הוא עושה, הדבר היה לפלא בעיני ר' נחמן והביט על פני רבו, וכך השיב לו רבו זצ"ל: אם אתה שואל מדוע אני עוקב אחר כתיבתו שהרי אם היה מבקש ממני כל הוני הייתי סומך עליו ונותנו לו, אבל עכשיו שהוא כותב עבורי ברצוני להיות בטוח שעושה זאת על צד היותר טוב.

היה נוהג להתייעץ רבות עם מרן החזו"א זצ"ל שהיה מקרבו בקירבה ובחיבה יתירה, ואת פסקיו בענייני הלכה היה מעביר לאנשי 'כפר חסידים' בתקופה ששהה במקום זה.

בתקופת מלחמת העולם השנייה היו אנשי ההגנה מתריסים בו: 'קום התגייס לצבא הבריטי' וכך היה מדי לילה בלילה. ואז אמר לו אביו: 'נחמן אינך יכול להישאר כאן, הרשעים האלו לא יתנו לך מנוחה'. והציע לו לנסוע ל'כפר חסידים' שם זה מקום קטן ולא יפריעו לו, הוא נטל עמו את חבילתו ונסע לשם וכך היה סדר יומו בתקופה ההיא היה נוהג לקום בחצות ליל הלך לביהמ"ד ולמד עד אור הבוקר תפילת שחרית פת שחרית

'חברת לינה' והמאמץ היה כדאי...

בהיותו ילד הלך רבי נחמן זצ"ל עם אמו ע"ה לשוק וראה אצל אחד המוכרים סוודר תלוי על קולב הנער התחנן לפני אמו שתקנה את הסוודר עבורו והיא כמובן סירבה בטענה של חוסר כסף לאחר הפצרות רבות של הילד ולאחר שהמוכר פנה אל האמא ואמר לה: תקחי את הסוודר וכשיהי לך מעות תשלמי, הסכימה לקחתו הביתה, לשמחתו של הנער. בהגיעה לביתה הטמינה את הבגד בארון ונעלה אותו במפתח, רק לאחר כמה ימים כשהיה בידה לפרוע החוב הוציאה את הסוודר מהארון ונתנה לבנה ר' נחמן ללבושו!

בבית גדול זה גדל הנער כבר משחר נעוריו היה ניכר בו כי יראת אלוקים בוערת בלבבו. מגיל שבע קבע תפילתו כוותיקין בהיותו מהקבועים במניין הוותיקין בביהמ"ד הגדול בפתח תקוה - מקום מגוריו, והיה משכים קום שעה ארוכה לפני התפילה כדי להסמיך תורה לתפילה, וכך נהג עד יומו האחרון. תפילתו היתה בהשתפכות הנפש כל תיבה היתה יוצאת מפיו במתינות ובבירור כמונה מעות ומסר נפשו לעבודת התפילה כראוי, כשהוא משקיע עבודה בקריאת פרשת ק"ש וקבלת עול מלכות שמים בכוונה הרצויה. וכך בשאר חלקי התפילה - בתפילת שמו"ע היה מתפלל עבור חולים רבים שביקשו ממנו להעתיק עבורם.

בימי בחרותו בפ"ת דבק במורו ורבו הגה"צ רבי

מיחידי סגולה שבדור היה. איש הלכה ומוסר עמוד התפילה והאמונה שכל הליכותיו היו קודש לעבודת הבורא בלבד. לאחר פטירתו נטמן סמוך לציונו של הגה"צ רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל.

בי"ז אב תשנ"ה נלב"ע הגה"צ רבי נחמן לייכטונג זצ"ל המונים הלכו אחר מטתו, ובראשם גדולי התורה שליט"א נתבקשנו ע"י אחד מגדולי הדור שליט"א שלמען לא יהיה הנפטר זצ"ל בגדר תלמיד חכם שלא נספד כהלכה - הרי שמצוה לפרסם לאלו שלא זכו להכיר את מעשיו הגדולים ודרכו בקודש בעבודת הבורא. ויה"ר שיהיו הדברים לתועלת בעה"י ולעילוי נשמתו הטהורה, תודתנו נתונה לאחד ממקורביו ותלמידיו הרב ר' נחמן פוקסברומר שליט"א, שהאיר לנו אודות תולדות חייו של רבי נחמן זצ"ל כמובן שבמאמר זה באו קוים לדמותו אך עדיין לא נגענו בקצה גדלותו הענקית והאצילה.

רבי נחמן זצ"ל נולד לפני ע"ח שנים, לאביו רבי דוד ז"ל ולאמו מרת אסתר הדס ע"ה. אביו ז"ל היה בעל חסד גדול בין בגופו בין בממונו, ויעידו על כך אנשי פ"ת שזוכרים כיצד סייע לכל נזקק ולכל חולה. אמו ע"ה היתה מומחית לעשיית בענקס [כוסות רוח] ולא חסכה כל מאמץ וטירחה לעשות את מלאכתה פעם שבה הביתה רטובה עד לשד עצמותיה מהגשמים העזים שירדו באותה עת לשאלת הנוכחים וכל כך למה חשיבה שהצליחה להביא מטבע שילינג עבור

¹ א.ה. ה"ה רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל.

אח"כ היו נוסעים לעבודת השדה וחוזרים מן העבודה לתפילת מנחה ומעריב לאחר ארוחת ערב היה נס את שנתו עד חצות ליל וחוזר חלילה. בערוב ימיו היה אומר שמה שהספיק ללמוד בכפר חסידים שוב לא השיג מימיו. ימי שיש ושבת היו מוקדשים כולם ללימוד התורה, ובגמר סעודת שבת בבוקר היה לומד ב'עזרת נשים' עד הלילה.

בהגיעו לפרקו, שהיה לומד בלומז'א אירע שנעליו היו זקוקות לתיקון, והלך לסנדלר המקומי ע"מ לתקן. תוך כדי כך שאלו הסנדלר אם הוא מעוניין בשידוך ור' נחמן השיב: 'עכשיו זה חודש אלול ובישיבה אין זה הזמן המתאים לשידוכים'. אך לאחר שיכנוע ארוך הסכים להיפגש עם המיועדת תוך כדי שהוא מקצר מאוד בזמן הפגישה - הרי אלול היום. תוך תקופה קצרה נישאו ר' נחמן ואשתו מרת חנה ע"ה.

על אף צניעותו המופלגת התפרסם כצדיק ות"ח מופלא שבכל תנועותיו מתייעץ עם ד' חלקי שו"ע ולא זו אפילו כמלא נימא מהוראת ההלכה לשם כך היה חוזר ומשנן פעמים אין ספור את השו"ע המשנה ברורה ושאר הנושאים כלים עד שהפך לבקיא נפלא בשו"ע או"ח עם נ"כ.

התמדתו היתה לשם דבר, בהיותו מקפיד שלא להפסיק באמצע לימודו, ונזהר בזהירות יתירה שלא לעשות שיחה בטילה בזמן הלימוד, רק לדברים הנצרכים ביותר היה מפסיק לזמן מועט ומיד שב לתלמודו, תורת חסד היתה על לשונו - שלמד לעצמו ולימד לאחרים, ורוב לימודו היה עם חברותות צעירים ומבוגרים כאחד ואף עם נערים רכים, ועם כל אחד למד לפי דרגתו בבהירות והסברה נפלאה, פעמים רבות כשהיה נפגש עם בנ"א אף שלא הכירם מיד בשיחה הראשונה עמם היה שואלם על עניין קביעות עיתים לתורה והיה מציע עצמו לקבוע לימודו עמם. כמו כן קירב צעירים רבים הרחוקים

▲ נהרה של שמחה שפוכה על פניו של רבי נחמן בסיום מצוות אפיית המצות.

מתורה ללימוד התורה מתוך אהבה ותשוקה עזה כשהוא תומך בהם ומסייע בידם לעלות במעלות התורה והיראה. בימי מגוריו בפ"ת היה אומר שיעורים קבועים במ"ב לצעירי הצאן תלמידי ישיבת 'אור ישראל', ורבות השפיע עליהם מהנהגתו המוסרית שהיה לומד מוסר בהשתפכות הנפש ובשפתיים דולקות, ומכל הליכותיו שהיו כולן שקולות ומדודות עפ"י דרך התורה.

נוהג היה לרכוש ציציות מהודרות וזוגות תפילין שהתעסק רבות בעשייתן לפי כל דקדוקי ההלכה והיה מחלקם חנים לתלמידי ישיבות שלא היתה בידי משפחתם האפשרות לרכוש עבורם ציצית ותפילין מהודרים, והכל כדי לזכות את ישראל בקיום המצוות כהלכתן.

הקפיד מאוד בעסק התפילין היה מהדר אחר בתים שהיה עושה אצל ת"ח אחד בירושלים שהיה מכינם עבורו בהידור מיוחד. היה מקפיד שלא יהיו הבתים גדולים והיה מגיע למדוד עם קליבר אם הריבוע היה מושלם. פעם אחת הספיק ה'בתים מאכר' להכניס הפרשיות ללא שו"ר נחמן עומד על גביו, ולאחר מכן ביקש ממנו ר' נחמן לראות כיצד הכניסם. וכי אינך סומך עלי? השיב לו ה'בתים מאכר' "וכי רק מאתמול אתה מכירני, והרי אני במקצוע זה עשרות בשנים..." ר' נחמן לא וויתר והיה מוכרח להוציא הפרשיות כשהוציאו נתגלה שפרשה אחת נכנסה הפוך... ויהי לפלא.

כשהיה עובד למחיייתו בביח"ר לעורות בפ"ת, הקפיד שלא לומר 'שלום' לפועלים. "את שמו של הקב"ה אין להזכיר במקום שיש בו ריח רע" אמר. הוא היה מרים את ידו לעבר הפועלים, וכך הבינו שהוא משיב להם שלום בדרך זו.

בערש"ק לאחר חצות כבר היתה בביתו אווירה של שב"ק. היה מדליק טו"ב נרות גדולים ו-4 'לומפין' מנפט שהיו דולקים עד אור הבוקר. חשש ללמוד לאורם משום 'שמא יטה', והיה קורא תהילים. במוצש"ק כבר היה מכין ה'לומפין', מנקה אותם וממלא נפט לשבת הבאה.

באחרית ימיו זכה לכתוב ס"ת מהודר ומיוחד במינו שהגיעו כמה פעמים ובכל יום היה קורא בו בביתו. את עצי החיים של הס"ת עשה כמו ידיו. וכך את היריעות תפרן לבדו. הוא קנה עצים מן הנגר והרכיבם לארון קודש הוא תאב למצוה מושלמת מרישא ועד גמירא.

כשהיה תר אחר ארבעת המינים לחג הסוכות, היה משלם למוכר גם אם בדקם והחליט שלא לקנותם מחשש שמא פגם.

צדיק באמונתו יחיה: האמונה היתה נר לרגליו ובכל אירוע שפגע בו ראה יד ה' והיה מחפש מה בידו לתקן ומה רמזו לו מן השמים בכך, כך גם לפני כל פעולה שהיה הולך לעשות כגון קנייה

במכולת או בישול מאכליו - היה מקדים תפילה קצרה שיעזור לו השי"ת ויזמין לו כל צרכיו כיהאמין וחי שהכל מאתו יתב', ומלבד רצונו יתב' אין כלום בבריאה.

כל ימיו חי תוך כדי הסתפקות במועט ומאס בכל דבר שריח מותרות היה נודף ממנו, היה משוחח עם באי ביתו שיסוד קנייני הרוחניות הוא שלא לרדוף אחר תענוגות עולם הזה, ונאה דורש ונאה מקיים. לא נהנה כלום מהעוה"ז. לא היה לו טלפון בביתו, לא השתמש במראה, ולא היה נוסע באוטובוסים מחמת ראיות האסורות, אך מאידך גיסא היה מפזר ממון רב להידור מצוה, והיה מרבה לחבב המצוות בגופו ובממונו. כך היה בקניית ד' מינים לסוכות, בהידור תפילין, ציצית ומזוזה, בכתבת ס"ת שכתב לעצמו, וכך גם בהכנת מאכלים לסעודות שבת.

בטחונו בהקב"ה היה באופן מופלא. בחצירו שבכפר גנים היה מגדל פירות שבעת המינים, ואח"כ היה מגדל מהנ"ל גם בחצירו שבב"ב. ליד עצי הגפנים כשהיו מבשילות היו מתעופפים דבורים רבים למיניהם, ואנשים פחדו לעבור במקום מחשש עקיצה, ר' נחמן זצ"ל מעולם לא נפגע על ידם בטענתו: אין הערוד ממית אלא החטא...

לפני כ"ג שנה משהתרבו חילולי השבת סמוך לביתו בפ"ת, עקר דירתו לב"ב, מיד עם בואו התלקטו סביבו בני תורה רבים שקבע לימודו עמם והיה משפיע מרוחו עליהם, את תפילת שחרית קבע כוותיקין בביהכנ"ס 'לדרמן', ואת תפילת מנחה וערבית קבע בישיבת 'בית הלל', שם גם הקפיד שלא לחסר מקביעות סדר מוסר הנהוג בישיבה. לקירבה מיוחדת זכה מגדולי התורה שליט"א שהכירו בגדלותו וכיבדוהו בהערצה מרובה.

שבועיים לפני פטירתו חלה אך נאמן למשנתו הרוחנית סירב להזדקק ולדרוש ברופאים ונשאר בביתו ביומו האחרון חש בלבו והרב חנניה צולק יו"ר 'עזר מציון' מיהר להעבירו לבית הרפואה 'מעייני הישועה', לאחר שעה קלה השיב רבי נחמן את נשמתו לשמי רום, כשסביב מטתו עומדים מניין וקוראים 'שמע ישראל'. כבוד גדול עשו לו במותו, וגדולי ראשי הישיבות מרבים בשבחיו, ומעוררים את העם לשוב בתשובה בעקבות פטירתו של האי גברא רבא.

בקבוק גדול של יין משובח היה מונח אצלו לקראת ביאת משיח צדקנו בב"א. למטרה זו הכין גם חליפה מיוחדת.

רבי נחמן זצ"ל נסתלק לבית עולמו ללא שהשאר שם ושארית בארץ, אך מעשיהם של צדיקים הם הם תולדותם. רבים ממקורביו ומבאי ביתו קיבלו על עצמם ללמוד משניות לעילוי נשמת רבם - רבי נחמן ב"ר דוד זצ"ל.

מי יתן לנו תמורתו.

הדרכה מפורטת בחובת השעה!

מרשכבה"ג רבינו מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א

באסיפה ההיסטורית ע"י ועד הישיבות אור לו' אב תשפ"ה

לאור קריאת נשיא ועד הישיבות מנהיג הדור רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א התקבצו ובאו מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, כלל ראשי הישיבות שליט"א מכל החוגים והעדות בכל אתר ואתר לאסיפת ועד הישיבות לייקר לומדי התורה, ולזעוק נגד גזירת הגיוס הנוראה. במרכז המעמד נשמע בחרדת קודש לדעת הדרך אשר ילכו בה, לשמוע הכוונה והדרכה, דעת התורה בחובת השעה, משא המרכזי ממנהיג הדור שליט"א שפתח את משאו בקול אדיר:

"עם ישראל נעשה לעם על ידי קבלת התורה וקיום המצוות, כמו שנאמר 'הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם להשם אלקיך ושמעת בקול השם אלקיך ועשית את מצותו ואת חקיו', כך גדלו וחונכו כל הדורות, גם אותם אלו שלא זכו לחבוש את ספסלי בית המדרש, זו אמונתנו ואנו בטוחים בצדקת דרכנו ואיננו צריכים להצטדק בפני איש, והדבר פשוט וברור הוא כי היכלי הישיבות והכוללים הם מבצרם של לומדי התורה ואין כוח בעולם אשר יוכל להם.

"דוד המלך אומר 'טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך' ופירש רש"י, טוב היה בעיני כשהייתי סובל יסורים כדי ללמוד תורה בצער.

"תמיד הציקו ללומדי תורה, הצרו את צעדיהם, וניסו לפגוע בהם ולהשפיל את כבודם, בכל דור ודור הקשיים שהוצבו בפני לומדי התורה פשטו ולבשו צורה, וביתר שאת - מעת שגלתה כנסת ישראל מארצה ומכבודה, כך היא דרכה של תורה וכך גדלו גדולי התורה - 'טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך'.

בשלב זה התמקד רבינו מרן שליט"א על המצב הנוכחי: "וכעת מקרוב באו, כאלו שלא זכו לטעום את נועם ערבותה של תורה, המתוקה מדבש ונופת צופים, ואינם משכילים להבין כי קיומו של עם ישראל תלוי אך ורק בלימוד התורה, בריבוי לומדיה, בפריחת היכליה, וקמו על עולם התורה, ושלחו עשרות אלפי צווי גיוס לבני הישיבות ואברכי הכוללים, וזוממים לכרות את הענף עליו הם נשענים, רחמנא ליצלן.

ורבינו מרן שליט"א מכריז בקול ברור: "כמובן, שגדולי ישראל, דעתם נתונה תדיר, להפר עצת שונאי התורה, ולפעול למען לומדי התורה שכל כלי יוצר עליהם לא יצלח, ויוכלו ללמוד בשלות השקט ובנועם וברווחה, ולכן מעמידים גדולי ישראל את שליחיהם הנאמנים הפועלים באחריות ובהשקט כפי המסורת שקבלנו מרבתינו על דרכי הפעולה מול הרשויות, ללא התלהמות בלתי אחראית.

וכאן הרים מרן שליט"א את קולו בשאגה שהחרידה את הלבבות: "אבל, באם חס ושלום יפגעו הרשויות בבני הישיבות, נרעיש עולם ומלואו עם כל הכוחות והלב, והרשויות ימצאו את עצמם מול יהדות חרדית עולמית מלוכדת הנלחמת על נשמת אפה!".

והזעקה הולכת ונוקבת: וכעת בגלותנו, מלבד איומי הרשויות לכלוא בני ישיבות "בעוון" לימוד התורה, וההצקות ללומדי התורה בקשיים כספיים, באים אותם גורמים, שכל מטרתם לקעקע את עולם התורה, ובחלקת לשונם מציעים פיתויי ממון פסולים בכל מיני שיטות מתוחכמות, ומשמיעים בדיות וכזבים ליצור מצג שווא בכדי לשבור את עוז רוחם של גיבורי החיל לומדי התורה.

"היעלה על דעת אדם לקעקע את השבת בשביל ממון?! כל בן ישיבה שמצטרף לפיתויים האלו, מקעקע את חומת הדת ואת מבצרי התורה, ולא משנה איזה בגד הוא ילבש! כל המסגרות הצבאיות פסולות ומזיקות ללומדי התורה! ואם מצטרף אליהם, עוקר עצמו משורש גידולו! ואיך יוכל לחנך בניו במשמרת היהדות ובמסורת אבות!?"

וכנשוא האומן את היונק מחדד מרן שליט"א בפני ראשי עם קודש: "והנני פונה אליכם, כבוד הגאונים ראשי הישיבות שליט"א, כולנו יודעים כי מסורת הישיבות היא, לימוד התורה, וחינוך ליראת שמים ומידות טובות, ובימים כתיקונם ראשי הישיבות מנחילים לשומעי לקחם אך ורק תורה, יראת שמים טהורה, ומוסר המידות, ותו לא, הפוך בה והפוך בה דכולא בה. "אך בעת כזאת המבוקש מראשי הישיבות והמחנכים, לחזק ליבם ורוחם של לומדי התורה, לבל יפלו ברוחם חלילה, וכל אחד יודע את הלך רוחם של שומעי לקח, באופן מסירת הדברים שבו ירים את קרנם ויחזקם בדברים, כראוי וכיאות.

"וגם באופן המעשי, נקראים ראשי הישיבות שליט"א למנות אדם קבוע מתוך הישיבה, וליידע את בני הישיבה שבכל סיבוך עם הרשויות חלילה, יפנו לממונה, אשר ידריכו אותו במומלץ לעשות במקרים כאלו.

רבינו מרן שליט"א מחדד את ההנחיות לבני הישיבות הקדושות: "ובמיוחד יש להזהיר ולהיזהר במשנה זהירות, שלא לתת לקמים עלינו את הכלים לבצע את זממם רחמנא ליצלן, ולכן חובה על בני הישיבות שלא להתוודע לרשויות, ולא להתגרות בהם, וכפי שפורסם לא אחת, ובפרט שכונתם מוצהרת כעת, לעצור לומדי התורה, השם ישמרנו.

"ואדברה בעת כזאת צריך להרבות כבוד שמים, שיאמרו פלוני שלמד תורה כמה מתקנים מעשיו וכמה נאים דרכיו, ואף שדרכו של עולם לנוח בימים אלו ולהחליף כוח לקראת זמן אלול, כדאי עד מאד להוסיף לימוד על לימודו יותר ממה שרגיל תמיד בימי בין הזמנים, ולהקפיד על קיום המצוות ובהירות מעבירות, ולא להקל ראש בחובותיו של כל אדם בכל מקום ובכל זמן".

בסיום דבריו הנוקבים בירך מרן שליט"א: "יהי רצון שנזכה לעשות רצון אבינו שבשמים, ובזכות עוז לימוד התורה, אשר כל חפצים לא ישוו בה, ובזכות עמידתם האיתנה של לומדי התורה מול גזרות הרשויות, יסיר השם חרפת עמו ומלאה הארץ דעה את השם, וישיב לב בנים לאביהם שבשמים, ושקט ושאנן ישראל, אכ"י"ר".

בין הזמנים לבן עליה במשנת רבותינו

חוב הלימוד בכל עת מהחפץ חיים

החפץ חיים הי' מפרש מאמרם ז"ל (מגילה ג') כשהמלאך תבע את יהושע וא"ל אמש בטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו בטלתם תורה, אמר לו על איזה מהן באת, אמר לו המלאך עתה באתי ובתוס' פי' על תלמוד תורה באתי, דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

והנה רוב המצוות הזמן גורמם, יש שנוהגים ביום ויש שנוהגים בלילה, ויש שנוהגים בשעות קבועות ובזמנים ידועים, לא כן הוא לימוד התורה, שנוהג בין ביום ובין בלילה, דכתיב והגית בו יומם ולילה, כל רגע הוא הזמן ללימוד התורה, "עתה" כלומר ברגע זה ממש, מה עלינו לעשות? להגות בתורה!

לכן כששמע יהושע "עתה באתי" הבין מיד שעל ביטול תורה בא, מיד וילן יהושע בתוך העמק, אר"י שלן בעומקה של הלכה, לא חכה אפילו רגע, כי אם תיכף התעמק בלימוד התורה.

החפץ חיים מדבר על הפסקה מלימוד בזמן מועט ביום או בלילה, וק"ו על הפסקה מלימוד למשך זמן בין הזמנים להפסיק ח"ו מעבר למנוחה הנדרשת.

רציפות והתמדת הלימוד סוד הקדושה

כתב החזו"א בקובץ אגרותיו הוראה לזמן הלימוד שבודאי כוחה יפה גם לימי בין הזמנים שלא להפסיק את הרציפות והעלי' שרכשנו במשך הזמן. וזה לשונו.

ההזנחה את זרם החיים למסלולו ולהרגלו היא שרש הזנחת התורה. ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו, האפס וההעדר. הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן.

עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח.

מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד. אפשר לקבוע לימודים שונים בכל יום כמו לימוד תורה שבכתב עם פרש"י. לימוד משנה. ספרי מוסר. גמ' בעיון ובמהירות. לקנות חבר טוב. ללמוד בבית"מ ועוד. והעיקר לזכור לפני מי אתה עמל ולבלי להסיח דעת מזה. **קוב"א ח"א א ג'.**

עם בטלה לא נחים הגאון רבי דוב יפה מהחזו"א

הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל סיפר שהוא שאל את החזו"א מה עושים בבין הזמנים, והחזו"א אמר לו "בבין הזמנים לומדים כפול", והוא שאל והרי צריכים לנוח, והחזו"א השיב לו "ע"י בטלה לא נחים".

עוד סיפר שהוא שאל את החזו"א למה שלא יצאו הבחורים בבין הזמנים להתעסק בהצלת נפשות, והחזו"א השיב שכל בחור הוא במעמד של "ספק גדול הדור" וכל פעילות שכזו יכולה לסכן אותו.

יש לי "היתר" ללמוד בבין הזמנים

רבן של ישראל רבינו מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א מספר שלפני בין הזמנים הוא הלך לחזון איש כדי להיפרד ממנו ולהתברך, החזו"א אמר לו בהלצה "נו, בבין הזמנים הרי אסור ללמוד", "אבל לי יש לזה היתר..." "בשעת הדחק אתה יכול לסמוך על ההיתר שלי".

וסיפר מרן שליט"א שהחזו"א אמר את זה בנעימות הקול ובחביבות מיוחדת עם כל "הניגון" כך שהדברים חדרו ללב עם כל הרגש המיוחד, ובאותו בין הזמנים זה נכנס לו חזק מאוד לעצמות, ולמד בזכות ההיתר הזה בכפל כפליים.

מכתב רבן של ישראל רבינו מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

אשרי כל המכוין דרכיו בבין הזמנים על פיהם לשמור ולעשות ולקיים בכל מילואם. ויזכה לשוב לבית השם בלב טהור ורוח נכון ונפש שוקקה לעלות ולהתעלות בכל קניני תורה לימודה שקידתה ועמלה. אחת שאלתי מאת השם וכו'.

אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר

באדיבות: ביהמ"ד חזו"א, ניתן להירשם לקבלת ד"ת מרבותינו: ardt832@gmail.com

עטרת תפארת

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שביעי מהחברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

ובהם נהגה "יומם ולילה"

לנצל "כל רגע"

כי הם "חיינו" ואורך ימינו, ובהם "יומם ולילה", כך אומר כל אחד ואחד מאתנו "כל ערב" בברכת אהבת עולם. אך חובה עלינו לראות שהדברים יהיו נאמרים "באמת" ולא ח"ו... ובפרט בשבועות אלו, שהמושג "ביטול תורה" צריך חיוזק מיוחד! נראה איפה להביא מדברי רבנו, שה' מזהיר וחוזר ומזהיר, בימים אלו בפרט, מתוך "חיל ורעדה", לראות "לנצל כל רגע" ללימוד תורה.

"פחדו" של יעקב אבינו

ונתחיל בדברים שאמר בישיבתו הק' "ארחות תורה", למחרת תשעה באב בבוקר. כאשר זכינו ברוב חסדו ית"ש שה' בא רבנו בכל סיום זמן, "מיום היווסדה", להראות היבטו לבניו – בני הישיבה הק' על מה שממשיכים את הלימוד עד "למחרת", ואינם בכלל "תיוגה הבורה" ח"ו. וכך פתח את דבריו: מצינו שיעקב אבינו לא רצה לשלוח את בנימין עם אחיו למצרים, אע"פ שהם הוצרכו לנסוע למצרים לקנות אוכל מיוסף, ויוסף אמר להם שלא יבואו רק אם יביאו אתם את בנימין, בכל זאת יעקב אבינו היסס הרבה זמן, ולא ה' יכול לשלוח את בנימין "פן יקראנו אסוף".

והשבטים ראובן ויהודה, היה להם ויכוח שלם עם יעקב, ואע"כ יעקב לא רצה לתת. אי, מאיפה יהיה לאכול? הרי יעקב לא חשב שיפול אוכל מהשמים, בכל זאת לא הסכים לשלוח. כי בזמן שיש "תורה"

– יש הגנה מיוחדת, וכשאין הרבה תורה של ציבור "יותר קשה". לכן כל זמן שהם היו "כולם ביחד", והיו לומדים אצל יעקב אבינו, כמבואר בחז"ל שיעקב למד עם יוסף, וכן עם שאר השבטים, אז כנראה היה הכל בסדר, אבל לשלוח את בנימין בדרך, כשכבר חסר ה"ספסלי" של לימוד התורה, "פחד מאד" יעקב אבינו.

"אין חיתר" ביטול תורה!

אם כן "כל אחד" צריך לדעת, שימי "בין הזמנים" צריך לנצל כמה שאפשר, חוץ אם צריך לנוח קצת, אבל מה שחיוץ מזה, צריך לנצל את "כל" הזמן, ולא לחשוב שיש "חיתר", בבין הזמנים מותר ביטול תורה, אין חיתר לביטול תורה! רק מה, אם נוקטים שזה צורך לבריאות מילא. אבל אם לא, אז בין הזמנים הוא כמו כל הזמן! מאי נפק"מ בין הזמנים מאמצע הזמן.

בתורה כתוב ושננתם לבניך ודברת בם, האם יש מיעוט ולא בבין הזמנים? חז"ל לומדים ודברת בם ולא בדברים בטלים, אבל לא דרשו למעט בין הזמנים... ממילא צריך לדעת שבין הזמנים זה "זמן", רק מה שחושבים שצריך לבריאות... אבל לולא זאת כתוב ודברת בם "בשבתך בבייתך ובכלכתך בדרך".

ואתם שמקיימים כל השנה את הדין ולומדים טוב מאוד, ה' יעזור שגם בבין הזמנים תנצלו את הזמן, לא חלילה וחס למעלה מהכוחות, רק כמה ששייך, מה שלא מפריע לו, כזה נשאר בין הזמנים כמו באמצע הזמן, אין חילוק בין הזמנים לאמצע הזמן, איפה כתוב בתורה בין הזמנים?

יעזור להינצל "מהגזירות"

והמשך: אה! אנחנו צריכים מאוד רחמי שמים... רח"ל בזמן האחרון באו אנשים ורוצים "למעט תורה" בכלל ישראל! לעשות כל מיני דברים, וצריך רחמים מרובים.

פרשת השבוע – ב"בכל" לבבך

ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך. הנה אם ה' המצוה דאהבת ה' סגי בקצת לב, אז גם כשהי' אוהב בכל הלב, אז חיתר לא ה' כ"כ מצוה גדולה, דהוי קצת כאין מצוה ועושה, אבל עכשיו דהציווי בכל הלב, אז המצוה יותר גדולה.

וגם אז כל מה שלבו עולה בתורה, אז לבו גדול יותר, ואז יש עליו מצוה שגם חלק זה שנתוסף לו יאהב. נמצא דתמיד יכול לעלות בהמצוה, שיש לו מצוה עוד יותר גדולה, וכל פעם עולה אצלו גדול המצוה.

נמצא כי זה חסדו יתברך שיהי' לו יותר שבר, ושיוכל לעלות תמיד, ושיתחדש אצלו חלק מצוה חדש, מה שעד עכשיו לא ה' לו, ויכול לעלות בלי סוף, (כת"י שרשם לעצמון).

פרשת

ואתחנן

◆◆◆

שנת

תשפ"ה

◆◆◆

גליון 314

ומה ש"יותר נשתדל ללמוד", הקב"ה יעזור שנתפטר מהם, ונוכל ללמוד תורה, ולקיים מה שהתורה אומרת, וכולנו נזכה שתתרחב תורה, יתרבו ישיבות, יתרבו חדרים, הכל יתרחב! הקב"ה יעזור לנו שנוכח לזה, שתתרחב תורה ויראת שמים, ונוכח בעז"ה "באלול" ללמוד טוב, וימים הנוראים הכל יהיה על צד חיות טוב.

ה' קשה לחזו"א ללמוד..

וסיים דבריו: ה' יעזור, מה שיותר אנשים לומדים, יש יותר סייעתא דשמיא. אומרים שחזו"א היה מתבטא שבזמן בין הזמנים, היה צריך לעשות יותר מאמצים כדי ללמוד, היה "מאוד קשה לו".

ובאמצע הזמן כיון ש"כל הציבור לומדים" היה קל יותר גם אצלו. כאשר כל הציבור לומד, כיון שאדם לומד בבני ברק ואדם לומד בירושלים ובעוד עיירות, יש "יותר סייעתא דשמיא", אך כשמגיע בין הזמנים ולומדים פחות, כבר יותר קשה, כיון שהציבור לא לומד יש "יותר קטגוריה", והיה צריך לעשות יותר מאמצים כדי ללמוד.

ממילא עכשיו שמתחיל בין הזמנים, צריך "לעשות מאד מאמצים" להתחזק, וגם אם לא יכול ללמוד כל היום, לכל הפחות יראה ללמוד "הרבה שעות", כמה שיכול, צריך לעשות מאמצים גדולים להתחזק, ויבכות זה הקב"ה יעזור שניפטר מאלה שרוצים ח"ו למעט תורה בישראל. ע"כ.

עצה "שלא ליפול"

שאלו, האין זוכים שלא ליפול בימי בין הזמנים. תשובה: ילמוד "הרבה" כל יום!

ונתן עצה מעולה לחיוזק בבין הזמנים – לקבל על עצמו "לסיים איזה מסכת" [קטנה] עד סוף בין הזמנים.

"רגע תורה" דבר הכי טוב!

אמר רבנו: הרי "אין טוב אלא תורה", וחזר והדגיש אין טוב "אלא תורה" נמצא ש"רגע אחד" של לימוד התורה, זה הדבר הכי טוב בעולם!

ובכל זאת לדאבוננו "בקלות מאד" אנשים מבטלים את הלימוד, בשביל איזשהו דבר קל... ולא מבינים שאין דבר טוב יותר מזה...

השומע לעצת ה"זקנים"...

ובנוגע ל"טיוולים", לבי דופק... בהעלותי על לבי מה שהי' פעם אחת ביום שישי בפניא דמעלי דשבתא ממש, מיד בתחילת בין הזמנים, התקשר אלי "בבחיילות" יידינו היקר הכלתי נשכח הרה"ג ר' יצחק לוונשטיין זכרנו לברכה, שאבוא "תיכף מיר" לרבנו, היות שרבנו רוצה לכתוב מכתב להזהיר על הטיוולים, אחרי שנסתלקו לעולמם רח"ל באופן נורא שני בני ישיבה יקרים...

ועל אף שהזמן ה' דחוק מאד, אמר שאני חייב לבוא כי רבנו רוצה לכתוב "מיד" מכתב היות שזה "פיקוח נפש". [וכמובן שלאור קריאה כזאת עוזבים את כל הבית כמתכונתו... ורצים לרבנו]. ואז כתב רבינו מכתב דלהלן, כשהוא "בצער נורא ואיום..." [אי"ה ניתן לזהות את הצער והחרדה, על הכתב...]

העתק המכתב: הן עדיין אנו בהתחלת ימי הנופש וכבר קיפחו שני בחורי ישיבות חייבה, ואנו קוראים לכל א' לא ליגרר לטיוולים כי זה סכנת נפשות ממש, והשומע לעצת הזקנים תבוא לו ברכת כל טוב.

כמה ענינים "בהלכה"

וכיון שראינו כמה "חובת" להשתדל "בכל ענין" בשקידתה ועמלה של תורה, ולימדנו רבנו, שהחיוזק "הכי גדול" לתורה, זה "ללמוד..." ולכן ה' אומר שאמירת שיעור כללי, זה "חיוזק לתורה" הלכה למעשה... לכן נביא א"ה כמה דברים מרבנו בעניני הלכה, ויהי רצון שיוסיף "דעת" ופולחן דאורייתא...

סגירת חגורה תוך כדי הילוך...

ונפתח בחידוש ממרן החזו"א זצוק"ל, בדנין הוצאה בשבת. וז"ל (באו"ח סי' ק"ה סק"ו), נראה ללמוד מכאן דאם הוציא בגדו לרה"ר, ולבשו ברה"ר כשהוא מחלץ, חייב.

ועפ"ז אמר רבנו, שמי שיוצא לרה"ר כש"חגורתו" פתוחה, וסוגרה אחר שיוצא לרה"ר, נמצא שעושה בזה "הנחה", וברה"ר דאורייתא "חייב הטאת". וזה גם כשסוגר "תוך כדי הילוכו".

תליה והורדת תמונה

עוד ה' מביא רבנו חידוש החזו"א, שתליית תמונה על הקיר, כדי שתישאר שם, הוי בכלל "בונה", וכן להסירה, הוי בכלל "סותר". ועפ"ז ה' מחמיר רבנו, שלא "לגעת" בלוח שנה, שה' תלוי אצלו על הדלת בחדרו, היות זה עומד שם לתקופה ארוכה, והחמיר לעצמו "במקצצה".

אסור לומר לגוי לקרב מיתתו

עבודה זרה (דף י"ח ע"ב), מעשה בר' חנינא בן תרדיון כשהוציאוהו להישרף, ונתנו ספוגין של צמר על לבו, ואמר לקלצטונירי שאם נוטל הספוגין הרי הוא מביא לחי עוה"ב. וצ"ע האידן הותר לומר לו ליקח הספוגין הרי "מקרב מיתתו" ורוצה הוא. [ובשו"ת אגרות משה עמוד בזה בכמה מקומות ותירץ בדחוקים גדולים]. [כתבים].

לחוסף לימוד בליל ט"ו באב

כ"ב (קכ"א ב') דלא מוסיף יסוף, דכשאנו מוסיף ללמוד "בלילה" מ"טו באב והלאה נענש במיתתו, יש לעיין מה נפק"מ אם זה יום או לילה הא חייב ללמוד בין ביום בין בלילה.

ואע"פ שיש מי שסוברים דבלילה עדיף, כמו שמשמע ברמב"ם דאין רנה של תורה אלא בלילה, ובאמת בעירובין (דף ס"ה ע"א) פליגי אמוראי מה עדיף, מ"מ לא מסתבר דאם מחליף ולומד בזמן יום במקום לילה, עובר איסור, וחייב עובר זה מיתה.

ועיין בגיטין (ס' ע"ב) דמשמע דאם לא הספיק אדם ללמוד ביום, שילם זה בלילה, אבל לכתחילה ה' לומד יותר ביום, [כתבים].

קדימה למצוה שנתחייב בה תחילה

יל"ע במו שנתחייב במצוה קודם, אם יש דין להקדימה מחמת זה, ולמשל מי שאכל ונתחייב בברכת המזון, ויצא לצרכיו, אם צריך להקדים תחילה ברכת המזון הואיל ונתחייב בה קודם. ומצינו סברא זו בזכרים (צ' ע"ב) דשלמים של אמש קודמים לשל היום ופרשיי הואיל ובאו ראשון יקרבו ראשון.

והגרעק"א בגליון השו"ע (או"ח סי' ז') דן לענין ברכת המזון ואשר יצר מי קודם, ורוצה לומר דברכת המזון דהוי דאורייתא לגבי דרבנן י"ל דהוי כמו מקודש ע"ש.

אמנם בשאגת אריה (סי' כ"ב) כתב דרבנן לגבי דאורייתא הוי כדבר הרשות, ולא נאמרו בזה כללי קדימה, דמי שרוצה לעסוק בדבר הרשות ויש לפניו מצוה, לא נאמר בזה דיני קדימה להקדים את המצוה לרשות. ובאילת השחר זכחים (דף צ"א ע"א) הובא סברא זו ונתיישב בזה כמה דברים ע"ש. אך עצם הדבר הוא תמוה למה מצות צריך להקדים החשוב, ודבר הרשות יכול להקדים לפני מצוה. [כתבים].

קדושת ה"אותיות לחוד"

אותיות א-ב לעצמם משמע שיש בהם קדושה, והלומד א-ב הוי לימוד תורה. וראי' לזה מהא דתנן באבות הלומד אפי' אות א' חייב בכבודו, ואם אות א' לחוד אינה תורה, למה צריך לכבדו הרי זה כאילו לימדו צרפתי.

וכן ראי' מריש מגילה דאמר מנצפ"ך צופים אמרו, ופריך והא אין נביא רשאי לחדש דבר, הרי שזה ג"כ בכלל תורה שנאמר ע"ז הכלל דאין נביא רשאי לחדש.

ואמר שאין ללמוד עם קטן אותיות א-ב בתשעה באב, דהוי בכלל פיקודי ה' משמחי לב.

וה' אומר שטוב עושים מלמדי תינוקות שלומדים עם התינוקות תחילה האותיות "לחוד" [ולא לומדים מיד הברות], כי זה עצמו לימוד תורה.

ואמר שיש להזהר שלא להיכנס לבית הכסא עם אותיות א-ב בכתב מרובע, כיון שיש בהם קדושה.

[במאמר המוסגר] כשלמדנו בישיבה קטנה, יצא אז שטר של "חמש שקל" עם ציור של הרמב"ם, ע"י כיתוב כמה הלכות מהרמב"ם, באותיות קטנות מאד. ואמר שאם יקראו את זה, תחול על זה קדושה, ויהי אסור להיכנס עם השטר לבחב"ם.

תלמוד תורה קודם לציצית

באילת השחר זכחים (צ"א א') ד"ה יל"ע הובא להק' מ"ט מותר להקדים בשחרית הטלית לברכות התורה הרי תלמוד תורה תדיר יותר מציצית, ע"ש מש"כ.

אך באמת קדושה מעיקרא ליתא, דעצם זה שמחשב בדעתו ללבוש ציצית הרי מקיים במחשבה זו מצות תלמוד תורה, ונעד כאן לא פליגי הרמ"א והגר"א רק לענין ברכות התורה על הרהור, אבל לכו"ע מקיים בזה מיהא מצות ת"ת, ונמצא שהקדים תורה לציצית. [כתבים].

מחשב לעשות עבירה

שאלתי פעם למרן הגרי"ז זצ"ל לפמ"ש רבינו יונה בשע"ת (שער ב' אות מ"א), דמדכתיב ולא תתורו וגו' הוזהרנו שלא לחשוב לעשות עבירה, א"כ כל מי שחשב לעשות עבירה אפילו שלא עשה יהא פסול לעדות מדרבנן, כמבואר בחו"מ סי' ל"ד ברמ"א בשם ר' ירוחם דמי שעבר עבירה אפי' שאין עליו מלקות פסול מדרבניהם.

אמנם ברמב"ם (פ"י מהל' עדות הל' ג') פוסק דרק איסור שחייב עליו מלקות פסול, וגם איסור דרבנן שחייב עליו מכות מרדות פסול מדרבנן, אבל בלי שיהא חיוב מכות אינו נפסל. [כתבים].

"אזהבים דבריה" – וממהירים לבוא...

כלל ה' אומר רבנו, שבת "דארף מען זיין אין שטוב", פי' בשבת צריך להיות "בבית". ונימק פשוט מאד, כי בבית אדם כבר רגיל, ויודע את כל מה שצריך להתכונן לשבת, כדי שלא להיכשל ב"הילול שבת קדש" ה', אם בעניני האור והמקור וכו' וכו', אך כשנמצא במקום זר, קשה מאד להתכונן, היות ואינו מכיר מספיק, והרבה פרטים שלא עלתה על דעתו מעש"ק, צצים לפתע באמצע שבת, ורח"ל בנקל אפשר להיכשל ב"הילול שבת".

ואם בכל זאת הוכרח לשבות חוץ לביתו, יראה להגיע מוקדם מאד, אם לא בליל ששי, לכל הפחות בבוקר יום ששי, כדי שיוכל להתכונן היטב, ואם יחסר איזה פרט, יהי אפשר עוד להשיג בחנות וכדומה. ולמזהיר ולזהר "שלומים תן כמי נהר".

תפילה – מופתי אלישע ע"י "תפילה"

הגמ' במגילה (כ"ז ע"א) מביאה מחלוקת על הפסוק ואת כל בית גדול שרף באש, מה זה בית "גדול" ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר מקום שמגדלין בו תורה, וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה. מ"ד תורה דכתיב ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ומ"ד תפלה דכתיב ספרה נא "הגדולות" אשר עשה אלישע, ואלישע דעבד "ברחמי" הוא דעבד.

מבואר בגמ' שכל המופתים שעשה אלישע, היו על ידי "תפילה". ועי' בהתם סופר (שו"ת או"ח סי' קצ"ח) שהאריך לבאר מנלן שלא עשה ע"י שמות וכדו'.

וראיתי בספר משכבות זהב שהעתיק מספר צדקת הצדיק לרבי צדוק הכהן מלוכלין זצ"ל שכתב וז"ל אפשר לעשות מופתים עפ"י התורה, וכך היו כל מופתי משה רבינו ע"ה שפתח שער חדש בד"ת, ועפ"י אותו אור בדברי תורה היה נמשך שפעת אור בעולם לפעול אותו דבר, ואפשר לעשות ע"י תפלה. ומצינו בנביאים שסיפר הכתוב כל המופתים שעשה אליהו, ושעשה אלישע וכו', ואע"פ שהיו רק לפי שעה הם פתחו שערים בזה, כי כל מופתי אליהו היו עפ"י התורה ועל ידיה [דרך משל ירידת האש ע"י חידוש תורה שחידש להתיר הבמה], וכל מופתי אלישע ע"י "תפלה", כמו"ש מגילה, ואלישע דעבד ברחמי.

וזכה לפי שנים מאליהו, כי "יותר יש לפעול ע"י תפלה", אבל מ"מ מה שעפ"י תורה גדול כמו"ש פ"ק דשבת (י' ע"א) מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והמעמיק יבין עכ"ל.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מורפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר וצוקללה"ה.

ע"י יבדלח"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

גליון חיזוק ל"בין הזמנים"

מרשכבה"ג רבינו מרן בעל האילת השחר זצוק"ל

דבר האליון

כידוע כמה הי' "ירא וחרד" רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל מהביטול תורה שיש ב"בין הזמנים", והירבה מאד להזהיר על כך.

ובשנות תש"ע, כמה ימים לפני תשעה באב, ביקש שנאסוף חומר מדבריו - בשיחות ובמכתבים - על חיזוק לבין הזמנים, ולהדפיסם באלפים רבים, ולהפיצם בישראל.

ונראה בשבועות אלו, בל"ו להביא כל שבוע, מעט מן הדברים "הנשגבים" שבקונטרס הנ"ל. ויהי רצון שיהי' בזה חיזוק ללימוד התורה, לעילוי נשמתו המהורה, וזכותו חגן עלינו, לשמירה והצלחה תמיד.

לא לילך בריקנות

בס"ד אור לה' מני"א תשס"א לפ"ק

לכ' תלמידי ישיבת... הי' עליהם יחי'

שמעתי על רצונכם להמצא כמה ימים במקום נופש, כמובן שיחד עם זה אין לשכוח שגם בהיותם שם **צריך להיות רוב הזמן מנוצל בתורה ומעשים טובים**, ולא לילך בתר ריקנות כדרך יושבי קרנות, ועי"ז תוכלו אחרי זה להוסיף כח בעמלה של תורה יחד עם יראת שמים טהורה. ותזכו כל אחד מכם לגדול כחפץ השי"ת. הדורש טובתכם

אנא תלמידי הישיבות...

בס"ד ניסן תשס"ד

זה כבר הרבה שנים שבזמן שלא לומדים בישיבות, כגון בחודש ניסן תשרי ואב, הרבה מנצלים הזמן ג"כ ללימוד התורה הנקרא ישיבות בין הזמנים.

אמנם יחד עם זה יש כאלה שעושים טיולים למקומות שונים, ויש מקומות מסוכנים לטייל שם, סכנה רוחנית וסכנה גשמית, ובעצם כל טיול כרוך בסכנה, הלא חז"ל אמרו האומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה הרי זה מתחייב בנפשו.

ודבר זה תובעים מבני הישיבות יותר משאר בני אדם, כיון שהם טעמו טעם של תורה ואין להם לבלות זמן, אלא אם צריך עזר לכבוד החג או שהתאמצו ביגיעת התורה וצריך לנוח קצת, אבל אין לנצל הזמן בטיולים, אפילו אם כונתו לראות גדלות השי"ת, וכתוצאה מהטיולים כל שנה ישנם כאלה שקרה להם אסונות השי"ת ישמרנו.

והנה מזמן לזמן גדולי ראשי הישיבות דעתם על הסכנה בטיולים אלה, ומ"מ כמעט בכל שנה קרה דברים נוראים, גם השנה תיכף בגמר הלימוד בישיבות קיפחו שני בחורים חייהם.

אנא תלמידי הישיבות אשר חלקכם שבחרתם דרך התורה, למה תלכו בדרכי עקלתון ואשר מביאים לכל כך צער.

בכן נא להזהר מלעשות דברים המסכנין חיי אדם, ותנצלו את הזמן במקרה שצריך במנוחה, וחלק הכי גדול בלימוד התורה, ובזכות למוד התורה ושמירת הבריאות תזכו לעלות אל המסלה הנכונה ולגדול כרצון הקב"ה וכל ישראל.

להקפיד על המחיצה של בן תורה

כבוד הרה"ג ר' שיחי'

הנה כידוע הרחוב לדאבונינו מאד לא טוב ומשפיע על כל אחד, ובזמן האחרון התחילו בחורי ואברכי ישיבות לילך ברחוב בלי כובע רק בכיפה ובלי מלבוש עליון, ואם כי אין איסור מ"מ זה לא דרך הראוי להתנהג לבן תורה,

וכשלושים באופן שהוא מתבדל מהרחוב זה מחיצה מבלדת בינו ובין אנשי הרחוב אשר מאד לא נוהגים כהוגן, וזה כתריס מפני קלקול.

וזה נוהג גם בימי הנופש הנקרא בין הזמנים.

וכעת שגם מחיצה זאת הפסיקו לעשות יכולין לירד מאד ביראת שמים וראוי מאד להתחזק בזה, בפרט ב... אשר רבו בה המתפרצים ואשר רחוקים מריח תורה, ומאד צריך לעשות חיזוקים, וזה חיזוק שמאד יכול להועיל. ויה"ר שישים בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות כל מיני גדרים לא להגרר להרחוקים מיראי השי"ת ותורתו. ע"ז באתי על החתום

האם כ"כ הרבה אנשים חלשים?

רצינו להוסיף בנוגע לבין הזמנים, והוא כי רוב הצבור אמנם לומדים גם בבין הזמנים, אבל יש כאלה שיכולים לקחת "חצי יום" ולבזבז אותו כלום, חצי יום! בחורים אברכים, מרשים לעצמם... ואם הי' צריך את זה לבריאות כדי לנוח קצת נוח, ואולי יש כאלה יחידים, אבל האם כל כך הרבה אנשים הם חלשים שצריכים את זה? כל יום או כל יומיים לבלות "חצי יום" בלי כלום, וזה לכאורה "ביטול תורה", כי מה נפק"מ בין הזמנים או אמצע הזמן האם יש חילוק, רק אם א' חלש צריך לנוח קצת... [מתוך הדברים שנאמרו בעצרת התעוררות לרפואת בעל הקהלות יעקב זצוק"ל].

בתורה אין בין הזמנים...

ה' יעזור שתנצלו גם את הבין הזמנים, וכמו שבמשך השנה למדתם טוב מאד, ככה תמשיכו גם בבין הזמנים. כי בעצם אין בין הזמנים! בתורה לא כתוב בין הזמנים, יש מצוה ודברת בס בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ולא כתוב חילוק אם זה בין הזמנים או לא בין הזמנים, רק מה, לגבי הסדר של הציבור יש כזה סדר, אבל ליחיד נשאר אותו מצוה בבין הזמנים כמו באמצע הזמן, בלי שום חילוק. ונקוה שתנצלו את הבין הזמנים כל אחד ואחד, וה' יעזור שכולכם תעלו ותעלו מאד מאד בתורה ויראת שמים, ויהי' הרבה נחת מכולכם, והקב"ה יעזור לכולכם ולכל המשפחה שלכם שיהי' כל טוב. [ר"ח ניסן תשס"ד].

טרמפים וטיולים גרוע מאד...

רצינו להעיר היות שעכשיו הם ימי בין הזמנים, ויש כאלה בחורים שעושים טיולים- טרמפים, וידוע שזה עושה מאד מאד דברים גרועים, וכל אחד אם רוצה לנוח, בבקשה, צריך לנוח קצת, צריך ללמוד, אבל לעשות את הדברים האלה זה מאד גרוע, וכל אחד ישמור את עצמו מזה. [ב' ניסן תש"ס]

* * *

"מים" זה מקום מסוכן....

בין הזמנים בבחינת מפסיק ממשנתו...

שאלה, במה עלינו להתחזק כשנכנס "אלול" אחרי בין הזמנים כ"כ קשה שעבר על כלל ישראל בכלל ועל עולם התורה בפרט?

תשובה, ימי הנופש ניתנו למנוחה, ומילא אם הוא נח... אבל ללכת לטיולים?! ולא מחמת שהטיול זה עבירה, רק "ביטול תורה".

המשנה אומרת באבות המהלך בדרך ופוסק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה הרי זה "מתחייב בנפשו" זאת אומרת שעל ביטול תורה הוא "מתחייב בנפשו".

וכשהולכים בדרך הסכנה גדולה יותר כמו שחז"ל אומרים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה. היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו?! שופר מזכיר את השופר של "מתן תורה", ובזה חובה על כל אחד ואחד לתפוס את עצמו לא להרפות חלילה וחס מלימוד התורה, ובזה נזכה לרחמי שמים.

[כ"ח אב תשס"ז בבית]

כמה שבועות בית מדרש ריק...

עכשיו מתחילים כמה שבועות "נופש", קוראים לזה חופש אבל בעצם זה נופש. והבחורים ... ב"ה לא חשודים שיבלו את הזמן בחינם, ודאי שילמדו קצת כמה שאפשר, מה שיותר, אם יש כח יותר מה שלומדים יותר זה יותר טוב, אבל ודאי שלא יבזבזו את הזמן סתם לעשות טיולים ועוד כאלה שטויות...

וזה סכנה ג"כ, טיולים זה סכנה! ע"פ רוב כל שנה רחמנא ליצלן קרה עם איזה בחור חלילה וחס אסון.. לכן זה אסור. ה' יעזור שכולם יעברו ולא יקרה שום אסון ושום דבר, וכולם ינצלו את הזמן קצת לנוח לאסוף כח. ובעצם היה צריך לבטל את כל הנופש הזה, האם כל אחד כ"כ עייף שאין לו כח, אבל קשה לבטל דבר שכבר נשתרש בציבור. ובאמת בחו"ל לפני המלחמה לא היה נופש, מה שכן היה, כל אחד שמרגיש שצריך, היה נוסע לשלש ארבע שבועות, קראו לזה דאטשע, אבל כל אחד בפני עצמו, ולא באותו הזמן כולם, רק זה היה נוסע בתמוז וזה באב, ממילא הישיבה לא היתה נשארת ריק, אבל כאן נהיה כזה מאדע שיש שלשה שבועות שהבית מדרש ריק, אין ישיבות.

ומצד אחד מה שיוצאים כולם יחד יותר טוב כי בחו"ל באותם חודשים הלימוד היה חלש, כי כאן חסרים עשר בחורים כאן חסרים עשרים בחורים כאן שלשים בחורים, ולא היה טוב, אבל מצד שני בכל זאת הבית מדרש לא היה נסגר, וכיום הבית מדרש אין כלום!

ה' יעזור, העיקר שינצלו את הזמן של הנופש לאסוף כח כדי שאח"כ ילמדו יותר חזק, ונקוה שהבחורים כאן לא חשודים ח"ו לנצל את הנופש לא כמו שצריך, אלא ודאי ינצלו טוב.

הקב"ה יעזור שכולכם תזכו לעלות גם בבין הזמנים, לעלות ולעלות, רק לעלות לא לרדת ח"ו, הקב"ה יעזור לכולכם. [י' אב תשס"ח בארחות תורה]

לשמור חזק לא ליפול במקומות לא נקיים

הנה אתם נמצאים במקום שיש בו נסיונות, ובודאי הכל תלוי לפי הזמן ולפי המקום, וכמו שמובא שר' חיים ויטאל שאל את האריז"ל למה הוא אומר עליו דברים כ"כ גדולים, הרי הקטן ביותר שבדורות הקודמים ה' הרבה יותר גדול ממני, ולמה הרב אומר עלי שיש לי נשמה קדושה וכדומה, אמר לו האריז"ל שלא יתפלא על זה, כי הכל לפי הדור, ובדור הזה אי אפשר להסתכל על מה שהי' בדורות של התנאים ובדורות של האמוראים, ובודאי שהם היו אנשים יותר גדולים, אבל אם נעריך לפי הדור, אי אפשר להשוות את הדור של התנאים לדור שלנו.

וזה אמר האריז"ל בדורו, מה שזה ה' בערך ארבע מאות שנה לפנינו, והרי אי אפשר לתאר ולדמות אפי' מה שהי' לפני מאה שנה למה שהיום, וארבע מאות שנה קודם הרי ה' דור שכולו שרוי בתורה וביראה, [ואמנם לגבי התנאים לא ה' לו דמיון], ובכל זאת אמר כבר האריז"ל דכיון שהם בדור חלש זוהי הגדלות שלהם, אפי' שהם לא כ"כ כמו התנאים והאמוראים, ומה נענה אכן אבתריהו?! הרי הדור שלנו הוא דור שיש בו כ"כ הרבה ענינים קשים לעבוד את ה'.

וזה מבחינת הדור, ובפרט שיש גם את נסיונות העיר, שהרי העיר ... לא ידועה בתור עיר של חרדים, אלא היא עיר עם מאד פריצות, וכל שאר דברים גרוועים, ובאמת צריך הרבה הרבה כח לעמוד, אבל לפום צערא אגרא, מה שהדור הוא כ"כ פרוץ, ומה שהעיר כ"כ פרוצה, כל מה שיש כ"כ הרבה קושיים, השכר של זה חשוב מאד מאד לפני הקב"ה. ואדם צריך להרגיש מצד אחד שיש לו אחריות, אבל מצד שני להרגיש שהוא מאושר, ולא לחשוב כאילו הוא אומלל... אלא הוא מאושר! שהוא יכול להיות עבד ה' גם במצב כזה של הדור וגם במקום כזה.

ולכן אדרבה צריך באמת להשתדל בכל הכח לעמוד על המשמר עם יראת ה', וגם בלימוד התורה מה שילמד יותר, מה שיהי' יותר שוקד בלימוד, יש יותר סיכויים שהקב"ה יתן לו מלא חפניו תורה, שיוכל להיות גדול.

ורואים במציאות, הרי בדורות הקודמים היו שקדנים גדולים שאין לתאר, ובכל זאת יש מהם שלא היו כ"כ גדולים בתורה, והיום כשאחד לומד, הקב"ה נותן לו "מלא חפנים" תורה, ויכול להשיג דברים מה שבדורות הקודמים רק הגאונים הגדולים ביותר היו יודעים, הרי היום בחור ישיבה וכן אברך, אם הוא לומד בשקידה הוא כבר יכול להשיג, רואים שהקב"ה נותן ונותן, רק מה שצריך הוא להתמסר לכך, וכמו שאומר הרמב"ם שילך ישר כמו שעשאו האלקים, בלי לעוות! והקב"ה הרי ברא את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים. וכל אחד יכול לזכות, רק שיתמסר ברצינות ובלב תמים, אז הוא יכול לזכות בלי גבול!

וב"ה הקב"ה עזר לכם שיש אפשרות לכולכם לעלות מאד בתורה, והקב"ה יעזור באמת שכל אחד ואחד שישקוד על הלימוד וילמד עם יראת שמים, יזכה להיות גדול מאד.

ואשריכם שניתן לכם האפשרות, כי סוף כל סוף לא כל אחד זוכה לזה, יש כ"כ הרבה אנשים בעולם, ומי זוכה להיות מאלה שנמנה להיות חיל ה'? רק אותו המיעוט בני תורה, ואותו המעט בני תורה יש לו ג"כ כל מיני מכשולים, וכל מיני קושיים, וב"ה שאתם יכולים לעלות ולעלות, תזכו ותמשיכו ללמוד תורה כמו שצריך, והקב"ה יעזור לכם שכל אחד מכם יוכל להיות גדול בתורה וביראה כרצון ה', והלואי שתזכו לזה.

והקב"ה יעזור לכל כלל ישראל שנוכה בזמן הקרוב לגאולה האמיתית, הרי עכשיו מגיע תשעה באב ועדיין לא זכינו לגאולה, אבל מה שמוסיפים יותר תורה ומצות, יש יותר סיבה שנוכה לגאולה, אמנם אי אפשר לדעת מתי, אבל זה בודאי שזה הכל שלב אחר שלב, צעד אחר צעד, עד שיגיעו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן. [י' אב תשס"ג]

בדור שלנו שיש כ"כ דברים גרועים ברחוב, בחור צריך להיות ממש צדיק גדול כדי שלא יכשל ח"ו בראיות אסורות ובעוד דברים... [סיון תשס"ז]

כל דבר לא טוב שנכנס בראש של האדם קשה מאד להוציא אותו, ואפילו דברים שרואים בילדות... נשאר חקוק בראש לכל החיים.

בבין הזמנים חסר כח התורה בעולם

שמעתי שהחזו"א היה אומר שבזמן שהלימוד חלש, למשל בזמנים אלו, קשה לו, הוא צריך להתאמץ יותר בלימוד, יותר ממה שכרגיל.

וכרגיל במשך השנה התאמץ, הוא למד ולמד, הלימוד שלו אי אפשר לתאר... והיה פעם א' שנפל ע"י המיטה, שאלו אותו מה היה, והסביר היות שהוא לומד ממש עד הטיפה האחרונה, ומשער שישאר בו כח כדי שיכול להגיע למיטה לישון, ממש עד הרגע האחרון, ואותו פעם הוא טעה בחשבון, וחשב שיגיע למיטה ובסוף לא הגיע ונפל לפני המטה..

עד כדי כך הוא למד, והוא היה מרגיש בכל זאת בזמן שלא כולם למדו שהיה צריך להתאמץ יותר כדי ללמוד... [מתוך פתיחת זמן אלול תשס"ח – ארחות תורה]

לא הותר שום איסור ב"דאצ'ע"...

לאנשים נכנס בראש איזה דמיון כי כשנמצאים במקום נופש – דאצ'ע, אפשר להקל בכל מיני דברים, ובפרט בענין מאכלות, אך אין כזה היתר.

שיהא שם שמים תאהב על ידך

כל דבר שאדם עושה הוא יכול בזה להרויח הרבה ברוחניות, ויכול לקלקל בזה, כי בכל פעולה שהוא עושה אם הוא חושב לעשות בזה איזה מצוה, לעזות בזה נחת רוח להקב"ה, יש לו שכר, אבל אם הוא חושב על צד גשמי שיש בזה, אין לו כלום!

והנה חז"ל אומרים ביומא (דף פ"ו א') ואהבת את ד' אלוך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, לא רק שהוא יאהב את הקב"ה אלא שיראה לגרום שאנשים אחרים יבואו לידי אהבה להקב"ה. ומפרש כיצד - על ידי שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו "אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה", או להם לבריות שלא למדו תורה! פלוני שלמד תורה – ראו! כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו וכו', אבל מי שקורא ושונה וכו' ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו "אוי לו לפלוני שלמד תורה" אוי לו לאביו וכו'.

והנה כשאדם עושה איזה דבר הגון, האם הוא חושב בעצמו שעושה דבר הגון כדי שעל ידי זה יקרב אנשים לתורה, הרי בדרך כלל לא חושבים על זה. אלא עושה כן כיון שכך עושה אדם הגון. אבל אם יחשוב על זה - יש לו שכר "כפול". אחד מה שעושה דבר הגון. וגם יש לו שכר על מה שעל ידי מעשיו הוא מקרב אנשים לאהבת השי"ת, וזה נכלל במצוה של ואהבת את ד' אלוך, לאהב את הקב"ה על הבריות.

כל מעשה שאדם עושה, הוא יכול לעשות בלי שירגיש מה שעושה, ואפי' כשעושה דברים טובים, הדבר תלוי, כי אם עושה יחד "עם לב", יחד "עם מחשבה", ויודע מה שהוא עושה! הוא בונה בזה ממש עולמות שלמים. אבל אם ח"ו אינו יודע, אז אפי' אם יוצא מזה דבר טוב ויש לו שכר על זה אבל זה לא יהיה כל כך...

ושמעתי פעם מעשה מקרוב של החפץ חיים זצוק"ל, שנסע פעם החפץ חיים עם עגלה שהיתה נקראת בימים ההם בשם "דראז'קע", ונסע איתו ביחד אותו הקרוב, וכשהגיעו למקום שהיו צריכים להגיע, לקח הקרוב ההוא ושילם שכר לבעל העגלה, אמר לו החפץ חיים "אתה יודע מה עשית!" ונבהל מה רוצה ממנו הח"ח, והסביר לו הח"ח אתה יודע מה עשית? קיימת ביומו תתן שכרו, וקיימת את הלאו של לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר, והתחיל לחשב עמו שיראה את המצות שעשה, ואמר לו אתה יודע את כל זה עשית עכשיו.

והנה כרגיל בימינו אדם כשנוסע עם מונית ומשלם לנהג. האם מישהו חושב על זה? בודאי הוא משלם, אבל אינו חושב אלא משלם, כמעשה קוף – תשלום מעות בעלמא. אבל אדם כמו החפץ חיים, אינו עושה מעשה סתם, אלא הוא זוכר במחשבתו שעכשיו הוא מקיים מצות עשה של ביומו תתן שכרו, ואת "הלאו" של לא תלין וגו'. ובכל מעשה ומעשה שעושה הוא יודע מה שעושה. וכשעושה מעשה הגון שע"י אנשים באים לידי אהבת ה' הוא חושב בלבו "ושמח" שמקיים עכשיו מצות "ואהבת את ד' אלוך". שדרשו חז"ל שכלול בזה ג"כ שיביא לידי כך שיאהבו האנשים את הקב"ה, וחושב בלבו עכשיו אני גורם בזה נחת רוח להקב"ה, ובזה הוא מכניס שמחה בלבו שמקיים עכשיו מצוה גדולה כזאת! [שבט תשנ"ז]

מכתבי תלמידו החברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

ואתחנן אל ה': הליכות והנהגות מרבינו בדיני תפילה, לוקט ונערך מתוך הספר שימוש חכמים

שמונה עשרה

א. ידוע לכל שהקפיד מאוד מרן זצ"ל כל ימיו להתפלל שחרית כותיקין וכשלא הי' אונס ממש (שגם זה לא הי' אלא ב' או ג"פ) לא ביטל מעולם תפילת ותיקין [מלבד ביום ב' לאבילות].

ב. הקפיד להתפלל מול הקיר ממש ובצעירותו היה מסלק רבנו הסטנדר כדי שלא יחצוץ דבר בינו לבין הקיר, ובזקנותו התקינו לו סטנדר מחובר לקיר ובזקנותו ממש כשלא היה לו כח והיה צריך לאחוז בהסטנדר לא הקפיד אלא להתפלל מול הקיר.

ג. אין צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו קודם שמו"ע רק לפסוע לפניו ג' פסיעות (ולפסוע לאחוריו אינו אלא הכ"ת כדי לפסוע לפניו), והרבה פעמים הי' עושה כן רבנו שלא פסע לאחוריו רק לפניו.

ד. בשמונה עשרה יתן ידיו על לבו הימנית על השמאלית והאגודלים יכוף לפניו, וכן נהג מרן זצ"ל בצעירותו כשהיה לו כח להתפלל כך והפסיק אח"כ, והחזו"א לא נהג כן, ומי שיכוון יותר בלא זה אמר מרן זצ"ל שא"צ לעשות כן.

ה. פסיעות כל א' כאורך הרגל לא פחות ולא יותר, ולריך לפסוע ג' פסיעות ככריעה אחת והכוונה בזה בג' פסיעות היינו דבפסיעה השלישית משווה שתי רגליו ולא שבפסיעה האחרונה נותן רגלו השמאלית מאחורי הימנית. מרן זצ"ל היה אומר מוריד הגשם בסגול תחת הגימ"ל, ומוריד הטל בקמץ תחת הטי"ת.

ו. בסלח לנו מכה על לבו ב' פעמים כשאומר חטאנו וכשאומר פשענו, וכשמכה קומץ אגודלו לתוך כף היד ומכה, [ודקדק בזה מרן זצ"ל אפי' כשהיתה ידו משותקת ונעזר בידו השנייה].

ז. במודים היה אומר מרן זצ"ל מגן ישענו אתה הוא, ואח"כ לדור ודור בהפסק הנ"ל.

ח. דיוקים בשמו"ע: ראה [נא] בענינו, ושבענו מטובה, בעל הצדיקים יהמו [נא] רחמך, ברצה הפיסוק הוא ואשי ישראל ותפילתם כו', במודים הפיסוק הוא כי לא תמו חסדיך מעולם-קיינו לך, וכל החיים בכף לא דגושה ובקמץ תחת הכף ולא בחולם.

ט. רבנו זצ"ל היה מבקש צרכיו לאחר אלו קודם יהיו לרצון.

י. אמר בסוף שמו"ע הפסוקים לשמות אנשים אחר יהיו לרצון והיה אומר ד' פסוקים פסוק כנגד כל שם משמותיו ועוד פסוק עם האות הראשונה של שמו הראשון והאות האחרונה של שמו האחרון.

יא. אף מי שאין יכול להתפלל בציבור יש לו להתפלל עכ"פ בשעה שהצבור מתפלל.

יב. כתבו הפוסקים שעיקר תפילה בציבור הוא להתחיל מיד כשהציבור מתחילים, והמתאחרים מלבד מה שמפסידים עיקר תפלת הצבור גם עוברים כמה איסורים שאסור להתחיל שמונה עשרה אם לא יספיק להגיע לקדושה ומודים וקדיש, ועוד הרבה דינים המצוירים בשו"ע שמיין שאין שם על לב בודאי עובר עליהם.

יג. המתפלל עם הש"ס יכול להתחיל כל זמן שעדיין הש"ס אוחז בצרכה ראשונה (אם יספיק להתחיל קדושה עם הש"ס) ויחשב לו כתפילה בציבור כדין המתפלל עם הש"ס, ויתפלל עם הש"ס עד אחר הקל הקדוש.

יד. להתחיל שמו"ע כשהציבור באמצע שמו"ע עם כובע וחליפה עדיפא מלהתחיל עם הציבור בלא כובע וחליפה, ויחנן להפילו תפלה ביחידות עם כובע וחליפה עדיפא מתפילה בציבור בלא כובע וחליפה

...

חזרת הש"ץ

א. הגומר שמו"ע אסור לו להחזיר פניו לציבור עד שיגמור הש"ץ, אבל אין הכוונה לאסור לפסוע וזה מותר קודם שסיים הש"ץ רק לריך שלא יהפוך פניו אללא יראה לרגע את מאחוריו סיימו שמו"ע ויפסע.

ב. דווקא המתפלל לריך שיכוין את רגליו אבל אם גמר תפילתו ואין יכול לפסוע מפני אחר שעומד אחריו א"י לכוין את רגליו.

ג. אסור ליכבד בלא המתפלל ד' אמות מכל סביבם אפי' מאחוריהם.

הנה הנהגות שנהג בהם מרן בתפילתו זצ"ל נדפסו בכתב זה, והפסקים שעורר והזכיר עליהם או חידשם מרן זצ"ל בספריו נדפסו בכתב זה, כדי שיבחינו אלו הם הנהגות שכתבום תלמידים עפ"י אשר ראו עיניהם, ואלו הם פסקי הלכות שקבעם מרן זצ"ל בספריו.

פסוקי דזמרה

א. בברוך שאמר אחז ב' הציציות (ולא ד') שלפניו אבל לא נשקם בסוף ברוך שאמר, ואחזם ביד ימין.

ב. (בצרוך שאמר לכאור' יס לעמוד אף לדעת הגר"א דאפשר לשבת בפסוקי דזמרה).

ג. מרן זצ"ל אמר (בשם החזו"א) שהנוסח בברוך שאמר המהלל בפה עמו ולא בפי עמו

ד. א"י לעמוד בזמזמור לתורה.

ה. באשרי יס לומר זכר רב בסגול תחת הז'.

ו. נתן צדקה בוברך דוד, והי נוהג לתת לפני מראש סכום גדול ואמר שהוא מזכה לו כל יום פרוטה בשעה שאומר ויברך דוד (ומרויה בזה שמקיים דברי האריז"ל אף בשבת).

ז. אם נזכר באמצע פסוקי דזמרה שלא כדרך על נט"י ולחוקי נשמה יזכרם בין יסתבך ליוכר.

ח. השומע קדושת יושר באמצע פסוקי דזמרה, אבל קדושה דסדרא יכול גם לענות, אך אמר דמ"מ אין זה כמו קדושה ואינו מחוייב לענות והגדון כאן רק אם שרי לו לענות.

...

קריאת שמע וברכותיה

ט. עיקר תקנת צרכו הוא שיאמר מיד צרכת יושר אור ומי שמאחר ואין עומד עדיין בצרכת יושר אור כשהש"ץ אומר צרכו מצטל צידים עיקר תקנת צרכו.

י. לא נזכר הכריעה באמירת צרכו לאיזה לך לשחות אבל המנהג למזרח. שכן לומר יסתבך והתחיל צרכת יושר אור יאמר בין יושר לאהבה רבה צרכת יסתבך, (ואפשר שיאמר ג"כ איזה פסוקים לפניו).

יב. בצרכות ק"ש ובק"ש יס ליכבד עד תהלות ומשם יס לעמוד.

יג. האוחז באמצע פסוקי דזמרה והציבור קורין ק"ש, יאמר עמהם פסוק ראשון של שמע ובשכמל"ו, ואם אוחז בצרכות ק"ש יסיים ידו על עיניו כאומר עמהם.

יד. ק"ש היה קורא בלי טעמים, וכמדומה שאמר טעמו כי אצלו זה מפריע לריכוז, אבל לאחרים כל אחד לפי טבעו, ואם הוא אותו דבר אצלו יאמר בטעמים

טו. בק"ש אחז רק ב' הציציות שלפניו.

טז. מכנים ב' הציציות בין הזרת לקמיצה ומלבישן על הקמיצה והאמה, וכורך ב' סיבובים על האצבע, ולימד לעשות כן לאחרים.

יז. מאריך בחי"ת ולא בדל"ת, אבל אמר לי שבדל"ת יש להאריך במחשבה לא נישק הציציות בק"ש וכן לא נישק התפילין בודהיו לטוטפות כו' רק משמש בהם.

יט. כשמגיע לפרשת צליית יעלם נשתי ידיו נגד עיניו כל פרשת צליית וכשמגיע לורחיתם אותו יתנם על עיניו.

כ. באמת וליצי הפיסוק הנכון הוא - אור יעקב מגן ישענו, לדור ודור הוא קיים וכו'.

אין לעצור לפני האומר קדיש, ומ"מ העוזרים יא להם על מה שסמוכו.

סיום התפילה

כדי לשבת בתחנון יכול לפסוע לצד המתפלל אבל לא לפניו וה"ה דלישב לצדי המתפלל מותר.

לא אמר הפסוק 'ויאמר דוד אל גד' וגו' הנדפס קודם תחנון בתחנון בתיבת חטאתי מכה על חזהו.

חתן קודם חתונתו (אפי' ביום חתונתו) אינו פוטר מתחנון.

בפורים המשולש וכן בפורים קטן המשולש (והיינו ט"ז אדר א' כשחל ביום ראשון) אין אומרים תחנון ולמנצח בערים המוקפות חומה או ספק מוקפות חומה.

בקדושא דסידרא מנהיגו לעמוד, והיה עומד מן ז"ל אף כשלא היה לו כח לעמוד בקדושה לחזרת הש"ץ.

בעלינו לשבח אומר וכסא כבודו בשמים ממעל.

בעלינו לשבח אומר ככל המונם ימ"ש.

ב'אנחנו כורעים ומשתחווים' כורע מעט, ואמר לי שבזה גם הגר"א מודה, (וכן במוסף דר"ה מודה הגר"א כן).

פעמים כשראה נכד שלו בתפילת מנחה או ערבית שלקראת עלינו לשבח סוגר את הסידור ואומר בע"פ, פותח את הסידור ומראה לו שיגיד מילה במילה.

חלץ תחילה התפילין (מחוץ לבהמ"ד) ואח"כ הטלית.

חלץ הטו"ת (מחוץ לבית הכנסת) רק בסיום התפילה ממש (אחר קדיש דרבנן) וזהו מנהג טוב, ומדינא אין לחלוץ עד אחר הקדיש של עלינו.

נכנס לבהמ"ד בפתח אחד ויוצא בפתח אחר, והקפיד ע"ז מאוד.

אלו לריכוז עמידה (ומהם מדינא ומהם ממנהג), ולכיד לזכר ככולם אס' סמיכה מותרת), ופרשת התמיד, כדור שאמר, ויבדק דוד עד שיאמר אתה הוא ה' האלקים, ישתבח, וברכו, שמו"ע מתהלות כו', (מתחילת) קדושה, כרכת כהנים (בין הכהנים בין השומעים).

ווי"א אף חזרת הש"ץ וקדיש (וכל הקדישים), הקורא בתורה והעולה (וי"א אף השומעים) בשעת כרכות וקה"ל עלינו, כשמוציאין ומכניסים הס"ת עד שיהי' במקומה, והוא רחוס, תחנון ממה נעשה, הלל, ופסוק ה' מלך.

וכל כרכת המלאות (חוץ מכמה מהם) עטיפת ליציא, לכיפת תפילין וחליצתן, תקיעת סופר, ספירת העומר, כרכת המגילה, נטילת לולב, כרכת כהנים, ווי"א אף כרכת חלה, ווי"א אף כרכת סוכה.

אח"כ, כרכת מגן אבות, ויכולו ווי"א אף ויכולו של קידוש, כשמברכין החודש, וידיו, וידיו של יו"כ, כשקורין הפטרה של שבעות, כרכת הגומל, מילה, קידוש לזנה, פסוק ויהי נועם במו"ש, (כו"ז מצוה במו"צ) ווי"א שסמיכה דינה כיציבה ככל הדברים, כי הרמ"א בשעת קדיש יא לעמוד וכ"כ בצרכו וקדושה, כשאח"ק פתוח נוהגין לעמוד (מ"צ).

ד. אסור לעצור בלד המתפלל בלדדן שלפניו ולא לפסוע ג' פסיעות אס' יכנס ללדדן שלפניו וכן לפני הקורא קריאת שמע (וכן קדיש).

ה. אס' א' עומד מאחוריו שכבר סיים תפלתו רק ממתין לא' שעומד מאחוריו מותר להראשון לפסוע אס' יפסע חוץ לז"ל של השלישי.

ו. האוחז בלמנע שמונה עשרה והגיע הש"ץ לקדושה, ישתוק ויכון לכל הקדושה עד סוף כרכת הקל הקדוש, ולכרכת כהנים א"ל להפסיק אבל מותר להפסיק, אבל לקדושה דסידרא אין להפסיק.

ז. בקדושה היה אומר מרן זצ"ל על יד נביאך האל"ף בסגול.

ח. ושבחך בחיריק תחת השי"ן.

ט. אף מי שסיים שמונה בלמנע חזרת הש"ץ לריך לשמוע שאר חזרת הש"ץ.

י. אסור לדבר בשעת חזרת הש"ץ ואפי' לומר תחנונים או ללמוד והלומד או קורא הפרשה בשעת חזרת הש"ץ וקדיש לא די שלא יקבל שכר רק יקבל עונש ע"כ ותורה כזו לא תכלית ואפשר לאפי' דיעבד לא יא ידי שנים מקרא דהוי מלוא הבאה בעצירה, וגם לאסור להפסיק בין ש"ע לתחנון.

יא. לא אמר ברוך הוא וברוך שמו.

יב. אף שבסוף ימיו שלא היה לו כח לעמוד בקדיש (ומקודם הקפיד לעמוד בכל הקדישים) מ"מ עמד עד אמן דהקל הקדוש, ואמר לי שעד אמן דהקל הקדוש הוא סיום הקדושה.

יג. כשהיה ש"ץ היה מכה בלבו בסלח לנו אף בחזרת הש"ץ.

יד. ש"ץ הצריך להתחיל חזרת הש"ץ ויש מאחוריו מי שבאמצע שמו"ע יפסע לצדדיו ואם אף בצדדיו יש מתפללים יפסק רגליו.

טו. במודים דרבנן שוחה בסופו כשאומר ברוך קל ההודאות, (אך אמר שלא הקפיד לדקדק בזה ואמר שכורע כשזוכר).

דיני קדיש

א. נוסח הקדיש יתגדל ויתקדש בצירי תחת הד' והד'.

ב. מקפיד בבית מדרשו שלא יאמרו קדיש שנים ביחד.

ג. דקדוקים בקדיש: כרעותיה בכ"ף דגושה, וחיים עלינו ולא אמר חיים טובים, הוא יעשה שלום ולא אמר ברחמיו, בקדיש דרבנן אומר באתרא קדישא, יהא [לן] ולהון ולכון, קדם אבוהון דבשמיא וארעא, (וכמדומה שאף שבכל הנוסחאות הוה ברירא ליה מהו הנוסח המתוקן מ"מ פעמים אמר בלשון אחרת, וגם ה' כמה וכמה נוסחאות ששינה עם הזמן, ובסעיף זה הוא לשון אחרון).

ד. בעשי"ת אומר לעילא ולעילא ולא לעילא לעילא.

ה. בשעת קדיש אסור אפי' להכריז בד"ת ומדינא אסור עד לאמירן בעלמא אבל לכתחילה יא לומר ככולו.

ו. בשעת כרכות וקדיש אסור לעשות אפי' שום מלאכה קלה.

דבריהן הן זכרון - יארציית מרן רה"י הגאון רבי אריה פינקל זצוק"ל

לרגל יארציית התשיעי לסילוקו של מרן רה"י הגאון רבי אריה פינקל זצוק"ל שחל שבוע שעבר, נביא דברים מתוך משאו בכינוס ההיסטורי דגל התורה תשע"ד בחובת החיזוק באמונת חכמים והחובה להתבטל לרועי ישראל מרנא אילת השחר ומרנא הדרך אמונה, אל מול נסיון עקירת אמונת חכמים ע"י כת מבזי תורה:

אמונת חכמים צריכה להיות קבועה וברורה במסירות נפש וזה כבוד שמיים, כינוס שם שמיים אנחנו כולנו מתאחדים ומתלכדים, אנחנו ציבור של עם התורה, וחובבי התורה אוהבי התורה תומכי התורה כולם עם

התורה, וכולנו מתלכדים, אנחנו לא יחידים שכל אחד יש לו את הדעה שלו, ומתלכדים יחד ומתקבצים יחד ובחרים באיזה מנהיג...

אנחנו קיבוץ אחד של עם התורה, ואנחנו כולנו תחת דגל התורה יהדות התורה עם המנהיגות שלנו מרן ראש הישיבה (הגראי"ל שטיינמן) שליט"א שהקב"ה יאריך ימיו ושנותיו בשלום וחיים ארוכים לקבל פני משיח, ואיתו שר התורה רבי חיים שליט"א שיהיו בריאים ושלמים נתפלל עליהם שהקב"ה יקיים בנו את חכמי ישראל המנהיגים שהם בעצם המצווים עלינו ושמרנו דרך ה', ואנחנו ובנינו וככה דור דוד עד הגאולה השלימה, אנחנו מתלכדים תחת הרשימה ג' יהדות התורה.

דגל התורה זה הרשימה שלנו, זה הרשימה שנשמעת אך ורק למנהיגות האמיתית של עם התורה!! ה' יזכנו בזכות אמונת חכמים בזכות כבוד התורה, בזכות כבודו של בורא עולם שהכל ברא לכבודו, אנחנו נצליח והקב"ה יתן לנו את הכח להשליט את התורה על עם ישראל כולו, ואז יבוא משיח צדקנו, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחד ותמלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים במהרה בימינו אנו ובנינו, תלמידיו וכל הציבור של עם התורה וכל המאמינים בעם ישראל שיתחברו אלינו ותבוא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן כן יהי"ר.

- לרפואת זקן ראשי הישיבות מרן הגאון רבי שמואל בן איטא עטיל קמינצקי שליט"א נשיא מועצת גדולי התורה בארה"ב, הזקוק לרחמי שמיים מרובים.

- לרפואת הגאון הגדול רבי יעקב בן גאלדיס כותן הלל שליט"א ראש ישיבות אהבת שלום, הזקוק לרחמי שמיים מרובים.

- לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א, ר"י נתיב הדעת וגאב"ד אשדוד, הזקוק לרחמי שמיים מרובים.

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבתינו זעק"ל ושל"ט"א ניתן לקבל במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות בזיכוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

725

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ואתחנן - נחמו תשפ"ה

בנשים", דהיינו כנסת ישראל, אם את לא יודעת מה לעשות ובאיזו דרך ללכת, אזי "צאי לך בעקבי הצאן", ופירש רש"י "הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים וכו' התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקיבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצוותיו, ולכי בדרכיהם".

והיינו שיש דרך סלולה, עם עקבות מהאבות הקדושים, כי כשהולכים בדרך יש סימנים, שמכירים את פסיעות העקב, ובתהלים כתוב (עז, כ) "בים דרךך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו", היינו שדרך השם עובר בים ובמים רבים, ועקבותיך לא נודעו, שבים ובמים רבים אין עקבות, ודרך השם אינו משאיר סימנים ועקבות, אבל בדרך שהלכו האבות יש סימנים, וצריכים אנו ללכת בעקבותיהם, צאי לך בעקבי הצאן.

ויתכן שזה גם נרמז בלשון 'עקבתא' דמשיחא, שיש דרך סלולה עם עקבות שהמשיח הולך בה, ואנו צריכים ללכת בדרך של המשיח, בדרך שהוא צריך להגיע בה, ומה היא הדרך? לעסוק בתורה ובחסד! כמו שאמרו מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

איך זוכים לבן כמו רבי חיים מוואלוז'ין

וכבר אמרנו כי חבלי משיח הם כמו חבלי לידה, והסימן הוא הכאבים, שכאשר יש את הכאבים הכי גדולים, יודעים שעוד מעט תהיה הלידה, וכשהלידה קרובה יש כאבים איומים עד שצועקים מרוב כאב.

ומסופר על אמו של רבי חיים מוואלוז'ין שהייתה צריכה ללדת, ובזמנם היו הלידות בבית, והשאגת אריה יושב שם בבית ולמד, והיא התגברה שלא לצעוק כדי שלא להפריעו מלימודו, ובזכות זה זכתה לבן רבי חיים מוואלוז'ין, שהיה בחיר תלמידיו של הגאון, בנגלה וגם בנסתר.

ואגב נספר מגדלותו של רבי חיים מוואלוז'ין, כי הנה ידוע שרבי חיים ויטאל היה תלמידו המובהק של האר"י, שכתב את כל תורתו, והאר"י בעצמו לא כתב, ויש ממנו רק שלוש זמירות של שבת, אומר בשבחין, אסדר לסעודתא, ובני היכלא, שהם נוסח שחיבר האר"י, ויותר אין לנו, כי הוא נפטר צעיר מאד בן שלושים ושמונה, וכל התורה שלמד ממנו רבי חיים ויטאל היה בתקופה קצרה, וקיבל ממנו סתרי תורה כאלה שלא היו ידועים לפניו, ואמנם יש ראשונים שידעו, אבל זה לא היה ידוע, וגם הוזהר כבר היה, אבל יש בו מילים שאין להם הבנה, ולא ידעו כיצד לפרשם.

ורבי חיים ויטאל כתב את ספרי הקבלה של האר"י, עץ חיים ופרי עץ חיים ועוד, וכתב שם בהקדמה כי הוא 'מגלה טפח ומכסה אלפיים אמה', דהיינו של מה שהוא כותב זה כמו טפח מתוך אלפיים אמה, כי להבין את עומק הדברים צריך אריכות הרבה יותר, וכל דבריו הם רמזים ומשלים שאיננו מבינים אותם, כגון מים נוקבין, וכל מיני ספירות, וזיווגים, והרמח"ל מפרש כמה דברים כאלה להבין מה הכוונה בזה.

והגר"א אמר לרבי חיים מוואלוז'ין כי הוא היה מסופק, האם רבי חיים ויטאל הבין גם את כל העומק של הנמשל, את האלפיים אמה הנסתרים, או שיש עוד דברים נסתרים שהוא לא הבין אותם, עד שראה הגר"א באיזה מקום בדברי רבי חיים ויטאל שאכן הוא הבין גם את כל הנמשל, ורק הסתיר כל כך את ההבנה שלו עד שיכולים לטעות לחשוב שהוא לא הבין, אבל זה היה מכוסה ומוסתר בתוך האלפיים אמה.

והגר"א לא אמר לרבי חיים מוואלוז'ין היכן הוא ראה את זה בדברי רבי חיים ויטאל, אבל היה לרבי חיים בן אהרן רבי אברהם שמחה, שהיה גם כן מגדולי המקובלים, ופעם אחת סיפר לו רבי חיים את מה ששמע מהגר"א, ושאל רבי אברהם שמחה את רבי חיים, אולי נתכוון הגר"א למאמר ההוא בדברי רבי חיים ויטאל... ונקב במאמר מסוים, ורבי חיים חיך והשיב, כן הדבר. הרי לנו גדלותו של רבי חיים, שגם הוא הבין מדברי רבי חיים ויטאל את מה שהגר"א הבין בעומק חכמת הקבלה.

ועל כל פנים מה שיש לנו ללמוד מזה, שאם שותקים עם כאבים, עם חשבון שכדאי לשתוק, מרוויחים בן כמו רבי חיים! וכל המשך הדורות, כל שושלת בריסק היא מרבי חיים וואלוז'ינער, וכל התורה שיש כיום בעולם היא המשך, גם מבית בריסק, וגם משפחת שפירא, וכל הישיבות שיש כיום, מרבי חיים וואלוז'ינער ותלמידיו, נחלת דוד, קרן אורה, משכנות יעקב, כל הספרים בעלי ההבנה האלה, הם מתלמידיו של רבי חיים.

לסבול בזיונות וקשיים בשביל חסד

ונשוב לענין שדיברנו, שחבלי משיח הם כמו חבלי לידה, ומי שידוע להתנהג כמו שצריך, והולך בדרך של המשיח, בעקבתא דמשיחא, זוכה

לכבוד ש"ק ואתחנן נחמו, מובאת כאן שיחה מיוחדת שמסר רבינו על ימות המשיח, בחודש כסלו תשע"א, ולא נתפרסמה עד כה.

בתחילת השיחה אמר רבינו לאחר שהגיע באיחור:

ראשית צריך לבקש את מחילת הציבור על מה שנגרם טרחא דציבורא, אבל יש לי איזה היתר בזה, כיון שהייתי עסוק בדברי מוצה, כמה דקות בשמחת חתן וכלה, וקודם היה סיום הש"ס של בעלי בתים, שלומדים כל בוקר משעה חמש שיעור בדף היומי, והייתי אצלם אחרי השעה תשע בערב, והם עדיין לא ישנו, למרות שבשעה חמש הם כבר קמים ולומדים, אנשים שאין תורתם אומנותם, בעלי בתים שעסוקים בפרנסתם, ואף על פי כן קובעים עתים לתורה, וצריכים לדבר איתם על החשיבות, שישמחו בחלקם בתורה.

וכל הציבור חייבים לעודד ולחזק את זה, כמו השבת אבידה, שכולם חייבים בהשבה, ורק זקן ואינה לפי כבודו פטור, אם זה לא לפי כבודו, אבל כאן זה לא בזיונות שמחכים בשביל כבוד התורה של אותם הלומדים, וזה גם חסד, ולכן יש צד היתר לטרחא דציבורא, שהציבור כאן עם הטרחה שלו, עם ההסכמה לטרחא דציבורא, נתנו לי אפשרות לזכות במעשים טובים, בזכות הציבור. ונדבר מה שנוגע למעשה, מה צריכים לחשוב היום.

ימות המשיח וחבלי משיח

הנה אנו מחכים למשיח, ומתפללים בכל יום שלוש פעמים: את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, כי לישועתך קיוונו כל היום, מצמיח קרן ישועה, וגם בברכת המזון מבקשים על משיח, על מלכות בית דוד משיחך.

ומצינו בחז"ל שלוש לשונות על משיח: יש ימות המשיח, ויש חבלי משיח, ויש עקבתא דמשיחא. ועל 'ימות המשיח' מפורש בגמרא (סנהדרין צז, א) שני אלפים ימות המשיח, דהיינו שהאלף החמישי והששי מבריא העולם הם ימות המשיח (ועיין עוד בבעל הטורים בתחילת פרשת וישלח), והוא זמן שהמשיח כבר ראוי ויכול לבוא בו, ואמנם המשיח עדיין לא הגיע, אבל זה זמן שלא יהיה נס אם המשיח יבוא כבר.

ואמרו בגמרא (שם צח, א) על הפסוק "אני השם בעתה אחישנה", זכו – אחישנה, לא זכו – בעתה, והיינו שיש מועד קבוע לגאולה שלא שייך יותר מאוחר מזה, ואם יהיו יותר זכויות לכלל ישראל אזי הקב"ה יחיש וימהר את הגאולה לפני זמנה. ויתכן שימות המשיח זה כבר 'בעתה', שאז שייך שיבוא המשיח גם בלי זכויות מיוחדות של 'אחישנה', וצריך עיון במפרשים בזה, אך על כל פנים האלף החמישי והששי הם ימות המשיח.

ויש 'חבלי משיח', שעליהם אמרו בגמרא (שם צח, ב) מה יעשה אדם וינצל מחבלי של משיח, כי חבלי משיח זה כמו חבלי לידה, עם צער וכאבים, וצריכים עצה איך להינצל מזה, ואמרו בגמרא שם כי העצה להינצל היא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

עקבתא דמשיחא נמשך הרבה שנים

ויש 'עקבתא דמשיחא', שהוא זמן עם הרבה צרות ברוחניות ובגשמיות, כמו שמפורש במשנה (סוטה מט, ב) בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר וכו' וחכמות סופרים תסרח ויראי טא ימאסו, ואמרו (כתובות קיב, ב) דור שבן דוד בא קטגוריא בתלמידי חכמים, והיינו שכבוד התורה יהיה בשפל המדרגה, ויהיו קשיים איומים בתורה וגם בגשמיות.

ופעם אמרתי לאחד כי רואים עכשיו ממש סימני עקבתא דמשיחא, ואמר לי שכבר הרבה שנים יש את הסימנים האלה של עקבתא דמשיחא ולא רק היום, והוא היה אדם מבוגר ממני, ואמר לי את זה כשהייתי צעיר, שכבר המון שנים רואים את הצרות האלה של עקבתא דמשיחא.

והתבוננתי בפירוש המילים 'עקבתא דמשיחא', כי הנה עקבתא זה העקב, ופעם אחד אמר בצחות כי העקב של המשיח כל כך ארוך, ואילו העקב של הרגל אינו כזה ארוך, אבל העקב של המשיח הוא ארוך מאד, ולוקח הרבה זמן... וזו מליצה, אך יש להתבונן באמת מהו ענין עקבתא דמשיחא, וכי העקב של המשיח יבוא קודם, הרי המשיח בודאי יבוא כולו ולא רק עם העקב, ומה נתכוונו חז"ל לרמוז בזה.

ללכת בדרך שמביאה את המשיח

ולא עיינתי בדברי המפרשים כעת, אבל יתכן שהוא מלשון הכתוב בשרי השירים (א, ח) "צאי לך בעקבי הצאן", וכתוב שם "אם לא תדעי לך היפה

הנהגת גדולי הדור כשנסעו למנוחה

ידוע על הרבה גדולים שהיו יוצאים למנוחה, רבי ברוך בער, רבי שמעון, ועוד, אבל לא היה להם היסח הדעת מתורה, וגם במקום המנוחה דיברו בלימוד, גם הבריסקער רב היה נוסע למנוחה, מפני שהיה זקוק להבראה עם אוויר טוב לצורך בריאותו, ובמקום המנוחה היו נפגשים ומדברים בלימוד.

~ ~ ~

היו מגדולי הדור שהיו נוסעים להבראה, כי במשך הזמן היו מתאמצים מאוד בלימוד עד כלות הכוחות, ונחלשו כוחותיהם, והיו נוסעים בבין הזמנים לנוח מן המאמץ, אך גם במקום המנוחה לא הפסיקו מלימודם, ורק עסקו בתורה בצורה קלה יותר, ולא התעמקו כל כך לחדש חידושים כמו באמצע הזמן. ולפעמים גם היו באים בחורים ומשתעשעים בלימוד, וכך היו עוסקים בתורה גם במקום המנוחה, רק היה עם פחות מאמץ מאשר באמצע הזמן, ובלי הלחץ והשעבוד של השיעורים שהיו חייבים לומר כל השנה.

גם בדאצ'ה היו מדברים בלימוד

מה עשו גדולי הדור כשנסעו לדאצ'ה? היו מדברים בלימוד! כמו שכתוב (תהלים קיט, צז) "כל היום היא שיחתך", התורה זה השיחה, כי זה מעניין, ומושך, וזה גם חיוב – שאינו קשה. ולכאורה כיצד יתכן שכל היום היא שיחתך, הרי צריכים גם מיעוט שיחה, וכידוע מהגר"א שאדם צריך 'מיעוט שיחה' של דברים בטלים.

ברם, הפסוק הקדים ואמר "מה אהבתי תורתך", והיינו שיש אהבת תורה, ומתקנות בתורה, ואז התורה עצמה היא כמו 'שיחה', היא שיחתך, ומקיימים את המיעוט שיחה בדברי התורה עצמם, שלא מרגישים בזה מאמץ כלל, ואדרבה זה מעניין, ודבר שמעניין אינו קשה, ואפשר לשוחח בזה כל היום! [וכן כתב המלבי"ם בתהלים שם "מה אהבתי תורתך וגו' עד שכל היום היא שיחתך שאפילו השיחה שהיא שלא מדעתך וכן השיחת חולין היא רק בתורה"].

כשנפגשים תלמידי חכמים מדברים בלימוד

גם כשנפגשים למקום אחר, עוסקים בדברי תורה, וכשנפגשים שני תלמידי חכמים – מדברים בלימוד, כמו שאמרו (אבות ג, ב) שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה, ושמעתי פעם לדייק לשון המשנה שצריך להיות דברי תורה 'ביניהם', וכשעוסקים בתורה כל אחד לחוד זה לא נקרא ביניהם, אלא צריכים שיהיה דיבור חברים, לדבר בלימוד זה עם זה, שיהיו דברי תורה 'ביניהם'.

המנוחה של רבי שלמה איגר

יש תשובה מהגאון רבי שלמה איגר (שנדפסה בשו"ת רע"א מהדורה קמא סימן רכ"א) שהוא כותב בתחילת דבריו שהיה זמן שהיו לו הפרעות בסדרי לימודו, ולא היה לו כוח להתרכז, והוצרך לנוח וללמוד בצורה יותר קלה, וחזר אז על כל הרי"ף והנימוקי יוסף במסכת יבמות, ונתחדשו לו שם הרבה חידושי תורה, וכתב מהם במכתב ארוך לאביו (ובתשובה שאחרי זה משיב הגרע"א על מכתבו), וכל זאת בזמן שהיה צריך לנוח, זו הייתה המנוחה שלו!

הגר"א פנקל חזר כל סדר מועד

סיפר לי רבי שמחה קפלן, שהגר"א פנקל ראש הישיבה דמינר כשנסע לדאצ'ה כמה שבועות במרינבאד, הספיק לגמור כל סדר מועד.

גם היראת שמים הייתה בשלמות

גדולי התורה שהיו נוסעים לדאצ'ה בכל הדורות, גם במקום המנוחה המשיכו לעסוק בתורה, בלי היסח הדעת ובלי פריקת עול, וגם היראת שמים הייתה בשלמות, כמו שהביא הרמ"א באורח חיים סימן א' שויתר השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים וכו', וכל זה צריך להימשך גם בימי בין הזמנים.

(מתוך קונטרס פניני חיזוק על בין הזמנים)

להינצל מחבלי משיח, והדרך היא כמו שאמרו "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", ואמנם זה לא כל כך פשוט, וקשה לעסוק בתורה ובמעשים טובים, אבל זה הוא עיקר המעלה, לעסוק בתורה ובחסד למרות הקשיים! ואני מכיר אנשים כאלה, שמתאמצים ועושים חסד מתוך אהבה עם קשיים איומים, ושמחים בזה, ועושים בשמחה את החסד, לשם שמם מתוך אהבת חסד, למרות כל הקשיים.

יש כאלה שאפילו סובלים ביזיונות בשביל חסד, ונספר לכם עובדא על הגה"צ רבי ירוחם זללה"ה שהיה המשגיח במיר והעמיד תלמידים הרבה, וגם המשגיח רבי יחזקאל לוונישטיין וראש הישיבה רבי דוד פוברסקי זללה"ה היו מתלמידיו, ומעשה שהיה בבחור אחד מצוין ממש, מבחירי הישיבות, איני רוצה להזכיר את שמו, אבל הוא מפורסם בעולם הישיבות, בעל כישרון נדיר ותלמיד חכם מופלג ביותר, ורבי ירוחם הציע לו שידוך, והוא הלך ונפגש, וכשחזר, אמר לו רבי ירוחם אני מתחרט על מה שהצעתי לך, ואין זה שידוך טוב בשבילך, והוא היה פיקח וחריף מאוד וסבר שהבת הזו מתאימה לו, ולא הבין מדוע רבי ירוחם אומר לו כך, אבל לא היה לו ברירה, כי רבי ירוחם היה השדכן.

ולאחר זמן קצר נודע שרבי ירוחם הציע את השידוך לבחור אחר בישיבה, והוא התפלא ולא הבין, כי אם השידוך לא מתאים בשבילו מדוע זה מתאים לבחור השני? והתחיל לחשוב ומצא סיבה פשוטה, כי הבחור השני היה בעל מוסר ומקורב לרבי ירוחם, ואילו הוא אמנם היה עוסק בתורה ושקוע בלימוד אבל לא היה בעל מוסר ולא כל כך מקורב לרבי ירוחם, וחשב כי כנראה שרבי ירוחם החליט שהקרוב קרוב קודם, ולכן העדיף להציע את השידוך למקורבו, והיה בטוח שרבי ירוחם נכשל כאן בדבר שלא כהוגן, כי לא היה לו דרך אחרת להסביר את זה.

אבל אחרי הרבה שנים נודע לו שרבי ירוחם לא סיפר לו את הסיבה האמיתית, שהצד השני ראו אותו, והוא לא מצא חן בעיניהם, והם הודיעו לרבי ירוחם שלא בא בחשבון לעשות את השידוך הזה, וחשב רבי ירוחם, כיצד אוכל לומר לו דבר כזה שלא רוצים אותו, הרי תהיה לו חלישות הדעת, והוא יצטער וייתבייש שאני יודע שלא רוצים אותו, וירחם עליו, איך אפשר לפגוע בו ולספר לו, ואף על פי שזו האמת, אבל זה יגרום לו צער, ומותר לשנות מפני השלום, מפני דבר מצוה, וזה חסד גדול שלא לספר לו, ואפילו אם זה יגרום שישנא אותו כשיראה שמציע את השידוך לתלמיד אחר, רבי ירוחם היה מוכן לסבול כדי שלא יצטער!

איך להיות תלמיד של אברהם אבינו

ומי עושה דבר כזה? רבי ירוחם! אכן גם אנחנו יכולים להיות תלמידי רבי ירוחם, יש תלמידים מחונכים של רבי ירוחם, כמו שיש תלמידי משה רבינו ותלמידי אברהם אבינו, ואמרו (אבות ה, יט) כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו וכו'.

ולכאורה היכן הם תלמידים של אברהם אבינו? והפירוש הוא כי כל מי שרוצה יכול להיות תלמיד של אברהם אבינו, על ידי שרואה מה היה אברהם אבינו ורוצה להיות כמוהו, ובהוא תלמיד! שאברהם אבינו מחנך אותנו! ואף על פי שלא דיבר איתו מעולם, אבל הוא יודע את הנהגתו ואת התורה שלו, וגם הוא מתנהג כך, וקבל את הטבע שלו, טבע אהבת חסד כמו של אברהם אבינו, והדרגה הגדולה ביותר של חסד היה לאברהם אבינו, שאין יותר ממנו בזה, וכלל ישראל ירש את זה מאברהם אבינו.

וברוך השם יש בנו כאלה עם אהבת חסד, ואפילו כאלה שאינם שומרי תורה ומצוות, יש בהם בעלי מידות טובות, ואחר כך מכוח זה חוזרים בתשובה, וראיתי כתוב במלבי"ם שבמות המשיח תהיה אהבת חסד גדולה מאד ובזכות זה יחזרו בתשובה ותבוא הגאולה.

אשרינו מה טוב חלקנו שבאים לשמוע דברים כאלו, למרות שיש חוס וקשיים, מתאמצים בשביל דברי תורה, לדעת מה התורה מחייבת ומה התורה נותנת, וזו אהבת התורה וקדושת הנשמה של כלל ישראל, שישארל קדושים הם, ועלינו לשמוח בזה, שאין מאושרים כמונו, וכי יש גויים שמאושרים כך? האם לאומות העולם יש אושר ותענוג כאלו? הרי זה לא שייך אצלם, ועל זה אנו אומרים: לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל לשבח ולפאר ולברך, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!

ונקווה שבזכות שאנו עוסקים עכשיו בתורה ומעשים טובים, אנו ניצולים מחבלי משיח, ואנו נמצאים בעקבתא דמשיחא בלי חבלי משיח, ובעזרת השם נזכה בקרוב שהמשיח יתגלה לנו ויבוא אלינו!

לעילוי נשמת

הרה"ג ר' **שלמה זלמן אוירבך** זצ"ל
בן הגאון רבי **אליעזר** זצ"ל
נלב"ע כ' מנחם אב תשפ"ב - תנצב"ה

מוקדש בברכה לידידנו מזכה הרבנים הרה"ג רבי **שמואל זייבלד** שליט"א
תלמיד מן רבינו ראש הישיבה זללה"ה
לרגל השמחה בנישואי בנו החתן המופלג הרב **שלמה זלמן** שליט"א
שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת

מרת **שרה הינדל וקסמן** ע"ה
בת הרב **אברהם קליין** זצ"ל
נלב"ע י"ז אב תשנ"ח - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת ואתחנן

מרבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר ציוני ד' וגו' (ד' ה')

בנדרים ל"ז א' איתא ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה', מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, דאסור ליטול שכר ללמד תורה.

ויעוי' ברכות י"ב י"א ב' אף לתלמיד מצות דרבנן [אפשר דברכתן דרבנן], והאסמכתות שלהן מקראי [ועי' רמ"א יו"ד רמ"ו ה' ודו"ק], עניני מנהגות, אגדתא, סתרי תורה ובמדרשיהם מקראי, ועי' לשון הרמב"ם ועי' שו"ע, ע"כ.

וכתב הרמ"א יו"ד רמ"ו ה' דכל חידושי סופרים, דהיינו מה שנתקן מדרבנן, מותר ליטול שכר ללמדו, וא"כ מותר ללמוד מסכת ידים ומגילה ודמאי בשכר [ומיהו עירובין אית בה דיני דאורייתא ועי' לרמב"ם די"ב מילין מה"ת, ולענין מגילה יל"ע דהוה דברי קבלה, ודו"ק, ועו"ע דיני קדושת ביהכ"נ שם אי הוה מה"ת], וכן מסכתות אחרות מותר ליטול שכר עבור לימוד דיני הדרבנן שם [מיהו ללמד אם ד"ז הוה דרבנן או דאורייתא ל"ש] ועי' בכל זה.

ויש לעיין אי שרי ללמד דיני חוה"מ בשכר לשיטות דמסרו הכתוב לחכמים אי חשיב כחידושי סופרים או בתר עיקרא דדינא אזלינן. ודיני משמרת דיני דאורייתא לכאז' כחידושי סופרים ושרי ללמד דיני שניות בשכר.

ועיין בשו"ת מהר"ם פדאוהו סי' מ' בשם הג' מרדכי ארוך [והוא דבר הנוגע ג"כ למעשה בענין לימוד בשכר] – יש לעיין מחנ"א סוף ה' שכירות פועלים ע"כ.

לא תעשה כל מלאכה וגו' ושורך וחמורך וגו' (ה' י"ד)

נראה דבעובר ליכא דינא דשביתת בהמתו (וכגון בהמה השייכת לגוי והעובר שייך לישראל) כיון דעובר שעושה מלאכה הוי כמו שנים שעשאוהו הבהמה ועוברה והו"ל זה יכול וזה אינו יכול, ובשבת קנ"ג ב' אמרינן דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה, ופי' רש"י שם בשנים שעשאוהו, וא"כ בעובר של ישראל ליכא דינא דשביתת בהמתו.

שובו לכם לאהליכם (ה' כ"ז)

כתב במשך חכמה דבנ"י לאחר מתן תורה היה להם דין גרים ואין בהם איסור משפחה (וכ"ה בש"ש בהקדמה אות ט'), וקשה מנ"ל הא, וכי משה ואהרן לא היו אחים, ולא מצאנו שעזבו עמרם וכו' ושאר בני דורו את נשותיהם (וע"ש בש"ש משה"ק) ועכ"פ איך יתכן כזאת דכל ישראל לא היה להם דין קרובים לאחר מתן תורה. וכן קשה מהא דמבואר בב"ב קי"ז ב' דהיה ירושה ליוצאי מצרים מאבותיהם, ש"מ דנשאר להם דין קרובים גם לאחר מתן תורה, וליכא למימר דירושה מדרבנן קאמר כדין גר שיורש את אביו מדרבנן שלא יחזור לסורו, דהא יליף לה התם מקרא, וש"מ דמדאורייתא הוו קרובים, וצ"ע.

לא תוסיפו על הדבר וגו' ולא תגרעו ממנו (ד' ב')

יל"ע במחקר תיבה אחת בקריאת שמע אם עובר בלאו דבל תגרע, ואולי כל חיסור הניכר בנותר שאין בו בנותר משמעות לכשעצמו אא"כ יתווסף לו החסר להשלים המשמעות לאו גירוע הוא אלא שיבוש וקלקול, וא"כ לא יעבור בזה על כל תגרע, ועי'. והמחסר ברכה בברכת המזון (דו"ק למש"כ תוס' ברכות ט"ז א') לכאז' אינו עובר בבל תגרע אלא אי נימא דמעכבין הברכות זה את זה, ויש לדון מפועלים [שאין מברכים ברכה רביעית ואין בזה חשש בל תגרע].

לא תוסיפו על הדבר וגו' ולא תגרעו ממנו (ד' ב')

בספרי פר' ראה דרשינן על קרא דאל תוסף עליו וגו' מנין שלא יוסיף ברכה על ברכת כהנים ת"ל כל הדבר אפי' דבר אל תוסף עליו, ומשמע דלא הוי מחייבין בבל תוסיף וה"ה בבל תגרע על מצוה בדיבור בלא מעשה, אילולא ריבויא דכל הדבר, ויתכן דהשתא נמי דמריבין לה מכל הדבר, לא מריבין רק דיבור בלחוד, אבל לא מידי אחרינא דגרע מדיבור, ומצוה המתקיימת בהרהור לא תתרבה בריבוי זה, וכן מצוה המתקיימת בשמיעה כגון שופר (אי נימא כהסוברים דמצותו בר"ה בשמיעה) דלמא נמי לא תתרבה לענין בל תוסיף ובל תגרע, [ועי' לעיל לענין בל תגרע במחסר תיבה בקריאת שמע]. מיהו לכאז' אין נראה כן. ועי' תו' ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעין ושם כ"ח ב' ד"ה ומנא, ועי' לח"מ רפ"א ד"ה שופר, ומבואר שם דאיכא בל תוסיף בתקיעות שופר.

ולא תגרעו ממנו (ד' ב')

כתב הגר"א (יהושע א' ז') לשמור הוא לא תעשה, לעשות הוא עשה, ימין שלא תוסיף על עשה, ושמאל שלא תגרע מלא תעשה.

וכמדומה יש בדברי הגר"א קיצור לשון [או חסרון תיבה או כמה]. ועיקר המכוון שיהושע הוזהר כאן בכל, לקיים כל המ"ע (לעשות), להזהר שלא לעבור על כל הל"ת (לשמור), שלא להוסיף על המצוות (דאף שיש בזה אזהרה דל"ת א"ה. לא תוסיף) מ"מ נתיחדה אזהרה מיוחדת בזה) מצוות אחרות (ימין), ותוספת אזהרה ב"לעשות" שלא לגרוע מהמצוות [דאף שכבר נצטוה בהם נתוספה אזהרה על הציווי] והיינו ושמאל. ויתפרשו לפי זה דברי הגר"א, ושמאל שלא תגרע, מל"ת - מצוות לא תעשה - דהיינו לא תעשה על הגירוע מהמצוות (נוסף על הציווי, מצות עשה, האמור בהם), ואין תיבת מל"ת בדברי הגר"א כאן כנגד תיבת "עשה" בדיבור הקודם, אלא ענין בפני עצמו וכאמור דהכוונה לל"ת (לא תגרע), וכדי לברר ענינה נקראת כאן משם מל"ת דהיינו באותו ענין גופא שיש מ"ע לעשותו, יש בזה גופא גם מל"ת - מצוות לא תעשה - שלא לגרעו (וכמו דמצינו כן בעלמא לשון מל"ת על מכוון זה). והנה אין זה לשון הגר"א, כפי הזכור, אך אין נפ"מ.

שובו לכם לאהליכם (ה' כ"ז)

בהמשך הדברים במסכת כלה, ודו"ק.

לא תערץ מפניהם (ז' א')

כתב הרמב"ם בהקדמה לפיה"מ ד"ה והחלק השני. אילו איש נביא שנתבררה אצלנו נבואתו כמו שאמרנו יאמר לנו ביום השבת שנקום כולנו אנשים ונשים ונבעיר אש ונתקן בה כלי מלחמה ונחגור איש את כלי מלחמתו ונלחם עם אנשי מקום פלוני ביום זה שהוא יום השבת וכו'. ואם איש יחשוב בליבו שהוא צדיק ויר"ש ויהיה זקן בה בימים ויאמר הנה אני זקנתי באתי בימים ולי שנים כך וכך ולא עברתי בהם על מצוה מכל המצוות לעולם ואיך אקום ביום זה שהוא יום השבת ואעבור על איסור סקילה ואלך להלחם ואני אין בי יכולת לעשות טובה או רעה וימצאו אחרים במקומי ובני אדם רבים לעשות הדבר הזה, האיש ההוא מורד ועובר על דברי האל והוא חייב מיתה ביד"ש מפני שעבר על אשר צוה הנביא. ע"כ.

והנה העילות האמורות בדברי הרמב"ם אינם נימוקי האיש לזולתו על אי הלכו למלחמה, אלא תירוצי שוא לעצמו, והיינו שמפני חפצו הוא משלה עצמו לחשוב כי עילות נכונות הנה, ואעפ"כ נידון כמזיד משום שבעומק הכרתו הוא מכיר בכזבן ובידו להטות דעתו לאמת, אלא שאינו חפץ בכך, ועל כן חייב מיתה ביד"ש.

והנה כל זה לענין דיני שמים. ויש לומר דגם לענין ענשים ביד אדם כן הוא. ומשכחת לה בנד"ד כגון שמשלה עצמו מפני נימוקים שונים שיש בזה מצוה, ומפני שאינו חפץ להטות דעתו לאמת שאין הדבר כן, וכפי שמכיר בה בעומק הכרתו, נענש על כך ככל מזיד אחר. מיהו ענין קבלת התראה דבעי לעונש צ"ע אי משכח"ל. וצ"ע.

לא תכרת להם ברית ולא תחנם (ז' ב')

פירש רש"י, ד"א לא תתן להם חנייה. ויש להסתפק אי שרי להקנות לעכו"ם זכות בקרקע בארץ ישראל לקבלת דמים תמורת מכר, כלומר לכשימכור בעל השדה את שדהו יקבל העכו"ם חלק לפי זכותו בקרקע, למש"כ הגרעק"א בתשו' קמ"א לדון אי מהני הקנאה בבית לדמי שכירותו ע"ש.

בספר בית אברהם (להגרא"ל מצ'כנוב זצ"ל) אייתי ראיה מהאי קרא דדינא דהיוצא מחוץ לתחום בשבת (ויו"ט) אינו אלא מדרבנן גם להסוברים דתחומין מן התורה, דאיתא בשבת פ"ז דבשבת ניתנה תורה, ופליגי התם אם נצטוו על איסור תחומין במרה כשנצטוו על השבת קודם מתן תורה, או דלא איפקוד עד מתן תורה. והנה למ"ד דלא נצטוו אלא במתן תורה, ומתן תורה ה' בשבת, א"כ נמצא שבכניסת השבת לא היו בני שביתה ולא קנו שביתה, וממילא כשנצטוו על התחומין אין להם אלא ד"א כיון שלא קנו שביתה בע"ש ואין להם אלפיים אמה, והיאך נאמר להם לאחר מתן תורה שובו לכם לאהליכם דמשמע באותו היום הא אין להם אלא ד"א, אלא ע"כ דדינא דד"א אינו אלא מדרבנן. ואפשר לדחות הראי', דיש לחלק בין אדם שיכל לקנות שביתה בע"ש אלא שהי' למעלה מעשרה דלא קני או שהי' ישן (אי נימא דלא קני שביתה בכניסת השבת) דהתם דוקא הוא דאין לו אלא ד"א, משא"כ במתן תורה דלא היה דין שביתה כלל קודם שנאמרו דיני תחומין ממילא כשנתנה תורה ונתחדשה הלכה דתחומין וכל דיניהם הו"ל באותה שעה כתחילת היום לדיני תחומין וקנו אז שביתה ולכן היה מותר להם ללכת אלפיים אמה. ואע"פ שמצינו בירושלמי פ"ד ה"ה דבעי גר שטבל בשבת אי קני שביתה וכמו ישן דקני, י"ל דהתם שייך שביתה משום דאיכא שביתה בעולם למצווים עליה, משא"כ במתן תורה דלא היה שביתה כלל קודם שפיר איכא למיחשב אז כתחילת היום דקנו שביתה באותה שעה ויש להם אלפיים אמה, ומשו"ה היה מותר להם לשוב לאהליהם ולא אמרינן דאין להם אלא ד"א.

ואהבת את השם אלו' בכל לבבך (ו' ה')

במסכת כלה פ"ג איתא אהוב התורה מנלן דכתיב את לרבות התורה. וא"ש בזה קושיית קמאי [עי' תוס' הרא"ש קידושין נ"ז א', ועו"ע סמ"ק מ' ד', ותשו' מהרי"ל סי' א', ויל"ע במסכת כלה פ"ד], מאי דרש שמעון העמסוני בואהבת את דקדים, דלפי"ז דרש לרבות אהבת תורה, וזה לא שייך ביראה. [מיהו יעוין ירוש' שלהי ברכות אותו ואת תורתו, וצע"ש]. ולענין אהבת תורה, יעוין משלי ח' י"ז וברש"י שם [וא"ש דמובן הכתוב שייכא בקרי וכדרשא דאת דשייכא

בעיקר קרא, דהיינו אהבת תורה באהבת השם], ועי' אבות דר"נ ריש פכ"ח, וצ"ב קצת.

ואיתא עוד שם בפ"ד הוי אוהב את התורה תנא לי' חדא זימנא, התם אפילו שלא בחברים והכא דליכא חברים אמר לך לגרמך, ופי' דגם מי שאינו חב ואינו עוסק בלימוד התורה, אמרינן לי' נמי דיאהב התורה, והוא ענין כללי לכולם (ולשון "שלא בחברים" קאי על המצווים לאהוב), ואינו ענין מיוחד לחברים העוסקים בתורה. ומש"כ הכא דליכא חברים וכו', אולי צ"ל אלא חברים, אמר לך [מליצת לשון מורגלת, כמו אמר לך קרא וכיוב"ז], דהיינו אמר לך התנא, והיינו לכל חבר וחבר דמלבד אהבת התורה הכללית שכל אחד מצווה עלי', הוה אוהב את התורה למענך גופא, דהיינו למען שלמות נפשך שתשתלם הנפש באהבתה ובעיסוקה]. ועי' מהא דא"ר זירא חדאי נפשך לך שנאי וכו', ודו"ק. ואכתי צ"ב, ועי'

בענינא דיומא

תחזקנה ידיכם בעמלה של תורה, אל תיראו ואל תיחתו!!!

משאות גדולי הדור שליט"א ובראשם רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א באסיפת חירום ע"י ועד הישיבות

רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

משא הדרכה מפורטת ממנהיגי הדור בחובת השעה

לאור קריאת נשיא ועד הישיבות מנהיגי הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א התקבצו ובאו מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, ראשי הישיבות שליט"א מכל החוגים והעדות בכל אתר ואתר לאסיפת ועד הישיבות לייקר לומדי התורה, ולזעוק נגד גזירת הגיוס הנוראה.

במרכז המעמד נשמע בחרדת קודש לדעת הדרך אשר ילכו בה, לשמוע הכוונה והדרכה, דעת התורה בחובת השעה, משא המרכזי ממנהיגי הדור שליט"א שפתח את משאו בקול אדיר:

"עם ישראל נעשה לעם על ידי קבלת התורה וקיום המצוות, כמו שנאמר 'הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם להשם אלקיך ושמעת בקול השם אלקיך ועשית את מצותו ואת חקיו', כך גדלו וחונכו כל הדורות, גם אותם אלו שלא זכו לחבוש את ספסלי בית המדרש, זו אמונתנו ואנו בטוחים בצדקת דרכנו ואיננו צריכים להצטדק בפני איש, והדבר פשוט וברור הוא כי היכלי הישיבות והכוללים הם מבצרם של לומדי התורה ואין כוח בעולם אשר יוכל להם.

"דוד המלך אומר 'טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך' ופירש רש"י, טוב היה בעיני כשהייתי סובל יסורים כדי ללמוד תורה בצער.

"תמיד הציקו ללומדי תורה, הצרו את צעדיהם, וניסו לפגוע בהם ולהשפיל את כבודם, בכל דור ודור הקשיים שהוצבו בפני לומדי התורה פשטו ולבשו צורה, וביתר שאת - מעת שגלתה כנסת ישראל מארצה ומכבודה, כך היא דרכה של תורה וכך גדלו גדולי התורה - 'טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך'.

בשלב זה התמקד רבינו מרן שליט"א על המצב הנוכחי: "וכעת מקרוב באו, כאלו שלא זכו לטעום את נועם ערבותה של תורה, המתוקה מדבש ונופת צופים, ואינם משכילים להבין כי קיומו של עם ישראל תלוי אך ורק בלימוד התורה, בריבוי לומדיה, בפריחת היכליה, וקמו על עולם התורה, ושלחו עשרות אלפי גיוס לבני הישיבות ואברכי הכוללים, וזוממים לחרות את הענף עליו הם נשענים, רחמנא ליצלן.

ורבינו מרן שליט"א מכריז בקול ברור: "כמובן, שגדולי ישראל, דעתם נתונה תדיר, להפר עצת שונאי התורה, ולפעול למען לומדי

התורה שכל כלי יוצר עליהם לא יצלח, ויכולו ללמוד בשלות השקט ובנועם וברווחה, ולכך מעמידים גדולי ישראל את שליחיהם הנאמנים הפועלים באחריות ובהשקט כפי המסורת שקבלנו מרבתינו על דרכי הפעולה מול הרשויות, ללא התלהמות בלתי אחראית.

וכאן הרים מרן שליט"א את קולו בשאגה שהחרידה את הלבבות: "אבל, באם חס ושלוש יפגעו הרשויות בבני הישיבות, נרעיש עולם ומלואו עם כל הכוחות והלב, והרשויות ימצאו את עצמם מול יהדות חרדית עולמית מלוכדת הנלחמת על נשמת אפה!".

והזעקה הולכת ונוקבת: וכעת בגלותנו, מלבד איומי הרשויות לכלוא בני ישיבות "בעוון" לימוד התורה, וההצקות ללומדי התורה בקשיים כספיים, באים אותם גורמים, שכל מטרתם לקעקע את עולם התורה, ובחלקת לשונם מציעים פיתויי ממון פסולים בכל מיני שיטות מתוחכמות, ומשמיעים בדיות וכזבים ליצור מצג שווא בכדי לשבור את עוז רוחם של גיבורי החיל לומדי התורה.

"היעלה על דעת אדם לקעקע את השבת בשביל ממון?! כל בן ישיבה שמצטרף לפיתויים האלו, מקעקע את חומת הדת ואת מבצרי התורה, ולא משנה איזה בגד הוא ילבש!

כל המסגרות הצבאיות פסולות ומזיקות ללומדי התורה! ואם מצטרף אליהם, עוקר עצמו משורש גידולו! ואיך יוכל לחנך בניו במשמרת היהדות ובמסורת אבות!?

וכנשוא האומן את היונק מחדד מרן שליט"א בפני ראשי עם קודש: "והנני פונה אליכם, כבוד הגאונים ראשי הישיבות שליט"א, כולנו יודעים כי מסורת הישיבות היא, לימוד התורה, וחינוך ליראת שמים ומידות טובות, ובימים כתיקונם ראשי הישיבות מנחילים לשומעי לקחם אך ורק תורה, יראת שמים טהורה, ומוסר המידות, ותו לא, הפוך בה והפוך בה דכולא בה.

"אך בעת כזאת המבוקש מראשי הישיבות והמחנכים, לחזק ליבם ורוחם של לומדי התורה, לבל יפלו ברוחם חלילה, וכל אחד יודע את הלך רוחם של שומעי לקחו, באופן מסירת הדברים שבו ירים את קרנם ויחזקם בדברים, כראוי וכיאות.

"וגם באופן המעשי, נקראים ראשי הישיבות שליט"א למנות אדם קבוע מתוך הישיבה, וליידע את בני הישיבה שבכל סיבוב עם הרשויות חלילה, יפנו לממונה, אשר ידריכו אותו במומלץ לעשות במקרים כאלו.

רבינו מרן שליט"א מחדד את ההנחיות לבני הישיבות הקדושות: "ובמיוחד יש להזהיר ולהיזהר במשנה זהירות, שלא לתת לקמים עלינו את הכלים לבצע את זממם רחמנא ליצלן, ולכן חובה על בני הישיבות שלא להתוודע לרשויות, ולא להתגרות בהם, וכפי שפורסם לא אחת, ובפרט שכוונתם מוצהרת כעת, לעצור לומדי התורה, השם ישמרנו.

"ואדרבה בעת כזאת צריך להרבות כבוד שמים, שיאמרו פלוני שלמד תורה כמה מתוקנים מעשיו וכמה נאים דרכיו, ואף שדרכו של עולם לנוח בימים אלו ולהחליף כוח לקראת זמן אלול, כדאי עד מאד

ועל כולם החובה לנהוג בכל מקום באופן הגורם לקידוש שמו ית' וח"ו לא להיפך מזה, וכבר אמרו חז"ל במסכת יומא פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו ועליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר.

מנ"ה"י הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א כל בן תורה צריך להתגאות שהקב"ה שם אותו בניסיון

ברשות רבנו מנ"ה"י שליט"א, ברשות כל ראשי הישיבה. יש בחורים והורים שמתחילים לפחד מה יעשו להם, ומכוח הפחד, מתחילים לחשוב על פשרות, לוותר קצת, לעשות "הסדר חרדי", עוד כל מיני דברים וכדומה, צריכים לדעת ולהכריז בלבנו, כמו שכתוב ברבנו יונה, "וכן ידע באמת כולו ביד בשר בדם, ועלה לו בעניין בשום עניין". שנאמר: באלוקים בטחתי. לא אירא מה יעשה אדם לי.

חס ושלום לא להיות חלש! לדעת שהכל בידי שמים.

וזה באמת פסוק מפורש בתורה, "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם", אומר רבנו יונה: שהזהרנו בזה, על לא תירא מהם, שאם יראה האדם שצרה קרובה, תהיה ישועת השם בלבבו ויבטח עליה, כפי שנאמר אך קרוב ליראיו יושעו.

זה כל אחד צריך לדעת להתחזק. לא לפחד, זה הכל בידי שמים, זה הקב"ה עושה רק לטובתנו, צריכים להבין המשפחות והבחורים, שזה ניסיון גדול מהקב"ה. שנתן לבני תורה של הדור הזה, ואם הקב"ה נותן ניסיון, זה וודאי זה סימן שאפשר לעשות את זה, לקיים את זה אז לא לפחד, מה הוא הניסיון? שנבין את המציאות הפשוטה שאנחנו עם התורה, ואם אין תורה אין כלל ישראל, החיוב של כלל ישראל הוא להפיץ אלוקות בעולם על ידי התורה שלנו, ועל ידי התורה שלנו זה מבטל הסתר פנים והקב"ה נמצא בעולם, ומה שמביא את כל ההצלחות, רק על ידי התורה שלנו בא הקב"ה לתוך העולם, כמה שהקב"ה קרוב לנו זה מביא את ההצלחות. וזה אנחנו בני תורה על ידי התורה שלנו, זה מה שאנחנו מביאים.

וחס ושלום אם אין תורה אנחנו ככל העמים, וזה מביא וודאי וודאי חורבן רחמנא ליצלן וזה החיוב שלנו להיות עם התורה, וזה אפשר רק על ידי לימוד התורה על ידינו. וצריך שכל בן תורה יתגאה שהקב"ה שם אותו בניסיון! ופשוט לו שיצליח לעשות מה שצריך.

ואנחנו אומרים, לאלה שקמים נגדנו אנחנו לא נוותר. ואנחנו נעמוד על כל מי שרוצים ללמוד שיוכלו ללמוד. אנחנו נעמוד על זה שאנחנו נהיה עם התורה, ואם אנחנו נעמוד חזק וזה יהיה פשוט לכל אחד שנהיה חזקים בכל הזמנים כנגד כל הדברים, בוודאי הקב"ה יעזור לנו, וזה יהיה ההצלחה בכל היישוב וזה יביא אי"ה הגאולה השלמה במהרה בימנו, אמן.

מנ"ה"י הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

נחזיק טובה למורינו רבי דב שעומד בראש המערכה לחזק את התורה

חז"ל אומרים 'כל דור שלא נבנה המקדש מימיו כאילו נחרב בימיו', ויש גרסא כאילו החריבו, השאלה הנשאלת וכי כל הדורות מחריבי המקדש הם? מבאר ה"שפת אמת": כל דור פועל משהו לבניין המקדש, בהצטרף כל המעשים של כל הדורות ייבנה המקדש, אז כל דור שלא עושה שום חלק במקדש כאילו נחרב בימיו, הוא כאילו החריבו, כל דור עושה פעולה ובהצטרף המעשים של כל הדורות ייבנה המקדש.

להוסיף לימוד על לימודו יותר ממה שרגיל תמיד בימי בין הזמנים, ולהקפיד על קיום המצוות ובהירות מעבירות, ולא להקל ראש בחובותיו של כל אדם בכל מקום ובכל זמן".

בסיום דבריו הנוקבים בדרך מנ"ה"י שליט"א: "יהי רצון שזנכה לעשות רצון אבינו שבשמים, ובזכות עוז לימוד התורה, אשר כל חפצים לא ישוו בה, ובזכות עמידתם האיתנה של לומדי התורה מול גזרות הרשויות, יסיר השם חרפת עמו ומלאה הארץ דעה את השם, וישיב לב בנים לאביהם שבשמים, ושקט ושאן ישראל, אכ"י"ר".

החלטות המפורסות והמלאות מהאסיפה - עליהם עבר ואישר נשיא ועד הישיבות רשכבה"ג שליט"א ואליהו הצטרפו גד"י שליט"א

א. עם ישראל בארה"ק שרוי במצב קשה מול אויבי ישראל אכזרים המבקשים את נפשנו, ולדאבון כל לב חללים רבים נפלו מבני ישראל הי"ד ורבים שנפגעו בגופם, ויש מאחינו בשרנו הנתונים בצרה ובשביה, ועינינו לק-ה בתפילה ובתחנונים שירחם עלינו במהרה ונראה במפתלם של צוררי ישראל הקמים עלינו, וביציאתם מאפילה לאורה של יושבי חושך וצלמות וברפואתם השלמה של הפצועים.

ב. מה רב הוא הכאב כאשר בו בזמן מבקשים אחינו תועי דרך לפגוע ביבנה וחכמיה, לפגוע בלומדי התורה תלמידי הישיבות המשליכים אחרי גוים כל חמודי עולם ומשאלתם אחת היא - לעסוק בתורה, ללון בד' אמותיה ולזכות לידיעתה ולכוון ארחות חייהם על פיה, ואינם מכירים במעמדם כפי שהיה עד עתה, ולא עוד, אלא להשוותם לעבריינים, ולהטיל עליהם עונשים כאלו ואחרים. פגיעה זו היא ביסוד וסוד קיומנו - התורה הקדושה, שמסורה היא לנו מדור דור, במבצריה - הישיבות הקדושות ובלומדיהם בני הישיבות יחי' שהם הם מקיימים העולם. ותחת שמציון תצא תורה וממנה יעלה ויזרח אורה על פני תבל, מי פילל כזאת שדוקא כאן בארץ הקודש ירדפו עמלי תורה.

הישיבות הקדושות שלא פרשו מאבותינו, הם שעמדו לנו בכל העיתים ושמרו על אומתנו, הן שמירה על תורתנו ודתנו והן שמירה עליונה על גופנו ונפשנו.

בימי בין המיצרים - ייהפכו במהרה לששון ולשמחה, בהם מתאבל עם ישראל על חורבן המקדש, חייבים אנו לדעת ולהודיע כי אין שיוך רק התורה הזאת, והיא שעמדה ותעמוד לנו למגן ולצניחה.

ומכאן קוראים אנו בלב קרוע - אל נא אחים תרעו, גזירה זו כמוה כמו הגרועות שבגזירות אויבנו שרדפו את קיום דתנו ולא יכלו לנו, שובו והכירו במעמדם של תלמידי הישיבות כפי שהיה עד עתה. דעו כי דרכנו דרך המסורה היא ומינה לא נזוע.

ג. התלכדות מחנה היראים במערכה על משמר הישיבות הקדושות ותלמידיהן חשובה ביותר ובפרט לעת הזו, ועל כולם בלא יוצא מן הכלל מסגרות ויחידים לפעול אך ורק עפ"י ההוראות וההנחיות הנמסרות ע"י ועד הישיבות. על ראשי הישיבות שליט"א לדאוג להעביר לתלמידים את ההנחיות וההוראות הנצרכות בעת הזאת.

בכל שאלה הן הנוגעת לרבים והן ליחיד יש לפנות לוועד הישיבות בטרם עשות מעשה לבירור העניין. כ"כ כל ישיבה תעמיד איש צוות אליו ניתן יהיה לפנות במקרים שחלילה הסתבכו והנ"ל יעמוד בקשר עם וועד הישיבות.

ד. הננו לחזק את תלמידי הישיבות כל אחד ואחד בשמו הטוב, אשרי חלקכם, זוכים הנכם להתמסר לתורה תחת נסיון וקושי, תחזקנה ידיכם בעמלה של תורה אל תיראו ואל תיחזקו, כולנו באגודה אחת ובעצה אחת לא ננוח ולא נשקוט עד לביטול רוע הגזירה בעזה"י במהרה. ועד שתבטל, נעמוד לימינכם בכל הניתן והמצטרך.

ה. ראשי הישיבות שליט"א נקראים לחזק ולאמץ רוחם של התלמידים בישיבתם ולרומם קרנם בעת הזו, ולהסבירם כי דרכנו דרכה של תורה מסורה, וזאת התורה ואופן מסירתה מדור לדור בין כתלי הישיבות הק' - לא תהיינה מוחלפות ואינן ניתנות לשינוי. נדרשים אנו בכל עת ועונה ובפרט בעת הזו, ליתן עוז ותעצומות ללומדי התורה - מקיימי עולם, לסייעם בעצה ובמעש, וכן לחזק ידים רפות ולקרב את אלו הנדרשים לכך לבל יפרשו מן הציבור, כי בנפשנו הדבר.

ו. לקראת ימי בין הזמנים הקרבים אשר ניתנו ליתן רווח בין פרשה לפרשה, הננו לעורר התלמידים על קביעות עיתים לתורה שהיא חובה גמורה בכל זמן, ואין אתה רשאי לבטל ממנה.

כ"כ יש להימנע בפרט בעת הזו מליך בטל בחוצות קריה וכבר הורה אב זקן למה תתראו, ובודאי איסור גמור הוא ללכת למקומות שאינם תואמים דרכי תורתנו.

נשאלת השאלה: מה הם המעשים שמצטרפים לבניין המקדש? יש לפרש על פי מה שנאמר בתפילת הנחמה: "אתה השם באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה". הקב"ה יבנה את המקדש באש, מה זה איזה אש שעל ידה בונים את המקדש?

ברור הדבר שהכוונה היא כל דבריי כאש נאום ה', אש של תורה, על ידי זה הקב"ה יבנה את בית המקדש, הצתה באש ובאש אתה עתיד לבנותה, וזה מה שנאמר, בכל הדורות התורה שבהם מצטרפת, כמה שלומדים יותר תורה באש הזאת הקב"ה יבנה את המקדש, כל דור התורה שלו מצטרפת לאש שבוזה הקב"ה יבנה את המקדש.

זכה דורנו לריבוי של תורה שהרבה דורות לא היו כאלה, כנראה שאנחנו הדור המשלים, אנחנו צריכים להביא את הכמות הגדולה כדי שהקב"ה עם האש של התורה יבנה את המקדש, זה האש שבוזה הקב"ה בונה עם כל התורה של כל הדורות והדור שלנו שהוא הדור המשלים, וכמובן שהשטן לא נותן, גם כשהתחילו לבנות את בית שני היה כתב שטנה לעכב את המקדש, גם עלינו **כותבים כתבי שטנה** לעכב את האש של התורה, לעכב את בניין המקדש, לכן עלינו חובה לעמוד על המשמר, ואדרבה לחזק את התורה.

בואו ונחזיק טובה למורינו רבי דב שליט"א, שהוא עומד בראש המערכה לחזק את התורה שבדור, ובע"ה נשלים את האש של התורה, באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנות, הקב"ה יבנה עם הריבוי של התורה של כל הדורות וההשלמה של הדור שלנו, ונזכה לבניין ביהמ"ק במהרה.

מרן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א

תחזקנה ידיכם להתעצם ביתר עוז בלימוד התורה הקדושה.

מרן המשגיח לא השתתף בעקבות חולשה, ושיגר מכתב שהקריא הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א ר"י ארחות תורה, להלן המכתב: כב' ראשי הישיבות הקדושות וכל בני התורה היקרים שיחיו שלום רב.

מאחר ואיני משתתף באסיפה הקדושה של ועד

הישיבות הקדושות בראשות הגאון הגדול רבנו דב לנדו שליט"א, הריני מצטרף לציבור הקדוש בברכה מלבי. לכל הנענים לקריאת מי לה' אלי.

תחזקנה ידיכם להתעצם ביתר עוז בלימוד התורה הקדושה.

ויקוים בנו: שלא תמוש התורה הקדושה מפנינו וזרענו עד עולם ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו אמן.

הגאון הגדול רבי אברהם סלים שליט"א מראשי מועצת חכמי התורה הקודש הקדושים של עם ישראל אלו הישיבות הקדושות

ברשות מרן ורבנן ראשי הישיבות הקדושות בארץ ישראל, התאספנו להתחזק ולחזק את בני התורה בימים כאלה שהם בין המצרים

שאבלים על חורבן בית המקדש, אבל היום אנחנו נמצאים במצב מאוד קשה ורצינו להתחזק, כתוב בירמיהו: "בושנו גם שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו". "בית הלוי" בפר' וארא מבאר: בושנו כי שמענו חרפה, שמענו חרפה מאחרים, כסתה כלמה פנינו - הכלימה היא מעצמנו.

הוא מסביר ומאריך לפרש את חז"ל במדרש איכה שמרמז על שבעה עשר בתמוז וחורבן הבית שבתשעה באב, הכלימה קשה יותר מן הבושה, אני אומר שאת הפסוק יכולים לומר אותו בדור שלנו בעוונותינו הרבים, מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, זה קרוב לאלפיים שנה שאנחנו נמצאים בגלות ועם ישראל סבל גזרות קשות ורעות, פוגרומים, רדיפות, רדיפות דת, אחרון הגדיל מה שהיה בדור האחרון, הכל שמענו חרפה מאחרים, בושנו על שמענו כי חרפה מאחרים, כל אומות העולם היו רדפו את כלל ישראל הלכה היא שעשו שונא ליעקב וסבלנו את כל הגלות הזאת, אבל עתה אנו בצרה גדולה של חבלי משיח, **כסתה כלימה פנינו מעצמנו, לא מאומות אחרות, מאחינו בשרנו, השמאל והימין המרוחקים מתורה, מאמונה, ממסורת ישראל.**

זה קרוב לשמונים שנה מאז שקמה מדינת ישראל, שבעונותינו הרבים לא היה כך, לא הייתה רדיפה כזאת לבני הישיבות בכל כלי התקשורת וגם מאחינו בשרנו הציונים הדתיים כמו שישנה עתה.

כסתה כלימה פנינו כי באו זרים, כי באו אחים על מקדש בית השם, קודש הקדושים של עם ישראל אלו הישיבות הקדושות ולומדיהם הממיתים עצמם באהלה של תורה, אין לנו שיוך אלא התורה הזאת.

ובעז ובגאון עם כל הרדיפות ועם כל המצבים עמדנו כל כך הרבה שנים, ועכשיו אנחנו פשוט בושנו וחרפה לנו שחנו עד אפר, היום אמרנו בתחנון שחנו עד למאוד שפלנו עד עפר, עד כדי כך.

מרן רבי משה פיינשטיין זצ"ל מסביר את הפסוק: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" יש בית פרטי של כל יהודי אבל יש בית מדרש יש ישיבות, יש משכנותיך ישראל, רק בגלל שיש טובו אהליך יעקב, זה הולך ביחד, **אילולא הישיבות הקדושות, אילולא בתי המדרש שבעם ישראל, לא היה משכנותיך ישראל שהם כל כך חשובים,** כל כך הם מחונכים, כל כך אפשר ישראל אשר בך אתפאר. זה לא הולך אלא אם כן רק כשלפני כן מה טובו אהליך יעקב, ידוע מה שר' סעדיה גאון אמר: אין עם ישראל אומה אלא בתורתו, אמר את זה לפני יותר מאלף שנים. אבל זה אנחנו רואים כמה וכמה שנים עברו מאז, מי החזיק אותנו, איך אנחנו שרדנו על כל המצבים האלה, בכל המצבים שעברו עלינו רק התורה הקדושה ולומדיה והוגיה, חס ושלום אילו לא הייתה התורה לא היה שריד ופליט לעם ישראל בגלות. **מי שהחזיק אותנו במשך כל השנים האלה זה התורה הקדושה!** איך אפשר לכפור בדבר היסודי הזה? נשכח את הנצח? חס ושלום! נשכח את העבר? נשכח את האלפיים שנה? שמי החזיק אותנו זאת התורה הקדושה ותופסי התורה הקדושה אלו בתי המדרש שיושבים ולומדים תורה, זאת התורה גם עתה.

כשחזרנו אל ארצנו הקדושה ארץ ישראל, ראינו בשנה שנתיים האחרונות, את כל הניסים והנפלאות שעברו עלינו, ראינו את הטבח הנורא שפקד את עמנו, ראינו את ההשגחה הנפלאה בתוך הצרות וכל הגזרות הקשות שהיה, מי הגן עלינו? רק בורא עולם! ראינו איזה ניסים ונפלאות עברו עלינו, **רק התורה הקדושה היא שהגנה עלינו!** ע"ז אנחנו אומרים: הצרה היא כ"כ קשה, הרדיפות הן בצורה נוראה שלא היה כמותה במשך כל השנים, כסתה כלימה פנינו בושנו וגם נכלמנו.

אחינו בשרנו, רבותיי, **אחינו בשרנו, למה תרדפו את נצח ישראל, למה תרדפו אלפיים שנה של תורה, שהם החזיקו אותנו, את כל הדור הזה, אם אנחנו היום קיימים זה בזכות התורה הקדושה.** מי נושא בעול בעוז ובגאון את התורה הקדושה בטהרתה בקדושתה, הישיבות הקדושות.

שאנחנו נשכח את העבר? אנחנו חייבים להמשיך הלאה באותו דרך, אנחנו שזכינו שבי"ה נמצאים באהלה של תורה, עלינו להחזיק בעוז ובגאון על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להיות מיושבי בית המדרש.

וגם היום, שאנחנו יוצאים לבין הזמנים ולנוח קמעא, חייב כל בחור לשמור את הצביון של בן תורה בהליכותיו כמו שכתוב בפסוק: לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, יהושע אומר את המילים האלה, כשרצו לכבוש את ארץ ישראל, זה הצו האלוקי של הקב"ה, כשיהושע אומר לכבוש את הארץ, 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד'.

כשהיה איזשהו רפיון באיזו מלחמה שם, כבר בא המלאך והוכיח את יהושע הלנו אתה אם לצרינו, עתה באתי על התורה כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. זה המגן זה החנית והחרב שאנחנו נמצאים כאן בארץ ישראל, הלא צויתך חזק ואמץ ביטחון בבורא עולם.

כשיש את "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד", **ברוך השם שיש את המגנים הרוחניים של כלל ישראל, שהם בני הישיבות,** כי עמך ה' אלקיך בכל אשר תלך, התפקיד שלנו להאמין ולהתפלל מעמקי הלב לבורא עולם, שהאחים התועים שיבינו במה מדובר כאן, **בקודש הקדושים של כלל ישראל של כל הדורות אסור לנו לבגוד בזה.**

חייבים באמת להכיר ולדעת שהתורה הקדושה שליוותה אותנו כל השנים, שתלווה אותנו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הגאון הגדול רבי שמואל בצלאל שליט"א ר"י פורת יוסף

דם החללים זועק הניחו לבני תורה

ברשות מרן ורבתיי ראשי הישיבות מעתיקי השמועה, בחורי החמד של תפארת ישראל, בני התורה הקדושים בכל אתר ואתר.

טוענים שאנחנו צריכים ליטול בנטל שיהיה שוויון, האם הם יודעים שבחור ישיבה מתנזר מכל מנעמי העולם הזה? בחור ישיבה לומד שלושה סדרים בגיל ארבע עשרה, איפה נטל כזה? בשביל מי לומדים? זה עסק פרטי? כל בחור ישיבה לומד בשביל כלל ישראל, זה קיום עמנו, והם באים ומצרים את צעדנו.

אני פונה גם לבחורי הישיבה שאני שומע שיש כאלה פוחדים, אנחנו צריכים לדעת למסור את עצמנו בשביל התורה הקדושה. שלושה דברים

יהרג ואל יעבור, **אבל התורה היא חיים שחייבים למסור את עצמנו**, וידעו כל השלטון שבארץ ישראל גמור ומנוי בצו של קודשא בריך הוא, שאנחנו נמסור את עצמנו לקיים את התורה הקדושה, **כי בלי תורה אין חיים**, הם לא מבינים כש"הקול קול יעקב" אין הידיים ידי עשו, הם גורמים ברדיפת הבני תורה לצרות צרורות לעצמם ולעם ישראל, הם לא מבינים את זה, אבל תפקידנו הוא יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך, חגור חרבך על ירך הודך ועוזך ואמיתך, חגור חרבך על ירך, אומר רבנו רש"י הקדוש בתהלים, על בן תורה החרב שלנו הוא התורה הקדושה, ללחום מלחמתה של תורה, זה הלשון של רש"י הקדוש.

רבתיי, אני רוצה להגיד לציבור ראשי הישיבות, לעם ישראל כולו לכל השלטונות בכל מקום ומקום, אני רוצה לומר להם, לעצמנו, מה פירוש לומד תורה? ישמע כל בן תורה שאני שומע שיש מתנדנדים, הגמרא אומרת בב"ב (עט, א) אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו, שנאמר: "ונתתי את פניי בהם ואש יצאו ואש תאכלם", כך כתוב וזה מזעזע, **למה לא מבינים חובשי הכיפות שהם מצטרפים למקהלה הפראית נגד בן תורה שמוסר את עצמו יום וליילה**, לא על העתיד לא מחפש פרנסה, הופך להיות אברך עם פרוטות חיי צער, מוותר על כל העולם הזה, למה הם לא מבינים? אמר רבי יהודה אמר רב כל הפורש מתורה אש אוכלתו, זה התנה"ק וזה אנחנו מצוים, מה הם מחפשים מה הם רוצים? **מי שפורש מן התורה אש אוכלתו**, הם מסתמא למדו את זה בדף היומי אבל לא העמיקו בדברים, זאת המציאות שלנו, לכן ידעו כל השלטונות, אם חס ושלוש ירצו לבטל את התורה נגן עליה בנפשנו ובגופנו במסירות נפש, לא יעזור לאף אחד.

אני רוצה לפנות מעל בימה קדושה זו, של גדולי ישראל, מעתיקי השמועה, מלמדי, מוסרי התורה מסיני ההר, רוצה לפנות לראש הממשלה, ואמן שישמע אותו. אני רוצה לפנות לכל השרים וכל חברי הכנסת, לראשי הצבא, לכל זרועות הביטחון, לכל איש ואיש בעמנו, שעדין ניצוץ האלוקי דולק בנשמתו, רבתיי, מותר לי, אני אח שכול כאוב, ואני שומע את דמם של חללי מערכות ישראל זועק מן האדמה ונשמתם בגנזי מרומים, הם זועקים: **הניחו לבני תורה שהם המגנים האמיתיים על עמנו, הניחו להם ללמוד, למה אתם מצרים לנשמת חייהם של עם ישראל?** דמם זועק. אני שומע באוזני דם החללים, נשמתם בגנזי מרומים זועקת אל ראש הממשלה וחברי הכנסת וכל אלה ששייכים עדין ליהדות וזיק של קדושה דולק בתוך לבם, אני פונה אליהם ואני אומר להם אתם אוהבים את החללים, אתם רוצים להנציח אותם, תנציחו אותם בחוק שיאפשר לכל בחור בישראל ללמוד תורה, בלי סנקציות אישיות.

כל אחד ואחד ילמד תורה, זהו הנר האמיתי לעילוי נשמתם של הקדושים שהלכו בשיא חייהם בצעירותם, אני מקווה שישמעו וזה ייגע בלבם לא הייתי אומר, **אבל אני כאח שכול, שדמו של אחי זועק לאוזניי, תניחו לבני התורה הקדושה, הם המגנים האמיתיים, תנציחו אותם בחוק שיאפשר לכל בחור ללמוד בהוד והדר ובהערצה ובהערכה**.

הגה"ח רבי מנחם ארנסטר שליט"א ראש ישיבות ויז'ניץ ההצלה מול המבול הנורא ברחוב, אלו הם הישיבות והכוללים

ברשות מרנן ורבנן ורבתיי ראשי הישיבות, הרבנים הגאונים שליט"א.

עומדים אנו כעת בזמן קשה מאוד, ניסיונות מרים וקשים בכל אשר יראת השם נוגעת ללבבו, הן מצד וגבהו עינים עין רואה, הן מצד הדיבור והשמיעה, החיד"א אומר אשר ג' ההפטרות של ג' השבועות הן שמעו דברי וחזון, זה השמיעה הדיבור והראיה, כעת הזמן לסכנם בזה, הכוונה רוח נכון חדש בקרבי חדש, חזון דברי שמעי, ובפרט כשהנדמה הוא גיוס בני הישיבה והכוללים, לגור ולהסתובב עם אנשים פורקי עול מלכות שמים בכפיפה אחת, השם ישמרנו.

זקני הקדוש בספרו "אמרי חיים", בפרשת דברים כתב וזה לשונו: **חברותא עם רשעים היא חושך ואסון נורא ולמיתה יחשב ועל ידי חברותא עם ראשים מתגבר ונמשך תוקף הדינים**, זה אסון נורא ממש הריגת הנשמה", בתורה כתוב: הירא את דבר השם הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. מי שירא השם הוא יודע מקומו בבית כנסת ובבית מדרש, בתורה ובתפילה שם מקומו, בחוץ יש מבול נורא העושה נזקים עצומים, הנה אנכי בראתי משחית לחבל **וההצלה היא אלו הם הישיבות והכוללים**.

ושכנתי בתוכם זה לעומת זה, מבול לעומת מבול, על ידי עזיבת התורה אפשר להגיע לדברים הגרועים ביותר, ולעבירות החמורות אשר צריך

למסור נפשיהו עליהם, דבר זה רואים במציאות, איזה דרך ישרה שידבק בה האדם, הרואה את הנולד, פשוט לראות בעיניים יכולים לראות את זה בחוש את המציאות.

ישנם הטוענים המציעים פשרות, רק זה, רק זה קצת, חותני זצ"ל בעל הישועות משה מוויזניץ אמר פעם פשרות זה רק דיני ממונות, באיסורים אין פשרות, השם יתברך יעזרנו ינחנו במעגלי צדק ויתרבו חיילים בצבא השם, יתרומם קרן התורה בישראל ונזכה בקרוב לבניין בית המקדש בביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

הגה"ח ר"ד הלברשטאם שליט"א ראש ישיבות צאנז ובן האדמו"ר מתגבר ביותר הקשר והדיבוק בין כנסת ישראל לאבינו שבשמים

במקום גדולים אל תעמוד, אבל בעת כזאת שיש כזה צרה וחורבן חלילה, נגיד כמה מילים קצת להתחזק, אנחנו עומדים בבין המצרים, הנביא אומר: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", הפשט שכל הרודפים השיגו את עם ישראל, ע"פ דרך החסידות נביא מה שכתוב ב"עבודת ישראל" בשם המגיד הגדול: כל רודפיה זה ראשי תיבות רודף י-ה. **כל מי שרודף י-ה השיגוה בין המצרים אפשר יותר להתקרב לקב"ה**.

חשבתי אולי ברמז, חז"ל אומרים שכשנכנסו השונאים לבית המקדש, מצאו כרובים מאירים זה בזה ושואלים על זה, הרי חז"ל אומרים שפעם אחת כתוב ופניהם איש אל אחיו ופניהם אל הכפורת, בזמן שעושים רצונו של מקום אז פניהם איש אל אחיו, איך בזמן החורבן דווקא מצאו את הכרובים מאירים זה בזה.

רק הכוונה בפשטות אפשר לומר, לפעמים יש פעם שהבן חוטא נגד האב הוא לא מתנהג כמו שצריך, אבל בזמן שבא השונא, בזמן שבא האויב להילחם בן, מיד האב מחבק את הבן ולוקח אותו אליו, אפילו שהוא לא כל כך בסדר, אבל הוא דואג ושומר עליו מפני השונאים והאויבים, אז אדרבה בזמן החורבן אולי באמת כלל ישראל לא היה כמו שצריך, אבל כשהגיעו האויבים והשונאים ורצו להחרב ולכלות את עם ישראל, אז אדרבה התגבר הקשר בין קוב"ה אורייתא וישראל, ואדרבה מצאו כרובים מאירים זה בזה, אפשר אולי הפשט והרמז הולכים ביחד.

בעת שיש מצב שכל רודפיה שיש כל כך הרבה רודפים ושונאים שרוצים לכלות את עם ישראל ולמנוע את לומדי התורה ואת הישיבות, **השנאה וההסתה שיש נגד התורה, אז אדרבה מתגבר ביותר הקשר והדיבוק בין כנסת ישראל לאבינו שבשמים**, ואפילו שהתורה אולי לא כמו שצריך, בזמן שהאויב והשונא רודפיה רודף אותנו ורוצה לכלות ולבטל את התורה מעם ישראל נהיה קשר יותר ויותר מבחינת רודף י-ה.

אני רוצה להוסיף, ראיתי מכב' האדמו"ר הסבא הקד' בעל ה"שפע חיים" ז"ע שאמר פעם, חז"ל אומרים אין ישראל נגאלים אלא בזכות התורה, כתוב גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם, אומר חז"ל אי תנו כולוהו עתה אקבצם שואל הסבא למה הנביא משתמש בלשון ארמית, גם כי יתנו בגויים זה לשון ארמי, אז אמר שאפילו כשיגיע מצב בדור שהלימוד לא יהיה בדרגה הגבוהה ביותר, אז יהיה בלשון ארמית בלשון גויים אבל לומדים תורה, **התורה כל כך חביבה אצל הקב"ה שאי תנו כולוהו אפילו שלא יהיה במדרגה הגבוהה ביותר עתה אקבצם**.

כשאנחנו לומדים בדור הזה שיש כזה ריבוי של תורה ותלמידי ישיבות, ובוודאי ובוודאי אפילו אם זה לא בדרגה הכי גבוהה, אבל הקב"ה אוהב את התורה ומתדבק בלומדי התורה, ודווקא בעת כזאת כשיש כזה שנהא, וכל החיצים והבליסטראות משוגרים דווקא ללומדי התורה, **בעת כזאת אדרבה מתגבר ומתעלה זכותם של לומדי התורה**.

אני חושב שמכאן מהמקום הקדוש הזה, תצא הקריאה לכל תלמידי הישיבות בכל אתר ואתר, **חזקו ואמצו ותחזקנה ידיכם ללכת הלאה להידבק בתורה, ביראת שמים, כמו שצריך, בלי שום קולות, בלי שום הנחות – רק במסירות נפש לעמוד על משמר התורה**, ובוודאי בזה נזכה שיחיה קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, יהי ייחוד קוב"ה ושכינתיה ושנזכה במהרה בעגלא ובזמן קריב לביאת המשיח במהרה בימינו אמן.

ניתן להאזין להקלטות ממשאות מרנן ורבנן גדולי ישראל בראשם רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א במעמד האדיר, בקו החירום: 03-313-3306 - מידי שבוע י"ל 'אוצר הפרשה' ובו גליונות מרבתינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, ובמייל: a169258235@gmail.com - ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

בעניינא דיומא

ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר וחיליו

מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א ומרן מוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א בחובת הזהירות מסכנות היצר הרע

בקרוב לראות בבנין ירושלים ובית הבחירה, ובא לציון גואל במהרה
אמן.

לועידה השנתית שע"י האזינו

**במרכז ועידת החינוך השנתית להורים שנערך הערב ע"י מרכז
האזינו, הוקרן משא רשכבה"ג מרן שליט"א למעמד:**

שמעתי שמתכנסים בירושלים כמידי שנה בשנה אברכים נכבדים
שליט"א במסגרת ארגון 'האזינו', בכדי לשמוע ממרנן ורבנן שליט"א
ומגדולי המחנכים שליט"א דברי הדרכה והכוונה להעמיד את חינוך
ילדיהם באופן הראוי והמתאים, ובמיוחד מול בעיות התקופה
המתחדשות ברוח הזמן.

כמובן שאין כל בית שווה, והפסוק כבר אומר 'חנוך לנער על פי דרכו',
אבל יש דברים כלליים שהם צד השווה של החינוך התורני הטהור,
וכפי המסורת מאבותינו ורבנותנו.

והדבר הראשון הוא, הפשוט והידוע הוא, שטבע העולם שהילדים
נמשכים אחרי הוריהם בכל ההנהגה שלהם, וגם אם אין זה ניכר
בילדותם אך לאורך השנים כך הוא הדבר. ולכן חובתם של ההורים
להיזהר מאד, גם כשהילדים עדיין קטנים להיות מופת ודוגמה
להנהגה הראויה שבה הם רוצים לחנך את ילדיהם, וכשההורים
מבינים את זה הם גם מרגישים את האחריות הגדולה שלהם בכל
ענייני ביתם.

ועוד דבר שהוא חמור מאד, חייבים להרחיק את האינטרנט ואת כל
פגעי הטכנולוגיה, ולהימנע מכל התקשורת הכעורה, הדברים האלה
מביאים את כל הצחנה והדברים הכי גרועים לתוך הבית והורסים כל
חלקה טובה, ואף אחד לא יכול להגיד שלום עליך נפשי, זה איסור
חמור להחזיק את הדברים האלה, וצריך להשריש בבית בצורה הכי
ברורה שהדברים האלו הם מוקצה מחמת מיאוס.

ודבר נוסף וחשוב מאד, כשההורים משרים אורה נוחה ונעימה בבית,
והילדים גדלים במצב רוח טוב, ההורים יכולים להנחיל להם בצורה
ברירה ובנויה את היסודות הנכונים בהשקפה ובכל ההנהגה הראויה
לבן תורה, וכך הם גדלים בצורה יציבה, וממילא יש להם את
האפשרות לעמוד מול כל מיני ניסיונות וקשיים בכל מיני מצבים
שמתרחשים ומתחדשים, והילדים גדלים שורשיים ומחוברים לחינוך
של הבית, וכך גם קל להם לשתף את הוריהם בכל מיני ספקות
ולבטים, שהרבה פעמים השיתוף עם ההורים מונע בעיות רבות
שאחריתן מי יסורנה.

יהי רצון שתזכו להשכיל בחינוך בניכם בדרך אבות ותורו נחת מכל
אשר לכם בנקל ובשלות השקט לאורך ימים טובים.

רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

דבר השעה! מרשכבה"ג שליט"א על סכנות פגעי הטכנולוגיה

נמסר לבני הישיבות לקראת ימי בין הזמנים - ד' אב תשפ"ה

ידוע מה שכתב בספר חובות הלבבות: אמרו על חסיד, שפגע אנשים
השבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם:
שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה.
אמרו לו: ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר
וחיליו.

כולם יודעים שבדורנו חלק גדול מהמלחמה עם היצר וחיליו היא
המלחמה בפגעי הטכנולוגיה, האינטרנט והמכשירים הטריפים בכל
שום וחניכה דאית להו, הצד השוה שבהם שדרכן להזיק וכוונתן
להזיק ופגיעתן רעה, ומורידים את האדם עד שאול תחתית, ושמידתן
עליך – כל אחד חייב לשמור את עצמו ובני ביתו, ולהתרחק ביותר
מכל הכלים הטמאים ומטמאים,

וצריך לחזור שוב: המלחמה שהיתה כאן בארץ ישראל לאחרונה היא
מלחמה קטנה, המלחמה הגדולה היא המלחמה בכלי הטכנולוגיה
המושחתים ומשחיתים את הנפש ואת כל היהדות של האדם,
ולמה זה מלחמה גדולה? אי מכיון שזה אורב על כל צעד ושעל, וכל
הזמן יש דברים מתחדשים וכלים חדשים מסוכנים, וצריך להיות ער
ולחתייעץ עם רבנים ועסקנים יראי שמים שיודעים ומומחים בזה,
ולשמוע בקולם, ב' שלא מרגישים מיד בתוצאות הקלקול כ"כ כיוון
שלפעמים זה בא טיפין טיפין וגם כי אומרים מפעם אחת לא יקרה לי
כלום וכיוצא בזה, וזה טעות חמורה שעלולה להביא לאסון גדול, ג'
שזה מדבק וחודר משולי המחנה לתוכו רחמנא ליצלק.

ידוע מהעוסקים בתחום שרוב רובם של הקלקולים בימינו הוא
מהכלים הני"ל, אשר רבים רבים חללים הפילה לבאר שחת, הנושא
הוא כואב מאד וחמור מאד מאד, וראשי הישיבות ורבני הקהילות בכל
מקום עמלים בכל כחם לבער נגע זה שהוא הכי נורא בימינו,
אמנם אתם בני הישיבה לא חשודים בזה כלל, אבל אתם תעבירו את
הדברים האלה, וגם שתדעו שהדבר תלוי גם בכס שכמה שתתרחקו
אתם יותר ויותר כמטחחי קשת מהפגעים הני"ל הדבר ישפיע על כל
הציבור על בני הישיבות והכוללים וגם על שאינם בני ישיבות,
גם יש לעורר על הפירצה של קוי חדשות למיניהם שמלבד שמסחחים
את הדעת משקיעות בלימוד שזה המפתח להצלחה בתורה, ואיך
אפשר לצאת כך תלמידי חכמים, יש בהם גם קלקול גדול וסחי
ומאוס, וצריך להתנתק מהם ולהתרחק מהם בתכלית.

ד' יצילנו מכל הפגעים שסובבים אותנו, ומכל חורשי הרשע הזוממים
להשביט לימוד התורה וקיומה כאן בארץ ישראל, ויהי רצון שנוזכה

והנני רוצה גם לברך בזאת את ראשי ארגון 'האזינו' הרב ריינ ורבר גרוסבוים שליט"א וכל השותפים למלאכת הקודש במשך כל השנה בכל הדברים הטובים שהם פועלים לעמוד לימין ההורים, ויזכו לכל מילי דמיטב.

מנהיג הדור מרגיע אברך שהצבא מאיים לעצור אותו

שאלה: אברך מבית שמש, קבל טלפון השבוע, שאם תוך כמה ימים הוא לא בא, באים לעצור אותו, ואבא שלו מאד בלחץ מזה, הוא רוצה לקבל כמה דברי חיזוק.

רבינו השיב בחדות: ה' יעזור, לא ללכת, וחזר שוב בחרדה: לא ללכת בשום אופן לא, כל מה שהם זוממים ה' יעזור שכלום, לא ללכת, הם רק רוצים.... שהאבא יהיה רגוע.

שאלה: מלחץ אותו מאד קשה לו ללמוד, רוצה ברכה.

רבינו: ה' יעזור שזה יפרח באוויר עם העננים, זה ילך עם העננים.

שאלה: אם ח"ו יבואו לעצור אותו מה לעשות.

רבינו: באופן גופני זה קשה מאד, ה' יעזור שלא יהיה כלום.

שאלה: ברכה לאהבת תורה.

רבינו: יש לך.

שאלה: רוצים עוד ועוד

רבינו: יש זה מתרבה.

מרן פוסק הדור הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

למרות הטרחה והעומס האדיר והחריג ביום ה' השתתף במעמד ביום חמישי, הכבוד העצום בין רבותינו, והוראתו לברך שחלק על רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שבוע שעבר השתתף מרן רבינו שליט"א בכינוס האדיר 'אסיפת חירום מרנן ורבנן שרי התורה וראשי הישיבות שליט"א – לשמירת מעמדם של בני הישיבות' שנערך באולמי 'היכלי מלכות' ע"י 'ועד הישיבות' בראשות מנהיג הדור רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א.

מרן רבינו שליט"א חרג מהרגלו לשוב לביתו מיד לאחר השיעור לרופאים, והגיע באופן מיוחד לבקשת מרן הגר"ד שליט"א, ואף השתתף בכנס זמן רב, עד לסיום משאו המרכזי של מרן רה"י שליט"א.

מיד לאחר סיום משאו של מרן ראש הישיבה שליט"א, טרח מרן רבינו שליט"א והגיע עד למקום מושבו של מרן הגר"ד, ולחץ את ידו בחמימות. אנקודטה מעניינת התרחשה, כאשר מרן הגר"ד שליט"א התעקש משום כבודו של רבינו, לתת 'שלום עליכם אמיני' (כלשונו), ולא לחיצת יד רפויה, ולכן טרח והסתובב כדי שיוכל ללחוץ את ידו של רבינו כדבעי, לכבוד התורה.

לאחר השיעור לרופאים, ניגש למרן שליט"א בחור ממיאמי שבארה"ב, ושאל: 'על מי אפשר לברך בדורינו ברכת ברוך שחלק מחכמתו ליראיו?' מרן שליט"א חשב לכמה רגעים, והשיב בהחלטיות: **על מרן רבי דוב לנדו שליט"א'.**

מותר לחלל שבת כדי לא ללכת לצבא

במהלך משאו המרכזי של רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א, בעצרת נגד גזירת הגיוס שנערכה שבוע שעבר ע"י גדולי האדמו"רים, נשא דברים נוקבים בענייני השעה, במהלך הדברים חשף רבינו הוראה הלכתית המשקפת את חומרת ההליכה לצבא.

מרן רבינו שליט"א במשא חוצב להבות אש העביר את דעת התורה הצרופה והטהורה המסורה לנו מרבותינו, בענין חומרת ההליכה לצבא. להלן תמלול מלא מדברות קדשו של רבינו:

מה אני, מה אני שאדבר לפני גדולי הדור שנמצאים פה, שבזכותם כל האומה שלנו קיימת.

אבל שמעתי הלכה מפי מורי ורבי הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, הלכה נוראה, ושאלתי את הרבי שלי, לפרסם את זה? הוא אמר לי, וודאי שתפרסם את זה, והלך הוא עצמו וגם פרסם את זה. אז אני מתכבד כעת ברשותכם, ברשות גדולי התורה, גדולי היראה שנמצאים פה, לחזור על הלכה למעשה ששמעתי מפי מורי ורבי הרב אברמסקי.

הוא אמר לי ככה: תשמע, יש כיום גזירה שצריכים להתייצב לצבא, ואנחנו יודעים שזה מאד לא ראוי, אני רוצה להגיד לך הלכה, מה היא ההלכה? - **אם אי אפשר להסתדר עם הצבא, אז יש מצוה על כל אדם ואדם שיעזוב את ארץ ישראל, ויעשה כל מאמץ שהוא – לא לגור פה.**

"אמרתי לרבי שלי, אני מזדעזע לשמוע, אז הוא השיב: עוד לא אמרתי לך את הכל, תשמע מה שאני אומר לך, לחלל שבת ולברוח מן הארץ!

"שאלתי עוד פעם: רבי, אפשר להגיד דברים כאלה ברבים? אז הוא אמר: תראה אם אתה לא תגיד, אני יגיד. והוא הלך ואמר את זה ברבים. **אם ניצב בינינו אדם, שמאלצים אותו ללכת לצבא, ויש חשש שירד מהדרך, אני מצווה עליו שיחלל שבת.**

"לעת עתה, עוד אף אחד בינתיים לא אמר כזה דבר, להיכנס לתוך אוטו, לשלם כסף, ולברוח מן הארץ. מדוע? זה פיקוח נפש. הזדעזעתי לשמוע את הדברים הנוראים האלה. סיפרתי אותם גם למו"ח מרן הגר"י אלישיב זצ"ל, כזה פסק הלכה למעשה, לקחת מכונית בשבת ולברוח מן הארץ, עוד לא שמעתי דבר כזה. לחיות את החיים האלה, עם מקומות שאפשר שם לרדת מיהדות, מחללים שבת! הדברים מזעזעים".

לאחר מכן הוסיף רבינו דברי סיגוריא על עם ישראל: "ובכל זאת אני רוצה להגיד משהו, אני נפגש עם אנשים, ואני רואה שיש חיזוק מאד גדול, אנשים שנראים כעוכרי ישראל, פתאום הם באים ורוצים לקיים מצוות.

"היום הזה שאנו נמצאים בו, זה יום של הרבה מאד תקווה, אני נמצא כל היום בכולל אצלנו בחולון, באים אנשים כ"כ רחוקים, ואיני יודע מי דוחף אותם, חוץ מהשכינה הקדושה. באים, ומבקשים רחמים, תגיד לי, מה אני עושה דבר ראשון בשבת. אז אני אומר להם: דבר ראשון אל תיסע באוטו ואל תדליק חשמל, שבת, כי אשמרה שבת קל ישמרני. אומר לי היהודי הזה, מיד אני עושה את זה, ונשבע שלא יסע יותר באוטו, ולא מדליק אור, אלא ישב ויזמר זמירות.

אנחנו מבקשים מהקב"ה, ראה נא הקב"ה והביטה, איזה בני יקרים יש לך! במעמד כל התלמידי חכמים שנמצאים פה, אני רוצה לבקש רחמים מהקב"ה. יש יהודים שבאים ואומרים לי, אנחנו יותר לא נחלל שבת, זה ממש דברים נוראים.

"ולבני הישיבות, אני יודע שיש התעוררות מאד גדולה בשבת, לא לדבר מילה אחת חוץ מאשר ללמוד, ובפרט הלכות שבת, כי אשמרה שבת קל ישמרני, כמו שייסד האבן עזרא, שאמר עליו הרמב"ם שנשמתו ניצוץ מנשמת אברהם אבינו. **אנשים מבקשים ישועות, הנה יש לך ישועות, שמירת השבת!**

"אנחנו נמצאים פה בכזו אגודה נפלאה של ת"ח, מתי זוכים אנו לראות כזה מחזה, אני רוצה לבקש מחברי, **אנא, לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, אפשר לחולל נפלאות.**

"והקב"ה יעזור לנו ונזכה במהרה לראות את ישועת ישראל ואת עם ישראל בתפארתו, כולנו עבדי השם!".

חיזוק לתלמידי ישיבת מנחת תורה

תלמידי ישיבת מנחת תורה הגיעו לכולל בית דוד בחולון, למבחן ממרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א על לימודם, לאחר המבחן רבינו ברכם: שתזכו להיות מורי הוראה בישראל, זו הדרגה הכי גבוהה של העם היהודי, הרב יזכה להרבה נחת ללמוד ללמוד.

אמרו בפני רבינו כי הבחורים מתאמצים ולומדים למרות הקושי הגדול, הביע רבינו קורת רוח מרובה ואמר: **זה מה שהקב"ה רוצה, מי שעושה את זה יכול להיות מורה הוראה בישראל, זו הדרגה הכי גבוהה שיש, והציג בפניהם תמונות גדולי ישראל שהיו במקום להדריכם את השאיפות לאן יכולים לצמוח.**

- דבר השעה ממנהיג הדור מרן שליט"א בחובת הזהירות מסכנות פגעי הטכנולוגיה, פורסם ע"י ועד בני תורה לכשרות התקשורת מיסודו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"י זילברשטיין זצוק"ל, והובא באדיבותם, מוקד יעוץ הוועד: 03-313-5556

- ניתן להאזין לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306 (שימו לב המספר הוחלף).

- כמו"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרביתנו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- הדברים ממרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א המובאים בגליון באדיבות מערכת דברי חמד. ניתן להצטרף לקבלת דברים מהקודש פנימה במחיצת מרן שליט"א במייל דברי חמד - a0527642209@gmail.com וכן ניתן להאזין לדברים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-313-0582 (שימו לב, המספר הוחלף).

הוקם קו עדכונים מבית מערכת 'דברי חמד' בו ניתן להתעדכן על זמני השיעורים והשיחות השונים שנשמעים מפ"ק של מרן שליט"א, מספר הקו: 079-6077-468

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של
רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' – פר' ואתחנן תשפ"ה

'ויצא יצחק לשוח בשדה' ימי בין הזמנים במחיצת מרן רבינו שליט"א

[כפי שפורסם במגזין 'במה' ע"י נכדו חביבו הרה"ג ר' חיים מליץ שליט"א התמונות באדיבות: מערכת קול ברמה, מערכת דברי חמד]

היכן נוהג מרן שליט"א לומר תפילת הדרך ביציאתו מהעיר?
מרן שליט"א נוסע כבר עשרות בשנים, דבר יום ביומו, בין שלושה ערים בא"י. לתפילת הנץ נוסע מביתו ברמת גן לשכונת רמת אלחנן בב"ב, לאחר התפילה וקבלת הקהל נוסע מב"ב לכולל 'בית דוד' שבראשותו, בעיר חולון. אולם בנסיעות אלה אינו נוהג כלל לומר 'תפילת הדרך', מאחר וזה בתוך 'גוש-דן' וישנם בתי מגורים לאורך כל הדרך.
אולם כאשר נוסע מרן שליט"א לירושלים, וכגון כשנוסע לכותל המערבי במועדים, או לקבר חמיו מרן הגריש"א זצ"ל ביום היא"צ וכדו', נוהג לומר תפילת הדרך, בד"כ כשכבר רואה שיש רק שדות מכל הצדדים ואין כלל ערים ויישובים [בד"כ זה יוצא קצת לפני נתב"ג].
למעשה יש למרן שליט"א ספר מיוחד ששמו 'כנפי רוח', אותו חיבר לפני עשרות שנים, שם כתב את כל ההלכות הנוגעות למי שיוצא ונוסע בדרכים. הספר נדפס בסוף ספר 'אבני חפץ' שהו"ל בנו חביבו הגאון רבי אברהם יעקב זילברשטיין שליט"א, ראש כולל קצוה"ח.

האם אומר את תפילת הדרך ברכב, או יוצא לומר בעמידה או על דבר מאכל?
מרן שליט"א אומר תפילת הדרך בישיבה בתוך הרכב [באמרו שאין צריך לעצור בצד הדרך ולברכה בעמידה, בעיקר משום שיש חשש סכנה לעומדים בצידי הדרך, ואין להדר במקום פיקו"נ], אולם מבקש תמיד שיביאו לו את הכובע, וחובשו לראשו, לכבוד הברכה. וכמו שידועים כל תלמידי מרן שליט"א שכן דרכו והנהגתו עשרות בשנים, שעל כל ברכה לובש הוא את כובעו, וגם כאשר היה שותה כוס מים או כוס תה באמצע שיעורו המפורסם ב'דברי שיר', היה חובש את כובעו לכבוד הברכה.
הנהגה קבועה וייחודית ישנה לרבינו, מאחר ותפילת הדרך אינה פותחת ב'ברוך', אלא רק מסתיימת ב'ברוך', לכן יש ענין להסמיך תפילת הדרך לברכה אחרת [כדין כל ברכה הסמוכה לחברתה, שאינה נפתחת במילה 'ברוך'].

ולכן נוהג רבינו כדברי השל"ה הקדוש (שמובא במגן אברהם סימן רל) שאינו מברך את ברכת 'אשר יצר' לאחר שהיה בבית הכסא קודם יציאתו, ורק ברכב עצמו מברך 'אשר יצר' ומיד לאחר מכן מברך 'תפילת הדרך', כשלאחר מכן נוהג רבינו לומר את כל הפסוקים הנאמרים לאחר תפילת הדרך, כגון 'ועקב הלך לדרכו וגו'', וכן את פרק 'ויהי נועם'.

האם יש איזו הנהגה מיוחדת אותה הוא נוהג בדרכים?

דרכו של מרן שליט"א, לאחר שגומר את תפילת הדרך, לדון ולפלפל עם מקורביו הנוסעים עמו בדרך, בהלכות תפילת הדרך. באמרו שזכות לימוד ועסק התורה בהלכות אלו, מגנא ומצלא, מכל פורענות שיכולה לבוא ח"ו בדרכים.

אחת השאלות המרתקות שדרכו של מרן שליט"א לדון בהם בנסיעותיו, היא לגבי אדם שלקח עמו פיקדון מעיר לעיר, ולא אמר תפילת הדרך, ואכן הפיקדון נגנב, האם הוא חייב לשלם או לא. דיש שהורו שיש בדבר 'פשיעה' מאחר ולא אמר 'תפילת הדרך', הרי שלא שמר כדרך השומרים [ראה מה שהרחבנו בכל זה בספר 'לשוח בשדה' (סימן יח, עמ' תקל)].

היכן נוהג מרן שליט"א לנוח מדי בין הזמנים?

במשך שנים רבות היה מרן שליט"א נוסע עם הרבנית תחי' לעיה"ק ירושלים תובב"א, לדירה שקטה בשכונת יוקרה (שנודבה ע"י נגיד ממקורביו), שם היה יושב והוגה על תלמודו באין מפריע. ואז היה גם נוסע לקברות הצדיקים בירושלים, ובפרט על ציונו של מרן הרב מטשעבין זצוק"ל, אשר מרן היה מקורב אליו בילדותו, ומרבה להגות ולעסוק בדברי תורתו.
אולם בשנים האחרונות, מאחר והדבר התפרסם, וגורם להפרעת מנוחתו של מרן, עקב אנשים הרבים הצובאים על דירת מנוחתו לשאלות, עיצות וברכות, אי לכך הפסיק מרן שליט"א לצאת, אלא נשאר בביתו, ולומד ביחידות שעות על גבי שעות, באומרו 'זה הראצ'ה האמיתי שלי, שאני יכול ללמוד בבית ללא הפרעה'.

באחת השנים, נסע מרן שליט"א באופן נדיר לעיר 'צפת', שם שהה כמה ימים ביחד עם תלמידו מקורבו הרב משה מיכאל צורן. שם ישב מרן והגה על תלמודו באין מפריע. ואף ניצל את הזמן ללכת באורח נדיר לבית הקברות של צפת, ולהפיל תחינה ובקשה על ציונים של גדולי ומצוקי ארץ הטמונים שם.

האם יש לימודים מיוחדים שמרן שליט"א לומד בימי בין הזמנים? קביעות מיוחדות?

בכל ימות השנה, מרן שליט"א משועבד לסדרי לימוד כולל 'בית דוד' בראשותו, כאשר בגיל זקנה ושיבה לאויט"א מרן מגיע דבר יום ביומו לכולל כאחד האברכים, ומטפס את כל הקומות ברגל עד חדר השוכן בראש הבניין הגבוה. שם יושב ולומד מדי בוקר עם החברותא הקבוע הרה"ג רבי מאיר דינר שליט"א את הסוגיות הנלמדות בכולל. כאשר בזמן זה מרן אינו מקבל קהל כלל וכלל, מלבד שאלות דחופות הגובלות בפיקוח נפש. אולם בימי בין הזמנים, או אז מתענג מרן שליט"א על מרחבי הש"ס והתלמוד, כאשר בד"כ דרכו לכתוב תשובות הלכתיות על מגוון שאלות שלא הספיק להשיב עליהם באמצע הזמן, וכן להתקדם בכתיבת ספריו ההלכתיים עליהם עמל ויגע מרן גם בזמנים אלו. בתקופה הנוכחית שוקד מרן שליט"א על כתיבת ספרו החדש 'כי אשמרה שבת', ובו חידושים והערות על הלכות שבת, ע"פ סדר המשנ"ב ח"ג.

כמו כן מקפיד מרן שליט"א ללמוד בכל יום מימי בין הזמנים עם נכדיו, כאשר בשעת בוקר מוקדמת, מתאספים כל נכדיו בביתו, ומרן שליט"א מוסר לפניהם שיעור תורני מרתק, או בסוגיות הנלמדות בישיבות, או בשאר הלכות הנוגעות למעשה, כגון בענייני המועדים ושאר ענייני דיומא. מרן מרבה לצטט על כך את דברי חז"ל (קידושין דף ל"ע"א) שכל המלמד את בן בנו תורה, כאילו קיבלה מהר סיני. וכך דרכו להמליץ לכל ההורים, בימי ביה"ז, כאשר הזמן פנוי יותר, להקדיש זמן מיוחד ללמוד עם הבנים והנכדים, ובכך להעניק להם מתיקות ועריבות התורה.

הוראות מיוחדות שמורה לימי בין הזמנים?

אחת ההוראות שמרן שליט"א חוזר ומעורר אותם מדי שנה בשנה, עקב נחיצות העניין, היא לגבי הורים המעוניינים לנסוע לבית הבראה לכמה ימים, ורוצים להשאיר את ילדיהם הגדולים לבדם בביתם (כאשר יש בבית בחורים או בחורות גדולות, שיכולות לשמור על הקטנים, כמובן).

דרכו של מרן שליט"א להתריע ולומר: 'דעו לכם, שבכך אתם מפקירים את הילדים לסכנות קשות וחמורות, ואין לך סכנה מוחשית יותר מאשר להשאיר את הילדים בגפם ללא השגחה גשמית ורוחנית. וגם אם יש צורך נחוץ לנסוע לנופש, שיפקידו על ילדיהם אנשים מבוגרים, כמו קרובי משפחה, שישגיחו על הפקדון היקר שניתן לנו'.

עוד מעורר מרן שליט"א, על אותם המטיילים במסלולי הליכה וכיו"ב בארץ ישראל, שמצוה גדולה יש להם להשליך את הפסולת לפח האשפה דווקא, ולא להשליכה בדרך, כדי שארץ ישראל תהיה יפה (יעוי' כתובות דף קיב ע"א). ובפרט שפעמים רבות הפסולת יכולה להביא מכשול ותקלה, והזורק דינו כחופר בור ברה"ר. וגם שבגללו אנשים יטרחו להרים ולנקות, ויש בזה משום מצוות 'ואהבת לרעך כמוך'. וביותר שע"ז מרגיל עצמו למידות לא טובות (עצלות, וחוסר נקיות).

הוראה נוספת עליה מרן שליט"א מקפיד בכל תוקף, היא בנוגע לאתרי נופש או אטרקציות הפתוחים רח"ל בשבת קודש, שדעת מרן כי איסור חמור ללכת לאותם מקומות, ולסייע לעוברי עבירה, ואיך אפשר לפרנס ולכלכל את אלה שנותנים 'סטירה' לאבינו שבשמים.

ופעם נשאל מרן שליט"א, לגבי מקום שמחלל שבת בכל ימות השנה, ורק בתקופת ימי 'בין הזמנים' הוא סוגר כדי למשוך אליו את שומרי התורה, והורה מרן שאסור לנסוע אליו בכל ימות השנה, ויש בזה משום מסייע לידי עוברי עבירה, ובפרט שאם יבואו לשם תלמידי ישיבה הרי יפשוט בעה"ב טלפיו ויכריזו 'כשר אני, וראיה שגם תלמידי ישיבה באים אלי'.

כמו כן הורה מרן שליט"א לגבי נסיעה למקום הסגור בשבת, אך לבעה"ב יש סניפים נוספים הפתוחים בשבת, שצריך לבדוק ולראות מדוע הוא סגר את הסניף, אם זה כתוצאה מרצונו לשמור על השבת, אולי יש מקום להקל, אך אם זה כדי לגרוף את הכסף הכשר של שומרי השבת, אין ללכת לשם. ובכל מקרה יש לשקול את הדברים עם הבקאים בזה, לפי הענין.

תורת חמד – מענייני הפרשה

כשהתלמידים יתקשו ללמוד את חשבונות התקופה, האם ידלגם

וְשִׁמְרָתָם וְעִשְׂתָּם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶּם וּבִינְתְּכֶם לְעִינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חֻקֶּם וְנִבְּוֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה (דברים ד, ו). הנה למדו מכאן חז"ל במסכת שבת (דף עה ע"א) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות, שנאמר 'ושמרתם ועשיתם כי היא חממתכם ובינתכם לעיני העמים', איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות. ונשאלתי, באחד שאומר שיעור לרבים על סדר הש"ס, ויודע שתלמידיו יתקשו מאוד להבין את דברי הגמרא על תקופות ומזלות וחשבונות כיוצא בהם, האם ראוי לדלג ולעבור לדפים שיותר קל להסביר ולהבין.

והן אמנם היה מקום לדלגם שהרי נאמר באבות (פ"ג מ"ח): רבי אליעזר בן חסמא אומר, קנין ופתחי נידה הן הן גופי הלכות, תקופות וגמטריות פרפראות לחכמה. וביאר הכסף משנה (יסודי התורה פ"ד הי"ג) דהכוונה היא לומר שאע"פ שתקופות וגמטריאות נושאים דברים מעולים מאד, אינם עיקרים אלא כמו פרפראות לחכמה התלמודית. וא"כ אולי עדיף ללמוד סוגיות שהם גופי תורה. אמנם כבר ביאר מו"ח מרן הגר"י ש'אלישיב זצוק"ל שכל זה שהתקופות הם פרפראות לחכמה, ואינם גוף התורה זה רק בחכמת התכונות, אבל כל

הדברים שהרמב"ם הביא בהלכות קידוש החודש, הלומד הלכות אלו מקיים מצות תלמוד תורה. ואם כן חשבונות התקופה המבוארים בגמרא, נעשים גופי הלכות ואין לדלג.

וכך אמר לי גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שלא ראוי לדלג על אף חלק שכתוב בגמרא. למרות שחושבים שלא מבינים, בכל זאת קצת מבין ואין לדלג על דברי חז"ל. יש להוסיף שיתכן שהדילוג על הדף, יש בכך בזיון לדף שמדלגים אותה.

[וכעין מה שמצינו בשו"ת השבות יעקב (ח"א סימן לז, הובא בבאר היטב או"ח סימן תרעג), שאדם שעסק בחנוכה בהדבקות נרות השעוה, ולפתע הביאו לו שמן זית - יעדיף להדליק את נרות השעוה, כדי לגמור את המצוה שבה התחיל. ואף שמצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, מכל מקום אם יניח את נרות השעוה וידליק בשמן, יהיה בכך בזיון לנרות השעוה].

ויתכן שעדיף להתמקד דווקא בלימוד חשבונות אלו, שהרי גם מקיים מצות תלמוד תורה, וגם מקיים את המצוה של חישוב תקופות ומזלות, אמנם כבר ביאר מו"ח זצוק"ל, שטעם למצוה זו, שעל ידי החישוב הוא יכול לידע העתידות, אם תהיה שנה גשומה או שחונה, ואם יספרם נמצא מקדש שם שמים שיודעים אפילו דבר זה על ידי התורה, ואם אינו עוסק בזה, נמצא שמונע קידוש השם, ואם כן על ידי שיעורו של המגיד שיעור, ממילא לא יוכלו להגיע לידי בחינה זו של ידיעת העתידות, ולא יקיימו מצוה זו.

מעשה חמד – מהנעשה והנשמע בבית מרן שליט"א

דברי חיזוק והדרכה להורים לקראת ימי בין הזמנים

- תלמוד תורה 'בית דוד' שבעיר חולון, בנשיאותו של מרן רבינו שליט"א, לומדים ומתחנכים עשרות ילדי חמד השוקדים ופורחים בתלמודם, בניהולו המסור של המנהל הרב אברהם עובדיה שליט"א.

החיידר, ששוכן בתוך בניין הכולל של רבינו, זוכה לחסות בצל כנפיו של רבינו, וליהנות מאורו הגדול של רבינו, כאשר פעם בשבוע עולים ילדי הכיתות הגבוהות למבחן עיוני ומעמיק אצל רבינו, מבחן שמותיר על התלמידים חותם עמוק ושורשי לאורך שנים, של אהבת ומתיקות התורה.

בימים האחרונים, התבקש מרן שליט"א ממנהל החיידר לשאת דברי חיזוק והדרכה להורים התלמידים לקראת ימי בין הזמנים, רבינו הקדיש מזמנו היקר והעמוס בכולל, בין סדר לימוד אחד למשנהו, ובין תשובה הלכתית ופסיקה דחופה, להורות להורים היקרים את הדרך אשר ילכו בה.

להלן התמלול המלא מדברי החיזוק וההדרכה של רבינו:

"להורים הנכבדים והיקרים מאד, אני בוחן את הילדים כל שבוע, ואני רואה אותם שהם מתעלים משבוע לשבוע. **"דעו לכם, יש עליה, ויש ירידה. בין הזמנים זה המקום, שכל זמן קיץ עולים ועולים, ועכשיו יש בור גדול, שם נופלים, נופלים, נופלים. מתי זה? בבין הזמנים...**

"הבחורציק הולך להבראה ורואה דברים שלא צריך לראות, שומע דברים שלא צריך לשמוע, ופורק עול. אז ככה, כל השנה הולכים והולכים, ומגיע בין הזמנים נופלים ונופלים עד עמק שאול תחתית. ואדם יכול לאבד את כל מה שהוא רכש.

"אמרתי בזה לבקש את ההורים היקרים, דעו לכם יש לכם ילדים יוצאים מן הכלל, אני בוחן אותם ורואה הם פורחים, צריכים לראות בדווקא שלא ליפול.

"הוא יכול גם להתעלות, אצלי כשאני הייתי ילד, הזמן הכי טוב שלי היה בבין הזמנים, אני פנוי ויש לי את הזמן, והייתי לומד כל היום וכל הלילה, וב"ה זה הביא לי הרבה תועלת בבין הזמנים, בעיקר התעליתי בבין הזמנים.

"אני מציע להורים הנכבדים לעשות כדברי הרב [מנהל הת"ת] שליט"א, שהוא כ"כ רוצה שהילדים יצמחו, להשגיח בבין הזמנים לא רק שלא יפלו, אלא שיעלו ויתעלו. ולתת להם כל מה שביכולתכם, כדי שיעלו מעלה מעלה מעלה.

"הייתי מציע לכם הצעות, לתת להם ספרים שיש שם שאלות יפות, והם יראו את השאלות ושאלו את הרבנים מה להשיב על כך. למשל, איזה שאלות יפות יש? איזה שאלות יפות יש בספרים?",

מנהל הת"ת: 'בספר אחת שאלתי?'

מרן שליט"א בענוותנותו: 'לא, יגידו שאני דורש לעצמי... את הכל אני אגיד, חוץ מהספרים שלי, את זה אני לא אגיד. יש ספרים מאד נחמדים וחמודים... איך קוראים להם?

אחד הנוכחים: 'הבן איש חי, תורה לשמה'...

רבינו: 'בן איש חי, קלעת בדיוק... תורה לשמה, כל יום ילד ילמד עם אבא שלו או עם משהו אחר, ואחר כך יגש לרב ויספר לו, את זה ראיתי בבן איש חי, מה הרב אומר על זה, ולהגיד לילד שאם אתה תצליח להוציא מהספרים האלה 20 שאלות, לתת לו פרס אלף שקל לדעתי, אלף שקל, אגורה אחת לא פחות. תראו ותצליחו בעזרת השם'.

מכתבו של רבינו לאיגוד בני הישיבות רמת אלחנן

- בימים אלה נערכת מגבית גדולה עבור ישיבת בין הזמנים 'חשוקי חמד' שע"י 'איגוד בני הישיבות' ברמת אלחנן, בנשיאותו ובהדרכתו הצמודה של מרן רבינו שליט"א, אשר כתב מכתב נלהב למען החזקת התורה:

"בס"ד, כ"ז תמוז תשפ"ה, לאחי ורעי היקרים. בימים אלו אשר אויבי ישראל מגלים רצונם וכוונותיהם וממש עומדים עלינו לכלותינו ה"י, אין לנו דרך אחרת חוץ מלחזק ולרומם את התורה בישראל, ולגרום לריבוי הלומדים, זוהי ההגנה היחידה אשר תעמוד לנו לזכות בימים הטרופים הללו.

בקהילתנו רמת אלחנן מתקיימת בס"ד ישיבת בין הזמנים הקרובה מאוד לליבי, המיועדת לבחורי החמד ולכל התלמידי חכמים הממלאים את בתי המדרשות, ומשמיעים קול לימוד נעים ומענג, תענוג עצום הוא לי להיכנס לבית מדרשנו בימי בין הזמנים ולראות את הת"ח שקועים בתלמודם, אשרי העם שככה לו, אין לך נחת רוח לפני הקב"ה כמו המראה העצום הזה.

כל מי ששותף בהחזקת ישיבת בין הזמנים, ומרבה לומדי תורה, יש לו את ההגנה הטובה ביותר בזמנים אלו, לו ולבני ביתו, והתורה עומדת להמליץ טוב עליו שיתברך בכל מה שצריך, בכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ואף אני בל"נ אעתיר בעדם שיצליחו הם וצאצאיהם בכל מכל מכל."

דברי מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל בנוגע לחילול שבת כדי להינצל מהגיוס

- לאחר שדברי קדשו של מרן שליט"א בענין דעת מורו ורבו מרן בעל 'חזון יחזקאל' זצ"ל (כפי ששמע ממנו תלמידו המובהק, רבינו שליט"א) לגבי חילול שבת כדי לברוח מגיוס לצבא עקב פיקו"נ רוחני, התפרסמו בכל העולם כולו, וגרמו לקידוש ש"ש גדול [לתמלול משאו המלא של רבינו, ראה בגליון 'בעניינא דיומא'].

בהוראת מרן שליט"א הננו להביא כאן לתועלת הרבים נוסח נוסף של דברי מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, כפי שכתב הגאון הגדול רבי אברהם יצחק קוק שליט"א, ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בספרו 'למעלה למשכיל' (עמ' תסד), וכך הובא שם: "בשעה שעלתה שאלת גיוס בחורי הישיבות לצבא, עמדו גדולי ישראל מול כל העומדים כנגדם, ומרן הגר"י אברמסקי זצ"ל השתתף גם כן באסיפה, ואמר לאותו אחד האחראי מטעם המדינה (שכיום קרוי בפיהם "נשיא"), כי מובא במדרש איכה (ב, ד) שבזמן חורבן הבית היה את רבי אלעזר המודעי אשר התפלל כל יום על העיר ביתר שלא תחרב, ובר כוזיבא טעה בו וסבור היה כי רבי אלעזר משתף פעולה עם הרומאים, ומכיון שכך - הלך והרג אותו, ובאותו היום נפלה העיר.

ואמר לו מרן זצ"ל: האם אתה סבור שהעיר חרבה כעונש על כך שהרג את רבי אלעזר? לא ולא! הוא נהרג כדין משום שבר כוזיבא סבור היה שהוא רודף, ומשורת הדין היה עליו להורגו, וא"כ העיר לא נפלה כעונש על הריגתו.

סיבת נפילת העיר היא, כי לכל עיר ישנה חומה שמגינה עליה, והיה אם יפיל מאן דהו את החומה, אף אם יהיה זה בשוגג גמור, אם יבואו אויבים על העיר יכבשוה בנקל, כיון שאין לה חומה שתשמור עליה. תורתו ותפילותיו של רבי אלעזר המודעי היו כחומה של העיר ביתר! וברגע שפסקה זכותו - שוב לא הייתה חומה לעיר ומיד נפלה.

וכך היא גם ההנהגה בימינו אנו, מצד הטבע - ארץ ישראל היא מקום סכנה, וכיון שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה - אסור ליהודי לגור בארץ. הסיבה שאנו כן חיים כאן בארץ, משום שיש בארץ ב"ה מרכז לומדי תורה ומקיימי התורה, והם מהווים הגנה וחומה מפני הסכנות האורבות לנו כאן. רק על זה אנו מסתמכים!

וביום שאתם תגידו שכאן בארץ אי אפשר להתמסר לתורה בשלמות - אוציא מכתב שאסור לשום יהודי לגור בארץ ישראל מפני פיקוח נפש, ומותר לחלל שבת בכדי לברוח מכאן, כי זה פיקוח נפש!

אותו ממונה מטעמם, שאלו: 'כבוד הרב, היכן כתוב הסיפור הזה', תיכף הוציא מרן מדרש איכה מכיסו והראה לו את הסיפור. אחד הגדולים אשר השתתפו באסיפה שאל לאחמ"כ את מרן זצ"ל, איך בדיוק היה בכיסו מדרש שיכול היה להראות לו בפנים, וענה לו כי חשב רבות מה יאמר ומה ידבר אל אותו אדם, וכיון שהיה בטוח ללא כל ספק שידברו הדברים לליבו ירצה לדעת היכן זה כתוב, ולכן הכין מראש את המדרש בכיס כדי שיוכל להראות לו.

כי אכן על פי דרך הטבע קיומנו כאן אינו מובן כלל, אולם כל סדר ההנהגה של כלל ישראל הוא ע"פ הארון נושא את נושאו. זה מצב ההנהגה של קודשא בריך הוא בכלל ישראל.

המפגש ההיסטורי בין רבינו לבין הגר"מ שכטר שליט"א

- בעצרת הענק שנערכה אמש באולמי 'סקויה' ביישוב 'מעלה החמישה' שליד ירושלים, בראשות מרנן ורבנן גדולי האדמו"רים שליט"א, הגיעו והשתתפו באופן נדיר מרן רבינו שליט"א, וכמו כן המשפיע הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, מגדולי רבני ומנהיגי 'ברסלב', אשר ישבו בסמיכות זה לזה, ואף נשאו נאומים חוצבי להבות אש במהלך העצרת.

למרות הפרשי השנים, הגר"מ שכטר (בן 94 בלעה"ר), ורבינו (בן 91), למדו יחדיו באותו שיעור בישיבה לצעירים 'סלונים' בעיה"ק ירושלים, אצל כ"ק בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זצוק"ל.

באותם השנים האדמו"ר רבי שלום נח ברזובסקי זצ"ל רצה להקים ישיבה לצעירים, ולצורך כך לקח מכל הת"ת של ירושלים באותם הימים את המצויינים שבמצויינים, ועמם פתח את הישיבה. ביניהם נמנו הגר"מ שכטר, מרן רבינו שליט"א [שלמד אז בת"ת 'עץ חיים'], וכן מרן הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל, והגה"צ רבי נפתלי צבי הלברשטאם מבאבוב זצ"ל (לימים האדמו"ר מבאבוב), ועוד.

הקשר העז ששרר בין רבינו להגר"מ שכטר בילדותם, היה מיוחד במינו, כאשר כבר משחר ילדותם היה ניכר עליהם כי עדיים לגדולות, ורבי יעקב מאיר ורבי יצחק עסקו ולמדו יחדיו בדברי תורה.

בהמשך השנים כל אחד המשיך את דרכו ומסלול חייו עד ששניהם צמחו והפכו לגדולי ישראל היושבים ראשונה במלכות. ומאז ועד עתה, חלפו כ 80 שנה, בהם לא נפגשו יחדיו.

אמש, כאשר נודע לרבינו כי ידידו ורעו משכבר הימים, הגר"מ שכטר צפוי להשתתף בעצרת החיזוק, התרגש מאד, ואמר שהיה רוצה להשיג 'פרי חדש' כדי לברך 'שהחינו' על השמחה הגדולה שיש לו, בראיית פני הגר"מ שכטר [בעודו מסביר, שאע"פ שכעת תשעת הימים, מ"מ אם זה 'מצוה עוברת', כבר פסק המשנ"ב שאפשר לברך שהחינו].

ואכן גם הגר"מ שכטר כששמע שידידו ורעו רבינו צפוי להשתתף בעצרת, התרגש מאד, ודיבר על כך ברכבו עם נכדיו ומשמשי, שכבר שנים רבות לא זכה לפגוש את חברו הטוב, שצמח אף הוא לאחד מגדולי הדור.

ואכן, לקראת סוף העצרת, קמו שני גדולי התורה לצד האולם, ונתנו יד בחמימות זה לזה, כאשר היה ניכר על פניהם את גודל ההתרגשות והשמחה במפגש ההיסטורי לאחר 80 שנה.

רגע אדיר במיוחד היה, כאשר מפיו הקדוש של רבינו פרצה לפתע הברכה המרגשת, וזעק: 'ברוך אתה ה', אלו קינו מלך העולם, שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה', כאשר כל הנוכחים עונים 'אמן', ודמעות בעיניהם.

גדולי התורה נפרדו זה מזה בברכות ואיחולים שיזכה כל אחד להאריך ימים ושנים על ממלכתו, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

לאחר זמן קצר, כשיצאו שני גדולי התורה מהכינוס, ביקש הגר"מ שכטר מנכדו להמשיך ולשוחח עם ידיד נעוריו מרן שליט"א בטלפון, ואכן שיחת הטלפון נוצרה, כאשר רבינו היה ברכבו בדרכו לביתו.

שני גדולי התורה המשיכו לשוחח דקות ארוכות בחמימות ובאהבה גדולה, כאשר רבינו שב ואומר: "אשריכם רבי יעקב מאיר, שזכיתם להנהיג עדה וקהילה חשובה כזו בישראל".

לקראת סיום השיחה הזמין הגר"מ שכטר את רבינו לביקור מיוחד בקהילה, להשפיע ולחזק את האברכים ובני הישיבות בתורה ויר"ש.

מערכת דברי חמד: a0527642209@gmail.com - ניתן להאזין לפסקי הלכה המתערכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

לקבלת הקובץ השבועי 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

הליכות חמד - פסקי הלכה ממרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א

ליקוטי פסקי הלכה שהתעוררו בעקבות בין הזמנים, טיולים, ומקומות נופש

נערך ע"י מערכת 'דברי חמד' במיוחד עבור 'אוצר הפרשה'

צימר עם מזוזות לא כשרות

א. שכר דירת קייט מיהודי החשוד שמזוזות ביתו אינן כשרות, והמשכיר אינו מסכים לשוכר לבדוקם או להחליפם, והשוכר חושש שהמזוזות אינן כשרות. נראה שמותר לשוכר להניח מזוזות כשרות נוספות סמוך למזוזות של בעה"ב (ואין כאן בל תוסיף, משום שעושה כן מחשש ספק כשרות). אך מאחר והמניח מזוזות כשרות אסור לו אח"כ להורידה (והוא סכנה), לכן מוטב שישאל מזוזות מגמ"ח עד תום זמן השכירות, ועל ידי כך יהיה חייב להסיר את המזוזות כשיצא מהבית, כדי שלא יכשל בגזל מהגמ"ח¹.

שכרו צימר לשבת, ולא היה מזוזות בצימר

ב. שכרו צימר לשבת, וכשהגיעו גילו שאין מזוזות בכל הצימר, וכיון שלא השיגו את בעל הצימר חיפשו מקום אחר שם שהו כל השבת. ובעת אינם רוצים לשלם על הצימר שהרי אינו ראוי למגורים, ובעל הצימר טוען שהרי הדר בפונדק פטור ממזוזות כל ל' יום. נראה דאע"פ שהצימר עצמו היה ראוי למגורים, מ"מ יתכן שיכול השוכר לומר למשכיר, אמנם מן הדין יכול אני לשהות בצימר בלי מזוזות, אך מאחר ואין דרך בנ"י לדור בבית כזה, לכן לא השתמשתי בו, ואני פטור מלשלם לך. ונראה שיש אפשר בין השוכר למשכיר².

רכב-בית, האם חייב במזוזות

ג. רכב-בית, דהיינו רכב שמחובר לו נגרר שבתוכו יש כעין דירה זעירה עם כל תשמישיה (מטבח, מקרר, תנור, כיור, שירותים וכדו') ומשמש אנשים לדירת נופש ניידת, והגדרת המקום הוא משום שיכול לשמש כדירת קבע, אך בפועל הוא נייד (ואין ישנים שם בקביעות), ויש נידון בפוסקים האם מקום כזה חייב במזוזות או לא. וכמו כן דנו הפוסקים האם האביזרים הקבועים ברכב ממעטים מגודל ד' אמות על ד' אמות, לכן נראה שיניחו שם מזוזות בלא ברכה, כי הברכות אינם מעכבות³.

אתר נופש הסגור בשבת רק בחודש אב

ד. אתר נופש או אטרקציות, הפתוח רח"ל בשבת קודש בכל ימות השנה, ורק בתקופת ימי 'בין הזמנים' הוא סגור כדי למשוך אליו את שומרי התורה, נראה פשוט שאסור לנסוע אליו בכל ימות השנה, ויש בזה משום מסייע לידי עוברי עבירה. שהרי איך אפשר לשלם ולכלכל אדם שנותן סטירה לאבינו שבשמים, ובפרט שאם יבואו לשם תלמידי ישיבה הרי יפשוט בעה"ב טלפיו ויכריזו 'כשר אני, וראיה שגם תלמידי ישיבה באים אלי'⁴.

אתר נופש שרוב סניפיו פתוחים בשבת

וכן לגבי נסיעה למקום הסגור בשבת, אך לבעה"ב יש סניפים נוספים הפתוחים בשבת, יש לראות מדוע הוא סגר את הסניף, אם זה כתוצאה מרצונו לשמור על השבת, אולי יש מקום להקל, אך אם זה כדי לגרוף את הכסף הכשר של שומרי השבת, אין ללכת לשם. ובכל מקרה יש לשקול את הדברים עם הבקאים בזה, לפי הענין⁵.

מדריך טיולים שלקח קבוצה למקום מחלל שבת

ה. קבוצת ילדים שיצאו עם רבותיהם לטיול, ומדריך הטיולים לקח אותם לאתר שמחלל שבת, וכולם שבו על עקבותיהם לביתם בפחי נפש. נראה שאפשר לתבוע את הכסף מהמדריך (שרצה ליתן להם טיול שאסור לעשותו ע"פ הלכה), אך מאחר וסוף סוף הילדים נהנו קצת מהדרך ומעצם הנסיעה באוטובוס, לכן יש אפשר קצת, וישלם המדריך רק חצי מעלות האוטובוס⁶.

נרשמו להסעה, וחיכו זמן רב לאוטובוס

ו. נרשמו לחברה שמפעילה הסעות לים, וכשהגיעו בשעה שנקבעה, המתינו שעה בשמש, אך האוטובוס המוזמן לא הגיע, וחברה אחרת רוצה לעצור שם ולהעלות את הנוסעים. ונראה שיש לשער כמה זמן הרגילות להמתין, ומסתבר שחצי שעה הוא זמן רב, ואם האוטובוס מאחר בחצי שעה, אפשר לנסוע עם אוטובוס חילופי⁷.

הזמינו טנדר, והמוזן לא עבר

ז. הזמינו הסעה לטיול בדרום, והגיע טנדר מכובד אך המוזן לא עבר כל הדרך, ונסעו כך וסבלו מהחום, ואף חזרו עם כאבי ראש לביתם. נראה שיש לשער כמה היו מוכנים לשלם על רכב כזה בלי מוזן, וסכום זה צריכים לשלם, שהרי בכל זאת הם נהנו מהנסיעה בטנדר במהלך הטיול⁸.

הוריו רוצים שיצטרף עמם לטיולים

ח. הורים שנוסעים במהלך בין הזמנים לטיולים, ומעוניינים שבנם הבחור יצטרף עמם בטענה שהוא צריך קצת להשתחרר, אך הבחור נפשו חשקה בתורה ואינו מעוניין לצאת. נראה שאם ההורים רוצים שהבן יבוא איתם לטיול במקום ללמוד, מסתמא הם מבינים שזה יביא תועלת גדולה לבנם בהמשך הלימוד, ועליו לעשות כן⁹. [אך כמובן שאם יראה בטיול מראות פריצות, אין לו ללכת, ויסביר להוריו את גודל ענין שמירת העיניים]¹⁰.

¹ חשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף כח ע"ב, עמ' שפ), וקובץ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון מו עמ' כב).

² חשוקי חמד עמ"ס עירובין (דף יא ע"ב, עמ' קט), ופריו מתוק (בראשית, עמ' 223), לשוח בשדה (סימן יח).

³ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כח עמוד כב).

⁴ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון מו עמ' כד).

⁵ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון צה עמוד מב).

⁶ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לד עמוד נז).

⁷ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כ עמוד עד).

⁸ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כ עמוד עה).

⁹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כ עמוד עו).

¹⁰ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כ עמוד פג).

יציאה לחו"ל לטיולים

ט. אסור לצאת מא"י לחו"ל, ונחלקו הפוסקים לאיזה מצוה מותר לצאת, והרבה פוסקים מחמירים שאין לצאת אלא לג' מצוות [ללמוד תורה, לישא אשה, או לסחורה], והוא כשחוזר מיד. וב"ה יש כיום הרבה מקומות שאפשר לנפוש בהם כאן בארץ ישראל, ואין לצאת עבור זה לחו"ל¹¹ [ובמקרים חריגים מתירים לצאת להבראה לחו"ל, כשישיג מנוחה שלימה רק בחו"ל, והכל ע"פ הוראת חכם¹²].

רחיצה בים, וטיסה בשמי הארץ מחוץ לגבולות הארץ

י. גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאל את החזו"א איך מותר להתרחץ בים של א"י באותם המקומות שהים הוא הגבול, הרי אסור לצאת מא"י לחו"ל. והשיב לו דבאותו מקום בים שאפשר להתרחץ בו או לשוט שם, נחשב עדיין ליבשה ועדיין א"י הוא. לאור זה נראה שאסור לסייר במטוס ולצאת מאויר גבולות א"י, אע"פ שיוצא מהארץ לשעה קלה בלבד¹³.

נופש לחו"ל שבוטל

יא. הזמינו נסיעה לנופש במלון בחו"ל, ומאחר ולא היו מספיק נרשמים הנופש בוטל ברגע האחרון, וכל אלה שהזמינו נותרו בארץ ולא מצאו מקומות נופש אחרים, וכעת רוצים לתבוע את המארגן על העגמת נפש שגרם להם. נראה שלא רק שאין לתבוע את המארגן, אלא יש לשלוח לו זר פרחים על שביטל את הנסיעה והצילם מהאיסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל (עי' משנ"ב סימן תקלא ס"ק יד). [ומה שראינו לפעמים שיש רבנים וגדולי ישראל שיוצאים לחו"ל כדי להינפש, אלו יש להם הוראה מיוחדת מרופא שעליהם לנסוע לנפש, לאחר המאמץ הרב שהשקיעו במהלך השנה]¹⁴.

ישיבה שקבעה 'קעמפ' במצפה רמון

יב. ישיבה שהזמינה מתחם גדול עבור ה'קעמפ' של הישיבה ב'מצפה רמון', ונודע להם שזה ספק חו"ל, נראה דלכתחילה בוודאי יש להחמיר שלא לצאת למצפה רמון כי לפי רוב הדעות זה חו"ל. אך לאחר שכבר קבעו, ויהיה קשה להם למצוא מקום אחר, יש מקום להקל, ובתנאי שהבחורים ימסרו שם שיעורי תורה לתושבים, ואז זה יהיה יציאה לחו"ל כדי ללמוד תורה¹⁵.

לא להשליך פסולת במסלולי הליכה

יג. המטיילים במסלולי הליכה וכיו"ב בארץ ישראל, מצוה גדולה יש להם להשליך את הפסולת לפח האשפה דווקא, ולא להשליכה בדרך, כדי שארץ ישראל תהיה יפה (יעוי' כתובות דף קיב ע"א). ובפרט שפעמים רבות הפסולת יכולה להביא מכשול ותקלה, והזורק דינו כחופר בור ברה"ר. וגם שבגללו אנשים יטרחו להרים ולנקות, ויש בזה משום מצוות 'ואהבת לרעך כמוך'. וביותר שעי"ז מרגיל עצמו למידות לא טובות (עצלות, וחוסר נקיות)¹⁶.

נרשמו לטיול, ולבסוף בוטל מחוסר נרשמים

יד. פרסם שעורך טיול מרתק לקברות צדיקים, ושההרשמה חובה ומחייבת. ולאחר שנרשמו אנשים, התקשר המארגן והודיע שלא נרשמו מספיק אנשים והטיול מתבטל. ורוצים הנרשמים לחייבו לערוך את הטיול בכל זאת. נראה שאם מנהג המדינה שההזמנה בטלפון מחייבת, אולי יש כאן קנין 'סיטומתא' והקנין חל על שני הצדדים, שהמארגן יכול לחייב את האנשים לשלם כשנרשמו, וגם הוא חייב להוציא אוטובוס אע"פ שלא נרשמו די אנשים. אך אם אין מנהג כזה, אינו חייב להוציא אוטובוס. [ואילו היה מוציא אוטובוס, מי שנרשם לנסיעה ולא הגיע, חייב לשלם מדינת דגרמי, שהרי על סמך ההרשמה שלו הזמין אוטובוס]. ולהלכה הכל כמנהג המדינה, ומסתבר שהמארגן פטור. ויש ליכור שלא להתרגז על המארגן, והכל בידי שמים¹⁷.

הליכה לגן חיות

טו. יש ענין ללכת לגן החיות כדי לראות את פלאי הבריאה ולהתחזק באמונה, אבל לא לבטל תורה בשביל כך, אלא בימים של בין הזמנים, שקבעו זאת רבותינו כזמנים לאגור כוחות לקראת הזמן הבא, מותר ללכת לגן החיות, כשעיקר מטרתו היא לראות את פלאי הבריאה, ולהודות ולשבח את הבורא על הבריאה הגדולה שברא. ומזה יבוא לראות את גדלות הבורא, ולשבחו גם על חסדיו שעושה עמו. וראוי לקחת עמו פרק שירה [עם ביאור], ועל כל חיה ובהמה שרואה, יאמר את השירה שהיא אומרת, ומדוע אומרת דווקא שירה זו, וזה יביא לו חיזוק גדול באמונה ובפלאי הבריאה¹⁸.

שכרו דירת נופש, ולמחרת החלו שיפוצים בבניין

טז. שכר דירת נופש למרגוע בצפת, וכבר שילם את כל הכסף למשכיר, ויום אחרי שהגיעו לדירה, התחיל השכן ממול לשפץ את ביתו, ויצר קול רעש גדול ונורא, וטוען השוכר שהתכוין לשכור דירת נופש ולא אתר בניה והכל מקח טעות, והמשכיר טוען שלא ידע שהבניה תתחיל בביתו¹⁹, והדירה כבר שכורה אליך, ומזלך גרם. נראה שאם המשכיר לא ידע שמתחילים לבנות המהלך הנופש, אין השוכר יכול לבטל את המקח ולקבל את כספו בחזרה. אבל אם המשכיר ידע, הרי זה דומה למשכיר דירה עם מום, שהמקח בטל²⁰.

שכרו דירה בירושלים ללא מזגן, ונהיה שרב כבד

יז. שכרו דירת קייט בירושלים דרך הטלפון וידעו שאין מזגן בדירה, וברגע האחרון ביטלו עקב שהיה צפוי שרב כבד, והמשכיר טוען שהפסידוהו דמי שכירות מאחרים, והשוכר טוען שבחום כזה לא שייך להיות בלי מזגן, והרי זה מכת מדינה. נראה דהקנין חל דרך הטלפון [מדין קנין סיטומתא], וכן נראה דאין זה מכת מדינה, שהרי רוב יושבי העיר [מאלה שאין להם מזגן] לא ברחו מהמקום בגלל השרב, ולכן השוכר צריך לשלם למשכיר כפי הנהוג לשלם על ביטול שכירות דירת קייט²⁰.

שכרו דירה בצפת, ונכנסו בטעות לדירה אחרת

¹¹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון נח עמוד יח), עלינו לשבח (שמות, עמ' תרכב), ברכי נפשי (בראשית עמ' ש),

¹² כנפי רוח (בסו"ס אבני חפץ, פ"ה סי"א, הערה כד, עמ' לט).

¹³ כנפי רוח (פ"ה הערה ג, עמ' לד).

¹⁴ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לד עמוד נט)

¹⁵ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קיד עמ' ט).

¹⁶ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כ עמוד עז).

¹⁷ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לד עמוד ס), עלינו לשבח (בראשית, עמ' תרכא).

¹⁸ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לד עמוד סו), וע"ע עלינו לשבח (שמות, עמ' קנב).

¹⁹ חשוקי חמד עמ"ס עבודה זרה (דף כא ע"ב), ווי העמודים וחשוקיהם (גליון מו עמוד סג).

²⁰ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כא עמוד סא).

יח. שכרו דירת קייט בצפת, והמשכיר סיכם עמם שישאיר את המפתח בארון חשמל, ולאחר שהגיעו (והמשכיר לא ענה, לכן נכנסו מעצמם לדירה לפי מה שהיה ידוע להם), התקלחו והשתמשו במגבות ופנו לישון, התברר שפלשו לדירה אחרת, שהיתה מיועדת להשכרה למשפחה אחרת, שלאחר שראתה שהדירה תפוסה הלכו למקום אחר. ונראה שזוהי שגגה שבגללם השוכרים ברחו, הוי גרמא בעלמא, ומאחר ונעשה מתוך טעות גמור הרי שפטורים גם בדיני שמים. ועל המים והמגבות שהשתמשו, נראה שהמשכיר שלהם צריך לשלם (שהרויח מזה שלא השתמשו בשלו, וגם שהוא פשע שהשכיר להם דירה ללא פרטים מדויקים, ולא היה זמין לבירורים)²¹.

לא מצאו המפתח ופרצו את הדלת

יט. שכרו דירת קייט לשבת, וסיכמו עם המשכיר שהמפתח יהיה בארון חשמל, וכשהגיעו לא מצאו את המפתח, ומאחר ולא הצליחו להשיג בטלפון את המשכיר, לכן השוכר הזמין פורץ מקצועי שפרץ הדלת (למרות שהפורץ הודיעו שהמנעול יקר מאד). ובמוצ"ש התברר שהמפתח נפל לאיזה חור בארון חשמל, והמשכיר תובע את דמי המנעול (שעולה יותר מכל דמי שכירות הדירה לשבת). נראה שהיה אסור לו לפרוץ את הדירה, ואע"פ שבא עייף מן הדרך, ולחזור בזמן כזה לביתו ה"ו טירחא גדולה מאד, בכ"ז לא על דעת כן השכיר את דירתו. ורק באופן שהמשכיר שכח להשאיר את המפתח, איהו דאזיק אנפשיה, ואולי מותר לפרוץ הדירה²².

שכרו דירת נופש, ולא הגיעו כי הוריהם ישבו שבעה

כ. שכרו דירת קייט (דרך מתווך), ולבסוף לא הגיעו משום שסבתא של אשתו נפטרה, ומאחר וחמיו ישב שבעה החליט שאי"ז מן הראוי שהוא ואשתו יסעו לנופש כשאביהם יושב שבעה, והמשכיר תובע שבגללם הפסיד כסף. נראה שהדבר נחשב לאונס גמור (שכו"ע מבינים שאין הולכים לנופש כשהורים יושבים שבעה), וכיון שעדיין לא שילמו, אין צריכים לשלם למשכיר, וכיון שגם גם אין צריכים לשלם דמי תיווך, כי תיווך משלמים רק אם העיסקה יצאה לבסוף לפועל²³.

התארחו במלון, וכל האוכל התקלקל

כא. נופשים שהתארחו בבית מלון בשבת, וכל המאכלים שהוכנו לשבת התקלקלו, ונאלצו לסעוד את סעודות השבת בלחם צר ומים לחץ, אך בעל המלון תובע שישלמו לפחות את דמי המנוחה שהיתה להם במהלך השבת מחדרי המלון. נראה שא"צ לשלם לו מאומה, משום שכאשר אין לאדם אוכל, נעדרת ממנו גם המנוחה (עי' משנ"ב סימן תקפ"ב סק"ב), וכיצד יכול בעל המלון לדרוש שיתנו לו כסף עבור המנוחה, הרי הנופשים היו בעיניו כל השבת²⁴.

מדריך טיולים שלקח מחיר מופקע

כב. שכרו מדריך טיולים, וביקש מחיר מופקע מאד, ואכן שילמו לו. ורק לאחר מעשה נודע להם שזה מחיר מופקע, ורוצים לדרוש ממנו להחזיר חלק מהכסף משום מקח טעות. ונראה דאין ברור האם באמת יש כאן אונאה, מכיון שעסק המדריכים הוא שוק חפשי ואין כאן שער ברור, וגם במקרה שיש אונאה ברורה, מ"מ יכול המדריך לטעון 'קים לי כהראשונים שאין אונאה לפועלים גם בקבלן' (עי' בהגהות רע"א חו"מ סימן רכז סעי' לו), ולכן א"א לחייבו להחזיר אונאה²⁵.

הזמינו טנדר, והגיע באמצע הלילה

כג. הזמינו טנדר לטיול, ואמרו לנהג שיבוא בשעה 3, והנהג סבר שהכוונה בשעה 3 לפנות בוקר, כשהם התכוונו ל 3 בצהריים. ואכן הנהג הגיע באישון ליל וצפר ממושכות והתקשר והעיר את כל בני המשפחה משינתם, עד שהתגלתה הטעות. נראה דמעיך הדין המשפחה אינה צריכה לשלם לו מאומה, שהוא הזיק את עצמו, דהו"ל לברר ולוודא שהכוונה לנסיעה בשעה לא שגרתית [אמנם אם המשפחה הסכימה לשלם לו, תע"ב]²⁶.

ישיבת ביה"ז ששילמה שנה אחת מחיר גבוה

כד. בית כנסת מרוחק בעיר אחת, שבשנה אחת נערך בו ישיבת בין הזמנים, ושילמו 10 ש' לשעה [כפול ממה שמשלמים בשאר מקומות, כדי לחזק את הלימוד במקום מרוחק זה], ובשנה שאחריה לא פרסמו כמה ישלמו, ובאו בחורים רבים ממרחקים, ולקראת סיום ביה"ז הודיע הגבאי שהשנה ישלם רק 5 ש' לשעה, וטוענים הבחורים שהגיעו ללמוד רק בגלל התשלום הגבוה ששילמו בשנה הקודמת. נראה דכיון שהשכירות הראשונה בטלה, וכעת עושים שכירות חדשה, א"כ היו הבחורים צריכים להתנות שרוצים שגם השנה המחיר יהיה 10 ש', וכיון שלא התנו, יכול הגבאי לשלם להם כפי שמשלמים בשאר מקומות, 5 ש' לשעה²⁷.

בני אשכנז הקוראים בספר תורה של בני ספרד

כה. בני אשכנז שיצאו לנופש במושב בצפון, ובמקום היה רק ספר תורה ספרדי, וכל המניין היו אשכנזים, והסתפקו איך לקרוא בספר האם כמו שהם רגילים לקרוא בו בשכיבה, או שמא מאחר והס"ת ספרדי לכן יקראו בו בעמידה. ונראה שמהראוי שס"ת הנמצא בנרתיק, והוא רחב מלמטה, והוא בנוי כדי לקרוא בו כשהוא עומד, יש לקרוא בו כשהוא מעומד, שאם ישכיבוהו הרי זה קצת בזיון לתורה, שלא נוהגים בו לפי מה שהוא בנוי²⁸.

תפילה במקום פרוץ או תפילה אחרי השקיעה

כו. יצאו לטיול בבין הזמנים, וכמה דקות לפני השקיעה נזכרו שלא התפללו מנחה, והם נמצאים במקום פרוץ [בלי מחיצות או אילנות], ומסתפקים האם להתפלל שם מנחה כדי להספיק את השקיעה, או שיתפללו אחרי השקיעה במקום מוקף מחיצות. ונראה דלשיטת הגר"א (או"ח סימן רסא) והחזו"א (דינים והנהגות פ"ט ס"ה) שאין מתפללים מנחה אחר השקיעה, עליהם להתפלל במקום פרוץ, דאין להם אפשרות אחרת. אך לשיטות הסוברות (שו"ע ורמ"א, פמ"ג סימן פט, כה"ח סימן רל"ג סק"ה) שלכתחילה אפשר להתפלל אחרי השקיעה, בוודאי עדיף שימתינו כדי שיתפלל במקום ראוי. ולסוברים שרק בשעת הדחק אפשר להתפלל לאחר השקיעה (משנ"ב סימן רסא סקי"ד, רב פעלים ח"ב או"ח סי' יט), נראה דכיון שהתפילה במקום פרוץ היא חציפות, יש להעדיף את הבדיעבד של תפילה לאחר השקיעה, מאשר את התפילה עם חציפות²⁹.

²¹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון ס עמוד 10).

²² חשוקי חמד עמ"ס נדה (דף יט ע"ב, עמ' רד).

²³ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון ס עמוד עג).

²⁴ עליון לשבח (שמות, עמ' רנ).

²⁵ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קד עמ' סב).

²⁶ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לו עמוד עד).

²⁷ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון מו עמוד ע).

²⁸ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון כד עמוד ס).

²⁹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קטו עמ' סב).

לנסוע מצפת למירון עבור ברכת כהנים

כו. נסעו לנופש בצפת, ושם מנהג המקום שהכהנים לא נושאים כפיהם בימות השבוע, והסתפקו האם יש ענין לטרוח ולנסוע עד מירון, כדי לשמוע ברכת כהנים. ונראה דאין חיוב בדבר, אך כל זה באדם שנמצא בביתו ומנצל את הזמן ללמוד ולעשות דברים מועילים. אבל אם הם ממילא נוסעים לפארקים וכדו', א"כ עדיף לנסוע למירון כדי לשמוע ברכת כהנים³⁰.

רופא יהודי שהוזמן ללוות מטיילים בג'ונגל

כח. רופא יהודי שהציעו לו ללוות קבוצת מטיילים נכרים בג'ונגל, כאשר בטיול הרפתקני זה יש קצת סכנה [וכבר אירעו פעמים רבות אסונות בטיולים אלה], אולם יש אנשים גויים הנוטלים ע"ע את הסיכון לשם שעשוע וחוויה, והרופא רוצה להצטרף לשם פרנסה. נראה דמצד הרופא עצמו הליווי מותר בגלל הפרנסה [ואמנם עובר על לפנ"ע, שהגויים מסכנים עצמם]³¹.

לנסוע לנופש כשמשאירים את האלמנה לבד

כט. משפחה שרוצה להחליף דירה עם משפחה בצפון ולהתאווור, אך בשכנותם דרה אלמנה שנעזרת בהם באופן קבוע, והיא מבקשת שלא יסעו כי אינה יודעת איך תסתדר שבוע שלם לבדה. נראה שבוודאי מן הראוי לא לנסוע, ולא להשאיר את האלמנה לבדה, והקב"ה יתן להם כל טוב, בזכות שהתחשבו באלמנה³².

נותרה ללא כיסוי ראש בטיול, האם תלבש מלבוש של גבר

ל. משפחה שיצאה למסלול הליכה בין ההרים, ומחמת שנשבה רוח חזקה עפה המטפחת של אחת מנשות המשפחה ונשארה ללא כיסוי ראש, ולא מצאו שום דבר שתוכל לכסות בו את ראשה, והיו שהציעו שתלבש כובע של גבר. נראה דמאחר ונחלקו הפוסקים האם יש איסור ללבוש כובע של גבר, כאשר אין כוונתה להידמות לגבר, אלא רק להגן ע"ע מפני הבושה. לכן טוב שתעשה היכר בכובע, כגון שתכניס נוצה או פרח לכובע, או שתלבשנו הפוך. והטוב ביותר שהבחור יתן לה את החולצה (וילבש את החליפה), ותקשור זאת לראשה כמטפחת (ובאופן כזה אי"ו מלבוש של גבר)³³.

לשכור צימר מאדם שומר תורה ומצוות

לא. מי שבא לשכור צימר לבין הזמנים, ויכול לשכור צימר מאדם שומר תורה ומצוות, וכן יכול לשכור צימר בזול יותר מאדם שאינו שומר תורה ומצוות, נראה שיש להוסיף עד שתות [שישית] כדי לשכור מיהודי שומר תורה ומצוות, ואם ההפרש הוא עשרה אחוז הרי שזה פחות משתות, ויש להעדיף את הצימר של השומר תומו³⁴.

זהירות מטיולים מסוכנים שמפסידים את הזכויות

לב. רעייתי הצדקנית מרת עליזה שושנה ע"ה הייתה מחנכת את בנותינו שלא לאבד זכויות בנסיעות לטיולים, אמנם בתור מורות הם היו נאלצות לעשות זאת [כדי לא לחטוא בגזל, ואסור להן להשתמש מכר]. אך בילדותן, בהיותן תלמידות, הזהירה אותן כי כל טיול, ובפרט בארצנו הקדושה, כרוך לפעמים בסיכונים בתאונות דרכים, ובמחבלים האורבים לפגוע חלילה, ואמרה, הרי חבל לאבד זכויות שנצטברו, כאשר הטיול מצליח ושבים ללא פגע³⁵.

לנסוע לטבריה כדי לברך 'שעשה לי נס'

לג. אנשים ששחו בכינרת ונסחפו לעומק הים, והצליחו לשרוד בחסדי ה' 8 שעות רצוף, עד שחילצו אותם בנס גמור, יש להם לברך ברכת 'שעשה לי נס במקום הזה'. ונראה שמדי שנה בשנה בבין הזמנים כשנוסעים לנפוש בצפון, יש ענין לנסוע דווקא לטבריה, כדי שיוכלו לברך את הברכה, כי יש מצוה להודות להשי"ת על חסדיו הגדולים, ולכל הפחות פעם בשנה, ואין לך הודאה להשי"ת גדולה מלברך את הברכה בשם ומלכות³⁶.

לנסוע לקברות צדיקים, כשאמו מתנגדת

לד. אברך שרוצה לנסוע בנסיעה מאורגנת לקברות צדיקים למערת המכפלה שבחברון וכיו"ב, ואמו שגרה בחו"ל חוששת מאד מפחד האויבים, וצוותה עליו שלא ילך לשם. נראה שאם ההליכה למקומות הקדושים תגרום צער לאמו, חייב הוא לשמוע בקולם ולהימנע מליילך לשם. ואמנם ינסה להסביר לאמו כי 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', ואולי תתפייס ותסכים, אך אם לא תתפייס, אל ילך³⁷.

אין להשאיר את הילדים לבדם, ללא השגחה

לה. הורים המעוניינים לנסוע לבית הבראה לכמה ימים, ולהשאיר את ילדיהם הגדולים לבדם בביתם, ידעו שבכך הם מפקירים את הילדים לסכנות קשות וחמורות, ואין לך סכנה מוחשית יותר מאשר להשאיר את הילדים בגפם ללא השגחה גשמית ורוחנית. וגם אם יש צורך נחוץ לנסוע לנופש, שיפקידו על ילדיהם אנשים מבוגרים, כמו קרובי משפחה, שישגיחו על הפקדון היקר שניתן לנו³⁸.

נכנס להופעה המיוערת לירושלמים בלבד

לו. ילד שרצה להיכנס למופע שהתקיים בבין הזמנים לתושבי ירושלים בלבד, ובכניסה לאירוע נשאל האם הוא 'יליד ירושלים', ואמר שכן. נראה דאע"פ שכל מי שלא נולד בציון נחשב שנולד בה (עי' כתובות דף עה ע"א), מ"מ בדיני ממונות, מאחר ואין כוונתם לתת כניסה אלא רק לבני ירושלים בפועל, א"כ הוי גניבה, וצריך לשלם את הכסף למארגנים³⁹.

באדיבות מערכת דברי חמד: a0527642209@gmail.com – ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן רבינו שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

³⁰ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קטו עמ' סז).

³¹ שיעורי תורה לרופאים (ח"ד סימן רפז, עמ' 569).

³² ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קטו עמ' עב).

³³ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קטז עמ' טז).

³⁴ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קכז עמ' סח).

³⁵ שושנת העמקים (עמ' 18).

³⁶ חשוקי חמד עמ"ס נדרים (דף מא ע"א, עמ' תנו).

³⁷ עלינו לשבח (שמות, עמ' תרכא).

³⁸ עלינו לשבח (שמות, עמ' קיז), ווי העמודים וחשוקיהם (גליון לט עמ' יט).

³⁹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון קד עמ' נז).

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

"שבעה דנחמתא"

בכיתם בכיה של חינוס אני קובע לכם בכיה לדורות, בזה נקבע הזמן והמועד של ת"ב, כאשר כלל ישראל הגיע אל מרום מדריגתו לאחר היציאה ממצרים מעמד הר סיני קבלת התורה והקמת המשכן והשראת השכינה, והיו כבר מוכנים להכנס לא"י מקום הקבע ולקבל את הצורה והקומה המושלמת של כלל ישראל, בא השבר הגדול כי זו היא בריאתו של האדם בעל בחירה ועומד בנסיון, אמרתי אלקים אתם אכן כאדם תמותון, האדם מצוי תמיד בסכנה של נפילה, וכלל ישראל נפלו בחטא זה ממרום מדריגתם שהיו דהיינו מדריגה של השראת שכינה שיסודה הוא מדריגת האדם עצמו שזה הוא המקום העיקרי של השראת השכינה, המשכן הוא הצינור והדרך היאך מגיעה השראת השכינה ללב אבל עיקר המרכבה של השכינה הוא לבם של ישראל, ובמילים אחרות קרבת ה' מה שדוד המלך אומר ואני קרבת אלקים לי טוב, והמס"י קובע בתחלת ספרו שזה כל התכלית של בריאת האדם שיגיע למדרגה זו של קרבת אלקים, וכל"י הגיעו למדרגה זו, ונפלו ממנה למדרגה של חוסר בטחון ופחד גשמי זה מורה על היפך השראת השכינה אלא זה מורה על ריחוק מהקב"ה וכשכל"י בכו מפחד, זה מורה על פחד פנימי שכן הבכי הוא הכלי ביטוי של פנימיות הלב וכשהלב מפחד זה סימן שהלב רחוק מהקב"ה.

התשובה של הקב"ה למצב זה שנקלעו אליו היה הנני קובע לכם בכיה לדורות זה לא היה בחינה של עונש אלא דרך של תיקון כאשר מתרחקים מהקב"ה מביא הקב"ה חורבן ומסלק שכינתו וכאשר רואים עד אנה מתרחקים הרי שאדרבה מתוך הריחוק יכולה להתעורר הנקודה הפנימית ולזעוק להיכן הגעתי וע"י הבכי שהוא הבטוי להרגש הפנימי יגיע לקירוב שאין למעלה ממנו, והיינו שנקבע בזה מהלך שהנפילה עצמה תהיה המנוף שע"י יתרומם לגבהים שלא היה קודם לכן, וכמו שמובא בילקוט שמעוני (בראשית - פרק כז - רמז קטו) וירח את ריח בגדיו ויברכהו אלא כשנכנס יעקב נכנס גן עדן עמו. דבר אחר וירח את ריח בגדיו ריח בוגדיו כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות. יוסף משיתא בשעה שבקשו שונאים ליכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה אמרין ליה עול ומה דאת מפיק דידך הוא. נכנס והוציא מנורה של זהב אמרו ליה

נמצאים אנו בזמן שנקרא שבעה דנחמתא אחרי הזמן הקרוי ג' דפורענותא מגיע הזמן של שבעה דנחמתא והם שבעה שבתות שמפטירין בהם פרקי נחמה, הזמנים הללו הם בכלל המועדים וזמנים שנתן לנו הקב"ה וכפי שאנו אומרים בתפילת המועדים ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה מועדים וחגים וזמנים, וכפי שידוע הזמנים אינם תאריכים מסויימים, אלא הם מהות מיוחדת שונה משאר ימות השנה בעצם מציאותם וסגולת ענינם, וכך הם גם הג' דפורענותא והשבעה דנחמתא הם זמנים שיש בהם סגולה מיוחדת לפי ענינם והתכלית שצריכה לצאת מהם.

וכשם שאנו אומרים בפסח שהוא זמן חרותנו היינו שזה זמן שמסוגל לענין ההרגשים של חרות, הגרי"ז היה אומר שהמצוה הקשה ביותר שבליל הסדר הוא הענין שאמרו חז"ל חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובאמת זה לא רק קשה אלא כמעט בלתי מובן היאך יכול אדם שלא יצא משעבוד לחרות להרגיש ולראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, אלא שע"ז באה המתנה של הזמן ותתן לנו וגו' חג המצות זמן חרותנו היינו שהקב"ה נתן לנו חג וקבע את זמנו לזמן של חרות, דהיינו שיש בסגולת הזמן עצמו ע"י התבוננות וקיום המצוות שנתנו להראות ענין זה של חרות כדי להרגיש להרגשה זו שכאילו הוא יצא ממצרים.

וכן הוא בזמן שמחתנו וזמן מתן תורתנו, כולם זמנים מסוגלים להרגיש בפנימיותנו את ענינם של המועדות.

וכמו כן הזמנים שעברו עלינו מקרוב והזמן שאנו נמצאים בו הם זמנים ולא תאריכים הם זמנים של בכיה ואבילות הג' דפורענותא וזמנים של נחמה, וגם הם מתנת שמים והם כלולים בותתן לנו ה' אלוקינו באהבה, אלא שעלינו לבאר מה ענינם ומהי סגולתם של הזמנים הללו.

ידוע ששורש כל המועדים והזמנים הוא בהנהגה שנהג הקב"ה עם כלל ישראל כשנעשו לעם ה', היציאה ממצרים הביאה את המועד של פסח ואת הזמן חרותנו מתן תורה קבע את הזמן של שבועות, וענני הכבוד קבעו את המועד של סוכות והזמן של שמחה, המועד והזמן של ת"ב נקבע בעת חטא המרגלים כאשר כלל ישראל כולו בכה בלילה הזה, אמר הקב"ה אתם

אין דרכו של הדייט להשתמש בו אלא עול זמן תניינות ומה דאת מפיך דידך הוא ולא קבל עליו נתנו לו מכס שלש שנים ולא קבל עליו אמר לא די שהכעסתי לאלהי פעם אחת אכעיסנו פעם שניה ומה עשו לו נתנוהו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו והיה צוח ווי דאכעסתי לבריי.

יקום איש צרורות בן אחותו של יוסי בן יועזר איש צרדה דהוה רכיב סוסיא בשבתא אזל קומי שריאת למצטלבא א"ל לר' יוסי חמי סוסיא דארכבי מרי וחמי סוסיא דארכבך מרך א"ל אם כן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו א"ל עשה אדם רצונו יותר ממך א"ל אם כן לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו נכנס בו הדבר כארס של עכנא הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין סקילה שרפה הרג וחנק. מה עשה הביא קורה ונעצה בארץ וקשר בה נימין והקיפה גדר ועשה מדורה לפניה ונעץ את החרב באמצע נתלה בקורה נפסקה נימא ונחנק קדמתו חרב ונהפך עליו גדר ונשרף. נתנמנם יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר. אמר אוי לשעה קלה קדמני זה לגן עדן. דבר אחר מלמד שהראה לו הקב"ה בית המקדש בנוי וחרב ובנוי ויאמר ראה ריח בני הרי בנוי כמה דאת אמר ריח נוחותי תשמרו להקריב. כריח השדה הרי חרב כמה דאת אמר ציון שדה תחרש. אשר ברכו ה' הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבוא כמה דאת אמר כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

ואפשר להעמיס בכונת המדרש את ההמשך של בנוי וחרב ובנוי שכן עצם הענין של חרב זה מהלך של תיקון שהחרבן יכול להביא לתיקון.

זו היא העבודה שנתחדשה בפרשה זו להיות מיצר ודואג על חרבן בית המקדש וזה הוא הזמן שנקבע זמן של בכי זמן שיש בו הסגולה לעורר את הרגש הפנימי ולהרגיש את הריחוק ולהביאו לכך שזה עצמו יהיה התנופה להתקרב בבחינת ממכה עצמה מכין רטיה.

וזה הוא ת"ב מועד של נחמה מועד של בנין מתוך החורבן, וזמן של בכי, זמן מסוגל לעורר פנימיות.

ואחרי עבודה זו באה זמן הנחמה, שאז אדם יכול ליישם את מה שקנה ע"י הבכיה בזמן הבכיה, וזו אכן הנחמה שכן אדם ששוב נמצא בקרבת אלקים הרי מבחינתו חזרה שכינה וכאילו נבנה ביהמ"ק בימיו.

אילו תקנו לנו תפילה מיוחדת לת"ב היה הנוסח של התפילה כך ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה מועדים לנחמה וזמנים לבכיה את יום התשיעי בחודש החמישי זמן בכייתנו.

ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה גם הנתינה של ת"ב היא באהבה

ואחרי הזמנים הללו באים ימי התשובה שגם אם זכה אדם לחזור למדרגתו של קרבת ה' שהיה לפני הנפילה מ"מ את החטאים שנעשו אין להשיב, ולעולם הוא נושא על שכמו משא של חטאים ורק ע"י תשובה אפשר לעקור מעקרא את החטאים, אבל כמובן שתשובה שנעשית ע"י מי שנמצא בקרבת אלקים היא תשובה קלה לאין ערוך ממי שמתחיל בתשובה.

[מתוך הספר החדש עטרת חן חלק ג' שיו"ל בקרוב בעז"ה]

"בין הזמנים בזמן גזירה"

ענין הסדר שבמוצאי ת"ב אכן מורה שהאבילות על חורבן המקדש היתה כראוי שע"ז נאמר שכל המתאבל על ירושלים כראוי זוכה ורואה בשמחתה, שכן אתמול ביארנו שענין האבילות היא הרגשת החיסרון של השראת השכינה וקירבת ה' שבאה ממצאות המקדש, וההשתוקקות להתקרב ולזכות מחדש בהשראת השכינה.

והרי כתיב שמיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה הרי שיש בהישג ידינו לזכות להשראת שכינתו בינינו, וא"כ אם נקום מהאבילות ונברך כתינוק הבורח מביה"ס סימן שהאבילות לא היתה אבילות וההשתוקקות לא היתה השתוקקות, אבל אם קמים מאבילות ומתיישבים ליד הסטנדר והגמ' ששם שורה השכינה זה מורה על השתוקקות לקירבת ה' ואכן יש בידינו ההבטחה של חז"ל שהמתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

יש ענין שצריך לדבר עליו, **אנו נמצאים בשעת הגזירה, גזירת הגיוס, הדבר איננו פשוט כלל וכלל, א"א לדעת מה יתפתח מהמצב, גדולי ישראל מודאגים מהמצב, והם מחפשים עצות כדי להעביר את רוע הגזירה, והדרכים הם אך ורק חיזוק הלימוד בתוך הישיבות, היה חיזוק של ג' ימים ותפילות ובודאי שעוד יהיו תקנות והנהגות.**

בשבועות דיברנו על עצה שמובאת במשנה שהיא בודאי מועילה, והיינו המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ואמרנו אז שבתוך הבית מדרש לא חסר העול תורה, ועכשיו אנו אומרים זאת גם בסוף הזמן היה זה זמן מוצלח ביותר הישיבה למדה בכמות ובאיכות להפליא ואין לך מקבל עול תורה יותר מזה, **אכן אמרנו שכנראה לא מספיק העול תורה בתוך הבית מדרש העול תורה צריך לבוא לידי ביטוי גם מחוץ לבית מדרש, וחץ לבית מדרש הכוונה לבין הזמנים ובחתונות צריך שיהיה ניכר על בן תורה שהוא תחת עול של תורה, בן תורה שיש עליו עול תורה לא רוקד כמו מי שפורק מעליו עול תורה, וכמו"כ היאך עובר עליו הבין הזמנים מי שיש עליו עול תורה לובש אחרת הולך אחרת, ולא לכל מקום הוא הולך, בקיצור ניכר עליו בכל צעד ושעל, שהוא בחור שקבל עליו עול תורה, וכנראה שכאן מונח שורש הגזירה ואת זה חובה עלינו לתקן מיד כי בנפשנו הדבר.**

יש עוד ענין הצורה שבה מסתובבים תלמידי ישיבה בדרכים מעוררת את ההסתה ואנו מצויים עכשיו לקיים חבי רגע עד יעבור זעם, ומי שמסתובב כטייל מדושן עונג ברחובות הערים ובדרכים הוא בבחינת רודף על עולם התורה אנו חייבים להצניע עצמנו להסתגר בבתי כנסיות ובתי מדרשות להוסיף לימוד על מה שהיה מקובל בכל בין הזמנים ובעז"ה נזכה לעבור את הגזירה בשלום.

[נמסר בסיום הסדר מוצאי ת"ב תשע"ב]

מִרְנָה רַבִּינָה רַחֲמֵי הַגָּרֵם הַקָּר שֶׁלִּיט"א

הַמִּקְדָּשׁ - הַמִּבְטָה הַנִּכּוֹן

הַמִּקְדָּשׁ מִסּוּד הַבְּרִיאָה

תשעה באב הוא יום חורבן. בחז"ל יש נידון, מדוע חרב הבית, על איזה חטאים עברו. אולם יש בזה שאלה יסודית, במדרש רבה בתחילת פרשת בראשית (ב, ה) מבואר, החורבן מונח במעשה בראשית. "א"ר חייא רבה מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה בית המקדש בנוי, וחרב, ובנוי, "בראשית ברא אלוקים" (בראשית א, א-ג), הרי בנוי... "והארץ היתה תוהו ובוהו", הרי חרב... "ויאמר אלוקים יהי אור", הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבא". כלומר המציאות של חורבן הבית אינה דרך מקרה, זה מונח במעשה בראשית. בסדר הבריאה מונח שיהיה מקדש, הוא יבנה ייחרב ויבנה. גם ד' מלכיות שהשתעבדו בכלל ישראל, כתובים בפרשת בראשית (בראשית רבה ב, ד), הם לא קרו במקרה, שכך נהיה. אלא לא יכול להיות אחרת.

במדרש לא מוזכר שיהיו שתי חורבנות, מבאר היערות דבש (א, ד), לא היו שתי חורבנות, ביסודם הם חורבן אחד. כשהקב"ה החזיר את כלל ישראל אחרי שבעים שנה מגלות בבל, לא הייתה זאת גאולה, הייתה זאת פקידה. מהר"א פולדא (ירושלמי שביעית ו, א) מבאר, הקב"ה רצה להכין אותנו לגלות בה אנו סובלים אלפיים שנה, ורצה שיראו שיש מציאות כזו של פקידה אחרי הגלות, ויאמינו שכך יהיה לעתיד לבוא.

והנה רואים בנביא (ירמיהו ז, ד), הנביאים עמדו והזהירו שייחרב הבית. וכלל ישראל לא האמין שיש מציאות של חורבן הבית, הם החשיבו את נביאי האמת לנביאי שקר. ואכן, זה לא יכול להיות. יצתה בת קול ואמרה לטיטוס (סנהדרין דף צו:), "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת". כדי שהבית ייחרב, המלאכים כמה דורות קודם, הכינו את החורבן. לכך כלל ישראל לא האמינו שיכול להיות כזה דבר, חורבן הבית. נשאלת השאלה, אם חורבן הבית נכנס בסדר הבריאה, מדוע החורבן הוא מפני חטאי עם ישראל, שחטאו בגילוי עריות ושפיכות דמים?

הַמִּקְדָּשׁ יִסּוּד הַבְּרִיאָה

שמעתי מהמשגיח רבי גדליה אייזמן (גידולי מוסר בין המצרים, ו) שביאר, המקום הטבעי של בית המקדש, אינו בעולם הזה. המקדש כולו מציאות אמת, העולם הזה הוא עולם השקר. שקר אין הכוונה שאני משקר אותך ואתה משקר אותי, מה שאינו נצחי, אינו אמת. השונמית ביקשה בן מהנביא, הנביא הבטיח לה בן. אחר כך הוא חש בראשו, והיא באה אל הנביא בטענה (מלכים ב ד, כח), "הלא אמרתי לא תשלח אתי". והרי הוא לא שיקר? כיון שהנביא הבטיח לה בן, והוא מת. זהו שקר, דבר שאין לו קיום הוא שקר.

איתא בחז"ל (בראשית רבה א, ד), "ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות, התורה והכסא הכבוד נבראו, האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות". פירוש הדבר, הם עיקר הבריאה, נבראו לפני שנברא העולם, העולם נברא מחמתם. מציאות המקדש בעולם הזה, אינה מצד שהוא חלק בעולם הזה, העולם הזה נברא אחריו, המקדש עלה במחשבה להבראות תחילה למציאות העולם. המקדש היא מציאות שעומדת בפני עצמה, כיון שהעולם הזה אינו מקומו הטבעי של המקדש. המקדש הוא מציאות אמת, כל דבר בר חלוף, אינו מציאות אמת.

לכך "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ" (ברכות דף נה.), לשם מה בצלאל שבנה את המשכן, צריך לדעת את סוד האותיות שנבראו בהם שמיים וארץ? כיון שבניין בית המקדש, הוא חלק ממעשה בראשית. ואכן, כששלמה המלך בנה את בית המקדש כתוב (מלכים א ז, נא) "ותשלם כל המלאכה", מדייקים חז"ל (פסיקתא רבתי, ו) הלשון הוא "כל המלאכה", "זו מלאכת השמים והארץ". המקדש השלים את השמיים והארץ, בלא המקדש העולם חסר. מתואר בקינות, "זרע קודש לבשו שקים, וצבא השמים גם הם שק הושם כסותם, חשך השמש וירח קדר, וכוכבים ומזלות אספו נגהם", הבריאה כולה התאבלה על חורבן המקדש. מהו האסון הגדול, יש מצווה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח), המצווה הזו התבטלה, זה חבל, אך מדוע כל הבריאה מתאבלת על כך? המקדש חלק ועיקר בבריאה, הבריאה נלווית למקדש, המקדש אינו נילוה לבריאה. כיון שהמקדש עלה במחשבה תחילה, הוא עיקר הבריאה.

"ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו" (ירמיה ד כג), בארץ אין מקום מטבעה למקדש. ולכן, "צפה הקב"ה בית המקדש בנוי, וחרב, ובנוי". אילו הארץ הייתה מקומו הטבעי של המקדש, החטאים לא יכלו להחריבו. רק כיון שהמקדש עראי בעולם הזה, החטאים יכולים להחריבו. עד שכבר יש שאמרו, גלות זהו מצבה הטבעי של כנסת ישראל. תחשבו כמה שנים מתוך קיומנו היינו בארץ... זהו סוד קיומנו בגלות. כל העמים הולכים לאיבוד בגלות, אך עם ישראל פרח בגלות. אולם לעתיד לבוא, "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים" (בראשית א, ב), דורשים חז"ל (בראשית רבה ב, ד) "זה רוחו של מלך המשיח". לעתיד לבוא, העולם הזה ישתנה. כשהארץ תוהו ובוהו, אין מקום למקדש בעולם הזה. אך לעתיד לבוא, יהיה מצב של "רוח אלוקים מרחפת על פני המים", העולם הזה יהיה אחרת, יהיה מקום למקדש.

מתאבלים על החורבן שלנו

יש כאן דבר פלא. המקדש הוא צורך לישראל, "נורא אלוקים ממקדשיך" (תהלים סח, לו), המקדש משדר את הרגשת נורא, "נורא אלוקים". כיון שבקירבת אלוקים שבבית המקדש, יש הרגשת נורא. גם במחיצת אדם גדול לפעמים יש הרגשה של פחד, יש פער מסוים, וככל שמתקרבים יותר, הפער נשאר אותו פער. נמצא שתוקף האבלות של כלל ישראל בתשעה באב אינה על בית המקדש, אלא על החורבן שלנו. כיון שאנו לא היינו ראויים למקדש, הוא הסתלק.

בחסיד יעב"ץ (אבות ה, ד) יש הגדרה, כשמסתכלים על בית המקדש, רואים מציאות אחרת. בית המקדש הוא חלון בהסתר פנים בבריאה. הוא חלון בו אין הסתר פנים, הוא כעין שמורת טבע לעולם שלפני החטא. מי שרוצה להסתכל על העולם שלפני החטא, על עולם שהחטא לא פגם בו, תסתכל על המקדש. דוד המלך (תהילים עג, ב-יז) אומר, "ואני כמעט נטיו רגלי כאין שופכו אשוריי" - רדפו אותי, סבלתי - "עד אבוא למקדשי קל אבינה לאחריתם". כשהגעתי לבית המקדש, קיבלתי את המבט הנכון על כל מה שמתחולל, על כל החיים. הבריאה אינה משדרת את האמת, מה שרואים בבריאה הוא שקר. לכך הבריאה אינה מקומו הטבעי של המקדש, המקדש משדר אמת לאמיתה. כשבאים למקדש, מקבלים את המבט הנכון בבריאה. זהו החפצא של המקדש, בו רואים את מה שלא רואים בכל העולם, את העולם לפני החטא.

כל אחד בונה את המקדש

ולכך עבודתנו בתשעה באב, הוא חלקו האישי של כל אחד ואחד, לבנות את המקדש. בסוף ספר הכוזרי (ה, כב-כז), רבי יהודה הלוי מספר למלך כוזר שהוא רוצה לעלות לירושלים, שואל אותו המלך, מדוע אתה עולה לירושלים, הרי אלוקים נמצא בכל מקום? משיב לו הכוזרי, "השכינה הנראית עין בעין היא אשר נעדרה". "עד אבוא למקדשי קל", המבט הנכון על הבריאה נמצא רק בבית המקדש. מסיים הכוזרי, "כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף", ההשתוקקות למקדש, בונה את המקדש. ולכן תשעה באב אינו יום של אבלות. החת"ס (שו"ת א, רח; דרוש לז' אב תקפ"ז) אומר, לא מנציחים אבלות, זהו יום של תשובה, יום שבו משתוקקים אל המקדש, אל קירבת האלוקים שבו. בו יש המבט הנכון על העולם, שם האדם עצמו חושב אחרת, חושב נכון.

"כל דור שאינו נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי יומא א, א). מקשה השפת אמת (דברים, תרלד), קשה להבין שהיו הרבה דורות צדיקי עליון שנאמר שהיה ראוי להיות נחרב בימיהם? ומיישב, המקדש לא נבנה ביום אחד, האבות החלו לבנות את המקדש, אברהם בנה קיר אחד, יצחק בנה קיר אחד, יעקב בנה קיר אחד. כל אחד בונה את המקדש עם ימיו. ולכך "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" (תענית דף ל:). והרי היו שהשתוקקו לראות את המקדש, ולא זכו? לעתיד לבוא, כל אחד יראה את החלק שהוא בנה. בית המקדש נבנה כל הזמן. עבודת היום בתשעה באב הוא לבנות את המקדש, ולכך מי שלא נבנה בימיו, כאילו החריבו. צריך שיבנה בימיו, לא צריך שיסתיים, דורות בונים את המקדש. באלפיים שנות גלות בונים את המקדש.

אנו מבכים את עצם הידיעה, אם היינו במקדש, היינו רואים אחרת את הכל, המבט שלנו על רוחניות היה אחרת, מבט אמיתי. כמו שאומר דוד המלך, "ואני כמעט נטיו רגלי כאין שופכו אשורי. עד אבוא למקדשי קל אבינה לאחריתם". לפני שהוא בא למקדש, היה חסר לו בהבנה. כשהוא הגיע, הוא הבין, הוא למד את הראיה הנכונה מבית המקדש. זהו חורבן הבית, אנו מבכים על עצמנו, שאין לנו את הבית. אם היה לנו את הבית, היינו רואים דרך הבית עולם אחר, את העולם האמיתי. ולכן בתשעה באב נולד המשיח (איכה רבה א, נא), כמשאנו מבכים על עצמנו, זוכים למשיח, למבט האמיתי. ואכן, לא שייך להתאבל ולהצטער על דבר שאין לנו בו השגה, עלינו להשתוקק, לקבל את השלימות, את המבט הנכון שאין לנו, כיון שאנו בעולם השקר, ויש לנו מבט של עולם השקר. זהו העבודה בתשעה באב.

פרשת ואתחנן

שלימות העשייה אף כשאין נשלם המעשה

אז יבדיל משה

הנה יש להתבונן מה עניין זה המאמר 'וזאת התורה' דייקא הכא, שכן או מקומו בתחילת בראשית או בוזאת הברכה, אך מאי שייכא הכא באמצע העניין, אכן רש"י הרגיש מעט בזה וכתב "וזאת התורה זו שהוא עתיד לסדר אחר פרשה זו" עוד מה הוא שנאמר 'אז יבדיל משה שלש ערים' הכא, הרי הדברים עומדים כעת באמצע משאו של משה רבינו לכלל ישראל, ומה עניין הבדלת הערים דייקא כאן.

כתיב (דברים ד' מ"א) "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש, לנס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שנא לו מתמל שלשם ונס אל אחת מן הערים האל וחי, את בצר במדבר בארץ המישר לראובני ואת ראמת בגלעד לגדי ואת גולן בבשן למנשי, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" וכו'.

ובספורנו פ"י (שם) "אז יבדיל משה שלש ערים אחר שסיים ההקדמה לביאור התורה הבדיל הערים להראות לישראל מה נכבד ענין שמירת המצוות שהקפיד לקיים קצת מצוות עשה"

הוי רץ למצווה

השלש ערים קולטות, מיהו כיון שיכול הוא לקיים בזה לא נשתהה כלל, מחמת הבנתו את חשיבות ויקרת המצוות עד שכל' הרמב"ם אפי' חצי מצווה נחפז הוא לקיימה. (אכן עוד יש להבין ובמק"א בעז"ה מהו העניין חצי מצווה אכמ"ל)

ועומק העניין בזה אינו רק חביבות המצוות כי אם מהותי בהנהגתו של אדם היאך ניגש הוא לכל עסק המצוות, כפי שמוצאים אנו בדברי הרמח"ל (מס"י מדת הזריזות פ"ו) "ועניינו של הזריזות מבואר שהוא ההקדמה למצוות ולהשלמת עניינם וכלשון הזה אמרו ז"ל זריזים מקדימים למצוות וזה כי כמו שצריך פקחות גדולה והשקפה רבה לינצל ממוקשי היצר ולהמלט מן הרע שלא ישלוט בנו להתערב במעשינו כן צריך פקחות גדולה והשקפה לאחוז במצוות לזכות בהם ולא תאבדנה ממנו כי כמו שמסבב ומשתדל היצר הרע בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא כן משתדל למנוע ממנו עשיית המצוות ולאבדם ממנו. ואם יתרפה ויתעצל ולא יתחזק לרדוף אחריהם ולתמוך בהם ישאר נעור וריק מהם בודאי"

והנה הרמב"ם בפ"י למשנה (אבות פ"ד מ"ב) "בן עזאי אומר הוי רץ למצווה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצווה גוררת מצווה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצווה מצווה ושכר עבירה עבירה" וכתב הרמב"ם "כבר בארנו פירוש זה המאמר בפרק עשירי מסנהדרין, וכבר העירו חכמים עליהם השלום על חידוש נפלא בתורה יש בו זירוז על מעשה המצוות והוא אמרו אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן וגו' וידוע שאין מועילות שלא יהיה בהן דין ערי מקלט עד שיובדלו השלש האחרות שבארץ ישראל אמרו יודע היה משה רבינו עליו השלום שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבארץ ישראל שנאמר שש ערי מקלט תהיינה ואמנם הבדיל אלו מפני שאמר הואיל ובאה מצווה לידי אקיימנה, ואם כיוצא בזה במשה רבינו עליו השלום משיג האמיתות שלם שבשלמים נכסף להוסיף חצי מצוות עשה על כל מעלתו ושלימותו אין צריך לומר שיעשו מי שנצטרעה נפשם והוחזקה צרעתה וקדמה"

היינו שהיה משה יודע שאין הוא מקיים המצווה בשלימותה בזה, אך חפץ היה לעשות כל מאי דאפשר ליה, ואף שלא יהיו

שלימות העשייה בבניין בית המקדש

וכדאיתא בחז"ל עה"פ (תהלים פ"ד י"א) "כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי מדור באהלי רשע" ועי' אמרו "אריב"ל מאי דכתיב שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבוא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמחתי אמר לו הקב"ה כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח"

היינו שהיה דוד חפץ ומתעורר לבנות בית לה' אך אמר לו נתן בנבואה כי לא יהיה בונה הוא את בית המקדש אלא שלמה, ואע"פ כן שהיה יודע דוד שלא על ידו תהא המלאכה, היה עוסק וחוטף כל מאי דאפשר ליה, כפי שפחו"ל (פסיקתא רבתי

והנה מוצאים אנו בבניין בית המקדש (שמואל ב' פ"ז א' ושם) "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל איביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים ישב בתוך היריעה, ויאמר נתן אל המלך כל אשר בלבבך לך עשה כי ה' עמך, ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר, לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר ה' האתה תבנה לי בית לשבת" וכו' "ועתה כה תאמר לעבדי לדוד כה אמר ה' צבאות אני לקחתך מן הנוה מאחר הצאן להיות נגיד על עמי על ישראל, ואהיה עמך בכל אשר הלכת ואכרית את כל איביך מפניך ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ" וכו' "כי ימלאו ימיך ושכתב את אבתיך והקימתי את זרעך אחרך אשר יצא ממעוך והכינתי את ממלכתו, הוא יבנה בית לשמי וכננתי את כסא ממלכתו עד עולם"

מ"ג) "רצון יראיו יעשה" וכו' "זה דוד" וכו' "בשעה שנצטער על בית המקדש כמו שכתוב שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, כיון שראה אותו הקב"ה שעומד ומצטער על בית המקדש מיד שלח אצלו גד הנביא והראה לו את מקום בית המקדש כמה שכתוב ויבא גד

אל דוד ויאמר לו עלה והקם לה' מזבח בגורן ארונה היבوسی מיד הלך דוד" וכו' "ומצא שם את המזבח שבו הקריב אדם הראשון ובו הקריב נח ובו הקריב אברהם כיון שמצא אותו התחיל מודד ואמר מכאן ועד כאן העזרה מכאן ועד כאן קודש הקדשים" וכו' הוי שאין הקב"ה מיפר רוחם של צדיקים אלא נותן להם כל מה שהם מבקשים לקיים מה שנאמר רצון יראיו יעשה"

זאת התורה

שיהיו שש ערים, מ"מ נזדרז לקיים ולעשות כל מאי דאפשר ליה, ודבר זה יסוד הוא לכל התורה, ושפיר בזה מה טעם נכנס זה העניין בדבריו של משה, שזה מן הדברים שמלמד משה לישראל לפני מותו, להיות מתאמצים לקיים כל שביכולתם.

ומזה שלא יאמר אדם, רצוני להשתלם בקיום ובדרישת התורה והמצוות אלא שהתנאים המצויים עמי כעת שאיני יכול להיות עושה בשלימות, אזי אמתין עד שיהיה התנאים על צד יותר טוב, כגון חברותא כרוחב דעתי והבנתי, ופניות מן הטרדות כדי שאהיה שקוע בלימודי, וכו' שאלו עצת היצר הם להניאו, אך החוטף ומזדרז בזאת, לקיים מאי דיכול, הוא ר'ץ למצווה, אזי גם מן השמיים יעזרוהו שיהיה הוא מקיים כראוי מתוך רוחב דעתו וישוב נפשו, שהרי מצווה גוררת מצווה, עד שיהיה מקיים הכל כראוי ובשלימות. אך זה נקוט בידך דהוא כלל בכל התורה כולה לכך שפיר האמור בסמוך לזה המאמר 'זאת התורה'.

מצווה גוררת מצווה

גורמת שתשכילו את כל אשר תעשון כי כל אחת גוררת חברתה וזהו שאמרו ששכר מצווה מצווה וזהו שנאמר ושמרתם ועשיתם אותם כי השמירה תגרור העשייה" וכו' וא"כ העושה כל מאי דאפ"ל וודאי הוא בכלל מצווה גוררת מצווה.

והנה דברינו הנ"ל כתבם הכלי יקר בסגנונו שכת' "בקישור פסוק זה עם הענין הקודם יצאו המפרשים ללקוט ולא מצאו ביאור מספיק, ומהו לשון אז. ועתה הטה אזנך ושמע כי מצינו שהאדם מתחיל במצווה אע"פ שאינה יכולה לבא לידי גמר על ידו מ"מ מצווה שבאה לידי חייב לקיימה כמו שמצינו בדוד שאמר לשלמה בנו והנה בעניי הכינותי לבית ה' זהב וגו' אע"פ שידע שהוא אינו יכול לגמור המצווה כי לא הורשה לבנות הבית, מ"מ התחיל במצווה אע"פ שידע באמת שלא תהיה במלואה וטובה כ"א ע"י בנו. דרך משל איש זקן הנוטע אילן לאתרוג של מצווה אע"פ שהוא יודע באמת שלא יוכל לבא לידי מצווה זו מ"מ בנוי יכולין לבא לידי קיומה, וכן ענינים רבים נמצאו על זה האופן."

"וע"ז נאמר בפסוק הקודם ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו. ר"ל שאם תבא לידך איזו מצווה תקיימה היום לאלתר אע"פ שאין טובה נגמר ונראה לאלתר כי אם בזמן שבניך אחריו יגמרו המצווה, מ"מ תעשה המצווה היום לאלתר בין שייטב לך ר"ל שבידך לגומרה, בין שייטב לבניך אחריו כי אין בידך לגומרה, ולכן נקט לבניך אחריו מלת אחריו מיותר ולדברינו אתי שפיר. וע"ז נאמר אז יבדיל משה שלש ערים אע"פ שאינן קולטות עד שיבדלו אותן ג' בארץ מ"מ אמר משה מצווה שבאה לידי אקיימנה. וזהו לשון אז כשלמד את ישראל ענין זה בפסוק הקודם מיד עשה הוא הלכה למעשה בכיוצא בו כדי שממנו יראו וכן יעשו בכל התורה ומצותיה, וע"ז נאמר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל שיעשו בכיוצא בזה בכל מצות התורה. והדברים מאירים המה."

ביאורם של דברים כי חשיבות עצומה וכוח רב יש להיות האדם עושה כל מאי דאפשר ליה, ואף במקום שאין יכול לעשות הכל, או שלא תהא המצווה נגמרת על ידו, מ"מ בהיותו מתאמץ ומקיים כל מאי דיכול זוכה הוא רבות וזו היא שיש שלימות בעשייתו אף שאין נשלם על ידו המלאכה, ואולי יש להוסיף דהוא מעלה טפי כי העושה ומשלים המלאכה כח רב יש עמו בעשייתו שכן על ידו נשלם הדבר, אך העושה בשלימות את כל מאי דיכול הרי שקושי רב בדרכו בידיעתו שאין נשלם על ידו המעשה ומ"מ מתאמץ וחוטף לעשות כל מאי דיכול בשלימות הרי שגדול הוא עד מאד. ומוצאים אנו שדוד ע"ה זכה שנקראת על שמו ככתוב "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" וזה זכה כי עשה כל מאי דאפשר ליה.

ומעתה יובן היטב דזהו ענין האמור 'זאת התורה' כי יסודה של תורה הוא כמעשהו של משה שהבדיל שלוש הערים אף שלא היה יכול להבדיל כל השש, ואף שלא היו קולטות כלל עד

על דברי מתני' הנ"ל כתב רבינו יונה בפירושו (אבות שם) "ועתה בן עזאי הוסיף טעם אחר ומר הוי ר'ץ למצווה קלה ובורח מן העבירה שמצווה גוררת מצווה מכוח הטבע כי הוא זה כי בעשות האדם מצווה קטנה פעם אחת הוא מתקרב את השם ומרגיל את רוחו לעבודתו ונקלה בעיניו לעשות מצווה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה או יותר מעט מפני שכבר הורגל טבעו למלאכת המצווה, וכי יעשה שנייה ושלישי אף כי תהיה עליו לטורח הרבה מן הראשונות יעשנה מהרה כי כבר הרגל שולט עליו הרבה עד כי ישלוט עליו עד מאד ויעשה כל המצוות כלן"

וביאר בזה דעיקר מהות העניין דמצווה גוררת מצווה היינו דעל ידי שמקיים הוא נעשה קרוב יותר וממילא שייך הוא יותר בקיום עוד מן המצוות, ועי"כ עולה ומתעלה, וכפי שכתב בראשית חכמה (שער היראה פ"ד) דפי' מצווה גוררת מצווה הוא "כי המצוות נמשכות מעץ החיים והם רוחניות דבקות בו יתברך והעושה המצווה הוא דבק בו יתברך וכל שיוסיף מצוות יוסיף דבקות ואם כן מצווה גוררת מצווה ושכר מצווה מצווה והוא על דרך המקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה זהו קיצור כוונתו" וכו' "שנו רבותינו מצווה גוררת מצווה ועבירה גוררת עבירה לא יצר אדם על עבירות שעשה בשוגג אלא שנפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד ולא ישמח אדם על מצווה שבאה לידי אלא מצוות הרבה עתידים לבוא לידו" וכו'

וממילא אין בזה החילוק אם המצווה שקיים הייתה היא שלימה מצד קיומה או שהייתה חסרה כי לא נתקיימה על ידו עם כל תנאיה אלא שהייתה עשייתו שלימה היינו שהיה הוא עושה כל מאי דיכול דאז מתקרב הוא בזה כיון שבלבו נתאמץ לעשות את כל האפשר הרי שקרוב הוא, ויהיה בזה גם כן העניין של מצווה גוררת מצווה.

דהא אף שמירה גוררת עשייה כמשפ"י בכלי יקר (דברים כ"ט ח') עה"פ ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם" וכתב ע"ז "לפי שמצווה גוררת מצווה ע"כ אמר שמצווה אחת

דעת אמת

שיחת מרן הג"ר שלמה אנגלנדר שליט"א

ראש ישיבת בית שמעיה

גלות וגאולה

אייר, הינו "יום חג", שמחייב התנהגות כיום חג, כולל אמירת הלל, [י"א עם ברכה י"א בלי ברכה], אין מקום לתפילת "נחם", בנוסח נחם את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת העיר החרובה והאבלה והחרבה והבזויה והשוממה וכו', שהרי ירושלים בנויה, ורבים מבניה יושבים בה. אחד מהממונים, ע"י השלטון להיות רב ראשי לרבנות מ"טעם המלכות", אכן הורה לשנות את הנוסח!!!

[ה] מרן החזו"א זצ"ל, הגדיר את מצבינו כ"גלות הכי קשה", מכל הגלויות, שעם ישראל עבר. בשנתו האחרונה, אף שהיה סנדק ב-ה' באייר, הורה לומר תחנון ונפילת אפיים, כדי להוציא מליבם של טועים ומטעים, וצריך הגדרה.

הרב דסלר זצ"ל, במכתב לאלוהיו ח"ג, במאמר על הגלויות, כותב שגדר ה"גלות" הוא "ניסיון" לכלל ישראל, האם יושפעו מהעמים, והתרבויות, שביניהם הם גלו – ועד כמה יושפעו מהם.

בכל הגלויות שכנסת ישראל עברה, גלות בבל, פרס, יוון, רומי, שלטון הנצרות עם גזירות האניקוויזיציה מסעי הצלב, ועוד - מעט מאוד נפלו חללים. יהודים מסרו נפשם, במצבים הכי קשים, והיו אמיצים ביהדותם. יחידים, מועטים מאוד, לא עמדו בניסיון ונשתמדו.

ה"גלות" האחרונה, אינה דווקא מהקמת מדינת ישראל בה' אייר תש"ח, הקמת המדינה, היא תולדה ותוצאה, מהשפעת ה"ציונות" [ההסתדרות הציונית, כללה גם את תנועת ה"מזרחי"], על רובו של כלל ישראל ההשפעה שלהם, סחפה רוב מניין ורוב בנין, ואף רבים אשר קיימו מצוות [שהם נשתייכו לפלג שנקרא "תנועת המזרחי"] נהו אחריהם, בדעה והשקפה, ואף במעשים.

[ו] מה הייתה דעתם והשקפתם של ה"ציונים".

מדוע הצליחו לכבוש את לבבותיהם של רוב היהודים, ובעיקר ה"צעירים"? באחד התוכחות בפרשת בחוקתי כתי' (ויקרא כו, יז) "ורדו בכם שונאכם", רש"י כתב בשם התורה כהנים "שאינו מעמיד שונאים אלא מכם ובכם". הרב דסלר מביא מהגר"א, שבעיקבתא דמשיחא [דהיינו: בגלות האחרונה], השלטון [פירוש: ההשפעה על הדעות וההשקפות] יהיה מצאצאי ה"ערב רב", כלומר תערובת אומות, שהסתפחו לכלל ישראל. זה הפירוש שה"שונאים" [היינו: הנלחמים בתורה, וביעוד של עם ישראל] יהיו "מכם". ממשיך התו"כ, "שבשעה שאומות העולם עובדי כוכבים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא בגלוי וכו' אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם" וכו'. מלבד הפירוש הפשוט, כפי שמבואר בתורת כהנים, יש בזה רמז על הצורה והדרך, שהצליחה ההסתדרות הציונית, לגרור אחריה רובו של כלל ישראל.

לפני כ-250 שנה התעוררו לאומים שונים ודרשו "עצמאות" לאומה שלהם, ושלא להיות כפופים לחלק מהאימפריות הגדולות, התעוררות זו החלה והקיפה עולם ומלואו. הודו – עיראק – פרס וכדו' שהשתחררו מהשלטון הטורקי. אוירה זו, גררה אחריה קבוצה של "משכילים" יהודים, לדרוש גם עצמאות מדינית, בטענה ככל העמים בית ישראל, ובוה יבוא הקץ, לכל הצרות והגזירות על העם היהודי, שלדעתם הסיבה היא בהיות והיהודים מפוזרים, ואין להם מדינה לעצמה. היה נידון, שיקבלו שטח ב"אוגנדה" שבאפריקה, ושם יקימו את מדינתם. קבוצת משכילים אחרת התנגדה לדעה זו וטענתם בפיחם, אלפי שנים, יהודים מתפללים לחזור לציון ולירושלים – לא נוכל להחליף את ציון באוגנדה, אנו מבקשים עצמאות מדינית, בציון ובירושלים. וזאת הייתה התעמולה

[א] "השיבנו ד' אליך ונשובה – חדש ימינו כקדם", כך אנו מסיימים את הקינות שבמגילת איכה. טעמו של דבר, חובת היום, אינה רק לקונן ולהצטער על העבר, הרצון והציפייה ל"גאולה", הם מחובת היום. זה מחייב, לבירור והגדרות ברורות על גלות וגאולה.

[ב] "כי לישועתך קיוונו כל היום, ומצפים לישועה". אינה דומה צפיה לתקווה. הח"ח היה ממשיל צפיה, לאמא לבן חולה, שקודח מחום גבוה, כבר כמה וכמה ימים, הזמינה רופא מומחה, והרי היא יושבת בחלון, כל רכב שעובר, היא מקווה שזה הרופא שהיא מייחלת לבואו, וכך היא יושבת ומצפה, שסו"ס יגיע הרופא המומחה, לרפא את בנה יחידה אין די בביטחון ובתקווה שמשיח יבוא עלינו לצפות במתת, שיבוא ויגאלנו גאולה שלמה.

עוד היה אומר הח"ח ומספר על הבית הלוי שהתפטר מהרבנות בסלוצק על דעת שלא ייקח עול של רבנות, והתיישב בוורשה, ועסק בתורה, ושם חיבר את שו"ת בית הלוי ח"א. לאחר כמה שנים, לאחר שהמהרי"ל דיסקין עזב את הרבנות בבריסק, באה משלחת של ראשי הקהל מהעיר בריסק, והפצירה בו, לקבל את הרבנות בבריסק. בתחילה סרב, ואף לאחר הפצרות מרובות. לבסוף, פנה אליו אחד מהגבאים – רבה, עשרים וחמישה אלף יהודים, מחכים שהרב יהיה אלוף לראשם, כיצד אפשר לסרב להם. ואמר הח"ח, ק"ו אם אנו היינו מצפים לבואו של משיח, לא היה יכול לסרב.

[ג] במושג "גאולה" יש הבנות רבות. ואף אם נצפה, הציפיה תהיה, בהבנה שלנו במושג "גאולה".

מסופר, שהרבי, ר' זושא, בנדודיו ברחבי רוסיה ואוקראינה, לחזק יהודים, הגיע לפונדק דרכים, והתאכסן שם. כמנהגו, קם בחצות לילה, ואמר תיקון חצות, ברגש ובבכיות. אשתו של בעל הפונדק, שמעה את בכיותיו, ופנתה לבעלה, "תבדוק מה קרה לצדיק שהוא בוכה, שמא צריך עזרה". הלך פנה לר' זושא, ור' זושא הסביר לו, שגלינו מארצנו, ואנו בוכים ומתפללים, שהקב"ה יבנה את ביהמ"ק, ונשוב לארצנו. כאשר חזר עם תשובה זו לאשתו, אמרה לו, חס ושלום, הרי טוב לנו פה, יש לנו פרות, עיזים, ומתפרנסים יפה מהפונדק, איננו רוצים לעזוב מקום זה, חזר בעל הפונדק עם תשובה זו, אמר לו ר' זושא, וכי אינך זוכר שלפני כמה שנים, הטטריים עשו צרות רבות לכל היהודים. חזר לאשתו, והיא "בהבנתה" ענתה לו, תגיד לצדיק שיתפלל, שהטטריים יעלו לא"י, כדי שלא נסבול מהם.

סיפר אחד שהדריך קבוצת תיירים מאמריקה. כאשר הגיע לכותל המערבי, האריך על כך, שהיה בנין גדול וכולו נשרף, ונותר רק הכותל. בסיום הסברו, שאל אחד מהתיירים – האם הבניין היה מבוטח!!!

[ד] כאמור, יש מבטים שונים על מהות "הגאולה". בעיקרון, הם תלויים, בהבנה על ייעודו של עם ישראל, בארץ ישראל.

בציבור הכללי, של יהודים שומרי תורה ומצוות, קיימים שתי תפיסות. יש שמסתכלים, על מצבנו כיום כ"אתחלתא דגאולה". עד לפני כמאה שנה, הארץ הייתה שוממה, מבלי בניה. כיום, חלק ניכר מעם ישראל, חזר לארץ הקודש. ארץ ישראל, נבנתה בערים ובכפרים, מרובות אוכלוסין. נתרבו לומדי התורה, ויש מאות מקומות של תורה ששוקדים על התורה. כמעט בכל קהילה, יש רבנים, שוחטים, מקוואות וכל שירותי הדת. כל זאת אירע, במאה שנים האחרונות, ובעיקר לאחר הקמת מדינת ישראל, בה' אייר, תש"ח – כאשר הצבא הבריטי, ששלט פה, עזב את הארץ. הדגשת המצב, לפי דבריהם והבנתם, "אתחלתא דגאולה", ה'

של ההסתדרות הציונית. ובתעמולה זו, גררו אחריהם, רבים ואף אנשי תורה שטענו אחריהם. כאשר ראש הממשלה הראשון, הופיע בפני ועדה של אומות, עם דרישה זו, שאלו אותו, מה זכותכם לדרוש זאת? תשובתו: התנ"ך, לא קיום המצוות של א"י, לא "ולירושלים עירך" – אך ורק שטח האדמה הזאת, ואנו רוצים להקים בה את מדינתנו. ולהבנתם של ההסתדרות הציונית: המדינה שתקום, תהיה ככל המדינות, בלי שום קשר לקב"ה ולתורתו [תנועת המזרחי, דרשה שהקבוצות הדתיות תקבלנה תמיכה וכו' – אבל לא חלקו על המהות]. כאשר התאספו "המנהיגים" בה' אייר תש"ח, במוזיאון בתל אביב, כדי להכריז על הקמת המדינה, וזאת בהקראת "מגילת העצמאות", הם רצו את השתתפות החרדים, אשר דרשו להזכיר שם שמים במגילה. ו"הציונים", לא הסכימו בשום אופן [רק "צור ישראל", כאשר כ"א יפרש כפי הבנתו]. התעמולה, וההשפעה שלהם, הייתה להשתמש במושגים שנתקדשו על עם ישראל, במשך דורות, אף שרוקנו אותם מהתוכן האמיתי. כך הוא השם "ציון", שמתייחס לשטח אדמה בלבד. לפרלמנט השתמשו בשם "כנסת". לפרזיזנט קוראים "נשיא", אף שיכול להיות שהוא מחלל שבת וכו', קבוצת ספורט, שאף מחללת שבת קרויה על שם ה"מכבים", שנלחמו ביוונים ובהתייונות [והם ר"ת מי כמוך באלים ד'!!!], וגם את המושג "גאולה" מייחסים, לדברים גשמיים, של בניית בתים, ופיתוח חקלאות. עד הקמת המדינה הייתה זו רק צורת "תעמולה".

עם הקמת המדינה, הם קיבלו כוח. שהתבטא בהעברת ילדים על דתם, בכפייה. יהדות תימן המפוארת, ששמרה על מסורת דורות, בגלותם, העלו אותם ארצה, סגרו אותם במחנות, והכריחו ופיתו בעיקר את הצעירים - לחיים של פריקת עול תורה ומצוות, כולל חיי פריצות וכו'. הרב יעקב גלינסקי זצ"ל, התגנב פעם למחנה כזה, כדי לשכנע את היהודים התמימים, שלא יתפתו, וכאשר גילו זאת המנהלים שם, היכוהו!!! עד שעזב את המקום.

כך עשו לקבוצה של "ילדי טהרן", שניצלו מהשוואה, ורובם היו ילדים מבתי חרדים. וכך עשו לאחר מכן, כאשר עלית הנוער - העלתה ילדים ממרוקו, ושאר מדינות.

הממשלה שמושבה בירושלים עיה"ק, מחנכת בבתי הספר שלה, ילדים ונוער, לפריקת עול תורה ומצוות, לאפיקורסות, לחיי הפקרות. כל זאת, כתולדה והמשך מה"הסתדרות הציונית".

הנוכח הוא בקצרה, ביאור דברי מרן החזו"א, שאנו בגלות הכי קשה.

[ז] האדמו"ר מסאטמר שאל את החזו"א מדוע גורם ליצור קשר עם מדינת ישראל ע"י ששולח שליחים לכנסת, וכן שאל על דעתו שאישר לקחת תקציבים מהמדינה, ענה לו החזו"א בדרך זו, שוודאי אם בא גנב לבית שלי וגונב לי דברים אני יכול תוך כדי שהוא גונב לחטוף ממנו את הדברים שלי כדי שלא יקח הכל, כך גם אנו חוטפים תקציבים מהמדינה שגוזלת אותנו, ומה שהם גזלנים זה נלמד מק"ו מהרש"י הראשון בבראשית שאומר שאם יבואו אומות העולם ויאמרו לעמ"י גזלנים אתם, אנו נומר להם, הארץ של הקב"ה היא הוא נטלה מכם ונתנה לנו, ואם לאומות העולם אומרים כן ק"ו שאם בני אברהם יצחק ויעקב באו לארץ הקודש ומחללים בה את קדושתה שבוודאי הם נחשבים לגזלנים, ולכן דעת החזו"א הייתה שכן ללכת לבחירות כדי שיוכלו להציל כמה שיותר שלא יצליחו לחלל את קדושת אר"י.

[ח] איתא במסכת סנהדרין (קד:): "אמר ר' יוחנן בשביל מה הקדים (במגילת איכה) פ"א לעיי"ן, בשביל מרגלים שאמרו בפייהם מה שלא ראו בעיניהם".

בספר מעיין בית השואבה להגר"ש שוואב זצ"ל שאל והרי הם אמרו מה שהם ראו, שסיפרו לעמ"י שראו פירות גדולים וארץ אוכלת יושביה.

וביאר דאע"פ שהם אמרו מה שהם ראו אך דבר זה לא נקרא ראיה, כי הראיה האמיתית היא ההתבוננות בתוכן הפנימי, ואת זה הם לא ראו ולא הסתכלו בדרך הנכונה, ויסוד הדברים נלמד מאברהם אבינו שבשעה שהלך לעקוד את יצחק שאל את אליעזר ואת ישמעאל מה הם רואים על

ההר, ואמרו שאינם רואים כלום, ולכך השאיר אותם בתחתית להר, אבל אברהם ויצחק ראו שהשכינה מעל ההר ולכן ידעו שזה ראוי להיות מקום העקידה, כי ראייתם הייתה ראיה של אמת ושל התבוננות ישרה.

וכך גם השקפתנו על ירושלים צריכה להיות, שלא להסתכל עליה כאותו רב ראשי שמחק את מה שאומרים בתפילה "ירושלים החרובה" כי ראה בה ישוב טוב ובנינים רבים, אלא ההשקפה היא, שירושלים כיום היא חריבה, והצפיות והתחזיות שלנו צריכות להיות על "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" - שהעיניים שלנו יזכו לראות את ירושלים בבנינה, ולא ירושלים של חילולי שבת ופריצות, רח"ל.

אנשי "אתחלתא דגאולה" שייכים לאותה קבוצה זו שלא ראו את הדברים בדרך הנכונה, אלא הם לקחו וזייפו מושגים רבים, זייפו את הגדרת ירושלים עיר הקודש, וזייפו ושינו גם את המושג של "גאולה", ומי שהולך אחריהם דומה לאדם שמחכה לאוטובוס בכדי לנסוע לירושלים, וכשראה שהאוטובוס לא הגיע החליט לעלות על אוטובוס אחר שיראה, וכך היה שלבסוף עלה על אוטובוס שנסע לכיוון אחר, והוא גרם לעצמו שלא רק שלא הגיע לירושלים אלא גם התרחק ממנה, כך גם האנשים שהולכים אחרי דרך תועה זו הרי הם מתרחקים יותר מן המושג של ה"גאולה".

ראיתי בחו"ל הרבה בתי כנסיות שטועים והולכים בדרך זו, וליד ארון הקודש שמונת בו ספרי תורה שכת' בהם "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה", הניחו דגל ישראל המסמל על המדינה, זה ממש כמו מעשה טיטוס בקודש הקודשים, כי איך אפשר להכניס דבר שמסמל את המדינה בתוך ביהכ"ס שהוא מקדש מעט.

[ט] חובתנו בימים אלו ללמוד את שני הפרקים האחרונים, ברמב"ם הלכות מלכים, שמגדיר מה יהיה, בעת בוא המשיח, ובסוף שני פרקים אלו כתב (בהוצאת פרנקל בלבד כי בשאר ההוצאות יש שינויים רבים בגירסאות) וז"ל "לא נתאו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול לשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו חיי העולם הבא כמו שביארנו בה' תשובה, ובאותו זמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויים כעפר, ולא יהיה עסק העולם אלא לידע את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנא' כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים אל הים מכסים", עכ"ל.

[י] בימים אלו אנו צריכים יותר להתבונן וללמוד איך לא להתרחק מירושלים ומציון, ולא להיות כפופים אל ממשלת הערב רב שהשכיחה וזייפה את המושג של "הגאולה", ולא זאת בלבד, אלא גם לקחו מיליוני יהודים והעבירו על דתם, ע"י שלקחו את המטמוניות הקדושות של עמ"י וחיללו אותם לחול גמור, וכן לקחו את ההרגשה של כל ילד יהודי שהבין מה זה ארץ ישראל וירושלים של השקפה אמיתית. כשהייתי ילד בהונגריה ונכנסו הרוסים והקומוניסטים להונגריה, ואבי ז"ל אמר שא"א לגדל ילדים על דרך התורה כשיש שלטון רוסי, על כן כל המשפחה התארגנה להבריא את הגבול בשביל לעלות לארץ ישראל, ובשעה שהברחנו את הגבול היינו צריכים לעלות ולילך על הרים של שלג, וכיוון שהייתי ילד קטן והיה לי קושי בהליכה זו אמרתי זאת לאמי, אמי ז"ל שמעה את דברי ואמרה לי "שלימליה! אנו עולים עכשיו לארץ ישראל", וסיפרה לי שכשאמרה לי כך מיד המשכתי בהליכה על ההרים בעוז ובמרץ בכדי להגיע לאר"י, הרגשה זו הייתה לכל ילד יהודי לכל אחד מעמ"י, ואנשי הערב רב שינו את הדרך הנכונה של דרך זו אצל רוב עמ"י לדרך פסולה ומעוותת, ועל כן אמר החזו"א שהגלות של ימינו "זה הקושי הכי עמוק שבכל הגליות".

[יא] וכשנדע ונלמד את הדרך האמיתית נוכל לומר "השיבנו ה' אליך ונשובה" בהתבוננות אמיתית וישרה, ובידיעה של הגדרת זמן המשיח, ויה"ר שנזכה לביאת משיח גואל צדק אכ"ר.

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבינו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה
גליון כ"א, פרשת ואתחנן תשפ"ה

א. מ"ט אין חנותן שכר למלמד עובר בלפני עיוור

ויש לתרץ דאין האיסור בפעולת נטילת השכר אלא במה שאינו מלמד בחינם דהתורה צוית להלמד בחינם, ונמצא דמי שאינו מלמד כלל את בן חבירו בזה גופא ביטל דינו וא"כ בזה שנותן לו שכר לא הוסיף עליו בחטאו, כיון דהחטא הוא מה שאינו מלמדו בחינם ואם לא יתן לו הרי לא ילמדו בחינם ובלאו הכי יעבור האיסור, וא"כ נתינת השכר אינה מוספיה בחטא ולא חשיבא נתינת מכשול.¹
(כ"כ בשיעורי וחיידושי הגאון מפוניבז' בשם בנו, ומרן הגרי"ז קלסיה לסברא זו)

"כאשר ציוני ה' אלקי" (ד', ה')
בנדרים (לז). איתא, דאסור ליטול שכר ללמד מדרש שנא' ראה לימדתי אתכם וגו' כאשר ציוני ה' מה אני בחינם אף אתם בחינם, ונפסק כן להלכה ברמב"ם (פ"א מהל' ת"ת ה"ז).
ויעו"ש ברמב"ם שכתב דאם לא מצא מי שילמדנו בחינם ילמוד בשכר שנא' אמת קנה, ומקור בבכורות דכ"ט.
ויש לעיין דכיון דאסור ליטול שכר נמצא דהנותן לו שכר מכשילו ועובר בלפני עיוור לא תתן מכשול?
(מרן הגרי"ז צ"ל, מפי השמועה)

ב. מ"ט הזורק כבה שנשבע לאכלו לים מקרי לאו שא"ב מעשה

(פנ"י)
ויש לתרץ דבמה שזרקו לים לא הוסיף כלום בהאיסור דהאיסור עובר במה שלא אכלו, ואין נפ"מ לגבי מי שלא אכלו אם זרקו לים או לא, דאין מניעת האכילה מעשה ואין הזריקה עבירה רק מה שלא אכלו, והעדר האכילה אין בה מעשה.¹
ואכתי יש לעיין דהא איתא בירושלמי שבועות (פ"ג ה"ז) שרף את הככר או שזרקו לים חייב שהרי יש בו מעשה, וצ"ע בזה, ועי' קה"י שבועות.

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (ה', י"א)
בגמ' שבועות (כא). איתא, כל ל"ת שבתורה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם.
ומבואר שם בגמ' דאם נשבע שלא יאכל ואכלו לוקה אבל נשבע לאכול ולא אכלו אינו לוקה דלא עשה מעשה, וכתבו התוס' בשבועות (ד). דאפי' נשבע על הככר שיאכלנו וזרקו לים חשיב אין בו מעשה.
ויש לעיין דהא אין לך מעשה גדול מזה שביטל את אכילתו בידים במה שזרקו לים?

ג. אמאי אי כיבוד אב משל בן מיקרי פורע חובו בממון עניים

אין צריך להוציא מעות ולמ"ד משל בן צריך להוציא מעות, אלא גדרו דהוי חיוב אל האב ומשועבד הוא להאב לכבדו גם בממונו, וזהו מדיני החיוב של כבוד אב דהבן משועבד להאב לכבדו גם בממונו, ולכך מקרי "פורע חובו" במעשר עני.
ומאחר והוי חיוב עליו הרי במה שמקיימו בממון אחר משתרשי ליה, כיון דכ"ז שהאב צריך לאכול מוטל חיוב על הבן להאכילו והרי הוא בגדר נפרע חובו בממון עניים, משאי"כ בנותן מן ההפקר אין ה"נ דהרי הוא נפרע בממון הפקר ומשתרשי ליה אבל מה איכפ"ל דמשתרשי ליה מן ההפקר, דאין דין שיוציא משלו אבל יש עליו חוב שאם נפטרק בממון אחר הרי הוא נפרע ממנו חובו ומשתרשי ליה מיניה.

(רבינו מרן ראש הישיבה זצלה"ה 2)

"כבד את אביך ואת אמך" (ה', ט"ז)
בגמ' קדושין (ל"ב). פליגי אי כיבוד אב משל אב או משל בן, ופריך בגמ' למ"ד משל בן מהא דמותר להאכיל לאביו מעשר עני ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו משל עניים.
ויש לעיין דמאי פריך דנהי דיש עליו חיוב לכבד אביו אפילו כשצריך להוציא מעות על זה אבל אין חיוב דווקא להוציא ואם יכול לעשות כיבוד זה בלא הוצאת מעות קיים המצווה כדינה, וא"כ מה איכפ"ל דנתן לו מעשר עני הרי האב עני ומותר לו לאכול ולקבל מעשר עני והבן לא צריך רק לדאוג שיהיה לאב מה לאכול, ולמה לא יוכל ליתן לו מעשר עני לאכול?
ויש לתרץ די"ל דאין הביאור בדין משל בן דהוי רק שיעור בהמצוה, דיש מצוות שצריך להוציא עליהם מעות ויש מצוות שאין צריך, ולמ"ד משל אב סובר דעל מצוה דכיבוד

² ועיקר התירוץ כתב רבינו באגלי צפון, וכאן הוסיף לבאר דבריו.

¹ ועי' מש"כ לעיל פרשת משפטים בעבירה שבאה ע"י מעשה והמעשה לא היה איסור אם מקרי לאו שיש בו מעשה, ודו"ק.

ד. אמאי כבוד אב עדיף מכבוד אבם לאחר מיתה

ויש לתרץ דהנה יש להסתפק האם חיוב כבוד לאחר מיתה הוא כמו מחיים דכל רגע הוא סיבה לחיוב כבוד, או דכל החיוב מחמת דין כבוד מחיים והנפ"מ בזה הוא באב שהיה רשע להשיטות דפטור לכבוד לאב רשע ואחר מותו נתכפר לו [כמו במעשה דאחר ור' מאיר בחגיגה ט"ו:] אם כעת יחול חיוב כבוד לבנו, או דכל שלא היה חייב מחיים לא יחול חיוב כבוד לאחר מיתה, דכל החיוב כבוד במת מדין חיוב כבוד שחל בו מחיים.

ומעתה י"ל דסובר הכל בו דלא שייך שיכול דין חיוב אחר מיתה יותר ממה שהיה בחייה, וכמו ברשע בסוף ימיו ומת ברשעו לא יחול כבוד לאחר מותו כיון דלא היה חיוב זה מחיים, כך גם בחיוב כבוד אם במה שלא היה שייך שיחול מחיים לא חל לאחר מיתה, וע"כ אף שכבר אינה מחוייבת בכבודו מ"מ לא יחול דין כבוד לאם במקום כבוד אב כיון שמחיים לא היה מחוייב לכבדה בכה"ג.

(רבינו מרן ראש הישיבה זללה"ה, אגלי צפון)

"כבוד את אביך ואת אמך" (ה', ט"ז)

בגמ' קדושין (ל"א.) איתא, אבא אומר השקני מים ואמא אומרת השקני מים איזה מהם קודם א"ל הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך ואתה ואמך חייבים בכבוד אביך וכו' נתגרשה שניהם שווים.

ובב"י (יו"ד סי' שע"ו) הביא בשם הכל בו והר"מ דכשאמו ציותה עליו לומר קדיש לאחר מיתה והאב אינו רוצה דאין לו לומר קדיש כיון דכבוד אב עדיף על כבוד אם.

ויש לעיין דהא בנתגרשה שניהם שווים ומה נפ"מ בין נתגרשה למתה דכעת אין האם חייבת בכבוד האב, דכשם דהגרשושין מפרידים ביניהם כן המיתה?

(תשובת הגרע"א סי' ס"ח)

ויש לעיין עוד דהנה מלשון הגרע"א משמע דכל הקושיא רק מפני שהמיתה מפרדת ביניהם והוי כנתגרשה, ולא הקשה דלאחר מיתה אין על האם חיוב לכבוד בעלה, וצריך ביאור דלכאור' גם גירושין אינן כמיתה מ"מ בפועל אינה מחוייבת בכבודו ואמאי כבודו עדיף.

ה. הקורא ק"ש שלא בזמנה אם עובר בבל תוסיף

וכן נראה בל' מתני' דברכות (טז.) דתנן דחתן פטור מק"ש בלילה הראשון, וכשקרא ר"ג ק"ש בלילה הראשון שנשא אשה, א"ל תלמידיו הלא למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש, א"ל איני שומע לכם לבטל ממני עול מלכות שמים אפי' שעה אחת. ומשמע דקריאת שמע היא מצות קבלת עול מלכות שמים כל היום, ורק דין המצוה הוא לקרות ב' פעמים ביום, וא"כ י"ל כאמור דגם מי שאינו מקיים עיקר המצוה כיון דעבר זמנה אבל יש כאן קיום מצוה של קבלת עול מלכות שמים.

ולפ"ז י"ל דלא שייך הכא בל תוסיף, דבל תוסיף שייך רק כשהמעשה אינו מעשה מצוה כלל כגון היושב בסוכה בשמיני, אבל מצוה זו שיסודה הוא קבלת עול מלכות שמים ובזה אין פטור אפי' לשעה אחת וכל פעם שמקבל עול מלכות שמים מצוה בידו, לא מקרי בל תוסיף. ואכן יעוי' להלן מש"כ לדון בזה עוד.

"ודברת בם וגו' ובשכבך ובקומך" (ו', ז')

ולמדנו מכאן מצות ק"ש בזמנה. ואיתא ברכות (ט.) דהקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה. ונפסק בשו"ע (ס' נ"ח ס"ו) דכשעבר זמן ק"ש קורא עד ד' שעות בברכותיה, מכאן ואילך קורא בלא ברכות.

ויש לעיין למה לא יעבור בבל תוסיף, כמו דאמרינן (ר"ה כ"ח:) דהישן בשמיני בסוכה ומכוין לשם מצות סוכה דעובר על בל תוסיף, ובמצות ק"ש שלא בזמנו לא מצינו שצריך לכוין שלא לשם מצוה, ואמאי לא יהא בזה דין בל תוסיף?

ויש לתרץ דמצות ק"ש הוא קבלת עול מלכות שמים וחייבתו תורה לכל הפחות פ"א בשחרית ופ"א ערבית, אבל קבלת עול מלכות שמים שייך לקבל כל היום כולו, וא"כ אף שאינו מחויב ואינו מקיים מצות ק"ש שהרי קראה שלא בזמנה, מ"מ יש בה קיום מצוה דקבלת עול מלכות שמים.

ו. מדוע יש לחתנות כשקורא קודם צאת הכוכבים

מצוה דעבר בבל תוסיף, ולכך כתב הפמ"ג לעשות תנאי שאם אין זה זמנה לא מתכוין לשם מצוה, כדי שלא יעבור בבל תוסיף.

[ואכן יעוי' בל' הפמ"ג דכ' דהתנאי כדי שלא יהא כמקריב שני תמידים, וצ"ע דמה ענין ק"ש להקרבת התמיד דבתמיד אסור להקריב שנים ומה זה טעם לאסור לקרוא ק"ש ב' פעמים].

ויש לעיין דלפי"ז הקורא ק"ש בשחרית אחר זמן ק"ש ומכוין לצאת בלא תנאי דעובר בזה בבל תוסיף, דהא מוסיף מ"ע של ק"ש לאחר ד' שעות, ועי' מש"כ לעיל לבאר מ"ט לא יהא בזה איסור בל תוסיף.

שו"מ דהגה"צ ר' שלמה בלאך זצ"ל אמר בשם החפץ חיים דהקורא ק"ש אחר זמנה עובר בבל תוסיף.

"לא תגורו מפני איש" (א', י"ז)

בשו"ע או"ח (סי' רל"ה ס"א) כתב, אם הצבור מקדימין להתפלל לפני צאת הכוכבים יקרא ק"ש עמהם בברכותיה וכשיגיע זמנה יקרא שנית, ובשעה"צ הביא בשם הפמ"ג דקודם שיקרא עם הצבור יעשה תנאי דאם זמנה עכשיו כהני תנאי דס"ל דזמנה קודם צאה"כ אני מכוין לצאת ואם לאו אח"כ בזמנה.

ויש לעיין דמה צריך תנאי דהא אם אין זה זמנה ממילא חייב אח"כ לקרוא ואם זה זמנה יוצא אף בלא תנאי ותנאי זה למה לי?

ויש לתרץ די"ל דהתנאי הוא כדי שלא יעבור בבל תוסיף, דהקורא ק"ש לפנות ערב לשם מצוה וזמנה רק בלילה נמצא מוסיף מצוה על מצות התורה וכיושב בסוכה בשמיני לשם

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבינו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה
גליון כ' – בין הזמנים תשפ"ה

שאלות לחידודי – "היכי משכחת לה?"¹

- א.** היכי משכחת לה, אדם שהתפלל ומכיון שאכל פרי וכיוצ"ב נתחייב לחזור ולהתפלל?
- ב.** היכי משכחת לה, אדם שאכל בערב שבת אי"צ להזכיר רצה אעפ"י שמברך בליל שבת קודש, לא הוסיף לאכול ומ"מ הוצרך להזכיר רצה?
- ג.** היכי משכחת לה, אדם התפלל ערבית במוצאי שבת וכיון שהבדיל ואמר אתה חוננתנו יתחייב לחזור ולהתפלל שנית, ואם שכח ולא אמר אתה חוננתנו אינו צריך להתפלל?
- ד.** היכי משכחת לה, אדם לא יעשה שום פעולה ויפסק דין יו"ט מעליו וינהג מעתה ואילך מנהג חול, ולא שיפקע היו"ט למפרע רק מכאן ולהבא?
- ה.** היכי משכחת לה, אדם יאכל ביוהכ"פ ולא יעבור אפי' איסור ואפי' לא איסור של חצי שיעור לדעת הרבה ראשונים?
- ו.** ט' באב מעיקר הדין מותר במלאכה, למי אסור לעשות מלאכה מן הדין ואם יעשה מלאכה יתכן דלכמה פוסקים יתחייב להתפלל תפילה נוספת?
- ז.** היכי משכחת לה, דבר שאסור לאדם אחד באיסור חמור ממה שאסור על אחרים, ויותר לו לגמרי ולאחרים ישאר באיסור כמו שהיה?
- ח.** היכי משכחת לה, ביצה שהיתה אסורה באכילה ואם קילפו הביצה הותרה, ואם נתנו בה מלח חזרה ונאסרה באכילה?
- ט.** היכי משכחת לה, אדם נדר נדר ולא ביקש להתיר לו את נדרו ויהיה מותר מאליו?
- י.** היכי משכחת לה, אדם אכל מאכל איסור ונתחייב במלקות, ואם הוסיף לאכול מן המאכל האסור נפטר ממלקות?
- יא.** היכי משכחת לה, תרנגול שעלה לאילן והפיל תפוח אסור לאוכלו, ואם נפלה ביצה עם התפוח מותר לאכול את שניהם?
- יב.** היכי משכחת לה, אדם שאוכל פירות ג' שנים ראשונים, ובשנה הג' יהיה אסור משום ערלה [ובשנה הרביעית תהא מותרת]?
- יג.** בשולי עכו"ם אסורין באכילה, היכי משכחת לה שעכו"ם יבשל בשביל ישראל ויהיה מותר לאכלו?
- יד.** היכי משכחת לה, אדם נתחייב לחבירו סכום ממון, וכיון שהוסיף חטא על פשע ישלם פחות מבתחילה?
- טו.** היכי משכחת לה, שומר שיהיה חייב על האונס ופטור על הפשיעה?

תשובות

א. אינו יכול לסמוך על הבדלה שהבדיל על הכוס וצריך לחזור ולהתפלל ערבית [שו"ע סי' רצ"ד ס"א].

ב. לפי"מ שהביא הרמ"א (סו"ס קצ"ז) מהראשון דאינו חייב לברך מדאורייתא לא שיהיה תאב לשתות דזאכלת ושבעת דשביעה היא שתיה, א"כ האוכל ולא שתה חייב רק מדרבנן כשהוא צמא, ואם שתה והרוה

א. המתפלל ערבית במוצ"ש ושכח אתה חוננתנו אינו צריך לחזור ולהתפלל דיכול לסמוך על מה שיבדיל על הכוס, ובמה דברים אמורים אם לא אכל קודם הבדלה דקיי"ל דאסור לאכול קודם הבדלה ואז סומך ע"ז לכתחילה ואי"צ לחזור ולהתפלל, אבל אם עבר ואכל

¹ רובן מתוך שאלות ותשובות שהכין רבינו רח"י זללה"ה לימי הקעמפ של הישיבה בביה"ז אב, וכתב בראש הגליון, "זירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול – שואל ומשיב לחידודי".

את צמאונו נתחייב לברך ברכהמ"ז מה"ת, וא"כ י"ל דצריך להזכיר רצה אם שתה אחר השקיעה אעפ"י שלא אכל.

ג. מי ששכח ולא התפלל מנחה בשבת קי"ל (שו"ע סי' ק"ח ס"ט וס"י) דיתפלל ערבית שתיים, ומבדיל בראשונה דהיא לחובת ערבית ואח"כ מתפלל תשלומין ואין מבדיל בשניה, ומעתה יוצא דאם הבדיל בשניה ולא בראשונה צריך לחזור ולהתפלל, ואם לא הבדיל בשניהם פטור מלחזור דהא אין הבדלה בתפילה מעכבת, ומ"מ אם הבדיל בשניה נמצא דראשונה התפלל תשלומין ושניה לחובתו ובזה לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל תפילת תשלומין.

ד. בן חו"ל שהיה באר"י והחליט באמצע היום להשתקע באר"י, [ויעוי' בקוב"ש ביצה אות ט"ז מש"כ לדון בזה].

ה. הגר"י סלנטר בעת חשש סכנה נתן עצה שיאסור על עצמו כל מאכלים שבעולם בשיעור ככתובת מערב יוהכ"פ, וא"כ כשבא יוהכ"פ לא יחול עליו איסור יוהכ"פ דאין איסור חל על איסור, ויאכל פחות מכשיעור דאין איסור בשבועה חל כלל בחצי שיעור לדעת הרבה ראשונים, וא"כ מצד שבועה אינו אסור דאין איסור חצי שיעור ומצד יוהכ"פ לא חל איסור יוהכ"פ על איסור שבועה.

ו. מי שלא הבדיל בתפילה ושכח אתה חוננתנו אסור לו לעשות מלאכה במוצאי ת"ב עד שיבדיל [או שיאמר ברוך המבדיל, ויש פוסקים [כן הביאו הפוסקים בסי' רצ"ד בשם הרשב"א] דכמו שאם עבר ואכל לפני הבדלה קנסוהו שאינו יכול לסמוך על הבדלה על הכוס וצריך לחזור ולהתפלל ה"ה אם עשה מלאכה קודם הבדלה שעבר איסור דאינו יכול לסמוך על הבדלה על הכוס וצריך לחזור ולהתפלל, [ויעוי' בתהלה לדוד].

ז. המבשל בשבת דאסור לו לעולם ולאחרים בכדי שיעשו, ונתבטל בשישים, לגבי אחרים הוי דבר שיש לו מתירין דימתינו למוצ"ש ולכן לא הותר בביטול, אבל לגבי ידידה דהוי דבר שאין לו מתירין מהני הביטול להתיר ויאכל מיד.

ח. ביצה שנולדה בשבת שהיה ערב יו"ט דקי"ל דנולד אסור וכן ביו"ט הרי הוא אסור מטעם מיגו דאתקצאי בין השמשות אסור כל היום, ואם נתערב באחרות מקרי דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל [ויעוי' בסוגיא דריש ביצה ובשו"ע סי' תקי"ג], וכ' במנחת יוסף בשם המהרי"ל דיסקין דאם קילפו הביצה דאין אוכלים ביצה קלופה שעבר עליה הלילה שוב אין זה בכלל דבר שיש לו מתירין דלא יוכל לאכלו במוצאי יו"ט ולכך הותרה כבר מעכשיו. ולפי"ז יש לדון אם בא לאוכלה ונתן בה

מלח או תבשיל דכ' הפוסקים דשוב אינה נאסרת בלינת לילה דהוי כ"מאכל" ולא כדין ביצה קלופה א"כ י"ל דחוזרת לאיסורה דעד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר דזהו טעמא דדבר שיש לו מתירין [וצ"ע לפי"ז למה לא נימא ליה ליתן מלח ולא יאכל באיסור ביו"ט].

ט. השומע חבירו אומר הריני נזיר ואמר ואני כמוך, וחזר הראשון ונשאל על נזירותו הותר גם השני [יעוי' בנזיר כ:].

י. עי' תשו' רע"א (סי' ע"ו) דהנשבע שלא יאכל חצי זית נבילות וטריפות לפי"מ דכ' השו"ע (יו"ד סי' רל"ח ס"ד) דשבועה חלה על חצי זית דנבילות וטריפות, ונמצא דאסור באכילת החצי זית מכח שבועתו אבל איסור כזית שלם אינו אסור מכח שבועתו כיון דאין איסור חל על איסור, וע"כ אם אכל חצי זית הרי הוא לוקה על השבועה אבל אם הוסיף לאכול והתרו בו רק על השבועה ולא על נבילות וטריפות דינו דפטור לגמרי כיון דעל שבועה א"א להלקות דאין איסור השבועה חל על איסור הנבילות וטריפות ועל איסור הנבילות וטריפות לא התרו בו, ונמצא דבהוספת האכילה האסורה נפטר ממלקות.

יא. ביצה שנולדה בין השמשות של שבת או יו"ט אסורה באכילה מספק ויאכל רק למחרת וכן פירות הנושרים מן האילן בספק של בין השמשות אסורים (ביצה ג:), אמנם קי"ל (ביצה ז.) דתרנגול המשמש ביום אינו יולד בלילה רק ביום ואם נפלה הביצה עם התפוח נודע שזה היה קודם שקיעת החמה ומותר לאכול גם התפוח [כ"כ בלקט יושר בשם תרומת הדשן הל' יו"ט].

יב. הנוטע לסייג או לקורות אין בה איסור ערלה (ערלה פ"א מ"א) ואם חישב לאכילה נאסר (סוטה מג:), ואם חשב בשנה שלישית הרי פירות שנה זו אסורים ובב' שנים הראשונות היו מותרין ובשנה ד' כבר מותרת.

יג. עכו"ם שבישל עבור חולה שיש בו סכנה בשבת מותר לבריא לחולה ואין בו איסור בישולי עכו"ם, [עי' ברמ"א יו"ד סו"ס קי"ד דכה"ג איכא הכירא].

יד. קי"ל [ויעוי' בב"ק ס"ה] דחומשו עולה לו בכפילו בגזל ונשבע דחייב חומש על השבועה וכפל על הגניבה ואם היה החומש והכפל שוה משלם כפל ופטור על החומש אבל אם הכפל הוא פחות מן החומש או יותר משלם שניהם, ואם גנב והיה הכפל פחות מן החומש משלם שניהם ואם הוסיף לגנוב ונעשו החומש והכפל שוין עולה לו ונפטר ע"י תשלום הכפל גם עבור החומש.

טו. בכה"ג דמתנה שומר חינום להתחייב באונסין והוה בעלים עמו, דבעליו עמו פוטרו רק ממה שחייבתו תורה ולא ממה שחייב את עצמו וע"כ על האונס חייב ועל הפשיעה פטור.

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

פרשת ואתחנן תשפ"ה

גיליון 70

פנינים על פרשת השבוע:

עיקר הבריאה היא להרבות כבוד שמים

ואתחנן אל ה' וכו', (ג, כג). **אעברה נא ואראה את הארץ וכו', ויאמר ה' אלי רב לך וכו',** (ג, כה, כו). ובמדרש רבה (פרשת וזאת הברכה) איתא דמשה בקש מהקב"ה שיכניסוהו לארץ ישראל בכל מיני אופנים, והקב"ה אמר לו רב לך, עד שאמר לפניו, רבונו של עולם ואם לאו הניח אותי בעולם הזה כעוף זה שהוא פורח בכל ארבע רוחות העולם ומלקט מזונו בכל יום ולעת הערב חוזר לקנו כך תהא נפשי כאחת מהן אמר לו רב לך, ולכא' ילה"ק דהלא בגן עדן מחכה לו שכר כל המצוות שעשה, ומדוע התעקש כ"כ להכנס לארץ ישראל.

והנה איתא בגמ' בסוטה (דף י"ד א') דרש ר' שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו להיכנס לארץ ישראל וכו', אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא", אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אך ע"ז יק' דלכא' בתור צפור לא שייך קיום מצוות,

דהלא מכשילו בלפני עור, ות' דהלא בכל מקרה הוא לא ילמד ויעבור על האיסור דצריך ללמוד בחינם, וא"כ עדיף שלכל הפחות ילמד בשכר.

רק ע"י לימוד התורה נעשים בנים לקב"ה

ושננתם לבניך, (ו, ז).

וברש"י אלו התלמידים, ומצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנא' בנים אתם לה' אלוקיכם, ומבואר דמה שאנו קרויים בנים אינו ממילא בגלל שנולדנו כיהודים, אלא משום שאנו כתלמידים לפני הרב, הולכים בדרכיו ושומעים בקולו.

והנה באמת מבואר כן בגמ' בשבת (דף פ"ט ב'), דבשעה שהקדימו נעשה לנשמע קרא להם הקב"ה בני בכורי, ופ' רש"י שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע, לקבל עולך מאהבה כבנים, ומבואר דישראל חשיבי כבנים רק ע"י קבלת עול תורה ומצוות.

ולפ"ז נמצא דישראל שאינו שומר תורה ומצוות לא חשיב בנו של הקב"ה, (ועי' בלשם שבו ואחלמה, בהקדמות ושערים, שער ו' פ"ה ד"ה אמנם).

[ואמנם כבר מצינו דחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא אכל טבל, אכן זה גופא צ"ב אמאי לא אכל, ונראה לבאר דכמו דאסור לבעליו להאכילו טבל דהוי הנאה של כילוי, (וכדאיתא בתוס' בשבת דף כ"ו א' ד"ה אין).

וביאר מרן הגר"מ שך זצ"ל, דתכלית הבריאה היא כדי להרבות כבוד שמים, וגם ציפור מוסיפה בכבוד שמים, אך בגן עדן זה רק קבלת השכר, ואין שם ריבוי בכבוד שמים, ולכן רצה להישאר ואף בתור ציפור.

מה אני בחנם - אף אתם בחנם

ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר

צויתי, (ד, ה).

ואותי צוה ה' וכו' בעת ההיא ללמד אתכם, (ד,

יד).

ובגמ' בנדרים (דף ל"ז א') איתא מה אני בחנם אף אתם בחנם, וסיפר הג"ר ר' יעקב אדלשטיין ששמע מהרב מפוניבז', שהי' לו בן עילוי יצחק, שנהרג בשואה, שהק' דהלא ברמב"ם איתא (פ"א מהל' ת"ת ה"ז) דאם לא מצא מי שילמדו בחנם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה, ולכא' צ"ב

דברי חיזוק לבין הזמנים

אחרי ר' יוסי, התחיל ר' יוסי לברוח.

א"ל ר' יוסי לרב אחא, אינך רואה את הנחש הרודף, א"ל ר' אחא אינני רואה, (ובאמת צ"ב אמאי לא ראה ר' אחא, וכי הי' בדרגתו פחות מר' יוסי. ונראה דכיון דחשב ר' אחא בד"ת, א"כ לא רק שהנחש לא רדף אחריו. **אלא שלגביו** לא הי' נחש כלל! ולכך לא ראהו ר' אחא).

וממשיך הזוה"ק, נפל ר' יוסי ושתת דם מאפו וכו', אמר ר' יוסי מה אם מסיחים דעת רק לשעה א', כל שכן אם מסיחים דעת הרבה ע"ש, ומתבאר כמה חשוב לא להסיח דעת מד"ת (וכמובן אנחנו לפוב דרגתינו, והתנאים הק' לפום דרגתם).

ג) בסוף מס' אבות (פ"ו משנה י'), א"ר יוסי בן קיסמא פעם א' הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום וכו', אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו וכו'.

וביאר רבינו הגר"א (כפה"ג), שאותו אדם הי' אליהו הנביא, (ועל כן סיפר ר' יוסי שנתן לו שלום), ומשמים שלחוהו לנסות את ר' יוסי בן קיסמא, ומה שהגיע לו נסיון כזה, משום שהי' **מהלך בדרך!** והיינו דהיתה טענה (לפום דרגתו), למה יצא מביהמ"ד! ...

וא"כ נלמד מכאן, גם כשיצאים לבין הזמנים, צריכים להיות קשורים לישיבה, לבני הישיבה, לצוות של הישיבה, ולהיות בגדר **שתולים בבית ה'**, ואז גם **בחצרות** אלקינו יפריחו!.

א] איתא באבות פ"ב מ"ד, אל תאמין בעצמך עד יום מותך, וצ"ב וכי חשב שלא יהיו יותר נסיונות, והלא זהו תפקידו של היצה"ר.

ונראה שרבינו יונה שם בא ליישב ולבאר את המשנה, וז"ל שם ולא תאמר כמה ימים לא פעלתי און, הכרחתי את יצרי ואני יכול עליו, ונוצח אותו וכו', והוא אויב ואורב אליך בהמצאו אותך פעמים עוסק במלאכתך, ולא לומד ולא חושב בדברי אלקים חיים, (והוא היצר) מרקד לפניך ומדבר על לבך להטותך לשוט בארץ ולהלך בדרך וכו'.

ונראה שרבינו יונה נתכוון בדבריו ליישב הקושי הנ"ל, כי באמת יכול האדם לחשוב לעצמו, הלא ניצחתני את יצרי הרבה פעמים, וא"כ יש לי כבר "חזקה" לנצחו... , לזה בא התנא ואומר, אמת כשלמדת תורה לא יכול היצר לנצחך, אמנם אם יבוא אליך בזמן שאינך לומד תורה כל כך, וגם אינך חושב או לומד מוסר, (וכגון בזמן שהנך מטייל קצת וכו"ב...), אז יוכל היצר להתגבר ח"ו, ולכך אל תאמין בעצמך וכו'...

ונמצינו למדים שבזמני הביניים, צריך שמירה יותר טובה, להיות קשור ללימוד, וכן ללמוד מוסר בקביעות, ועוד גדרים וסייגים, כל אחד כיד ה' הטובה עליו, והבא ליטהר מסייעין בידו!

ב] בזוה"ק שמות, (דף י"ז ב'), (הובא בספר איילת אהבים), מסופר על רבי יוסי ורבי אחא שהלכו בדרך, רב אחא חשב בד"ת, ר' יוסי חשב במילי דעלמא, (ומסתמא הי' לצורך), הגיע נחש והתחיל לרדוף

מעט מעשי רב וזכרונות על רבינו זצ"ל:

מרשימות תלמידו הרב ר. קורלנסקי שליט"א – מחזור כ'

שלימות בעיון

תורתו הייתה תורת אמת אשר יגע בה בעמל רב, שבטבעו העיוני היה לברר ולעין כל דבר בשלימותו, וכן זכינו לשמוע בשיעוריו הנפלאים, איך שלקח את כל הסוגיא מרישא ועד גמירא, עם כל הקושיות והדברים הכי סבוכים, וסידר את הכל כפתור ופרת, ולא היה זה שיעורים של ליקוט מפרשים או אמירת סברות בעלמא, אלא שיעורים שראו את עמלו של רבינו לברר את הכל.

(שמעתי בלוייה מהג"ר מרדכי בונים זילברברג שליט"א שסיפר, שהרב שך אמר לרבינו שלא יוציא את ספריו בתורת ספר אלא כקונטרס, מחמת שלפעמים אדם אחר שיש לו ספר ורואה אחר כך שהסברא שם אינה נכונה והיא צריכה תיקון קשה לו לחזור בו, אך אם זה כתוב רק בקונטרס יותר קל לחזור בו, וכך נהג הרבה שנים אך כשראה שהוצאת הספר תשמח את נו"ב הרבנית תליט"א, החליט להוציא את הקונטרסים כספר, אבל אני חושב שאצל הרב זצ"ל גם אם הדברים היו כתובים בספר ומופצים בכל העולם, מכל מקום אם היה רואה הוא טעות היה חוזר בו על אתר, כי טבעו היה ביקוש האמת, וגם מחמת היותו מקבל מכל אדם ואפי' קטנים, וא"כ ענין הכבוד הלזה לא דיבר אצלו כלל).

מסירות נפש בהנחלת התורה

ומלבד העמל שלו עצמו בתורה, היה טורח רבות למען יעברו הדברים לתלמידים בצורה בהירה ונהירה, והיה טורח כל יום לכתוב מראי מקומות, והיה אפשר ללמוד את המראי מקומות עצמם לרוב בהירותם והרחבת הדברים, ששלא כדרך העולם שכותבים רק רשימת ראשונים ואחרונים עליהם ידברו בשיעור, היה רבינו מפרט את הקושיות בדברי הגמ', ומה הק' האחרונים ע"ז וכדו', והכל כדי שיוכלו התלמידים להבין את הסוגיא בבהירות כמו שהיה בהיר לו, וכל זה נעשה גם כאשר כבר היה ממש שלא בקו הבריאות, והיה יושב בעצמו לכתוב את המראי מקומות, ולא נעשתה מלאכתו ע"י אחרים, כי את כל חייו מסר הוא למען המטרה הנשגבה לעשות רצונו יתברך, ולהעביר את תורתו לתלמידיו, שיזכו גם הם לנועם צוף התורה.

וכן בשיעור עצמו היה טורח רבות למען יבינו התלמידים את השיעור, והיה מקשה קושיא והיה שואל את הבחורים מה הם אומרים, והיה טורח לשמוע כל אחד, והיה עונה לכל אחד לפי רמתו והבנתו, והיה ממש מחכה לשמוע, והיה ממתין אולי יש למאן דהו לענות על קושיא זו, וכך התלמידים היו שותפים לשיעור, כי הרב לא בא רק להשמיע אלא גם לשמוע.

עוד היה מתאמץ מאוד לעמוד בשיעורים ואפי' שזה היה למעלה מכוחותיו, ועשה זאת כי כך יקבלו וישמעו ויתחברו התלמידים יותר, וגם כאשר כבר גברה מחלתו יותר, וכבר לא היה בכוחו לעמוד כל השיעור, והיה לפעמים באפיסת כוחות ממש, והיה בא למסור חבורות לבני הקיבוץ, היה יושב וממתין בחוץ לפעמים דקות ארוכות כדי שיהיה לו כח למסור את החבורה, וכשהיה נכנס למסור את השיעור בשיבה, היה מבקש שיכינו לו סטנדר, כי על אף שבתחילת השיעור היה לו פחות כח, אבל אחר שהיה מתחיל למסור את השיעור היה מקבל כוחות חדשים, ובהמשך השיעור כבר היה לו כח לעמוד, והיה ממשיך למסור את השיעור בעמידה, וראו כולם בעיניהם איך התורה מחייה את האדם, כי עד לפני זמן מה לא היה לו כח כמעט לדבר, והיאך שהתחיל את

השיעור הוא קיבל כוחות לעמוד ולמסור את השיעור עם חיות כה נפלאה.

'ללמד' בעולמו של מורינו

ובערב היה טורח הוא לחזור ולעלות לישיבה כדי שיוכלו הבחורים ללבוש עמו את מה שקשה להם בסוגיא והיה טורח ומסביר לכל בחור לפי רמתו וכשהיה רואה שלא מספיק ברור היה חוזר על הדברים עוד פעם ועוד פעם ואמר לי אחד בתלמידיו שהיה עונה לו תשובה והוא לא הבין והיה מורינו חוזר על התשובה באותו מילים וכך היה חוזר כמה פעמים ואמר לי שמתחילה הוא לא הבין מדוע כך נוהג הרב הרי הוא כבר אמר לו במילים אלו והוא לא הבין את הדברים והיה עליו לחזור בצורה שונה שאולי ע"י כך יבין אך הוא אמר לי שהוא שם לב שתמיד אחר כמה פעמים שהרב היה חוזר על אותם דברים הוא היה תופס את הדבר וצ"ל שאצל הרב היה מדוקדק כל דבר שאמר והנוסח האמיתי והישר וע"כ ידע שגם אם עדין הבחור לא תפס את הענין אם ישמע את הדברים שוב ושוב יבינם. והיה טורח להעמיד את הבחורים בדרך הישר וביושר הסברא ושבחור היה שואל שאלה והשאלה לא היתה עם הבנה הרב ידע עם שפתו השנונה איך להעיר לו בנעימות שלא יפגע חס וחלילה אך סברת תתישר ויזכה לעלות לדעת את התורה בהבנה ישרה.

היה זוכר כל בחור בשמו הפרטי מחמת אהבתו להם כבנים ממש והיה חשוב לו לשמוע את הבחורים ואם היה זמן מה שבחור לא היה ניגש לדבר עמו היה אומר לו כבר הרבה זמן לא שמעתי אותך והיה נותן את ההרגשה שבאמת הוא מחכה לשמוע.

התורה משוש חייו ואין בלתי

שמחת התורה שהוא החדיר בתלמידים הייתה להפליא, קודם כל בעצם זה שראינו את אהבתו לתורה, ושהיא משוש כל חייו, למרות שלא היה לו הרבה מה לשמוח בעולם הזה, מכל מקום ראינו את האדם הכי מאושר בעולם, כי התורה היא הייתה החיים אצלו ולא הגוף.

זכיתי לבקרו בסוף חודש אב תשפ"ד כשהיה מאושפז בבית רבקה, וכלפי חוץ היה נראה שאין אפשרות לדבר עמו בלימוד או בעניינים אלו, כי היה כל גופו מלא מכשירים והיה מחובר להנשמה, אז שרנו עמו שירים, ואחר זמן מה ששרנו שאלנו אותו אם לשיר עמו עוד, ואמר כבר שרתם מספיק, ולצערנו לא הצלחנו להבין מה שדיבר עמנו, ואמרנו לו שיגיד לנו דברי חיזוק קודם אלול, והוא דיבר הרבה אך לא זכינו להבין, רק היה נשמע לי בתוך הדברים שהוא הזכיר את הפרשה, אבל ראינו היאך אפי' במצב זה ענין אותו רק תורה, ואחר שיצאתי הרגשתי שרצונו היה שנדבר עמו בלימוד ולא שנשיר, אך בשעת מעשה מכיון שלא הבינו את דבריו היה קשה לעמוד על דעתו.

ושמעתי מאחד מתלמידיו שאמר לי, שאמר לו רבינו זצ"ל שאינו רוצה שיבואו בחורים אליו לבקר, ואחר שאמר לו שיש בחורים שכבר טרחו ובאו מבני ברק, אמר שיכנסו לא יותר מרבע שעה, וביאר שבחורים באים לשיר וכדו', ואינם באים ללמוד, לכן אין לו זמן שיבואו לשיר סתם.

אשרי עין ראתה איך בסוף כל חבורה היה רבינו נעמד את תלמידיו לרקוד, כי באמת היה זה משוש חייו, והוא רצה שנרגיש גם אנו התלמידים שהתורה היא הדבר הכי משמח, ולכן אחרי שהיה נגמר החבורה היה מבקש שיעמדו לשיר, והיה שר אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו, וכן אנא עבדא דקדושא בריך הוא, והיה שר גם בקשות על תורה כמו בעבור אבותינו וכדו'.

מערכי דעת

שו"ת הדרכה והכוונה בהנהגת בני הישיבות
ועובדות והנהגות על רבינו חיים הלוי שנשמעו מאת
מאת רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

שו"ת הדרכה והכוונה בהנהגת בני הישיבות

מתוך שו"ת באיחוד בני הישיבות דקהלת 'תפארת נחמן' ב"ב

ש. הרבה בחורים שואלים את עצמם מה הדרך ואיך נופשים בביה"ז, היום יש מושגים של 'צימרים', וכל מיני דברים דומים, מה הדרך הראויה לבחור ישיבה בן עליה?

ת. ביה"ז שנוהג בישיבות יש בזה דבר גדול – להחליף את ה'אוויר', ואת הענין של הלימוד, פעם כך ופעם כך, אין אדם לומר אלא במקום שליבו חפץ, אם נותנים לאדם כמה שבועות ללמוד מה שהוא רוצה, בלא התחייבות, יש בזה דבר גדול, ותועלת גדולה לזמן הבא, אבל ודאי שצריך שיהיה בלי תופעות לואי פסולות הנזכרות לעיל, זה לא מתאים לבני תורה, זה לא המקום של בני תורה, לא זה בני תורה, בן תורה הוא אדם חשוב – 'בני מלכים', מי שעמל בתורה – התורה מעדנת אותו ומזככת אותו, יחד עם לימוד המוסר, וא"א לצאת משם לכל עניני העוה"ז ששייך למי שלא זכה ללימוד תורה ולהיות מושבי ביהמ"ד, ודאי שצריך לנוח, וא"א לתת בזה כללים, יש אחד שיכול ללמוד הרבה ויש אחד שרוצה וצריך לנוח, לכן ביה"ז זה הזמן שכל אחד יכול לקחת לעצמו כמה שעות מנוחה, או לעיין בדברי אגדה, כל אחד לפי ענינו, אבל הכל צריך להיות בתחום התורה, לא במקומות אחרים, שם נשחקים ויורדים לגמרי ברוחניות, חוזרים ריקים ומותשים, זה לא מתאים ולא מותר, ולא נותן כלום ושום תועלת, יש מזה רק הפסד, זה לא הדרך ולא הצורה, אחרי שחוזרים מטיוול מרגישים ריקנות מסוימת, אבל מי שישב במקומות הקדושה ולמד כמה שעות – מרגיש סיפוק עצום, הוא מרגיש 'חי', זו הדרך גם להיות מרוצה מעצמו, אבל לנווד למרחקים, זה גזירת 'נע ונד תהיה בארץ', זה לא מוסיף ולא נותן שמחה וסיפוק ואין מזה שום תועלת, זה כולל כל מה שמסביב והדומה לדומה.

ש. קורה לפעמים שבחור ישיבה מרגיש חוסר סיפוק, ויש לו קושי להמשיך ללמוד, מה שקרוי בעולם הישיבות 'משבר', האם מן הראוי במקרה הזה ללכת לחיזוק בישיבה אחרת כדי לעבור את השלב הזה?

ת. האמת שזה תלוי בכל אחד ואחד לפי מה שהוא, רק הראש ישיבה או המשגיח שקרובים אליו ומכירים את נפשו, נפש של האדם זה כל אחד עם הנפש שלו והתכונות שלו מה שהוא צריך ומה חסר לו, צריך לדעת בדיוק מה ראוי לו, וקשה לתת בזה כללים, אבל דבר אחד צריך לדעת: זה נכון שיש זמנים שמרגישים קצת ירידה, אבל זה החיים! זה מלחמה! לפעמים יש מעלות ולפעמים מורדות, כך זה הנפש, לפעמים מרוצים ולפעמים לא, לכן בחור שמרגיש בנפילה מסוימת – לא צריך להיות שבור מזה, לדעת שזו הדרך, וכך זה הנפש, וא"א לתת בזה כללים, כל אחד עם הנפש שלו, אבל צריך לזכור שיעבור שבוע-שבועיים והוא יחזור, כמעט בטוח שיחזור שוב כמו שהיה, וממילא לא צריך להישבר מזה ולקחת את זה קשה, יש ימים שמשום כל מיני סיבות אלו ואחרות – פגעו בו, עניני משפחה והבית, ה'משגיח' או חברים, וגם סיבות עצמיות מהנפש של האדם, יש כזה דבר, וזה רגיל וטבעי ולא צריך להישבר מזה, כדאי לדעת לחפש ולשוחח עם מישור שממוחה בענינים איך אפשר להתגבר ולהתחזק, ואם קשה ללמוד בעיון אפשר שבוע אחד ללמוד משהו יותר קל מלמעלה לא בתכלית העיון, זה בסדר ואין שום בעיה עם זה, העיקר לא להישבר, זה הצורה! הצורה זה מלחמה, לפעמים חלילה נופלים ולפעמים יש נצחון, אבל בד"כ מי שיחזיק את עצמו בסוף יהיה 'שבע יפול צדיק וקם' זו הדרך, לא לקחת את זה ללב, בס"ד במשך הזמן הכל עובר, כמה זמן זה יהיה? – א"א לתת זמן מסוים, אצל אחד יומים-שלושה ואצל אחד שבועים, אבל בסוף זה עובר, צריכים הלאה להמשיך לא לוותר, כמו במלחמה שיש נפילות ח"ו אבל לא מוותרים ומנסים למחרת שוב, יש לפעמים שצריך מנוחה הנפש, אבל עכ"פ לא להישבר, אלא להיות חזק עם עצמו, וזה יעבור – 'וחזקת והיית לאיש'.

מעשי רב

לרגל יום השנה של רבן של כל ישראל מרנא רבנו חיים הלוי זיע"א הננו להביא כמה עובדות שנשמעו מפי רבנו שליט"א בשלהי דקייטא

הכהן הגדול מאחיו

פעם אחת הגיע שליח מראדין לבריסק ובא לבית מרן הגר"ח זצ"ל ומסר לו דרישת שלום מאת החפץ חיים, והשיב לו הגר"ח ואמר שימסור לחפץ חיים שגם הוא דורש בשלומו, והוסיף שימסור לחפץ חיים עוד ב' דברים, האחד לומר לו 'שידרוש בשלומם של כל אותם שאין להם בית', והשני שיאמר לו ש'אנו מצפים לראותו הולך יחף ואבנים על לבו'.

ויהי בשבוע השליח מבריסק לראדין, נתבייש אותו השליח לומר לחפץ חיים את אותם ב' הדברים שמסר לו הגר"ח לאומרו לחפץ חיים, כי לא עמד על פשרם, והיו נראים בעניו כדברים תמוהים ומוזרים, עול כן נשתמט מלראות את פני החפץ חיים.

לאחר זמן פגשו החפץ חיים ושאל אותו מה היו דברי הגר"ח בעת שהיה אצלו בבריסק, ובלית ברירה אמר השליח לחפץ חיים את אותם הדברים שהיו נראים תמוהים בעיניו.

כשמוע החפץ חיים את הדברים הללו שמח עליהם מאוד והסביר את פשרם, מה שאמר הגר"ח למסור דרישת שלום לכל אותם שאין להם בית, כונתו הוא לכל יראי ה', כי בפסוק בתהלים כתוב 'בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה', יראי ה' ברכו את ה', הגה הכהנים והלויים נאמר בהם בית, וביראי ה' לא נאמר בית, והביאור בזה הוא כי הכהנים והלויים מעלתם הוא שיש להם יחוס של כהונה ולויה, והם שייכים לבתי כהונה ולויה, ועל כן הם נקראים בית, אבל יראי ה' אין מעלתם ביחוסם, אלא מעלתם היא מעלה עצמית, ועליהם נתכוין מרן הגר"ח זצ"ל שאין להם בית. ומה שאמר שמחכה לראותי יחף, כוונתו לראות את עבודת הכהנים בבית המקדש שהיו מהלכים יחפים, ומה שאמר לראותו עם אבנים על הלב, כוונתו לאבני החושן שנתונים על לבו של כהן גדול, ונתכוין מרן הגר"ח זצ"ל שהוא מחכה לראות את החפץ חיים עומד ומשמש ככהן גדול בבית המקדש.

ופעם אחת ישבו יחד חבורת תלמידי חכמים גדולי תורה ועמם היה נוכח בעל ה'תורת רפאל' הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל מוואלוז'ין [חותנו של מרן הגר"ח זצ"ל] שהיה שתקן גדול, וגדלותו העצומה נודעת בספרו תורת רפאל. במהלך השיחה נסובו הדברים אודות גדלותו של החפץ חיים זצ"ל, וסיפר אחד מן הנאספים במעט לעג על מעשה תמהון כביכול של החפץ חיים, שהוא מעמיד ארגונים בתבנית כבש, ורץ על גביהם כשהוא עולה ויורד, מתוך כוונה להתרגל בעבודת הכהנים שהיו רצין ועולין ככבש, והפטיר אותו חכם בלשון תימה 'שמא סבור הוא גם להיות כהן גדול', אז מיד הפר הגאון רבי רפאל זצ"ל את שתיקתו הקבועה ואמר 'נאר וער', אלא מי.

עומקה של הלכה

פעם אחת נודמנו רבנו הגר"ח זצ"ל והגר"ר אליעזר גורדון זצ"ל מטעלו להסב יחד בסעודות השבת, במהלך הסעודה בליל שבת שוחחו בדברי תורה בעומקה של סוגיא, לידם ישב אחד שכיח כרב עיר בפולין, תוך כדי הדברים הפטיר לעברם, שאמנם הם מפלפלים בעומק הסוגיות, 'אבל מה יהא עם ההלכה למעשה', ולא השיבוהו דבר, למחרת בסעודת היום, חזר המראה על עצמו, ששניהם ישבו ודנו ופלפלו ברוב עוז, ואותו רב חזר והפטיר לעברם 'אבל מה יהא עם ההלכה למעשה', ולא השיבוהו דבר, בסעודה שלישית נשתלש המראה כאשר שני הגאונים דנים ומפלפלים, והלה משלש ומפטיר לעברם, 'אבל מה יהא עם ההלכה למעשה'.

באותה שעה גמר בדעתו הגר"ח להשיבו דבר, ופנה אליו ואמר לו, כפי הבנתי, אתם עוסקים בהלכה למעשה, אם כן, אדרבה, אשאל אותך שאלה שנתעוררה אצלנו בעיר בריסק, ואולי תאבה להורות לנו ההלכה למעשה, וכאן פתח הגר"ח בהצגת השאלה, אחד מתושבי עירנו בישראל סיר גדול מלא בשר, אך המשרתת הכניסה בטעות לתוך הסיר חתיכת בשר נבלה, ובעת שנודע הדבר כבר הוציאו חלק מהבשר שנתבשל, ולכן אין יודעים אם היה בסיר שישים חתיכות בשר כשר, כנגד חתיכת הבשר הנבלה, ובא בעל הבית לשאול איך הוא הדין בכאי גונא, וכאן פנה הגר"ח לאותו רב ואמר לו, נו, אתם הרי יודעים הלכה למעשה, אם כן לדעתכם מהו הדין של בשר זה.

מיד השיב הרב, כי בהיות שהמדובר הוא על תערובת של בשר כשר בבשר אסור, אם כן הוא תערובת של מין במינו, שמדאורייתא חד בתרי בטיל, וכל מה שצריך שישים הוא רק מדרבנן, ואם כן הספק אם היה שישים כנגד האיסור הוא ספק דרבנן, על כן, הוא בכלל ספק דרבנן לקולא. אמר לו הגר"ח, אז אם כן אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר מותר, השיבו הרב, כי אכן כן.

נענה הגר"ח ואמר לו, אמנם כן לגבי הבשר אתם צודקים, אבל חוץ מהבשר עצמו הרי כמובן שבשר הנבלה לא נמלח, ואם כן מלבד הבשר יש כאן גם תערובת של דם, ולגבי הדם הוא תערובת של מין בשאינו מינו, ואם כן בשביל הביטול צריך מדאורייתא שישים כנגד האיסור, ולא רק מדרבנן, ושוב הרי זה בכלל ספק דאורייתא. מיד תפס הרב את ראשו בין ידי וואמר, ודאי ודאי טעיתי לרגע, אתם צודקים, והבשר אסור. אמר לו הגר"ח, אז אם כן אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר אסור, השיבו הרב, כי אכן כן.

נענה הגר"ח לעברו, שהרי אע"פ שדם מעורב בבשר, ועל כן הוא תערובת של מין בשאינו מינו, אבל הדם הרי התבשל, ודם שנתבשל, אסור רק מדרבנן, ואם כן עדיין הספק הוא ספק דרבנן ולא ספק דאורייתא. ויהי כשמוע הרב את הדברים, מיד שוב תפס את ראשו ואמר, אכן ודאי ודאי טעיתי, אתם צודקים והבשר מותר. שב הגר"ח וסיכם את הדברים באומרו, אז אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר מותר, השיב הרב, כי אכן כן.

המשיך הגר"ח ואמר לו, טוב, כל זה הוא לגבי האיסור של בשר אסור והאיסור של דם, שבשניהם הביטול של שישים הוא מדרבנן, אבל בדם מלבד האיסור דם יש עוד איסור של יוצא מן הטמא שדינו כטמא, ועל זה לא מועיל מה שנתבשל, ואם כן נמצא דם של בהמה טמאה הוא אסור מדאורייתא גם אחר שנתבשל, משום איסור יוצא, ואם כן שוב חוזר הספק להיות ספיקא דאורייתא שדינו לחומרא. שוב חזר אותו הרב ואמר, שאמנם טעה, ואכן הדין הוא שצריך לאסור את הבשר. חזר הגר"ח ואמר לו כי הדבר אינו פשוט, והרחיב עמו הדיבור מדברי התוס' במסכת פסחים ומסכת ביצה, אם יש איסור יוצא על דם של נבלה, שהאיסור חל רק אחר מיתה, ולאחר ככלות הכל כשנתחווה ההלכה, אמר לו הגר"ח, אז אתם רואים איך אצלנו פוסקים ומורים הלכה למעשה.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת ואתחנן תשפ"ה

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג'. כ"ג)

פירש רש"י בעת ההיא לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר, וכתבו המפרשים דגזר דין שיש עמו שבועה אינו מתבטל, ולכן רק לאחר שכבש את סיחון ועוג וסבר שהותר הנדר התפלל.

והוסיף הגר"י דהנה משה התפלל על המרגלים שלא ימותו, אבל הקב"ה אמר ג"כ שהמרגלים לא יכנסו לארץ, ועל זה משה לא התפלל, וביאר דעל זה היה שבועה, ולכן לא התפלל ע"ז דגזר דין שיש עמו שבועה אינו מתבטל.

ובמשך חכמה כתב דבציבור אפשר להתפלל גם על גזר דין שיש עמו שבועה, [כמבואר בר"ה (דף יח.)], ומשה רבינו סבר שיש לו דין של ציבור, כיון דרבים צריכים לו, ולכן התפלל אפילו שהיה גזר דין עם שבועה, ובפשוטו זהו שלא כדברי רש"י, וביאר דזה מה שכתוב אח"כ (פסוק כ"ו) רב לך אל תוסף, דאיתא במדרש (תנחומא ו') שמשעה עשה כל טעדיקי להכנס לארץ, ואמר שיהיה תלמיד של יהושע, ועל זה אמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף, דאם יהיה תלמיד של יהושע לא יהיה לו את המעלה של ציבור, וא"כ לא יוכל לבטל את הגזר דין.

ה' אלקים אתה החלות וגו' (ג'. כ"ד)

פירש רש"י רחום בדין. והיינו דה' זה מידת הרחמים, ואלקים זה מידת הדין, והרמב"ן כתב דכאן כתוב אלקים לא ככתבו, אלא ביו"ד ה"א, וא"כ שניהם זה מידת הרחמים.

הגר"י יסד בהא דאיתא בקידושין (דף עא.) כתיב (שמות ג'. ט"ו) זה שמי וכתוב זה זכרי, אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, ויסד הגר"י דמה שקוראים את השם הויה באדנות אי"ז כשאר קרי וכתוב, אלא צורת הקריאה של ההויה זה אדנות, ונפק"מ בזה דבקרי וכתוב אולי אפשר לקרא בע"פ, כיון שממילא אינו קורא מה שכתוב, משא"כ בקריאה של אדנות כיון שכך הוא קריאת ההויה צריך לקרא מתוך הכתב, [וע"פ זה ביאר מה שהביא הרמב"ם (פ"ב מע"ז הל"ז) מחלוקת לגבי מברך את ה' האם חייב גם בשם אדנות, וביאר דנחלקו בזה דאם הקריאה של ההויה היא אדנות, הוא רק כשקוראים בתורה שכך דינו לקרות, אבל במברך את ה' הרי הקריאה היא לפי הכתב, או דאין לחלק בזה].

ומעתה יש לדון כשכתוב הו"ו וקוראים אלקים, האם ג"כ זהו קריאת ההו"ו או דהוי קרי וכתוב, וי"ל דרש"י סבר דהוי קרי וכתוב, ולכן סובר רש"י דהוי מידת הדין.

ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי (ג'. כ"ו)

המהרי"ל דיסקין ביאר שמשעה רבינו אמר דהקב"ה קראו עבד, [כמו שכתוב בפרשת בהעלותך (י"ב. ה') "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה"], והדין בעבד שאם אומר אהבתי את אדוני וכו' אינו יוצא חופשי, ולכן אמר שרוצה להמשיך להיות עבד, וע"ז אמר לו הקב"ה אל תוסף, דבעבד דרשינן (קידושין דף כב.) ואם אמר יאמר העבד (שמות כ"א. ה') עד שיאמר וישנה, ואמר לו הקב"ה שלא יוסיף, והיינו שלא יאמר וישנה.

ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וגו' (ג'. כ"ז)

צ"ב סדר רוחות השמים שכתוב כאן, ועוד מהו מזרחה, דאם מזרח להיכן שעמד, לא הוי ארץ ישראל, [דהרי משה עמד במזרח ארץ ישראל], ואולי היינו מזרח דארץ ישראל, וצ"ע.

וצו את יהושע וחזקו ואמצהו (ג'. כ"ח)

ידוע מה שכתב הרמב"ם (בהקדמה לפהמ"ש) דנבואה לרעה יכולה להתבטל, אבל נבואה לטובה אינה יכולה להתבטל, וע"פ זה ביאר הגר"י מה שכתוב כאן כי לא תעבור את הירדן הזה וצו את יהושע וגו', דכיון דליהושע הוי נבואה לטובה, א"כ אינה יכולה

להתבטל, וכע"ז ביאר מה שאמר שמואל לשאול (שמואל א' ט"ו. כ"ח-כ"ט) קרע ה' מלכותך מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך, וגם נצח ישראל לא ישקר, דכיון דלדוד הוי נבואה לטובה, א"כ אינה יכולה להתבטל, [ויל"ע דלכא' בתורה אין חילוק בין לטובה ולרעה, וי"ל לפי דברי הגר"א (הובא בריש פ' דברים) דספר דברים הוא נבואת משה, לכך חשיב כשאר נבואות – (הגר"מ שטיבל)].

לא תספו על הדבר אשר אנכי וכו' עיניכם הראות וגו' (ד'. ב' ג')

הגר"ח שמואלב"ץ ביאר את סמיכות הפסוקים, דהעבודה זרה של בעל פעור הוא דאין שום הגבלה על האדם, וע"ז באה התורה לומר לא תוסיפו ולא תגרעו, דאם קצת פורצים את הגדר בסוף אפשר להגיע למצב שאין גבולות כמו בעל פעור.

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלוקי (ד'. ה')

בבכורות (דף כט.) ילפינן מהכא דתורה שבע"פ אסור ללמדה בשכר, דמה אני בחנם אף אתם בחנם, והנה הרמב"ם (פ"א מת"ת הל"ז) כתב דאם לא מצא מי שילמדנו בחנם ילמד בשכר, ומקשים כיצד מותר ללמוד בשכר, והרי עובר בלפני עור שמכשיל את המלמד ללמדו בשכר.

וידוע שהרב מפונביז' זצ"ל ביאר בשם בנו ז"ל דיש מצוה ללמד תורה בחנם, ואם מלמד בשכר לא קיים את המצוה ללמד בחנם, ואם לא ילמד כלל ג"כ לא קיים את המצוה ללמד בחנם, וא"כ עדיף ללמוד בשכר מאשר לא ילמד כלל, דעכ"פ יקיים מצוה לימוד תורה, והלה בין כך עובר והוא לא מכשילו.

אמנם בדעת הרמב"ם מבואר שהוא איסור ליטול שכר על דברי תורה, וכלשון הרמב"ם "אסור ללמד בשכר", ויש ראייה לזה דמבואר בנדרים (דף ל"ז) דיש איסור ללמד נשים בשכר, ואע"פ שאינם חייבות במצות תלמוד תורה [ועיין בקר"א שעמד בזה], והביאור בזה דיש איסור לעשות עסק ופרנסה מתלמוד תורה, גם כשהוא לא מצווה ללמד, ועדיין קשה כיצד מותר ללמוד בשכר, והרי מכשיל את מלמדו ועובר בלפני עור, וצ"ע.

ומרן הגר"ד לנדו שליט"א הסתפק האם בלימוד ע"י כתב אפשר ליטול שכר, ואולי כיון שיכול ליטול את ההוצאות יכול ליטול יותר.

ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים

וגו' (ד'. ו')

פירש רש"י בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים, ובגמ' בשבת (דף עה.) מבואר דזה הולך על קידוש החודש ועיבור השנים, והביאור דהגויים אינם מבינים במצוות, ולכן הגויים רואים את החכמה של ישראל בקידוש החודש ועיבור השנה, שזה חכמה שגם הם מבינים, ושמעתי לבאר ע"פ זה מה שכתוב במגילת אסתר (א. י"ג) ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים, ואמרין (מגילה דף יב:) מאן חכמים רבנן שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, וצ"ב מה השייכות בין מה שהם יודעי עיתים שהם בקיאים בקידוש החודש ובעיבור השנים, למה ששאל אותם, ולפי מה שנתבאר הכוונה שמהיכן ידע שהם חכמים, היינו ממה שהם יודעי עיתים, ולכן התייעץ איתם מה לעשות.

כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו כה' אלוקינו בכל

קראנו אליו (ד'. ז')

הגר"י ביאר דאיתא ביבמות (דף מט.) דקראוהו בהיותו קרוב היינו בעשרת ימי תשובה, וה"מ ביחיד אבל בציבור הקב"ה תמיד קרוב, וזה הביאור בפסוק כי מי גוי גדול וגו', דרק בכלל ישראל שייך ציבור, ולכן שייך לומר בכל קראנו אליו, משא"כ בשאר אומות העולם שאין להם דין ציבור.

ועוד הוסיף לבאר דלישראל יש ברית של י"ג מידות שאינם חוזרות ריקם, משא"כ בשאר האומות, וזה הכוונה בכל קראנו אליו והיינו ע"י י"ג מדות, וכתב עוד דאפשר דהא ד"י"ג מידות

שייך רק בציבור, דכתוב (ר"ה דף יז:) שהקב"ה נתעטף כשליח ציבור, ולכן רק בישראל ששייך ציבור שייך ברית של י"ג מידות, [וזה כהביאור הראשון].

כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן (ד"ר כ"ב)

פירש רש"י מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף עצמותי אינם עוברים. ולפי"ז צ"ב המשך הפסוק ואתם עוברים, ואולי הפשט דהא לקחו עמם את עצמות השבטים, וממילא הכוונה דעצמות השבטים עוברים, וצ"ע.

ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבו מאד כאשר דבר ה' אלקי אבתיך לך ארץ זבת חלב ודבש (ו')

צריך ביאור השייכות של ארץ זבת חלב ודבש לתחילת הפסוק, וברמב"ן כתב דבאמת אין זה שייך לתחילת הפסוק, אלא קאי אלעיל (פסוק א') בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה, וכאן הוסיף דארץ זו היא ארץ זבת חלב ודבש, ועוד ביאר דהכוונה ושמרת לעשות בארץ זבת חלב ודבש.

ובספורנו כתב דהכוונה שהתכלית של ארץ זבת חלב ודבש הוא כדי שיתפרנסו שלא בצער ויהיה פנאי לעיון ולמעשה, והיינו דכתיב ושמעת ישראל ושמרת לעשות, משום שתהיו בארץ זבת חלב ודבש.

ובכל נפשך ובכל מאדך (ו"ה)

פירש רש"י בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, ובכל מאדך בכל ממונך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לך נאמר בכל מאדך ע"כ, יש לעיין מה הס"ד דאין צריך למסור כל ממונו כדי שלא לעבור איסור, ועוד קשה דבכל נפשך נאמר רק בגי' עבירות ואילו בכל מאדך נאמר בכל העבירות.

וביאר בזכרון שמואל (סי' ס"ה) דיש ב' גוונים דצריך למסור נפש, ויש אונס שאומרים לו אם לא תעבוד עבודה זרה נהרוג אותך, ויש מתרפאין שהאדם מעצמו הולך להתרפאות בעבודה זרה כדי שלא ימות, ופסוק זה נאמר לגבי אונס, דקמ"ל שאין טענה של אונס, בין כשצריך למסור נפשו ובין כשצריך למסור ממונו, אבל לגבי דין מתרפאין פשיטא דאסור להתרפאות באיסורים כדי שלא יפסיד ממונו, משא"כ לגבי פיקוח נפש בשאר העבירות מותר גם להתרפאות במקום פיקוח נפש משום וחי בהם, ומעתה מיושב היטב ב' הקושיות, דבעצם נאמר לגבי כל העבירות דאין

פטור אונס בין אונס נפשות ובין אונס ממון, ובה מובן הס"ד דאין צריך להפסיד ממונו משום דנחשב אונס, וקמ"ל קרא דלא חשיב אונס, והא דבנפשות הוא רק בגי' עבירות, היינו משום דבשאר עבירות נאמר וחי בהם ומותר גם להתרפאות, אבל מצד דין אונס אין נפק"מ בין גי' עבירות לשאר עבירות.

ועצם יסוד זה דגם אונס ממון חשיב אונס, צ"ע בזה דהרי מה שנאמר כאן דלא חשיב אונס הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד אם עבר ולא מסר נפש פטור משום דהוי אונס, ובממון גם אם עבר בדיעבד לא חשיב אונס, ועוד מצינו פטור אונס בבן נח, דכתיבו תוס' בסנהדרין (דף עד: ד"ה בן נח) דאע"פ שלא נאמר בהו וחי בהם שייך בהו פטור אונס, ומעתה יש לעיין אם גם באונס ממון נימא דבן נח פטור, וצ"ע.

אשר אנכי מצוך היום (ו"ו)

פירש רש"י לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה ע"כ. והיינו שצריך לראות כל יום כאילו הגיע כתב מהקב"ה, ואומר לקיים את התורה, ואומרים בשם מרן הגר"ח זיע"א שלא הפשט רק שהתורה מתחדשת כל יום, אלא גם אצל האדם כל יום זה מצב חדש, וכל יום יש שאלות חדשות ופעם צריך לנהוג כך ופעם כך, וכע"ז ביאר הגר"ח על הפסוק (י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך, היינו שצריך אדם לחשוב כל יום מה חובתו עתה.

ושנתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (ו"ז)

בסוכה (דף כה:) יליף דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, מדאמר קרא בשבתך בביתך עי"ש, ובכתובות (דף יז:) איתא דמבטלין תלמוד תורה להוצאת המת וכו', ומבואר דלענין תלמוד תורה לא אמרינן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, והטעם בזה כתב המאירי (ברכות דף יא:) בשם הירושלמי (שם פ"א ה"ב) דמצות תלמוד תורה היא ללמוד ע"מ לקיים, ולכן אין בזה דין עוסק במצוה פטור מן המצוה.

ובאור שמח (פ"א מת"ת ה"ב) כתב טעם אחר, דכיון דמצות תלמוד תורה אין לזה קצבה ושיעור, ומצוה שאין לה קצבה ושיעור אין בזה דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, וכמו מצות אהבת ה' ויראת ה' דכל אחד מחייב בהן כפי יכולתו וכוחו, ומצוות הללו אינן דוחות מצוה השווה לכולם, [וע"ע מש"כ לעיל בפרשת ויחי].

דברי חיזוק לבין הזמנים מרבינו ראש הישיבה שליט"א

שנמסרו בהיכל ישיבת הגר"ש ירושלים

ה' אב תשפ"ה

כעת יוצאים לביה"ז, יש טעות יש כאלו שחושבים שההבדל בין הזמן לבין הזמנים שבזמן יש סדר ובבין הזמנים קמים לומדים הולכים...

לפני בין הזמנים, שבבין הזמנים בכל אופן הרי בבין הזמנים כל אחד רוצה לשמור מה שקיבל בזמן ולא רוצה לאבד את זה, מרן הראש ישיבה רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל היה אומר בבין הזמנים צריך קביעות, כוונתו בזה אמנם בביה"ז הסדרים שונים במקום להתפלל בשבע אפשר בשמונה, אבל אם אין קביעות הזמן הולך לאיבוד, צריך להחליט איזה מסכת אתה רוצה ללמוד, אם אתה רוצה לחזור בבא מציעא תחזור, אבל לא קמים ביום הראשון מסכת אחת ואחרי זה מסכת אחרת, צריך לתכנן את הבין הזמנים שיהיה קביעות, גם חברותא שיהיה קבוע, זמן קבוע אולי יש שינויים בזמנים אבל לקבוע, הרי כשאדם יבוא ישאלו אותו קבעת עיתים לתורה זה ישאלו אותו גם על בין הזמנים, יש מושג שאדם צריך לקבוע שיהיה קבוע אם אין קבוע בסופו של דבר... זה בדוק ומנוסה.

יש מתנה גדולה שזכה הדור הזה שאנחנו לא זכינו, אנחנו היינו בישיבה לא היה שום סדרי לימוד בבין הזמנים הבתי כנסת היו ריקים, מי שרצה ללמוד למד, היום ב"ה בכל מקום בכל עיר בכל קהילה יש בתי מדרש מלאים דבר שלא היה, צריכים להוקיר את המתנה הזאת אבל צריך לנצל את זה, בין הזמנים זה לא שאין זמנים ואין קביעות, יש קביעות אבל היא לפי הנתונים, אם נוסעים לאיזה מקום לסדר את הזמן, וכשיש זמן שיהיה מתוכנן, זה בדוק ומנוסה שמי שיקבע זמן יראה שהבין הזמנים עבר והספיק גם ללמוד וגם לנוח, הקב"ה יעזור שיהיה חיזוק ובעז"ה יתחילו את האלול בס"ד.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת ואתחנן תשפ"ה

בנידון הרע"א במי שיוצא מביתו אם צריך לברך על המזוזה

וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך (ו, ט).

כתב הרע"א בתשו' (מהד' קמא סי' ט'), 'ואגב אודיעו מה דנראה לי לדינא, במי שיצא מדירתו לבית אחר לדור שם, ויש שם מזוזה מכבר שהניח שם הדר הראשון, דמחויב הוא לברך על המזוזה, דזהו לו מצוה חדשה בבית זה, ואף שהוא פשוט, כמדומה אין נזהרים בזה ומצוי לשכוח', והיינו דנקט הרע"א דכשנכנס לבית חדש ומתחייב במזוזה, אף שהיתה המזוזה קבועה שם מכבר, צריך לברך עליו כיון שכעת חל עליו החיוב במזוזה, ולא גרע מהקובע מזוזה בביתו שצריך לברך.

והוסיף הרע"א לחדש, 'ונראה לי, דגם ההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה, ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכא'ל הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בנתיים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש וכו', ויהיה כמו יוצא מסוכה לעסקיו וחוזר לסוכתו דמברך, וכמו פשט טליתו על דעת שלא להתעטף בו מיד, שחוזר ומברך כשלושבו (עי' מג"א סי' ח' סקי"ח), וצ"ע לדינא, והיינו דנקט הרע"א בפשיטות, דבשעה שהאדם יוצא מביתו אין לו קיום של מצות מזוזה, ולכן אם יצא לכמה ימים או שעות הרבה, כשחוזר צריך לחזור ולברך וכמו ביוצא מסוכתו ופושט טליתו שלאחמ"כ כשמקיים שוב את המצוה צריך לחזור ולברך.

ומש"כ הרע"א דרך אם הולך לביתו שעות הרבה צריך לברך, היינו משום דביוצא לזמן מועט אף שבזמן זה לא מקיים מצות מזוזה, מ"מ הרי אין לו היסח הדעת מהמצוה והו"ל כמי שפשט טלית ע"מ ללבשה מיד שאי"צ לחזור ולברך כיון דלא הסיח דעתו מהמצוה והברכה שבירך בפעם הראשונה נמשכת אף כשחוזר ולובש את הטלית, וה"נ במזוזה רק כשעברו שעות הרבה והסיח דעתו, בזה אמרינן דכבר נתבטלה ברכתו וצריך לחזור ולברך.

ויעוי' בפתחי תשובה (יו"ד רצ"א סק"ד) שהביא דברי הרע"א ודן בדבריו דאיזה ברכה יברך, דהרי נוסח הברכה שמברכים בשעת קביעת המזוזה 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקבוע מזוזה' לא שייך הכא שאינו קובע כעת את המזוזה, וכתב דצ"ל שיברך 'אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה'.

והנה כל זה כתב הרע"א בתוך תשובתו, אמנם לאחר התשו' כתב, 'אחר זמן רב בא לידי ספר ברכי יוסף, וראיתי שכתב בפשיטות (באו"ח סי' י"ט) בדין הראשון הנ"ל דשוכר בית שיש בו מזוזה, דאינו מברך, דלא תיקנו הברכה רק על שעת קביעת המזוזה, וממילא גם בדין הב' הנ"ל בנוסע מעירו ואח"כ חזר לביתו אינו מברך, וצ"ע לדינא, והיינו דנקט ברכי יוסף, דברכת המצוות נתקנה רק על מעשה המצוה ולא על שעת קיום המצוה, וכע"ז מבואר בדברי הבית יוסף (או"ח סי' תל"ב) שהביא הרע"א בתשו' (שם תשו' כ"ט-ל) לגבי הא דאין מברכין על מצות ביטול חמץ שהוא משום דביטול עיקרו בלב ואין מברכין על דברים שבלב, והיינו כעין המבואר הכא דברכת נתקנה רק על העושה מעשה מצוה, ולהכי כשבא לדור בבית שהמצוה היא עצם הדיור ולא מעשה הכניסה לבית, בזה אין מברך ברכת המצוות, [וגדולה מזו מצאנו בגמ' בפרק ערבי פסחים (דף קט"ו א' עיי"ש בתוד"ה מתקין) דהעושה מעשה מצוה אף אם אין יוצא בזה ידי חובתו כיון שלא נתכוון ומצוות צריכות כוונה, אפ"ה מברך על המעשה מצוה גרידא, ואת קיום המצוה יעשה לאחמ"כ, והיינו כמשנ"ת דעיקר תקנת ברכת המצוות היא לברך על מעשה המצוה].

ועכ"פ מבואר דנקט הרע"א חידוש גדול, דהא דקיי"ל (פסחים דף ד' ע"א) דמזוזה חובת הדר היא, היינו דגדר המצוה היא שבית שיש בו דיורין חייב במזוזה, ומשא"כ בית שאין בו דיורין, אף אם עומד לדיורין, פטור מן המזוזה, ויש אחרונים שדנו לחלוק ע"ד הרע"א בזה, ויעוי' בשו"ת עין יצחק (מהגרי"א ספקטור זצ"ל, יו"ד סי' ל"א) שהביא מדברי רבינו יהונתן שהובא בשיטמ"ק (ב"מ דף ק"א ב' ד"ה הא אמר) ומעוד ראשונים, שכתבו להדיא שלא הדיורין מחייבים במזוזה אלא כל בית שעומד לדיורין חייב במזוזה, ומשו"ה נקט הג"ר יצחק אלחנן בפשיטות דהיוצא מביתו אף לזמן רב אי"צ לברך, ולא דמי לטלית, דהתם כשפשט הטלית הפסיק את קיום המצוה, ומשא"כ הכא מקיים מצות מזוזה אף בזמן שאינו בביתו כיון דבית זה עומד לדיורין.

ויש להוכיח לדברי הגרי"א מדתניא במסכת מזוזה (פ"ב הי"א), 'בית חדש כיון שגמרו חייב במזוזה', ומשמע להדיא דאע"פ שלא דר בו, חייב במזוזה משעה שגמרו, ויעוי' גם בלשון החינוך (מצוה תכ"ג) שכתב דמי שבנה בית ונתן עליו תקרה ולא הניח בה מזוזה מיד, עובר על מצוה זו וביטל עשה, ומבר' דנקט דכשיש לו בית דירה העומד לדיורין חייב לקבוע בו מזוזה אף אם עדין אינו דר שם, [אמנם באופן הא' שהביא הרע"א לדון אם מי שקונה בית צריך לברך על המזוזה, אכתי יל"ד אף לפ"ד הגרי"א דשמא יתחייב לברך, וע"ז אין ראיה מדברי הראשונים הנ"ל].

והנה הרע"א שם בתשו' (בסוגריים) כתב להוכיח כדבריו וז"ל, 'ואף דמחזיק ביתו לדור, מ"מ בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, עי' מגן אברהם סי' כ"א סק"ב, וגם בני ביתו פטורים, דאין הבית שלהם והוו כדרכים בבית שאול ושכור', והיינו דבמגן אברהם שם הביא שבכתבי האר"י כתוב ע"פ הסוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן, והביא ראיה לזה מהא דאמרינן בפ"ד דמנחות (דף מ"ג ב') דכיון שראה דוד עצמו ערום בבית המרחץ, אמר אוי לי שאני ערום מן המצוות, והיינו משום שאין לובש אז ציצית ותפילין, וקשה למה לא אמר כן בלילה שהיא ג"כ שוכב ערום ממצוות, אלא על כרחך שהיה שוכב עם טלית קטן, וכתב ע"ז המג"א, ודבריו דברי קבלה נקבל, אבל לדין יש תשובה, דיש לומר דבליילה על כל פנים היה לו מזוזה בפתחו, ומשא"כ במרחץ שלא היה לו מצות מזוזה, עכ"ד המג"א, והוכיח הרע"א מדכתב המג"א שבמרחץ לא היה לו קיום מצות מזוזה, דבהכרח שכשיצא מביתו אין מקיים מצות מזוזה, [ואף שכשיצא למרחץ פשיטא דאי"צ לברך על המזוזה בחזירתו, היינו משום שלא היה לו היסח הדעת, אבל אינו מקיים המצוה בזמן שהוא במרחץ].

והג"ר יצחק אלחנן שם כתב לדחות ראיה זו, ד"ל ככוונת המג"א שדוד המלך רצה להיות מסובב במצוות, ולהכי אף שהיה לו קיום מצות מזוזה בזמן שהיה במרחץ, מ"מ הרי לא היה בחדר שיש לו מזוזה וע"ז אמר אוי לי שאני ערום מן המצוות דהיינו שאינו מסובב במצוות, והוכיח לזה הגרי"א, דהרי לדוד המלך היה מצוה תמידית נוספת שהיא לו ס"ת תמיד כדין מלך, וא"כ מדוע היה ערום ממצוות כשהיה במרחץ, ובהכרח כוונת המג"א היא דרצה דוד להיות מסובב במצוות, וכיון שהס"ת לא היה בחיקו, לא היה מסובב במצוות.

ובדעת הרע"א שלא הוקשה לו מהספר תורה, צ"ל דס"ל דבהך מצוה שיהא למלך ס"ת, אין קיום מצוה כל רגע ורגע, ומשו"ה אכתי היה דוד ערום מן המצוות, ומשא"כ מזוזה שבזה מקיימים מצוה בכל רגע, וכמב' בדברי התוס' (בבא קמא נ"ו ב' ד"ה בההיא), וא"כ יש להוכיח שלא קיים דוד מצות מזוזה כשלא היה בביתו.

אמנם אף אם נימא כדברי הגר"א דאין הוכחה מדבריהם המג"א בסי"א לדברי הרע"א, מ"מ במג"א סי' י"ט (סק"א) כתב להדיא כדברי הרע"א דכיון דמזוזה חובת הדר היא, משו"ה כל זמן שאינו דר בתוך ביתו אין מקיים מצוות מזוזה, יעו"ש.

ועכ"פ מבואר דנחלקו הרע"א ור' יצחק אלחנן בגדר חיוב מצות מזוזה, דלרע"א הדיוורין מחייבים במזוזה להכי כשלא דר בביתו פטור מן המזוזה, ולר' יצחק אלחנן בית שיש בו בית דירה חייב במזוזה, ואף בשעה שאין דרין בו בפועל, ובב' מחלוקתם היה מקום לדון, דהנה לגבי ציצית נחלקו בגמ' (מנחות דף מ"א א' ומ"ב ב') האם מצות ציצית היא חובת גברא או חובת מנא, והיינו דאם הוא חובת גברא, מחויב להטיל ציצית רק כשלוש ד' כנפות, ואם הוא חובת מנא, כל שיש לו בגד עם ד' כנפות חייב בציצית ואף כשאינו לובשו, [ולהלכה קי"ל כדעת רוב הראשונים שפסקו כמ"ד דציצית חובת גברא (יעו"ש בבית יוסף או"ח סי' י"ט), אמנם יש מהראשונים שפסקו דחובת מנא הוא, וחייב להטיל ציצית בבגדו אף כשאינו לובשו], ועפ"ז יל"ד לבאר דבזה נחלקו הרע"א ור' יצחק אלחנן, דהרע"א נקט דמזוזה חובת גברא הוא, וכמו בציצית שהוא חיוב על האדם כשלוש את הבגד ה"נ במזוזה כשנכנס לביתו מתחייב לקבוע בו מזוזה, ולר' יצחק אלחנן הוא חובת מנא והיינו דהבית מחייב בציצית ולהכי אף כשאינו דר בבית חייב במזוזה.

אמנם אי אפשר לומר כן בדעת הרע"א דמזוזה חובת גברא היא, דא"כ אמאי כתב הרע"א דהא דאין מברך על המזוזה בכניסתו לביתו הוא משום דאי"ז מעשה מצוה, והא למשנ"ת הרי כניסתו לביתו היא מעשה המצוה המחייבתו במזוזה כיון דמעשה הדיוור בבית הוא המעשה המחייב, וכמו בלבוש טלית דעצם הלבישה היא מעשה המצוה ומברכים על זה, וה"נ אמאי אינו מברך על מעשה הכניסה, והמוכרח מזה, דאף הרע"א ס"ל דודאי מזוזה חובת הבית היא, אמנם לא כל בית חייב במזוזה אלא רק בית שיש בו דיוורין חייב, ולכן כשאנו בביתו ואין בו דיוורין, אין הבית חייב במזוזה, ובזה נחלקו הרע"א ור' יצחק אלחנן, דלרע"א רק בית שיש בו דיוורין בפועל חייב במזוזה, ולר"א אף בית שעומד לדיוורין חייב במזוזה, ומשו"ה לד' הרע"א אין ברכה על הכניסה לבית כיון דהוא רק גורם שע"ז יאה הבית עם דיוורין ואי"ז עצם המעשה מצוה.

והנה נמצא לפ"ד הרע"א, דכשאדם נמצא בחדר אחר מקיים את המצות מזוזה של חדר זה, וכשעובר לחדר אחר מקיים המצוה במזוזה אחרת של החדר השני, וכמו"כ כשיוצא מביתו גורם בזה להיבטל מן המצוה כיון שע"י יציאתו כבר לא יאה ביתו חייב במזוזה, והוא כמו לגבי סוכה שביציאתו מן הסוכה מתבטל ממנו מצות סוכה, והעירוני דא"כ נימא דכל היושב בביתו יאה דינו כעוסק במצוה לענין שלא יצטרך לצאת מהבית לקיום מצוה אחרת וכגון תפילה בציבור וכו"ג, כיון דע"י יציאתו הרי יתבטל ממנו קיום מצות מזוזה, ולגבי סוכה מצינו באחרונים שכתבו דהא דאין צריך להישאר כל היום בסוכה הוא משום דבעינן תשבו כעין תדורו, ובבית הרי לא נמצאים כל היום, אמנם לגבי מזוזה לא שייך האי טעמא, [אמנם נראה דאף אם נימא דיש ענין להישאר בבית כדי לקיים מצוות מזוזה, מ"מ ודאי שכשיוצא מביתו ל"ח מבטל מ"ע ולא יענשו ע"ז בעידנא דריתחא, וכמו בציצית דהמוריד טליתו לזמן מועט לכאן ל"ח מבטל מ"ע ורק אם נמנע מללבושה זמן רב יענשו ע"ז בעידנא דריתחא], וצ"ע.

ויש להוסיף בזה, דאף לדברי הרע"א שהמצוה היא רק משעה שנכנס לביתו, מ"מ נראה פשוט דיכול לקבוע את המזוזה אף קודם לכן ולא חשבינן ליה כתעשה ולא מן העשוי, ובמנחת חינוך (מצוה תכ"ג אות ב') דן כע"ז לגבי הקובע מזוזה קודם שהגיע זמן חיובו, וכתב לדמותו למטיל ציצית בבגד בזמן שאין חייב בציצית וכגון בלילה, דלכא"ו ודאי ל"ח תעשה ולא מן העשוי (וכש"כ הפמ"ג סי' י"ח במשכ"ז סק"א), [ויש להוסיף דהא למאי דקי"ל דציצית חובת גברא א"כ כל זמן שאין לובש הטלית אין חייבת בציצית ואפ"ה אפשר להטיל בה ציצית], והיינו משום דהחפצא החייב במצוה כבר נמצא לפנינו בשעת הטלת הציצית, וה"נ במזוזה כיון דהבית קיים והוא החפצא המחוייב, ל"ח תולמ"ה כשמטיל בו מזוזה קודם שנתחייב בה.

ובעיקר"ד הרע"א שדן ביוצא מביתו שיתחייב בברכה על המזוזה, הנה באבי עזרי (הל' ציצית פ"ג ה"ח) כתב לחדש סברא נוספת בזה, דיל"ל דכל המצוה היא לקבוע מזוזה בבית, אבל בבית שכבר יש בו מזוזה, פטורים מלקבוע בו מזוזה, וכמו במצות מעקה דבית שיש לו מעקה פטור מקביעת מעקה, ומשו"ה אף כשיוצא מביתו אי"צ לברך כיון דאין חובת מזוזה בביתו משום שכבר יש בו מזוזה.

אמנם יש להקשות על סברא זו, ממש"כ התוס' (ב"ק שם) לגבי הא דקי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה, דכתבו להוכיח דהמקיים מצוה חייב במצוה אחרת [בשעה שאין עוסק במצוה הראשונה] דאל"כ מי שיש לו תפילין בראשו ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו וכי יפטר מכל המצוות, ואי נימא דכשיש מזוזה בבית אין חיוב מזוזה כלל כיון דכל המצוה היא לקבוע מזוזה, א"כ מה הו"א שיפטר ממצוה אחרת כשיש לו מזוזה

בפתחו, ומבואר בזה להדיא דיש מצוה במזוזה אף בשעה שהיא קבועה בפתחו.

עוד ילה"ע בדברי הרע"א, ועמד בזה הנחלת צבי (לבעל הפתחי תשובה) בהל' מזוזה (רצ"א ס"ב), דלכא"ו אמאי בשעה שאינו בביתו פטור מן המזוזה, והרי כיון שהשאר כלים בביתו, לא גרע מבית התבן ובית האוצר דקי"ל (סי' רפ"ו ס"א) דחייבין במזוזה, ודוחק לומר דהרע"א איירי רק במי שהשאר את ביתו ריק מחפציו (ובפרט שכ' להדי' דנשאר שם בני ביתו), ובדעת הרע"א צ"ל דס"ל דבית האוצר היינו בית שעומד לאוצר, ומשא"כ כשעומד לדיוורין בזה אין מתחייב משום האוצר שבו וצריך שיהא בו דיוורין דוקא, וכע"ז יל"ד לגבי דין בית האוצר בעירובין, ויש להוכיח לזה מפרק הדר ואכהמ"ל [יעו"ש משנ"ת בזה בשיעורים במס' עירובין פ' הדר אותיות קס"ד קס"ז קע"ב רט"ז].

והנה הרע"א הוסיף בתשו' שם דהרי אף בני ביתו פטורים מן המזוזה כיון דאין הבית שלהם והוא כדרים בבית שאול ושכור, והיינו שהיה מקום לומר דכיון שבני ביתו נשארים בבית, א"כ לא פקע מיניה מצות מזוזה ומשו"ה יפטר מלברך, וע"ז כתב דבני ביתו פטורים מן המזוזה, ולכא"ו צ"ב דהא אף אם בני ביתו היו חייבים במזוזה, מ"מ הרי הוא לא מקיים את המצוה בשעה שיצא מביתו, ומ"ט יפטרותו מלברך על המזוזה בשו"ב לביתו, ומשמע מזה דנקט הרע"א דאם בני ביתו היו מקיימים מצוה במזוזה שבביתו, א"כ נמצא שיש קיום מצות מזוזה זו אף כשיצא מביתו וכיון שהמשיכו הדיוורין החייבין במזוזה, א"כ יש בזה המשך של הברכה שבירך על מצות המזוזה, ומשו"ה לא יצטרך לברך ע"ז עוד פעם בשו"ב לביתו, ורק משום דהבני בית לא מקיימים בזה מצוה, ולהכי הוקשה להרע"א שיתחייב בברכה.

והנה הרע"א כתב בסוף דבריו, דהא דאין צריך לברך על המזוזה כשחוזר לביתו, הוא משום שמברכין רק בשעת קביעת המזוזה כיון שאז עושה מעשה, ואין מברכין ברכת המצוות בלא עשיית מעשה, וילה"ק בזה, דהנה הרע"א בתשו' (תנינא סי' י"ג) כתב לדון במי שקבע מזוזה ושכח לברך בשעת הקביעה, אם יוכל לברך כשנזכר לאחמ"כ, וכתב דיכול לברך לאחמ"כ ואף דאינו עושה מעשה, דמ"מ כל רגע הוי התחלת מצוה, והיינו דהמעשה נמשך בכל רגע שמקיים את המצוה, [וכע"ז כ' הביאור"ל (סי' רס"ג ס"ה ד"ה כשידליק) באשה ששכחה לברך על הדלקה"נ, דיכולה לברך לאחמ"כ כל זמן שהוא שעת היתר להדליק יעו"ש], וצ"ב דלפמ"ש הרע"א כאן דהברכה היא רק על מעשה המצוה, א"כ היאך יוכל לברך על המזוזה בשעה שאינו עושה מעשה, ואי נימא דחשבינן ליה כמעשה הנמשך, וא"כ אף בנידון הרע"א במי שיצא מביתו נימא שיוכל לברך כשיחזור מפני שמעשה קביעת המזוזה נמשך עד עכשיו.

אמנם היישוב לזה פשוט, די"ל דכל מעשה מצוה מחייב ברכה, ובזה כתב הרע"א דכשלא בירך על המעשה, יוכל לברך עליו כל זמן שהמזוזה בפתחו כיון שהמעשה נמשך, אבל גם כשיברך אינו מברך על המצוה שכעת יש לו מזוזה, אלא על המעשה מצוה שעשה בתחילה, ומשא"כ ביוצא מביתו שכבר בירך בשעת קביעת המזוזה, בזה אין יכול לחזור ולברך כשלא עושה מעשה בחזרתו לביתו.

עוד שמעתי [מגיס' הרה"ג ר' ישראל אדלשטיין שליט"א] להעיר ע"ד הרע"א, דהנה קי"ל (יו"ד רצ"א ס"א) דמזוזת יחיד צריך לבדוקה פעמיים ב' שני שמיטה, [ומה"ט יש שנהגו לבדוקה בכל אדר ראשון כיון דתמיד יש ב' א' או ג' אד"א ב' שנת שמיטה, ובמטה אפרים (סי' תקפ"א סעי' י') הביא דאנשי מעשה נוהגים לבדוק המזוזות כל שנה בחודש אלול], וקי"ל דהמוריד ע"מ לבדוק אי"צ לברך כיון דאין בזה היסח הדעת מהמצוה, [ובעמק ברכה (מזוזה אות י"א) דן היאך מותר להוריד המזוזה לבדיקה והרי בזמן זה מבטלים מ"ע דמזוזה דמצותה כל רגע ורגע יעו"ש], וילה"ק דהרי לדברי הרע"א שכל היוצא מביתו לכמה שעות (וכגון שהולך ללימודו) הסיח בזה דעתו מן המצוה ומעיקה"ד צריך לברך שוב בחזרתו, ומה שאין מברכים הוא רק משום שאין עושה מעשה בשעת חזרתו לביתו, וא"כ כשמוריד המזוזה לבדיקה וחוזר וקובעה יצטרך לברך כיון דכבר הסיח דעתו כמה וכמה פעמים מזמן הברכה שבירך בשעת הקביעה הקודמת, וזו לא שמענו שצריך לברך כשמורידים המזוזה לבדיקה, וצ"ב.

ויתכן לדון ליישב בזה, די"ל דאף בקובע מזוזה בלא ברכה, אם הוריד את המזוזה ע"ד להחזירה תיכף לא מיקרי מעשה קביעה חדש, דכיון שהוריד ע"מ להחזיר, אי"ז עשיה חדשה במזוזה, והיינו דמעשה נטילת המזוזה ע"מ להחזיר ל"ל שם נטילה כלל, ומשו"ה אף אם כבר נגמר חלות הברכה שבירך בשעת קביעת המזוזה, מ"מ לא יוכל לחזור ולברך בשעה שקובעה לאחר שהורידה לבדיקה, [ויל"ד להוכיח לזה ממש"כ הש"ך (סי' רפ"ו ס"ק כ"ה) יעו"ש, ונת' בדברי הש"ך בשלמי יוסף - סת"ם בענין שיטת הרמב"ם דפתח שאין לו דלת פטור ממזוזה יעו"ש], ודודי הג"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל הביא דוגמא לזה מדין חזרת קדירה בשבת, דכשנטלה ע"מ להחזירה ל"ה כהנחה חדשה ע"ג הכירה, וה"נ כשנטלה ע"מ להחזירה ל"ה נטילה כלל, ועדיין צ"ת בזה.

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וארתחנן תשפ"ה

הגליון המלא מודפס בפנ"ע ניתן לקבלו גם במייל המסומן למטה

בענין אם עדיף להיות מעשרה ראשונים או להתפלל ברוב עם

יבאר דבודאי אם יותר על שר גדול עבור כבוד שמים שיזכה לשכר גדול יותר

ואע"פ שעל המושכים להיות מעשרה ראשונים אמרו חז"ל שנוטל שכר כנגד כולם ולענין תפלה ברוב עם לא מצוין שזוכה לשכר כזה, וא"כ לכאורה מפיסיד לעצמו שר גדול.

אינו בדין, שהרי אם מותר כביכול על השכר הגדול שאמרו חז"ל על המושכים לבוא לבח"כ מעשרה ראשונים בשביל כבוד שמים, הרי הוא מגלה בדעתו שהכבוד שמים שהוא בא להתפלל ברוב עם שיהי' ע"ז הדרת מלך שווה לו יותר מהשכר הגדול שיש לבא מעשרה ראשונים, ויזכה עבור התאמצותו למען כבוד שמים לשכר גדול לכל הפחות כמו השכר שנוטל הבא מעשרה ראשונים לבח"כ.

ויעני' במשנה ברורה (סימן צ' ס"ק כ"ט) שכתב לענין תפלת הציבור, 'ואם הוא אונס ממוין שמוחמת השתדלותו להתפלל עם הציבור יבוא ליד הפסד יכול להתפלל בביתו ביחיד או בבח"כ בלא צבור, אבל משום מניעת ריוח לא ימונע מלהתפלל עם הציבור, דחילוק יש בין מניעת ריוח לבין הפסד מכיסו, וכ"כ בשב"עקב, והענין על הגאון מוה' זלמן מירל"ש אב"ד דק"ק האמבורג שפעם אחת הלך לבח"כ מעטף בטלית ותפילין כדרכו ופגע בו אדם אחד שהיה לו למכור אבנים טובות ורצה שילך עמו לביתו, והגאון השיב לו שימתין עד שיבוא מבח"כ, וכתב כך מוכרן לאחר והאחר הרויח בהם כמה אלפים ר"ט, ושמה הגאון שמחה גדולה שהשליך מנגד ממוין רב עבור תפלת צבור (מגן גבורים)', עכ"ל. והענין של השמחה הוא משום שהחשיב את התפלה הרבה יותר מכמה אלפים ר"ט, וא"כ גילה בפעם אחת כי התפלה בציבור חשובה לו יותר מסך זה, ויטול עבור כל תפלותיו שכר גדול מאוד.

וכן ידוע שרבינו בעל בית אפרים זצ"ל לא היה מפיסד מלמודו לשום דבר עד הצות היום ונודמו לו עסק גדול מאוד ואשתו נסתפקה אם להפסיקו ולא הפסיקו וכשסיפרה לו שהפסיד אלפי רובל כסף שמה שמחה גדולה שבוה הראה שמוכן להפסיד אלפי רובל כסף בשביל לימודו וכל תורתו שלמד נתעלה בדרגה גבוהה יותר.

ואם כך הוא כשמחשיב את תפלתו בדברים גשמיים, ק"ו כשמוכן להפסיד שכר רוחני עבור מעשה מצווה וכבוד שמים, שבודאי יזכה לשכר עצום הרבה יותר.

ובספר 'בשחר ימצאנו' (שהוא חיבור שלם על עניני קדימה מעשרה ראשונים) כתב דעשרה ראשונים עדיף מברוב עם, אכן למה שנתבאר ברוב עם עדיף טפי.

ויל"ע מה עדיף האם להיות מעשרה ראשונים ולהתפלל במנין מצומצם במחיצת גדול הדור, או במנין גדול ברוב עם.

נשאלתי ממי שנסתפק היכן עדיף לו ללכת להתפלל, האם במקום שיש שם רוב עם וציבור גדול, או במנין קטן שיוכל שם להיות מעשרה ראשונים.

יבאר דהזכייה להיות מעשרה ראשונים היא זכות לעצמו שזוכה עבור כך לשכר גדול

ונראה לכאורה דטפי עדיף להתפלל במקום של ציבור גדול ברוב עם מלהיות מעשרה ראשונים במקום של ציבור מועט, דהמעלה להיות מעשרה ראשונים שאמרו עליו (בברכות מ"ז ע"ב) שנוטל שכר כנגד כולם הוא משום שהוא הגורם להשראת השכינה שאין השכינה שורה אלא בעשרה, אבל מ"מ משום כבוד שמים אין נפ"מ מי יהי' הראשון בעשרה ראשונים, ואם הוא לא יהי' הראשון הבא אחריו יזכה, ועיקר הזכות והשכר הוא מחמת עצמו שזוכה להיות הראשון, אבל אינו תוספת בכבוד שמים.

ואע"פ שאמרו בגמ' בברכות שם לעולם ישכים אדם לבח"כ כדי שיזכה וימנה מעשרה ראשונים, דענין ההשכמה הוא להראות חשיבות שמגיע מוקדם לבית הכנסת, אבל מ"מ נראה דאם שנים היו באים יחד לבית הכנסת ואחד רץ וחטף להיכנס ראשון אע"פ שזכה להיות מהעשרה ראשונים וקדם וזכה לעצמו מ"מ כלפי הכבוד שמים שנעשה בזה הרי לא נתרבה כבוד שמים בזה שהוא הגיע קודם חבריו.

יבאר דבתפלה ברוב עם מתרבה יותר כבוד שמים משא"כ במקדים להיות מעשרה ראשונים

אבל מעלת ברוב עם הוא ענין של כבוד שמים, וכמו שכתוב במשלי (פרק י"ד) 'ברוב עם הדרת מלך', שיש הידור להקב"ה ע"י ריבוי העם, וא"כ לפ"ז נראה דעדיף טפי שיתפלל במקום דאיכא ברוב עם, דאם יתפלל במקום שיהיה מעשרה ראשונים לא יתרבה כבוד שמים יותר, משא"כ אם יתפלל במקום דאיכא ברוב עם יתרבה יותר כבוד שמים.

ואע"פ שגם במנין המצומצם הרי אם יבוא יותר אנשים ויהא ברוב עם כלפי אותו מנין, אבל נראה שכשמוגיע למנין גדול הרי מזכה את כולם שיהא לכולם יותר ברוב עם, ומתרבה יותר כבודו של מקום, ועיקר קיבול שכרו של האדם לפי כבוד שמים שהרבה, וכמו שכתב המהרש"א בבא בתרא דף ע"ה שכל אחד עושין לו חופה לפי כבודו שעשה לכבודו ויתברך.

בענין האמת והשלום אהבו ע"י אהבת האמת זוכים לגילוי שכינה

כתוב בזכריה (ח' י"ט) 'כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו'. ד' צומות שכלל ישראל מתענים הם בימים שיד עשוי תקיפה עליו, שיש לו שליטה על עם ישראל, וידוע בשם השל"ה הק' שכתב שכל הד' תעניות הכתובים בדברי קבלה מרומזים בקרא דכתב"ע על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' שמילת "את" היא באותיות תשעה אב ומניין מילת "גיד" הוא גמיוט' י"ז כנגד י"ז בתמוז, וג' הוא כנגד צום גדליה, וי' הוא כנגד עשרה בטבת, "הנשה" הם אותיות השנה, דהיינו שבני ישראל לא יאכלו בימי "את" גיד" שבשנה, משום שבימים אלו היה אחיה לעשיו שנגע בקץ ירד יעקב, ולכן בני ישראל אינם אוכלים באותם הימים, שצריך להכנע בהם ולחזור בתשובה.

וכל הימים האלו אומר הנביא שיתהפכו עליו במהרה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו, וצריך ביאור מה הפירוש "האמת והשלום אהבו", דמשמע שלא די להתנהג באמת אלא גם 'לאהוב' את האמת, וננסה לבאר קצת את עומק הדבר, מה הנקודה באהבת האמת, (וענין אהבת השלום צריך לפרש בפני עצמו).

מצונו בחז"ל בכמה מקומות שאמרו למה הרבה ירושלים, כתוב בזכריה (ח' י"ט) 'כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו'. ד' צומות שכלל ישראל מתענים הם בימים שיד עשוי תקיפה עליו, שיש לו שליטה על עם ישראל, וידוע בשם השל"ה הק' שכתב שכל הד' תעניות הכתובים בדברי קבלה מרומזים בקרא דכתב"ע על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' שמילת "את" היא באותיות תשעה אב ומניין מילת "גיד" הוא גמיוט' י"ז כנגד י"ז בתמוז, וג' הוא כנגד צום גדליה, וי' הוא כנגד עשרה בטבת, "הנשה" הם אותיות השנה, דהיינו שבני ישראל לא יאכלו בימי "את" גיד" שבשנה, משום שבימים אלו היה אחיה לעשיו שנגע בקץ ירד יעקב, ולכן בני ישראל אינם אוכלים באותם הימים, שצריך להכנע בהם ולחזור בתשובה.

וכל הימים האלו אומר הנביא שיתהפכו עליו במהרה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו, וצריך ביאור מה הפירוש "האמת והשלום אהבו", דמשמע שלא די להתנהג באמת אלא גם 'לאהוב' את האמת, וננסה לבאר קצת את עומק הדבר, מה הנקודה באהבת האמת, (וענין אהבת השלום צריך לפרש בפני עצמו).

מצונו בחז"ל בכמה מקומות שאמרו למה הרבה ירושלים, כתוב בזכריה (ח' י"ט) 'כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי יהיה לבית יהודה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו'. ד' צומות שכלל ישראל מתענים הם בימים שיד עשוי תקיפה עליו, שיש לו שליטה על עם ישראל, וידוע בשם השל"ה הק' שכתב שכל הד' תעניות הכתובים בדברי קבלה מרומזים בקרא דכתב"ע על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' שמילת "את" היא באותיות תשעה אב ומניין מילת "גיד" הוא גמיוט' י"ז כנגד י"ז בתמוז, וג' הוא כנגד צום גדליה, וי' הוא כנגד עשרה בטבת, "הנשה" הם אותיות השנה, דהיינו שבני ישראל לא יאכלו בימי "את" גיד" שבשנה, משום שבימים אלו היה אחיה לעשיו שנגע בקץ ירד יעקב, ולכן בני ישראל אינם אוכלים באותם הימים, שצריך להכנע בהם ולחזור בתשובה.

שמהדרים ביותר ויש שמהדרים במקצת, וכל אחד נוהג בדרך המקובלת אצלו, ובדאי כולם יראים ושלמים אבל כל אחד בדרכו אחרת, ויש שיראים משפחה שמהמירים שלא לשלטל גם במקום שיש בו עירוב בשום אופן, ויראים לפעמים זוג צעיר שנוול להם ילדם הראשון ומאחר וממשיכים הם בהנהגתם הטובה שלא לשלטל אפי' במקום שיש בו עירוב מכמה חששות שחוששים שם, הם אינם יכולים ללכת להורים בשבת, ואחרי שהילד מתחיל קצת לדדות הולכים עמו וגוררים אותו לדדות אחריהם בכל מיני תחבולות שונות עד שבאים יגיעים לבית הוריהם, וכל זה משום חומרתם לחוש שלא לסמוך על העיבור.

ויש מן אלו שנוהג היתר בנפשו בטלטול בשבת וכשרואה הנהגת חומרא זו אומר לעצמו איזה מין הנהגה זו לא ללכת להורים שנה שלימה, וגם אח"כ לענות את הילד בצורה כזו, ומזלזל בחומרתם ואינו רואה בעין יפה הנהגתם.

ויש הרבה דוגמאות לזה, וכמו מי שקנה מכונית חדשה ומיד מוציא משם את כל הכלים הטמאים המצטרפים לקניית המכונית ושוכרם, ואין לו מי שיודיעו את הדרך ילך בה אלא ע"י מכשיר שאין בו חששות כלל שאינו יכול להתחבר לשום דבר, ובא אחר ומזלזל על הנהגתו, מה ראה זה להשחית כל אשר לו ולהזיק את כליו החדשים, וחומרותיו הם חומרות מיותרות שאין שום חשש כשלון בהן, וכדומה.

ורגילים להשתמש על אנשים כאלו בביטויים שונים, ולפעמים גם בביטויים שהם קיצוניים שהם נוהגים בחומרות גדולות שאין צריך לנהוג בהם, ובמעמקי הלב יש להרבה הרגשה זו שכשרואה את השני נוהג בחומרא או בהידור שאינו נהג כמותו מתעורר בלבו איזה הרגשה שהוא עושה דבר מיותר לחלוטין ומזלזל בו, ובאמת הרגשה זו יסודה הוא משום שהוא רוצה ליישב את עצמו שאינו נוהג כמותו.

ואמרתם להסיר את טענת המזלזלים בטענה ניצחת, הנה בעבר כשאדם היה צריך לחדש את דירתו היה מרצף ביתו בבטונות ומסייד את ביתו ובוה כילה את מלאכתו, ויכול לדור בביתו בשלווה, אבל היום האדם נהיה מסוחרר מרוב מגוון האפשרויות שיש לפניו, בכדי לקנות בלטות הוא הולך עם בני ביתו ואח"כ מביא את אמו וקנתה והכל יושבים על המדוכה לבחור ולהחליט איזה מין בלטות החשובים והמרשימים ביותר, ואח"כ ממששים לבחור אורות מיוחדים, וכיורים ממינים שונים ומשונים, ודבר זה מועזע כל לב, שאדם מתבונן לעצמו כמה הוא השקיע בבחירת הכיור שרק יטול ממנו ידים רגע אחד, וכל זה עבודה שלימה, ואח"כ צריך למשכן את ביתו וכל אשר לו עבור כל הוצאותיו המפריזות.

והנה לא מצינו מי שיעמוד ויזכור על פניו, ולפחות יאמר לו אינך צריך להיות כ"כ קיצוני ולחיות בכל ההנאות בתשלום כל תנאיהם, ואדרבה מבינים אותו ואומרים אם יש לו יכולת למה שלא יעשה את ביתו יפה, והכל משבחים את ביתו והשקעתו, וכל זה כי מבינים שהוא רוצה שיהיה לו דירה יפה ומיוחדת.

והרי גם אותו ההולך עם ילדו ומדרה אותו ברחובות קריה עד שבא לבית הוריו ולא הלכו אותו הזוג במשך שנה שלימה לבית הוריהם בשבת הרי הם ג"כ רוצים לדאוג לדירתם בעולם הבא, והרי לזה ששיפץ את ביתו בכל היופי וההדר עד שמי שנכנס אליו אומר לו כי הבריום שלו נראים בריום של בית המקדש, הוא דאג לדירתו בעולם הזה, ומדוע מתפללים על מי שמחמיר לעצמו שהוא דואג לבית המקדש שלו, וכי אסור לו לדאוג לבית המקדש שלו, הוא גם עמל ומשקיע עבור דירתו לנצח נצחים.

ויש אנשים שמסתכלים עליו בעקמת עין על שהוא מתאמץ להחמיר, ואומרים עליו שהוא קיצוני, וזה עיוות נוראי, הרי הוא דואג לעצמו לנצח נצחים, ואין זה קיצוני כלל וכלל, ולמה אנתח לא רואים את הרוצים הרחוקים שהם עומדים לטוב לנו כל הימים, הרי אדם רוצה שיהיה לו הכי טוב, ומי שדואג לעצמו שיהיה לו לנצח נצחים הטוב ביותר אינו קיצוני כלל וכלל, ואדרבה מי שלא חושש לזה הוא מפסיד את חיי הנצח, זה האמת אהבו, התורה נקראת אמת שהיא האמת לבדה ואין אמת אחרת חוץ ממנה, ולאחוב את האמת של התורה שהיא הטובה הגדולה שיש לאדם בעולם

הזה.

יש לנו בעולם הזה הזדמנות לקיים תורה ומצוות ולזכות לנצח, אדם מקבל על עצמו שלא להתעסק בשום דבר מלבד תורה, לא לקרוא שום חדשות שאינם שייכים לתורה, ובא אחד ומפתה אותו ואומר לו תראה איזה מאמר יפה כתוב כאן, והוא מתגבר על עצמו ואינו מתפתה, אלא אומר לו שקיבל על עצמו שלא להסתכל בשום דבר, כמה טובה הוא מביא לעצמו, שערי שמים נפתחים לפניו, וכל התורה שילמד תכנס בתוכו בכל רמ"ח איבריו, ואם אדם מסתכל על זה מהצד בזלזול על שהוא מדקדק על עצמו שלא להסתכל בשום ענין מלבד תורה, או אדם שמזלזל באותו שבמסירות מחמיר לעצמו בענין טלטול הוא אומר 'שוא עבוד אלוקים ומה בצע כי שמרנו משמרתנו', אם הוא היה רואה בראיה ברורה את כל הטוב שמגיע לנו ע"י הדקדוק והשמירה על המצוות הוא היה מעריך את ההנהגה הזו בכל כוחו.

חז"ל אמרו שהקב"ה גילה על מה אבדה ארץ על שלא ברכו בתורה תחילה, בדרך משל אם אדם עמד לפני נישואי ילדיו ובא אחד ונתן לו עזרה כספית של חמשת אלפי דולר הרי הוא מודה לו מאוד אפי' שא"י עזרה מושלמת מ"מ עזרה גדולה מאוד היא, ואם הוא נתן לו חמישים אלף דולר הרי הודאתו גדולה הרבה יותר, ואם נתן לו מאתים אלף דולר וכיסה את כל ההוצאות שהיו נצרכים לו באותה שעה, הרי הודאתו היא הודאה עצומה, וזה מה שאמרנו על מה אבדה ארץ על שלא ברכו בתורה תחילה, אם אדם היה מעריך את התורה כראוי, שהיא החיים והטובה שיש לאדם עלי אדמות וכל הטובות שיש לאדם הם כאין נגד טובה זו, ומרגיש כמה מאושר הוא מי שמקיים את כל מצוות התורה בשלימות, אזי היה מברך בתורה בכל כוחו, לא ברכו בתורה תחילה הוא חסר בראיית האמת כי טובת האדם היא התורה הקדושה, ואם חסר בזה אין כבר את הדיכוכ הנכון בין ישראל לקוב"ה, וכשחסר הקשר והקירבה להקב"ה, על כך אבדה הארץ.

וכמו כן לענין מה שאמרנו לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, אם אדם מעריך את התורה אם הגישמע'ק שלו הוא בקיום התורה ומצוותיה הוא מדקדק בכל פרט שיהיה בשלימות, הוא אינו מעמיד עצמו על ד"ת, אלא עיקרי הדברים הוא מחפש להדר ולקיים את התורה ביתר שלימות, אבל אם הוא אינו נוהג לפנים משורת הדין אלא מקיים את התורה כמוכרח ולא זולת, חסר לו בחיבור לתורה חסר לו בראיית האמת כי התורה היא הטובה והברכה הגדולה ביותר שהאדם יכול לזכות לעצמו לנצח נצחים.

וכבר הזכרנו כמה פעמים סיפור נפלא ששמעתי, שהגאון ר' זלמן ברייזל זצ"ל שמע מבנו שאמר לו שאינו רוצה להיות בשרי בכדי שיוכל לאכול אח"כ מה שירצה ולא יצטרך להמתין שש שעות לאכילת חלב, ואמר לו ר' זלמן, אני בכל הזדמנות מחפש כיצד להיות בשרי, כי כשאני בשרי אני קשור להקב"ה בעבודות אהבה שאיני אוכל חלב שש שעות, אדם שחי כך בזוה אור אמת הוא רואה ראייה אמיתית לראות את האיסורים שאסרה לנו תורה כמתנה ולא כחוב ואיסור, אלא כקשר של עבודות אהבה להקב"ה, כך היא אהבת האמת.

ואדרבה מי שאינו עושה כך אלא אומר לעצמו אני לא רוצה לאכול בשר בשביל שלא אשתעבד לזה שש שעות שלא אוכל לאכול מאכלי חלב, הוא מתאפק לא לאכול בשר בשביל אכילת בשר, הרי זה כקרנן לע"ז, שבשביל אכילת חלב הוא מוכן להקריב קרבן שמונע ממנו אכילת הבשר שחביב לו כעת, ושמעתי בשם החידושי הרי"ם שאמר על מה שמצוי הרבה שמגיע אדם נכבד לסעודה ואינו נאה לו לאכול עם הציבור, ואע"פ שהמאכלים שם ערבים וחביבים לו עד לאחת הוא מתגבר על עצמו מפני כבודו שלא לאכול, ואמר כי אם אדם מתגבר על עצמו בשביל כבודו ית' כמו מאכילת דברים אסורים וכדו', הרי זה כקרנן אשה ריח ניחוח לד', אבל אם אדם מקריב את רצונותיו בגלל כבודו הרי זה כקרנן לע"ז, קרבן עבור כבודו, רח"ל.

אדם שחי באור אמת, יש לו אהבה גדולה וחביבה לזמנים שיש לו הזדמנות להרוויח מקיים התורה והמצוות לנצח

נצחים, זה האמת אהבו שהוא הסיבה לקירבת ד', כי הוא אוהב ורואה את קיום התורה כדבר החביב לו ביותר ועונג ושעשוע בשבילו, ובכל זמן שיש לו איזה קושי לקיים את מצוות התורה הוא שש ושטח על היכולת המיוחדת שהוא זוכה בה לקירבת ד' גדולה, והוא מאושר ושמח בה.

והנה כעת בימים שתקנו לנו חז"ל להתאבל על ירושלים ומדינת דגמרא אסורים ובכיבוס ותספורת בשבוע שחל ת"ב להיות בתוכה, אבל הגאונים והראשונים הוסיפו עוד מנהגי אבילות, שאסורים בבשר ויין מר"ח עד התענית ואיסור רחיצה לבני אשכנז, ולפעמים בא אחד ומתמרמר על התוספות דינים שתקנו למנהגי אבילות, וכביכול למה צריך לענות את עצמינו כ"כ והרי מדינת דגמרא איננו אסורים בכל זה.

אבל אדם שרואה את קיום התורה באור האמת, שיש לו אהבת האמת, הרי הוא מקיים את תקנות חז"ל בשמחה, הוא שמח על ההזדמנות שיש לנו להתאבל על ירושלים, על הזכיה שהוא זוכה לשמוח בשמחתה אחרי שהתאבל עליה, כמה קירבת ד' אדם יכול לזכות ע"י ההתאמצות בקיום מנהגי האבילות על החורבן, בכל רגע שהוא חפץ לרחוק עצמו והוא נמנע בגלל האבילות על ירושלים הוא זוכה להתקרב לבורא ית', מי שחסר לו את ימי בין המיצרים במעגל השנה הרי חסר לו אבר מאיבריו, הימים הללו קדושים מאוד ואם חסר לו את עבודת הימים הרי זה כמו אחד שנחסר לו ר"ה או סוכות מהשנה.

ובאמת הרי בלא"כ הוא יקיים את מנהגי האבילות שתקנו חז"ל, וא"כ למה יעשה זאת בקושי ומתין שיחלפו הימים הללו ויכול להמשיך בהרגלי חייו, יש הזדמנות לאדם לזכות ע"י כך לנצח נצחים, וידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א המשיך לזה מה שאמר רבא לתלמידיו במטותא מנייני לא תירתו תרתי גהינים, דגם בזה מחד גיסא לנהוג מנהגי אבילות ומאידך לא לנצלים כראוי הרי זה תרתי גהינים.

ושמעתי מעשה נפלא, על יהודי שהיה רגיל לצחצח נעליו בכל יום, ושמע מאחד שעורר שבימי בין המצרים ראוי לאדם להשקיע קצת פחות בדברים הגשמיים, והחליט להפסיק לצחצח נעליו בכל יום אלא פעם או פעמים בשבוע בימי בין המצרים, ובתחילה הרגיש קושי גדול בזה שהיה משוקע מאוד בהנהגה זו, אבל כמעט זמן הרגיש ע"כ כזו קירבה ושייכות לאבילות על ירושלים וענעוים נפלאים לאבינו שבשמים, הוא מתחבר בכל ליבו למי שאמר והיה העולם.

אם אדם משקיע קצת מדייליה, ע"ד משל לומר כמה מזמורים מתקין חצות, אם אדם מראה כי הוא מתענה על הנחת רוח שהוא עושה להקב"ה, הוא מתחבר למי שאמר והיה העולם, הוא יכול להרגיש שייכות אמיתית לאבילות על ירושלים ולהויל דמעה על החורבן.

והח"ח אמר על מה שאומרים בקניות זכור ד' מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו, נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים, הנשמה הקדושה החצובה מתחת כסא הכבוד שהיא נחלתנו, היא נהפכה לזרים ובתינו לנכרים, דהו החורבן האמיתי שנשמתנו הקדושה היא רחוקה מאוד מקירבת ד'.

ובסיום איזה אומרים כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאוד, וחוזרים על הפסוק לפני כן השיבו וכו', ובירושלמי פ' אין מעמידין איתא דכל הנביאין סיימו בדבר טוב, ומקשינן מ"ט באיכה סיימו בכי אם מאוס, ות"י דהשיבו תחת מאוס, ובפני משה שם ביאר דאומרים שוב השיבו, וצ"ב דאינו מן הכתובים מה שאומרים שוב, ויש שאמרו דהוא כמו קרי ולא כתיב וכן משמע ברש"י שכתב פסו' כ"ג השיבו והרי אין פסוק כ"ג ובהכרח דהוא כמו פסוק בקרי, אכן בחרדים שם כתב דהשיבו תחת מאוס היינו דכלל ישראל מבקשים השיבו מפני שאפי' אם מאוס מאסתנו וכ"כ הרבה תתרחקנו אנו עדיין מבקשים השיבו דהו גופא הסיבה לבקשה, וזה ביותר שייך בדורינו שיש כ"כ התגברות ענין השלימות בעולם והרדיפה והשיש ריח לתאוות העוה"ז שאם בכל זאת זועקים השיבו הוא סיבה גדולה למילוי הבקשה.

ונזכה להתחזק באהבת האמת לעשות רצון התורה בשלימות ובשמחה ולראות מהרה בשמחת ירושלים.

ישיבת עטרת שלמה

משא חיזוק מיוחד

ממורינו ראש הישיבה הגרש"ב סורוצקין שליט"א

לאור הגזירות המרחפות על בני הישיבות – יום שישי ז' אב תשפ"ה

היכן הניצחון במלחמה

ברצוני לספר לכם מעשה שהיה, הייתי לפני תקופה אצל יהודי בארצות הברית שהיה לו טענות על עולם התורה למה לא הולכים לצבא, כן הולכים לצבא, בורחים מהצבא וכו', והוא רצה לשבת ולדבר איתי על כך לפני שהוא מעניק עוד תמיכה, ואני הסכמתי בשמחה רבה אמרתי לו אין לי פחד מזה.

למעשה שהגעתי לשם הבנתי שהוא הביא איזה 'מומחה' כדי לעשות ביננו ויכוח פומבי, אותו 'מומחה' שהוא יהודי שומר תורה ומצוות אבל לא זכה להימנות על ציבור בני התורה השרים בממלכתו של הקב"ה, אז הוא התחיל להגיד לי את המילים הנפוצות, 'שוויון בנטל' 'אחריות' 'ערבות' וכן את כל המילים שהם חוזרים על עצמם שוב ושוב בלי להבין את המשמעות שלהם.

אמרתי לו, אני לא הולך להתווכח איתך על ההשקפה של הגדולים, של מוסרי התורה של הדור האחרון, וכן לא של דור שלפניהם, ולא של דורות קדומים יותר, אבל יש לי שאלה אחת לשאול אותך, צדוקי אתה כן? יותר מזה אני לא צריך, אתה מאמין בתורה מן השמים? אם כן יש לי שאלה בשבילך.

בפר' ויחי יעקב אומר על שכם "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", והנה הרי כולנו יודעים שיעקב אבינו לא ידע בכלל ששמעון ולוי נלחמים, וכ"ש שלא לחם בפועל, והיאך הוא אומר כזה דבר, יעקב אבינו שמידת האמת היא מידתו 'נתן אמת ליעקב' היאך הוא מתבטא כך על עצמו. שאלתי את אותו יהודי תסביר לי מה הפשט, ולא ידע להשיב.

עניתי לו, רש"י עה"ת מסביר זאת בשני מילים 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרתי ובקשתי' - בצלותי ובבעותי. מה כתוב כאן? אמרתי לו תשים לב למה שכתוב בתורת האלוקים שאנו מאמינים בה בכל מילה, כתוב כאן שאת המלחמה בשכם לא עשו שמעון ולוי אלא יעקב אבינו בכוח התפילה שלו, הוא היחיד שעשה את המלחמה שם.

אך שאלתי אותו, נשאלת השאלה אמנם נגיד שיש מעלה בתורה ובתפילה, אבל מ"מ מדוע לא נתן יעקב קצת 'קרדיט' לשמעון ולוי הרי אמא שלהם לא ישנה בלילה.. הם הלכו לחרף נפשם הם סיכנו את עצמם ויצאו לשדה הקרב, האם לא מגיע להם קצת קרדיט?.

אלא כתוב כאן יסוד אדיר, לא! לא! לא! את המלחמה בשדה הקרב, כמה חיילים יפלו ח"ו וכמה יהיה הניצחון, לא מנהלים בשדה הקרב אלא בביהמ"ד, כמה שיהיו חזקים בצלותי ובבעותי, נכון שיש מצוות השתדלות וכמו שיש מצווה להשתדל בפרנסה, אך כמו שבפרנסה הקב"ה הוא הנותן את הפרנסה וכל ההשתדלות היא הצגה ומשחק כלשון הבית הלוי, אבל הקב"ה הוא זן ומפרנס את הכל והוא קובע מי יחיה ומי ימות, מי שמנהל את כל מערכת הבריאה זה הקב"ה שבכוח הצלותי ובעותי נקבע כמה יהיה הניצחון.

ה'שויון בנטל' האמיתי

הוספתי לו עוד, הנה כתוב במשנה 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה אלא בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את עצמם לאביהם שבשמים היו נוצחים', מתי נקבע בשדה הקרב האם נוצחים או לא, כאשר יהודי מסתכל כלפי מעלה ומשעבד את ליבו, וח"ו כאשר יש נפילות בשדה הקרב זהו רק בגלל שיש כאלו שלא מסתכלים כלפי מעלה.

אמרתי לאותו יהודי, תאמר לי אתה, מי גורם לנפילות בשדה הקרב? מי שממט ביושבי ביהמ"ד הם אלו שגורמים לנפילות בשדה הקרב, כשחסר בצלותי ובבעותי, כשחסר בהסתכלות כלפי מעלה זה מה שגורם לאיבוד נפשות של אחינו ובשרנו.

אמרתי לו, אתה אמרת שוויון בנטל, היכן השוויון בנטל שלך? איפה ההסתכלות כלפי מעלה שלך? אתה זה שגורם ח"ו שיפלו עוד ועוד בשדה הקרב ח"ו, ואתה עוד מאשים אחרים במעשה שלך. הייתם צריכים לראות איך הסתיים הויכוח...

הכל מסתובב סביב הסטנדרט

אך ברצוני לומר עוד פרט, הנה אי אפשר להתעלם מכך שאנחנו הולכים לקראת תקופה. הם קוראים לזה תקופה של 'סנקציות אישיות' 'סנקציות כלכליות', כביכול אנחנו סמוכים בידים שלהם. לא בכלכלי ולא באישי יש להם את הכוח לעשות ולהרע לנו, כי לנו יש את הבורא עולם שעליו אנו סמוכים ובטוחים, והוא המליך אותנו להיות השרים בממלכה שלו, אלו שקובעים היאך נראה העולם איך מתפרנס העולם.

פעם אמרתי ליהודי עשיר מופלג שטען לי למה אני צריך לתרום לעולם התורה. עניתי לו דהנה ידועים דבריו של המורה נבוכים שכתב את השאלה המפורסמת על דברי חז"ל שכל העולם כולו נברא בשביל ישראל, דהנה למשל כאשר בנו במדינה רחוקה גשר ענק, בנו אותו אלפי גויים מאות שנים, היכן אפשר לומר שזה בשביל ישראל, מה זה שייך לישראל.

אלא אומר הנשר הגדול הרמב"ם שכאשר יבוא יהודי וינוח חמשה רגעים בצל אותו גשר ויעסוק בתורה, בזה מספיק בשביל לומר שהכל נקבע לצורך ישראל.

כלומר אומר הרמב"ם, כל העבודה העצומה הזאת עשרות בשנים מסתכמת בחמש רגעים של יהודי שנהנה מזה אולי אפילו לאחר מאות שנים.

אמנם אולי אנחנו לא מעריכים חמש דקות של תורה, אבל זה מה שכתוב כאן שכל מה שסובב כאן בעולם זה סביב הסטנדר של בן התורה שיושב ולומד תורה.

אמרתי לאותו עשיר, תדע לך שלא רק אותו גשר עצום נבנה בשביל החמש דקות של בן התורה, אלא כל אנשי העסקים במנהטן גם הם מסתובבים סביב הסטנדר של בן התורה, זה לא שאם תתן תרומה אתה מפרנס אותנו, אלא אנחנו מפרנסים אותך, הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה.

לראות את נסיונות התקופה ברוממות שזכינו לה, ומאיך בליצונותא דעבודה זרה

אבל צריך לדעת שלכאורה אנחנו בפתחה של תקופה שצריך לדעת לקחת אותה ברוממות ובליצונותא דע"ז, אפשר לקחת את זה בליצונותא דע"ז, אבל צריך לדעת בד בבד את הרוממות המופלגת שבה אנו קיימים.

ואני רוצה להוסיף דבר שהיה קשה לי מכבר, וכבר דיברנו בזה בעבר. הנה יתרו בא ושמע את כל מה שעשה ה' לעמו, וזכה לבוא וייתרו לו פרשה אחת על שמו, ולא עוד אלא שזכה להעמיד את כל מערכת הדינים והמשפט בכלל ישראל, והיינו חושבים שהנה יתרו כעת הסתפח לגמרי בעם ישראל, אך כותבת התורה 'וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו', והסיבה שהיו צריכים לשלח אותו מבוארת במדרש 'אמר הקב"ה לב יודע במרת נפשו בשמחתו לא יתהלל זר', אמר הקב"ה למשה בני שהשתעבדו במצרים בטיט ולבנים הם אלו שיזכו לקבל את התורה, אך יתרו שלא היה בקושי השיעבוד אלא היה בביתו עליו נאמר בשמחתו לא יתהלל זר.

כתוב כאן דבר מפליא, יתרו שעזב את הכל ובא להתגייר, עזב את כל כבודו ובא, והיינו חושבים שנקבל אותו בזרועות פתוחות, אבל זה מה שמדגישה לנו התורה, יתרו הוא זר, מי שיזכה לקבל את התורה זה רק מי שהשתעבד בטיט ולבנים של מצרים, זה התנאי סף הבסיסי לקבלת התורה, אך יתרו הוא זר.

ואם כן צריך לדעת שמה שיש כעת את המצב של השיעבוד בטיט ולבנים כביכול, אזי זה לא הם עושים את זה, כי שום דבר אין להם יכולת להחליט וכ"ש שלא על לומדי התורה המסולאים בפז השרים בממלכה של הקב"ה, אלא הקב"ה מדבר אלינו והוא אומר לנו אתם הרוממים ואתם תקבלו תורה יותר מהדורות הקודמים, השיעבוד הזה הוא נפ"מ לקבלת התורה, כך כתוב בתורתנו הקדושה שמי שזכה להיות עם הטיט ולבנים, עם המצב הזה של הגזירות שהם חושבים שהם יכולים לשנות משהו, וכבר ראינו שכלום הם לא יכולים לעשות, אך זה מה שאנו צריכים להחדיר בעצמנו, זה לא נפ"מ של גזירות, אלא זה בחירה של הקב"ה כי בנו בחר ה' לקבלת התורה יותר מדורות קודמים.

מדוע זכו בני הישיבות בדורינו לניסיון שלא היה בדורות קודמים?

ואף שזה נשמע כביכול כפירה דהא אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, והיאך אני יכול לומר כזה דבר שאנו זוכים למשהו יותר מהם.

אך צריך לדעת שהנה בהקדמה ל'מגילת אסתר' על ספר המצוות וכן בהקדמת השבלי הלקט מקשים ושואלים היאך יכול להיות שלפעמים אנו באים וחולקים על דורות קודמים, היאך אנו מסוגלים לומר אחרת מדורות קודמים האם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם.

וידוע הסיפור במרן הגרי"ז זללה"ה שפעם בא אליו אדם ואמר לו על משהו מהדורות הקודמים שהוא טעה, אז קרא לו הגרי"ז 'חמור', ולתמיהתו הרבה הסביר לו שהנה אם הוא אומר שאותו גדול טעה זאת אומרת הוא אוזח שהוא בן אדם, וא"כ ממילא אם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים.

אלא מבאר המגילת אסתר שנכון ואנו ננסים ביחס לדורות קודמים, אך אם ניקח ננס ונעמיד אותו על ענק אזי מי יראה יותר הננס או הגבוה? הננס יראה הרבה יותר טוב, הראיה של הננס תהיה הרבה יותר מרוממת הרבה יותר ברורה מהענק, הרבה יותר, אנחנו רוכבים על הדורות הקודמים, נכון שאנחנו ננסים, נכון שאנחנו לא קשורים, אבל אנחנו רוכבים על הענקים, ואותו זיכה ה' להיות במצב שבו אנחנו יכולים לראות יותר ואנחנו ראוים ליותר, ממילא יש לנו אפשרות להיות יותר מרוממים ולזכות לירכב על הדורות הקודמים ולזכות לקבלת התורה יותר מרוממת.

רבותי, אם כן חובה על כל אחד בעת כזאת לחטוף את המצב הזה בשני ידים, ואפילו בארבעה ידים אם היה אפשר, הקב"ה מדבר ואומר חזו חזו בני חביבי בבני התורה המרוממים והמתוקים מדבש, בנו בחר ה' להיות במצב הזה של הטיט ולבנים, בנו בחר ה' יותר מהדורות הקודמים להיות במצב הזה של הטיט לבנים, וצריכים לדעת כמה רוממות יש בדבר הזה, אמנם נכון שזה לא כמו הטיט ולבנים של מצרים כי גם את הטיט ולבנים של מצרים הם לא יודעים לעשות... אבל בכל אופן משהו יש בזה, כי בנו בחר ה' מכל הדורות, ועלינו הכריז ה' שבאהבתו אותנו הוא חפץ לקרב אותנו יותר ולהפוך אותנו ליותר מרוממים ע"י המצב של הקושי הזה.

כוחינו הוא מכוח מה שהדורות הקודמים הכינו אותנו

אבל אני רוצה להוסיף עוד דבר, למה אנו צריכים לדעת את זה, אז דבר ראשון כל אחד צריך לדעת את השמינית שבשמינית שבגאווה, ידידע בשם החזו"א שאמר שצריך לתת לכל בחור כפית של כבוד כל יום, והיה מי שאמר שכיום צריך לתת שיעור של רביעית חזו"א, אבל צריך לדעת שזה הרוממות והשמינית שבשמינית זה מהות מחלק הבן תורה, כשיש מצבים מיוחדים שבהם בוחר ה' ואומר לנו אני בוחר בכם שתהיו במצב המיוחד הזה, ונכון שיש לעיתים קנאה של אחינו הטועים, אבל צריך לדעת את הרוממות הזאת ולהחדיר בליבנו כי בנו בחר ה'.

והדבר השני שצריך לדעת דהנה הרמח"ל בדרך ה' מתאר את השתלשלות האמונה שהחלה מימי אברהם אבינו ויצחק ויעקב עד שהגענו למעמד הר סיני שבה נתבררה האמונה בצורה מוחשית שענינו ראו ולא זר, וכולם שואלים על דברי הרמח"ל הרי מקרא מפורש הוא די

מצווה להחדיר בליבנו בכל יום את יום אשר נגלה ה' עלינו בחורב, דכתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב", כלומר כיום כל מה שאנו מאמינים זהו רק בזכות אותו יום שעמדנו לפני ה' בחורב, וא"כ מדוע מאריך הרמח"ל בכל תיאור והשתלשלות הענין מתחילת הבריאה, הלא כיום כל מה שאנו מאמינים הוא רק מכוח אותו יום.

אלא כתוב כאן יסוד גדול שבמעמד הר סיני הרי כל הבריאה כולה חרדה מהקב"ה, כל הבריאה כולה הזדעזעה ורגזו וחלו מפניך בהגלותך מלכנו על הר סיני, היה מצב של מורא אדיר מהקב"ה, ומה' וממשה עבדו, וא"כ מה קרה לאחר מיכן שלא ראינו שכל הגויים באו לעבוד את הקב"ה, אלא הם נשארו באותו שפלות אותו דבר, היאך זה יכול להיות.

אלא את זה מבאר הרמח"ל שזה החילוק בין אומות העולם לישראל, מי שהיה לו הכנה מוקדמת הוא זכה להחדיר את זה לעצמו וזה שינה אותו, אך אומות העולם לא עשו לכך שום הכנה וממילא לא נשאר מאותה רוממות ולא כלום, רק אנו שבאנו בכוח אבותינו שהחדירו זאת לעצמם והכינו את עצמם עוד ועוד לאותו יום גדול, רק הם זכו להשתנות ולהיות בני הקב"ה שרי הממלכה של הקב"ה.

אך כל הגויים לא עשו לכך כל הכנה ולכן לא נשאר לכך כלום, מלבד גוי אחד שאותו מצינת התורה במפורש 'ישמע יתרו' שמועה שמע ובא, כלומר בדווקא מדגישה זאת התורה כי כל הגויים לא שמעו כלום ורק יתרו שמע ובא, [כמו שידוע שאמרו לחזו"א שהנה יש תנא שנקרא רבי יוחנן הסנדלר, ומשמע מכך שהוא היה סנדלר ראה מכך שפעם התנאים היו עובדים במלאכה, ענה להם החזו"א בדיוק להיפך מכך שדווקא אליו הדגישו 'הסנדלר' משמע שכולם לא היו כך אלא כולם ישבו ולמדו בלבד] רק יתרו שמע ובא רק עליו מתייחסת התורה כי הוא שונה מכולם.

וא"כ חובה עלינו בעת ובזמן כזה לא לתת לדברים לחלוף תחת האוזן אלא לשמוע ולהקשיב ולהכין את עצמנו, ובכך נזכה שהתקופה המרוממת הזאת תחדור בנו ובקרבנו, שנחדיר בעצמנו שבכל דקה של תורה אנו מנהלים את כל הבריאה, את כל המלחמות ואת כל הפרנסה, נדע ונעריך מהו הערך של תורה, אשרינו שזכינו.

על כל בעיה ח"ו, שלא תהיה, בעז"ה אני יהיה בשבילכם

אבל אני רוצה להתייחס לעוד דבר, לעיתים חולף בראש של בחורים ואפי' של אנשים מבוגרים פחד ומחשבה אם יהיה סנקציות מה יהיה היאך נסתדר אמנם נכון שזה לא מחשבה פסולה, אבל מה עונים על כך.

אז דבר ראשון אני רוצה להכריז, אמנם אני לא אחראי על כלל ישראל אך עליכם יקירי וחביבי בני הישיבה ובוגרי הישיבה הקב"ה שם אותי, ועל כל בעיה שתהיה לכל אחד אני יהיה שם בשבילכם, ולא צריך לפחד משום סנקציה לא כלכלית ולא אישית אני יהיה שם בשבילכם בעז"ה, וזה התפקיד שהקב"ה נתן לי ובעזרת השם כמו שכיום אני עומד לפניכם כך אזכה להמשיך הלאה בעזרת השם, וא"כ הסירו דאגה מליבכם. ואם תשאלו מנין לי ביטחון זה. אזי דבר ראשון יש לי כמה ראיות לכך.. אך חוץ מזה איך באמת אפשר לומר את הדבר הזה?

אלא כולנו יודעים שהנה יש מושג שקוראים לו חז"ל בכמה מקומות מי שהוא 'תורתו אומנתו', מה הכוונה במשפט הזה, למה לא לומר בפשטות מי שאין לו עוד מלאכה אחרת, מה הפשט שתורתו אומנתו, אמנם פעם עוד הכרנו זאת מהצבא אבל כיום ב"ה גם בזה אנחנו כבר לא מכירים אותם.

אלא צריך לדעת שהנה הרמב"ם כותב בהל' שמיטה ויובל דבר יסודי שכל מי שמאמין ב"ג עיקרים חייב להאמין בזה, וזה חלק בסיסי בחיי היהודי.

כותב הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד ע"ה אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי":

כלומר, אומר הרמב"ם שהנה הקב"ה נותן לכהנים חלף עבודתכם כ"ד מתנות כהונה, כלומר תמורה לכך שהכהנים הם משרתי קל והם עובדי משמרת בית ה' כתמורה לכך נתן להם הקב"ה פרנסה של כ"ד מתנות כהונה, ומוסיף הרמב"ם שכל אחד שהוא בכלל שנדבה רוחו אותו דהיינו כל מי שהוא בכלל בני התורה שפרקו מעל עצמם עול החשבונות הרבים, כל אחד כזה גם לו יש הבטחה מהקב"ה שיש לו פרנסה חלף עבודתו.

הישיבות ובני התורה מזונותיהם ופרנסתם מובטח לו מיד הקב"ה ישירות

אך כתוב ברמב"ם שכל מה שיש לו זה רק חלק המספיק לו, אבל הקב"ה מבטיח את הדבר המספיק, כלומר דכמו דיש לכהנים 'חלף עבודתכם' כמו כן יש מושג של 'חלף תורתכם', דהיינו שיש מחויבות לכל אחד להתפלל על פרנסה ולהשתדל בפרנסה, אך כמו שלכל אחד הקב"ה שהוא זן ומפרנס הוא נותן לכל אחד ואחד את פרנסתו בדרך שנבחרה לו אם ביהלומים ואם בבנינים ואם בנגרות, אבל מי שפרק מעל עצמו עול החשבונות הרבים הוא נתקדש קודש קדשים וממילא גם הפרנסה שלו היא בצורה אחרת, התורה שלו זה האומנות שממנה הוא מתפרנס כי הקב"ה מבטיח לו 'חלף תורתכם'.

ותבדקו ותראו זאת לאורך כל הדורות בהיסטוריה היהודית כל העולם צריך לעבוד בצורה של יגיעת כפים, אך לבני התורה יש מושג אחר של חלף תורתכם בני התורה יש להם פרנסה מסוג אחר הקב"ה מבטיח לנו דבר המספיק לו, כי גם בפרנסה אנחנו במהלך אחר.

וצריך לדעת את זה שלא רק את המלחמות אנחנו מנהלים, וכל מה שיש נפילות זה רק בגלל כל האלו שלא מסתכלים כלפי מעלה, אמנם זה לא אומר שאנחנו לא צריכים לעשות תשובה, אבל הם אלו שאחראים על כל הנפילות ה' ירחם, ואנחנו מביאים את הנחונות, אלא

אותו הדבר לנו יש מערכת חדשה של פרנסה אחרת לגמרי מהם, כל העולם צריך להשתדל ביגיעת כפים תמיד, אך לנו יש פרנסה שמובטחת משמי מרום, וכמו שתלך ותאמר לכה לך תעבוד לך תתפרנס, הוא ילעג עליך יש לו פרנסה מובטחת משמים, כמו כן כל מי שנשאו ליבו להיות מהאלו שפרקו מעל עצמם עול החשבונות הרבים, אותו הדבר יש לו פרנסה מובטחת משמים לחלק המספיק לו, והוא הנקרא תורתו ואומנותו.

והוא אשר אמר רבי נהוראי בקידושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, וקשה שהרי רבי נהוראי הוא רבי מאיר שאומר דחייב אדם ללמד את בנו אומנות, והיאך הוא הניח מללמדו.

אלא התשובה היא שהיא גופא הוא באמת היה חייב ללמד את בנו אומנות, אך הוא בחר ללמד אותו במקום אומנות של יגיעת כפים ללמדו אומנות של תורה שיהיה תורתו ואומנותו, התורה הקדושה המתוקה שאותה קיבלנו בסיני, כדי שיהיה לו הבטחה של דבר המספיק לו.

ורואים זאת בכל מובן שהוא, דהנה מי שירצה לחקור את התנהלות החיים של החרדים ובפרט של בני התורה ועולם הישיבות היאך הם מתכללים ומתפרנסים, הוא יגלה דבר אחד שזהו דבר בלי שום הסבר ומובן, לא יכול להיות הסבר לכזאת התנהלות.

איך עולם התורה מתקיים, שאלו פעם ושאלו גם בעתיד

ופעם מיהו הראה לי מכתב ששאלו את הגרא"מ בלוח זצ"ל שמילא בשנים לפני השואה היה יכול להיות מצב כזה של לשבת וללמוד בלי פרנסה כי לא כולם היו כן, ולכל אחד היה את הסבא או את האבא שישב ועבד ופירנס, אך לאחר השואה היאך אפשר לעשות כזה מצב שכולם ישבו וילמדו בלי להתפרנס, היאך זה יעבוד.

וענה להם הגרא"מ בלוח את השאלה הזאת שאלו את הסבא שלי ועוד כמה שנים ישאלו את הנכד שלי, והתשובה היא אחת והארץ לעולם עומדת, יש את ההבטחה של ויספיק לו ה' דבר המספיק לו, מי שרואה את הניסים הגלויים היאך בני התורה חיים, הרי לפי טענתם רובם ככולם של החרדים הם עניים גמורים ויש אולי רק עשר משפחות שעושות משהו.

וזה פשוט פחד פחדים גם לראות את ההבדל בין הפרומע'ר יידע'ן בארצות הברית לבין הגויים שם היאך מכוח מה שהם מפרנסים את עולם התורה הם זוכים לראות ניסים גלויים של פרנסה משמים.

וכל אחד שנמצא בבית המדרש כאן יודע זאת בכל מובן שהוא שרואים את הניסים הגלויים שיש בכל רגע נתון היאך בני התורה מפרנסים.

ולהם נאמר אתם חושבים שאתם מפרנסים אותנו ולכם אנו צריכים, תדעו לכם שלא לכם הכוח לעצור את פרנסתנו כי אנחנו אמונים וסמוכים על דברי הרמב"ם שסיפק לו ה' דבר המספיק לו לצרכיו ותקנתו.

כשנגיד בנק ישראל לא הבין את הציבור החרדי מתקיים, אמרתי לו תפתח את העיניים

ונסיים בדבר אחד מאוד מעניין, פעם עליתי במעלית במגדל במנהטן והייתי צריך לעלות לקומה 48 וממילא השהות במעלית לוקחת דקה ודקה וחצי, והיה שם במעלית אדם שהיה נראה כגוי ממש, וממילא לא ראיתי צורך לדבר איתו כי אין לי מה לדבר עם גויים כסף ממילא אני לא יכול לקחת מהם, ולפתע הוא פונה אלי ואמר לי דו איך אשנורער? אתה גם שנור, אמרתי לו שלום עליכם יהודי, לא חשבתי שאתה יהודי היית נראה גוי. והתברר שזה היה סטנלי פישר שהיה נגיד בנק ישראל, אמרתי לו אם כך אתה גם שנור, אבל כל ההבדל שלנו שאתה שנור למדינה ואני שנור לתורה...

התגלגלה ביננו שיחה וישבנו יחד לפגישה שלקחה ארבע שעות, תוך כדי שהוא ביטל את כל הפגישות שהיו לו בזמן זה, והוא לא הצליח להבין את הכלכלה החרדית איך זה יכול להיות שאצל החרדים יש לרובם דירות מיד לאחר החתונה לעומת החילונים שרק בגיל ארבעים קונים דירה, [למעשה הוא גם טען שהוא צם ביום כיפור אבל אני לא יודע אם הוא יודע בכלל מה זה יום כיפור], אך לבסוף הוא שואל אותי, איפה למדת כלכלה? אמרתי לו, בהלכות טוען ונטען של הרמב"ם, בדיני המשפטים של התורה, ולא באף מקום אחר, והוא לא הצליח להבין את זה איך זה יכול להיות, ואמר לי את הכלכלה החרדית אני לא מבין בכלל, אמרתי לו: הדייט אם כך תבין שאם אתה לא מבין אז תבין מכך שיש משהו שהוא זן ומפרנס לכל, אם תתבונן תראה.

התפקיד שלנו הוא לא להיות 'מסבירנים'

למעשה כעת אנחנו יוצאים לבין הזמנים, אנו יוצאים מרוממים כי בנו בחר ה' ונחזיר בליבנו שאין שום דבר מה לדאוג, יש לנו הבטחה מבורא עולם שהוא ידאג לנו תמיד.

אבל צריך לדעת שגם בבין הזמנים לא התפקיד שלנו להיות המסבירנים ומעבירי ההשקפה של הציבור החרדי, לדבר עם כאלו שלא זכו להבין את מה שאנחנו זכינו זה רק מוריד ביראת שמים, וזה לא מוסיף כלום, ולהשתדל כמה שיותר להתרחק מהם, ולהיות אמונים על סיסמת החיים שלנו בלתי להשם לבדו.

וכן להשתדל לא להיתקל בשוטרי השלטונות, לשמור מהם מרחק, ואם קורה משהו אזי מייד לעדכן, וב"ה כמו שבמלונות קורונה היה אפשר לדאוג כמו כן...

נצא בהרגשה מחודדת שתפקידנו הוא להתרומם ויחד עם ליצונתא דע"ז נעבור את התקופה הזאת, אין להם שום כוח לעשות לנו כלום.

יוסף עליכם ככם אלף פעמים

ונסיים במה שאמר משה רבינו "יוסף ה' לכם ככם אלף פעמים" ומובא במדרש וברש"י שאמר משה אני אמרתי את ברכתי את מה שאני יכול לברך, אבל הקב"ה יוסיף עליכם ככם אלף פעמים ויברככם אתכם כאשר דיבר לכם.

בחורים יקרים. בכם בחר ה', אתם המרוממים לקבל תורה כמו מה שלא זכו דורות, לזכות להארות שלא קיבלו דורות, לקבל פרנסה מהקב"ה מידו המלאה והפתוחה, ומה שאני יכול לתת אזי אני ייתן באהבה ובשמחה רבה ובהנאה גדולה, אבל הקב"ה יוסיף עליכם אלף פעמים ויברך אתכם, ויספיק לו השם דבר המספיק לו לעבודתו אמן.

שיחה מהגאון רבי זאב פהן שליט"א

פרשת ואתחנן

האבלות ושבעה דנחמתא הם שני צדדים של דבר אחד

ביהמ"ק הוא השראת השכינה בכלל ישראל

יסדו לנו אחרי שלשה שבועות שמפטירים בנבואה של פורענותא, להפטיר ז' שבועות בנבואה דנחמתא, ולכאורה זה נראה שינוי גדול ומעבר חד בין הפורענות לנחמה, אבל באמת אינו כן, שהנה ביארנו לפני תשעה באב שהמציאות של בית המקדש מלבד זה שהוא מקום שיש בו אפשרות של קיום מצוות מסוימות שבלי ביהמ"ק אין לנו אותם, מלבד זה הוא מציאות המגלה את הקשר בין כלל ישראל להקב"ה, ואין בזה מציאות אחת קבועה, אלא זה גילויים על מצבים בדרגות שונות, דהיינו שכדי לזכות לביהמ"ק צריך להיות מצב מסויים בכלל ישראל שהוא מזכה ל"ושכנתי בתוכם", וכמו שהביאו השל"ה והגר"ח מוואלוז'ין מדברי חז"ל ש"ושכנתי בתוכם" הוא מצב בכלל ישראל המזכה אותנו בביהמ"ק, שהשראת השכינה במקום המקדש אינו מכח המקום שמביא את השכינה, אלא זה דרגה מסוימת של כלל ישראל שמכחה זוכים להשראת השכינה במקום זה.

אבל יש בזה דרגות רבות בתוך מצב זה, וכמו שאומרת הגמ' שבזמן שהיו עולים לרגל היו גוללים את הפרוכת והיו מראים לעולי רגל את הכרובים, וכידוע שבכרובים יש מצב של "פניהם איש אל אחיו" ויש מצב של "פניהם אל הכפורת", והתנוחה של שני הכרובים משתנה לפי הדרגה של כלל ישראל, והוא מגלה בדיוק את המצב בין הקב"ה לכלל ישראל, והמצב הזה הוא תלוי בריצוי של הקב"ה בכלל ישראל, ויש בזה הרבה שיעורים ודרגות כמה כביכול יש רצונו של הקב"ה כלפינו.

הצלחת הצדיקים להפק רצון מה'

ודבר זה הוא ההצלחה שלנו, וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק "האר פניך ונושעה" אין לנו אלא הארת פניך, וכמו שמבאר רבינו יונה שכולם רוצים להצליח, אבל השאיפה שלהם להצליח היא לפי המושג של כל אחד מהי ההצלחה, ואצל הצדיקים ההגדרה של ההצלחה היא להפק רצון מה', כשהם משיגים להיות רצויים אצל הקב"ה, ומבאר רבינו יונה שמעיקרי התשובה הוא התפילה, והיינו להתפלל לזכות לריצוי אצל הקב"ה, כי גם אחרי הכפרה שנתכפר ונסלח העוון ואינם בעלי עבירה, עדיין צריך תפילה להיות רצויים לפני הקב"ה, והיא הצלחת הצדיקים.

והוא מה ששינוי בזבחים לשם ששה דברים הזבח נזבח ואחד מהם הוא כונה לשם ריח ניחות, שהקרבן יעורר רצונו של הקב"ה, ואדם שזוכה לייחס של הקב"ה של רצון הוא זוכה לחיים וכמו שכתוב "חיים ברצונו", ואין הכוונה בזה שהוא חי ונושם, אלא זוהי הגדרה של רוחניות שהוא חי כפי רצונו של הקב"ה.

ועוד מבואר בחוה"ל שבטבע האדם הוא שא"א לנפש להתנדב לעשות דבר בלי לקבל תמורה, ומה שכתוב במשנה הו' כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, [ויש גי' על מנת שלא לקבל פרס], ולכאורה נראה שיש אפשרות לעבוד בלי לצפות לקבל תמורה, אומר החוה"ל שאינו כן שאין אדם שמתנדב בלי תמורה, אלא שנפש הצדיק מתנדבת שלא ע"מ לקבל שכר בעוה"ז ולא בעוה"ב, כיון שדי לו שיודע שהוא עושה נחת רוח להקב"ה, והמציאות הזו שהוא יודע שהוא יצר נחת רוח להקב"ה, היא התמורה שמקבלת הנפש בעבודת השם.

הדרגה של כלל ישראל בזמן ביהמ"ק הוא שהיו רצויים להקב"ה

וזהו הדרגה של כלל ישראל בזמן שביהמ"ק קיים שיש דרגה של ריצוי, ואמנם יש הבדלים עצומים בדרגה זו, וכמו שדיברנו לפני תשעה באב שיש הבדל עצום בין בית ראשון לבית שני, שבבית ראשון היה ריצוי בדרגה הרבה יותר גבוהה והוא מתבטא בחמשה דברים שהיו בבית ראשון ולא חזרו בבית שני, ובית שני אינו החזרה של בית ראשון וכמו שאחז"ל "נחמו נחמו עמי" שזהו תנחומים על בית ראשון ותנחומין על בית שני, ואין הכוונה שהיתה תקופה של תנחומין על בית ראשון, ויש תקופה אחרת שיש תנחומין על בית שני כי א"כ אין זה כפול אלא בכל פעם היה תנחומין אחד, אלא מדובר על התקופה שאחרי בית שני, שיש תנחומין על בית ראשון ויש תנחומין על בית שני, כיון שבבית שני לא חזר כל מה שהיה בבית ראשון, ואנחנו עכשיו במצב של חורבן של שני בתי המקדש, כי הריצוי שהיה בבית ראשון לא חזר בבית שני, ודברנו עוד שהחסרון של הריצוי לא נגמר בחורבן הבנין אלא הוא נמשך בירידת הדורות.

חייבנו בתקופה זו לשאוף לריצוי

וזהו מה שמוטל עלינו כעת, שאותו הדבר שאנחנו נתבעים בזמן שצריכים להתאבל, זהו הדבר שאנחנו צריכים ליצור בשבעה דנחמתא, והיינו השאיפה לריצוי, וגם לפי מדרגתנו שאנחנו קטנים יש לנו לשאוף לעשות נחת רוח להקב"ה, וזה מה שמרצה את הקב"ה, וכל מה שמחזיק את האבלות אלפי שנה הוא משום שיש שאיפה להשיג את המצב של ריצוי, ובלי זה לא שייך אבלות, [כי לא היינו מתאבלים על דבר שנאבד לגמרי], וזהו ג"כ התקופה של אחרי תשעה באב, וא"כ מבואר שאין זה מעבר חד ושינוי מג' דפורענותא לשבעה דנחמתא, אלא יסוד הדבר הוא דבר אחד, שאיפה לריצוי, אלא שיש לדבר זה שני צדדים, צד אחד הוא האבלות על מה שחסר, והצד השני הוא השאיפה לזה.

והנה אמרו חז"ל [והוא מובא ברש"י] על הפסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות" שכפל הכתוב משכן משכן כיון שיש משכן בבנינו ויש משכן בחורבנו, והוא לשון משכון שנתמשכן בעוונותיהם של ישראל. ולכאורה צ"ב שהרי שם של דבר הוא הגדרת מהות הדבר, ומה שייך שם משכן בחורבנו ואיך שייך להגדיר דבר לפי מה שהוא בהעדרו, אולם הביאור הוא שמה שהקב"ה נותן לנו כשביהמ"ק קיים זה גם מה שהקב"ה נותן לנו כשביהמ"ק חרב, והוא הסיוע שהקב"ה נותן לנו להשיג את הריצוי, ואם ביהמ"ק היה נשאר קיים היינו יותר מרוחקים מאשר כשהוא חרב, וכשביהמ"ק חרב הקב"ה בונה את הביהמ"ק בזה שהוא מחריב אותו, שבזה הוא בונה את המשך האפשרות והסיכוי שיחזור הביהמ"ק עם התוספת שתהיה.

השגת הריצוי הוא ע"י קיום המצות בצורת עבודה

והעבודה המוטלת עלינו היא לגשת בצורה אחרת לקיום צווי התורה, שהנה כל התורה מוגדרת לעבוד את ה', ואעפ"כ יש חלק מהתורה שהגדרת מצות אלו היא עבודה, וצריך להבין מה זה מצות ומה זה עבודה, וכשנבחון בדיני הקרבנות נראה שהנה כל עבודת הקרבנות נקראת עבודה, ואעפ"כ אומרת הגמרא שחיטה לאו עבודה היא, והרי זה פשוט שהשחיטה היא בכלל עבודת הקרבן, וכן מוכח ממה שמחשבת הכהן לשם ששה דברים הזבח נזבח היא בשחיטה, וכן המחשבות הפוסלות הם גם בשחיטה, והביאור הוא שההגדרה של עבודה היא פעולות שמקיימים אותם כביכול בשיתוף עם הקב"ה, שמצוות הוא מה שהקב"ה מצווה אותנו על המעשה לעשות פעולה זו או זו, אבל עבודה הוא דבר שהקב"ה מאפשר לנו לעשות את הפעולה כביכול עם הקב"ה, וא"ל לקיים פעולה זו בלי שיתוף של הקב"ה, וכמו עבד המשרת את המלך שאינו עושה בצווי המלך בלבד, אלא הוא מתעסק עם המלך לקיום הדברים הנדרשים למלך, שהוא מתעסק עם הדברים האישיים והצרכים של המלך, ובזה הוא נקרא עובד את המלך, ואמנם הקב"ה לא צריך כלום אבל הקב"ה מאפשר לנו לעבוד אותו, וזהו עבודת הקרבנות שהקב"ה מייחס לנו שאנחנו עושים בזה שירות לפניו, ולא רק שעושים בצווי הקב"ה, וכאילו זה צורך של הקב"ה, ועל זה אמרו חז"ל שהשחיטה אינה בגדר עבודה אלא מצוה שאינו דורש את השיתוף של הקב"ה כביכול בעבודה עצמה, אבל קבלה והולכה וזריקה הם פעולות שמתעסקים עם הקב"ה כביכול, ולכן זה נקרא עבודה.

תפילה נקראת ג"כ עבודה, כי התפילה אמנם היא מצוה מתרי"ג מצוות, והרמב"ם מונה אותה במנין המצוות, אבל כשזוכים התפילה מקבלת הגדרה של עבודה, כי היא מציאות שהקב"ה בענותנותו משתף את עצמו בתפלה שלנו, שאין תפלה בלי מקבל תפלה, והקב"ה מוכן להמציא עצמו להיות שומע תפלה, ואם הוא לא היה מוכן לשתף פעולה אתנו זה לא היה תפלה אלא בקשה, בקשה אפשר לבקש כל

היום מהקב"ה מעומק הלב, אבל בשביל בקשות אין את התנאים של סידור שבחו מקודם ועמידה, וכל הדברים המעכבים את התפלה הוא רק כשהתפלה היא עבודה.

וכשאנחנו מתייחסים לתפלה בסיום כל הבקשות אנחנו מתייחסים לשני דברים אלו, לבקשת התפלה ולעבודת התפלה, אנחנו מבקשים מהקב"ה שמע קולנו, והוא על הבקשות שלנו שיקבל ברחמים וברצון את התפילה, ואח"כ יש לנו עוד תפילה על ריצוי, רצה ה' אלוקינו בעמך ישראל, וזו היא בקשה על העבודה, כיון שהתפילה היא עבודה לפני ה' וע"ז אנחנו מבקשים שתהא העבודה לרצון, גויים גם יכולים לבקש מהקב"ה ושלמה המלך ביקש מהקב"ה שישמע לבקשתם, ואעפ"כ על עם ישראל כתוב "מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקנו בכל קראנו אליו", כי אנחנו זוכים לעבוד את הקב"ה שהוא קרוב אלינו וכש"כ "אלוקים קרובים אליו" כמו שנכנסים אצל המלך, אבל הגויים יכולים רק לבקש מרחוק, זו המציאות של עבודת התפילה.

והנה כל זה הם ציוויים שבחפצא הם עבודה, אבל מלבד זה כתוב על כל התורה "אותו תעבדו", והיינו שאפשר בכל המצוות להתעלות לעשותם בצורה של עבודה, אבל זה בצורה אחרת כי בזה הקב"ה לא ממציא את עצמו להיות חלק ממעמד קיום המצוה, אלא שהוא מגלה רצונו שהוא רוצה שנעבוד אותו, וזה דרגה גבוהה מאוד.

כשאנחנו מדברים על ביהמ"ק בין בפורענותא ובין בנחמתא, הסוגיא היא עבודה, כי עבודה זה השורש של הריצוי, ואנחנו רוצים הארת פנים, ועי"ז אפשר לזכות להרבה דברים שא"ל לזכות בלי זה, רוב הפעולות שלנו הם פעולות שהקב"ה דורש מאתנו ורוצה שנעשה אותם, אבל צריכים עוד דבר שמצד עצמינו נרצה לעשות לו נחת רוח, וזה מה שהקב"ה מצפה מאתנו.

ולכן עלינו להתפלל על ירושלים ועל ביהמ"ק, וזה לא תלוי אם יש סיכוי שהתפלה תתקבל [ואמנם תמיד יש סיכוי אבל גם אם החשבון אומר שזה לא מציאותי כ"כ] אעפ"כ אנחנו צריכים לעשות את העבודה הזאת, והיא יכולה לזכות אותנו הרבה.

בביה"ז יש לנו מבחן גדול לדבר זה אם יש לנו שייכות לעבוד את ה' או לא, שמי שרוצה לעשות רצונו של הקב"ה הוא יודע שבכל בחירה שהוא בוחר הוא צריך להתאים את הבחירה שלו עם המטרה הזו, והעבודה הזאת היא מגלה את הרצון שלנו לשרת אותו, ואין זה מחייב שאדם צריך לעשות ניהוגים אחרים ממה שהוא החליט לעצמו, ואין דבר מוגדר ומסויים מה שכל אחד צריך לדרוש מעצמו, אלא כל אחד לפי מקומו וענינו צריך לתרגם את הדברים מה אני יכול לדרוש מעצמי. הקב"ה יעזור שנזכה לקבל שייכות עם לעבוד את ה' ולזכות להארת פנים ולהצלחת הצדיקים.

נכתב ונערך ע"י אחד השומעים

ארח חיים

עניני הזמן

שיחת מורינו המשגיח שליט"א בצהרי יום תשעה באב בהיכל הישיבה הקד'

במה שמתאבל כנ"ל - והנה מצינו בדור החורבן שלא היו יכולים לבכות, וזאת היתה להם מאת ה' שתהיה הצרה כפולה אצלם שלא ישיגו נחמה על ידי הבכיה כנ"ל.

גם בשפתי חיים כותב (מועדים ג עמ' רנה), "יום ט' באב הוא יום מועד בשבילנו, לשאוב ביום זה חיזוק ועידוד מתוך התבוננות בניסי הגלות, כיצד השי"ת משגיח עלינו דוקא בהסתר הפנים, ועם ישראל חי וקיים, וכל שאיפותיו ותפילותיו הן לבנין בית המקדש ולהשראת השכינה בתוכנו...

אמרו חז"ל "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה, מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה", לא אמרו חז"ל "זוכה ויראה בשמחתה" אלא בלשון הווה "זוכה ורואה - עתה - בשמחתה", הא כיצד? עצם האבילות נותנת לנו כבר עתה את הזכות להשראת השמחה; הידיעה הזאת שאנחנו חיים וקיימים בתוך הגלות, לראות את גבורת ה' ונוראותיו, גם כשנכרים מקרקרין בהיכלו וזרים משתעבדים בבניו".

ציפיה לישועה

"חכי לאל באמת צורך ובוראך והוחילי למלכך לבד כי הוא אדוניך, טהרי לבבך וכפיך ושובי עדי אישך קדושך ולו הרבי רנניך" (קנה מג). הציפיה לגאולה היא תפקידנו כעת. אבל לא ציפיה סתם, אלא "חכי באמת", ו"הוחילי למלכך לבד". כך נראית הציפיה.

והציפיה היא מעיקרי האמונה, שהרי כתב הרמב"ם (מלכים יא, א) "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים לבד הוא כפר, אלא בתורה ובמשה רבינו", ופירש הגרי"ו (החדשים סי' פד) שחיוב האמונה בביאת המשיח הוא לא רק שיאמין שיבא אי פעם, אלא גם החיוב גם לחכות לביאתו, והיינו להאמין שהנה ממש ביום זה הוא בא. אבל אם מאמין בביאתו ואמר בליבו "אבל מי יודע מתי", חסר לו באמונתו והוא כופר. והיה מדגיש (הגרי"ו) כי צריך לקיים "כי לישועתך קיוינו כל היום" כפשוטו ממש, למלאות את כל היום בציפיה לישועה.

ובכל יום מקיימים את החיוב לצפות לישועה באמירת "על כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך", וכתב בשיח יצחק (על הסידור, מוסף לר"ה) שהמכוין בכל יום ב"עלינו" לא יבוש כאשר ישאלו אותו צפית לישועה, שהרי הוא אומר "על כן נקוה לראות מהרה בתפארת עוזך". ומאידך, אם אינו מקוה, כתב הח"ח (צפית לישועה פ"ג) שנמצא זה אומר ב' שמות הקודש בכל פעם - ה' אלקינו - ללא דבר, שהרי הוא אומר לפני ה' שמקוה שבמהרה יתגלה כבודו ובאמת אינו מקוה כלל.

לא מפסיקים את בקשת הגאולה

עומדים כעת בסוף יום תשעה באב. סיומם של ימי בין המצרים - שלושת השבועות ומתוכם תשעת הימים של חודש אב. מסתיימים דיני האבלות. סרות ההגבלות. ונדרשת זהירות יתרה מפני תחושה של שחרור; אפשר כבר להסתפר, לכבס, לשמוע שירים - והמצב הזה עשוי לגרום לתחושות של פורקן, חלילה וחס.

התחושה הנכונה צריכה להיות רוממות. ימי האבל על החורבן רוממו אותנו, כפי שכותב רבי אהרן קוטלר (ח"ג עמ' מח): ע"י השתוקקות לקדושת המקדש בזה מתחזקת הקדושה אצלנו, וצערנו על העדר ההשגות הוא הדרך ששיג מה... אבל השכחה והיסח הדעת היא הגורמת ריחוק מהקדושה וירידה אחר ירידה, וגורמת לריחוק הקץ.

ואדרבה, אחרי ימים של עבודה מאומצת באבלות החורבן, עלינו להמשיך את העבודה הלאה לשאר ימות השנה, שאמנם אין אנו יכולים לנהוג במשך השנה כולה מנהגי אבלות חמורים, אך התוצאה שלהם ממשיכה - ומיד לאחר הלכות תשעה באב כותב השו"ע את הלכות זכר לחורבן, וחז"ל תקנו לנו בכל התפילות, ובברכת המזון, בקשות רבות על בנין ירושלים - שבכל השנה נמשיך לבקש עליה.

קרא עלי מועד - שיש לנו תקוה

בתשעה באב אין אומרים תחנון, כיון שיום מועד הוא. שואל החת"ס (דרשות ח"ג פד), והלא יפלא - למה יקרא מועד וקרבן ה' לא הקריב במועדו? - מה פשרו של מועד זה? ומבאר:

"אבל הענין, כי נתבונן איך היתה כזאת שזה קרוב לאלפים שנה שכחנו כל טוב בעוונותינו הרבים, ועדיין לא נשכח, ועדיין עפעפינו יזלו מים, מה שלא אירע כן לכל אומה ולשון, אשר נאבדו מתוך הקהל שכחו זכר טובתם ולא בכו בכה רב כמונו בני ישראל?

אבל הענין, כי זהו נחמה גדולה שאין מקבלין תנחומין על החי, מה שאין כן מת גזירה הוא שישתכח מן הלב. לכן כל האומות שאין להם תקוה לחזור למה שנאבד מהם לכן נשכח זכרם מפיהם, אבל אנו בני ישראל שמקוים ומצפים ליום שעתיד הקב"ה לירד למטה וחומת אש סביבו, וחסדינו יחיו ויראו וישבעו מטובו, על כן אין מקבלין לתנחומין על החי; נמצא שזה האבל לנו לנחמה גדולה, על כן תשעה באב הוא מועד גדול כי בו נדע ונשכיל שעתידים אנו לחזור לקדמותנו כימי נעורינו".

ומוסיף החת"ס עוד לבאר על פי זה: "והן הנה דברי חז"ל בדקדוק "כל המתאבל הרי הוא זוכה" - מיד - ורואה בנחמתה, כי זה הוא תנחומין

וביותר שזו התקופה שנמצאים הרבה בבית ויש קיום רב למצוה זו.

גזירות הרשעים על התורה

ואנו נמצאים עכשיו בתקופה קשה של גזרות על התורה ובניה. רבי ישראל אליהו ויינטרוב זצ"ל אמר בשם הח"ח, שהיום שאין לנו נביאים הקב"ה מדבר אלינו על ידי שונאי ישראל וגזרותיהם. ואם כן, הקב"ה מדבר אלינו על ידי גזרותיהם של רודפי הדת.

ואמנם אנו יודעים שמזימתם לא תצליח והתורה לא תשכח מפינו ומפי זרענו, אך ההבטחה היא כללית, ועל כל אחד ואחד מוטל לשמור על התורה שלו, ולא להכנס לחשש סכנה ותפיסה. וכן להזהר מהסכנות הטמונות בטרמפים וכדומה.

לא להמשך אחרי התענוגות

יוצאים לבין הזמנים, הולכים למנוחה, אך לא באוירה של התפרקות, כתינוק הבורח מבית הספר. וכבר הזכרנו בעבר שהמנוחה על מנת לאגור כח גדירה כהליכה, "עומד לכתף" אינו נחשב מפסיק מהליכתו.

הגמרא בשבת (קמ"ו:) מספרת על רבי אלעזר בן ערך שהגיע למקום שהיו בו מעיינות טובים, ונמשך אחריהם, והתשכח תלמודו. אנו לא יכולים לתפוס מהי "משיכה" של ר' אלעזר בן ערך לדברים כאלו, ודאי זה היה בדקות לפי דרגתו, אך עלינו ללמוד מכך למושגים שלנו - לא להמשך אחרי ההנאות והתענוגים. אפשר להשתמש, אבל בלי "געשמאק". לשקול כל דבר כפי הצורך שבו לעבודת ה', שתהיה לו לתועלת לבריאות גופו ונפשו. וכמובן, שלא יהיה על חשבון התפילה וקביעות הלימוד, גם בימים אלו.

*

עשה למען ימינך, שתתגלה מידת החסד. ימינך ה' נאדרי בכח. עשה למען קדושתך. למען תורתך - שלא יפגעו חלילה בתורה הקדושה ולא יפריעו ללומדיה, למען יחלצון ידידיך. להתבונן כשאומרים את הדברים האלו, והאומרים - בהתבוננות - זוכה ורואה פני שכינה, כהבטחת חז"ל.

בבין הזמנים אפשר לזכות לעליה גדולה, עליה מיוחדת ששייכת רק בימים אלו. עם הכנה טובה, מחשבה ותפילה, יכולים לנצל את המעלה המיוחדת של ימים בהם לומדים שלא מכח הסביבה, האוירה, החברים - אלא חיבור אישי ללימוד. ובפרט כשחסר תורה בעולם, זה הזמן להוסיף ולהגביר חילים.

וקווי ה' יחליפו כח. על ידי השתדלות נאותה יזכה אותנו ה' שיהיו הימים הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא, מנוקים מכל עוון ומדובקים ביראתך, ימי הצלחה בעבודת ה' והתקרבות להקב"ה, ונשוב לזמן אלו בשמחה עם כוחות מחודשים.

הציפיה צריכה להיות "חכי באמת". השתוקקות אמיתית לראות מהרה בתפארת בנין המקדש, נעלה שם לרגל, נזכה לראות את הכהן הגדול ביום הכיפורים, נאכל מעשר שני בירושלים ונקבל יראת שמים. להעביר גילולים מן הארץ, כל השטויות וההבלים, עניני העולם החדשות והמוזיקה הלא טובה, הכל יעבור מן הארץ, ויבינו כולם כי כל אשר יחשבוהו בני אדם בעולם הזה לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה. ויעשו כולם אגודה אחת לבקש רק קרבת אלוים.

השפתי חיים מביא מהרב דסלר, שמהות האדם היא מה שבמחשבתו. ממילא, בזמננו הפנוי - כאשר אין אנו עוסקים בתורה ובתפילה, שבזמנים אלו הראש עסוק בהן - המחשבות שלנו צריכות להיות ציפיה לגאולה. הראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו. והשתוקקות לקרבת אלוים, אשר רק מי שבנה לעצמו כאן בעולם את ההשתוקקות הזו יוכל ליהנות ממנה בעולם הבא, אך מי שבעולם הזה לא קיבל טעם ברצון לקרבת אלוים - לא תהיה לו הנאה מכך בעולם הבא.

האדם בונה כאן את עולמו. "הולך האדם לבית עולמו" - העולם שהוא בנה לעצמו, בעצמו, כאן. ורק מה שהכין כאן, יקח לשם. ככל שישתוקק יותר לקרבת אלוים, כך יזכה בה לעולם הבא. ולעומת זאת, אם יעסוק בעניני העולם וימשך אחריהם, הרי הם חוצצים בינו לבין הקב"ה, כלשונו של המס"י (פ"א).

נעשה למען שמך - קידוש ה'

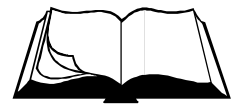
הטור (א"ח קכב) מביא מהגדה, אמר שמואל כל הזריז לומר ד' דברים הללו זוכה ומקבל פני שכינה, עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך. ודברים אלו נפסקו גם בשו"ע, ואנו אומרים זאת כל יום שלש פעמים בסיום תפילת שמו"ע. הרי שאנו מבקשים כה הרבה מה' שיעשה למען שמו - לנו אין זכויות, אין אנו יכולים לבקש שיעשה למענו, אם כן, נבקש שיעשה למענו. גם בתפילות נוספות אנו מבקשים כך, ובפרט בתפילת "והוא רחום" בה חוזרים על כך שוב ושוב ושוב.

אך דבר זה מחייב אותנו - לעשות גם אנו למען שמו! וזאת אנו יכולים לעשות על ידי קידוש ה'. נעשה למען שמך ולמען קדושתך. וכבר כתב רבינו יונה (שע"ת ג) הדבר ידוע כי מדרכי קידוש השם יתברך להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו - עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו.

ובפרט עתה שיוצאים מהשיבה ונמצאים יותר ברשות הרבים, רואים אותנו, מסתכלים עלינו, בודקים אותנו! בן תורה צריך להתנהג כראוי, דיבורו בכבוד, משאו ומתנו בנחת עם הבריות. תפילתו כיאה וכיאות. ברכותיו כהלכתן. לבושו ראוי. ובפרט עליו להזהר בכיבוד אב ואם,

מִי יֵדָע מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אב תשפ"ה

זיכרונות שמעתי (ל) – "ובלכתך בדרך"

גליון 560

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

32. בירך ברכת "שהכל נהיה בדברו" ולא אכל ולא שתה, ולא הוי ברכה לבטלה, הכיצד?

עניני קדשים

33. איך יתכן שמקריבים קרבן תודה, ואין צריך להביא עמו ארבעים חלות?

34. איזו בהמה מכפרת, ומום אינו פוסל בה בכלל?
35. קרבן שלמים נאכל לשני ימים ולילה אחד (זבחים פרק ה' משנה ז') איזה שלמים נאכל ליום אחד?

36. א. מי פסול לעבודת כהנים כהן וכשר לעבודת הלויים?
ב. ומי פסול לעבודת הלויים וכשר לעבודת הכהנים?

שולחן ערוך

37. מהו הסימן בשו"ע המתחיל במילים: "ברוך אתה ד'... מלך העולם...?"

38. היכן מוזכר בשו"ע הלכות צרעת?

39. א. היכן יש בשו"ע (או"ח) סעיף אחד שיש בו שלושים אופנים?

ב. היכן יש בשו"ע (או"ח) סעיף שיש בו עשרים ואחד אופנים?

40. א. איזה הלכה בשו"ע מתחילה מב' כסלו?

ב. איזה הלכה בשו"ע מתחילה מראש חודש טבת?

משנ"ב

41. היכן במשנ"ב מזכיר הלכה וכתב שלומדים כן מסוגיית קמצא ובר קמצא (ג' מקומות)?

42. היכן מוזכר במשנ"ב פסוק מהפטרה של תענית ציבור: "ותחת הסרפד יעלה הדס" (ישעיהו נ"ה, י"ג)?

43. היכן מביא המשנ"ב הלכה בשם ספר "איגרת הטיול"?

44. היכן מביא המשנ"ב בהלכות יו"ט הלכה בענין ה'אפיקומן'?

45. בשו"ע (הל' קריאת שמע סי' ע' סעיף ב') מובאת פלוגתא רש"י ור"ת אם קטן שהגיע לחינוך חייב בקריאת שמע, היכן מזכיר המשנ"ב שוב פלוגתא זו של רש"י ור"ת (לא בהל' ק"ש ותפילה)?

תשובות

תורה

1. כתוב ברש"י בפי' ויגש (בראשית מ"ד, י"ט) שיהודה אמר ליוסף "יוכי בתך היינו מבקשים" משמע שהיתה לו בת.

2. כתוב: בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדֹתָם... (במדבר א', מ"ב), ואומר ה"בעל הטורים": בכולל אומר "לכָּנִי" לבד מנפתלי שהוא אומר "בְּנֵי", לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים.

3. כתוב ב"תרגום יונתן" (בראשית א', ט"ז), וכן ברש"י (תענית כ"ז: על "עין יעקב") שהלבנה דיברה לשון הרע על השמש, ע"י שם, והכוונה כל דיבור שגורם רע לשני נחשב לשון הרע, כמבואר בספר ה"חפץ חיים" (כלל ג' סעיף ד'). לכן כיון שרצתה הלבנה שיקטין את שמש נחשב לשון הרע (הגר"י זילברשטיין שליט"א).

4. א. פי' וארא (שמות ז', י"ט): "וְיֹאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה... – 33 מילים.

ב. פי' כי תשא (שמות ל"ד, י'): "וְיֹאמֶר ה' אֶלְכִי כָרַת בְּרִית – 33 מילים.

5. "וְיֹאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַחֲיוֹ אֲבָל אֲשָׁמִים אֶנְחִנוּ" (בראשית מ"ב, כ"א).

6. "מִמֵּימִים מִיָּמִימָה" (שמות י"ג, י').

7. א. "שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד" (במדבר ל"ד, כ').

ב. "סֹתוֹר בֶּן מִיכָאֵל" (במדבר י"ג, י"ג).

ג. "וְשָׂאוֹל בֶּן הַכְּנַעֲנִית" (בראשית מ"ו, י').

8. לכך נסמכה כיבוד אב ואם לשמירת שבת בעשרת הדברות, רמז שאם מחדש תורה בשבת קודש מעטרין לאביו בעולם הבא ("שערי תשובה" סי' ר"ב בשם האר"י ז"ל).

9. א. או"ח, כתוב בשו"ע (סי' נ"ח סעיף ב'), יש להקדים לקרוא קריאת שמע במהרה כל כמה שיוכל, ומפרש המשנ"ב משום "הזיזין מקדימין למצוות", ע"י שם, וכן בכל שאר המצוות, וזה ילפין מפי' העקידה "וַיִּשְׁפֹּס אֶבְרָהָם בְּבִקְרָא" (בראשית י"ט, כ"ז), ע"י שם.

ב. יו"ד, שוחטים רק עם סכין תלושה (שו"ע סי' ו' סעיף ב'), משום שנתאמר: "וַיִּקַּח בְּיָדוֹ... וְאֵת הַמֶּאֱקָלָת" (בראשית כ"ב, ו').

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל

נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה

נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

לע"נ

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם "ודברת בם... ובלכתך בדרך..."

תורה

1. האם ליוסף הצדיק היה בת?

2. באיזה שבט היו יותר בנות מבנים?

3. מי הראשון שדיבר לשון הרע?

4. מהו הפסוק הגדול ביותר בתורה במנין מילים?

5. היכן יש בתורה שש מילים בזה אחר זה המתחילות באות א'?

6. היכן כתוב בתורה 4 פעמים "מי" ברציפות?

7. היכן מוזכרים בתורה שמואל מיכאל ושאוול?

8. היכן מרומז בתורה שאם מחדש חידושי תורה בשבת מקיים כיבוד אב ואם?

9. איזה הלכה למעשה מכל אחד מחלקי השו"ע (או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ), לומדים מפי' העקידה?

10. כמה פעמים כתוב תאריכי ראש חודש בתורה, והיכן?

11. היכן מרומז בתפילה שאומרים כל יום, פירוש רש"י בפסוק ראשון של פרשת בראשית?

12. איזה מופת היה הגדול מכל המופתים?

קריאת התורה

13. איך יתכן ספר תורה כשר ומהודר, ומותר רק לאדם אחד לקרוא בו?

14. איזה פרק בתורה, לפעמים עולים בה שני עליות, לפעמים שלושה עליות, ולפעמים ארבעה עליות?

15. בימים שקורים "הפטרה", אומרים קדיש לפני עליית המפטיר, מתי אומרים קדיש אחרי עליית המפטיר לפני קריאת ההפטרה?

16. מתי אומרים קדיש באמצע ההפטרה?

תפילה

17. באיזה תפילה אם חיסר אות י' אחת בדיעבד לא יצא?

18. מתי מותר לומר קדושה בלי מנין?

19. מתי אומרים "אשרי" בתפילת ערבית?

20. איזו מכה מעשר המכות במצרים מוזכרת בתפילה?

21. היכן רמזנו שנת השמיטה בתפילת שמונה עשרה?

22. איפה מוזכר "דן" בתפילה?

23. איפה יש בתפילה את האות מ' 3 פעמים ברציפות?

24. איזה פסוק אומרים כל יום ארבע פעמים, בשני וחמישי אומרים חמש פעמים, ובשבת שש פעמים?

25. בשנת תשפ"ה אמרו "שיר של יום" (לפי סדר הגר"א) שלא יאמרו אותו אח"כ במשך עשרים שנה, מהו?

26. מתי כהן יכול לעלות לברכת כהנים רק בשחרית אבל לא יכול לעלות בתפילת מוסף (לא שתה יין בינתיים)?

ברכות

27. מתי מותר להוציא את השני בברכת הנהנין אף שהמברך לא אוכל כלום?

28. איזה ברכה מברכת המצוות מצוי הרבה אנשים שמברכים אותה כמה פעמים במשך כמה שנים (לא מצוה נדירה), ואח"כ למשך עשרות שנים לא מברכים אותה, (כמו"כ יתכן שאחרי שעברו עשרות שנים הוא יברך שוב אותה הברכה)?

29. איזה פרי בתקופה מסוימת מותר לברך עליו בשבת ולא בחול?

30. שני אנשים אוכלים קרקר עם קצת ריבה, אחד מברך על הקרקר ופוסט את הריבה והשני צריך לברך גם על הריבה, הכיצד?

31. איך יתכן שנתחייב בברכת "מעיין שלש" ו"בורא נפשות", ואח"כ חזר ואכל עוד, ונפטר מברכת "בורא נפשות"?

ג. אה"ע, עבד שהיו לו בני עבדים ונשחתחרר, לא יוצא מצות פרו ורבו בילדים עבדים (שו"ע ס' א' סעיף ז), שנאמר "שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַקְּהָמוֹר" (בראשית כ"ב, ה'), עם הדומה לחמור (יבמות ס"ב), וכן קידושין לא תופסים בעבד ושפחה (שו"ע אה"ע ס' מ"ד סעיף ח') משום שדומה לחמור (קידושין ס"ח).

ד. חת"מ, שור שנגח אשה ויצאו ילדיה פטור מלשלם דמי וולדות, אבל אם נגח שפחה ויצאו ילדיה חייב, כמו שור שנגח חמור משום 'עם הדומה לחמור' (שו"ע ס' ת"ה סעיף ג').

10. א. ראש חודש ניסן, "בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" (שמות מ', ב').

ב. ראש חודש אייר, "בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי" (במדבר א', א').

ג. ראש חודש סיון, "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי... בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ" (שמות י"ט, א').

ד. ראש חודש אב, "בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" (במדבר ל"ג, ל"ח), וכן, "הַחֹדֶשׁ הַעֲשִׂירִי בְּעֶשְׂרִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" (בראשית ח', ה') מפרש רש"י (שם): זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם, (ולרבי יהושע ראש חודש שבט, שהוא עשירי לאייר).

ה. ראש חודש תשרי, "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" (במדבר כ"ט, א').

ו. ראש חודש שבט, "בְּעֶשְׂרִי עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" (דברים א', ג'), (ולרבי יהושע גם ב' נח, כנ"ל אות ד').

11. כתב רש"י: "בְּרֵאשִׁי" בתחילתה עלה במחשבה לבראתו במידת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מידת רחמים ושתפה למידת הדין, ע"י שם. ובגמרא (ראש השנה י"ז:) מבואר שזו כוונת הפסוק: "צִדִּיק יִבְרָךְ לְדָרְכָיו" צדיק מלשון דין, ואח"כ "וְחֹסֵד יִבְרָךְ מַעֲשָׂיו", ששיתף עמו חסד שהוא רחמים.

12. כתב הרמב"ן (שמות י"ד, ד'): הנני מחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה יבגלו לזר, ויבואו אחריהם לבסוף לבוא אחריהם להרע להם, "ואין בכל המופתים נפלאות אלה".

קריאת התורה

13. ספר תורה של מלך, שאסור לאחרים לקרוא בו (תוספתא סנהדרין פ"ד ה"ד דכתוב (דברים י"ז, י"ט): "וְקָרָא בּוֹ" הוא ולא אחר).

14. פ' כי תשא מ'פסל לך" עד "בְּחֶלֶב אֱמוּנָה" (ל"ד, א'-כ"ו):

א. בשבת פ' כי תשא עולים שנים.

ב. יום ב' של חוה"מ פסח עולים שלושה.

ג. שבת חוה"מ פסח וסוכות עולים ארבעה.

15. בשחרית של תשעה באב ("לוח א'") וספר "בירור הלכה" ס' תקנ"ט בשם ראשונים ואחרונים דלא כהג"ה רע"א (שם).

16. בשבת של ארבע פרשיות, אם שכחו לקרוא שקלים או זכור או שאר פרשיות, ונזכרו באמצע ההפטרה, מוציאים ס"ת וקוראים את קריאת ברכה לפניה, ואחר ברכה אחורנה אומר קדיש, וקורא הפטרת שקלים בלא "ס"ק ב'), נמצא שאמרו קדיש באמצע ההפטרה.

תפילה

17. כתוב בשו"ע (הל' ראש השנה, ס' תקצ"א סעיף ג'), צריך לומר "את מוספין יום הזכרון", כדי לכלול גם מוסף של ראש חודש, וכתב המשנ"ב "ס"ק ו') שבים ראשון של ראש השנה אם אמר "מוסף" במקום "מוספין" חוזר, עכ"ל.

18. אם התחלת חזרת הש"ץ היתה במנין ויצאו מקצתן, מותר להמשיך את חזרת הש"ץ ולומר קדושה (שו"ע או"ח ס' נ"ה סעיף ג').

19. מי ששכח להתפלל מנחה ומשלים תפילת ערבית פעמיים, י"א שלפני שמתחיל שמונה עשרה פעם שניה לתשלומין של מנחה צריך לומר "אשרי רמ"א ס' ק"ח סעיף ב' ועי' משנ"ב שם שיש חולקים).

20. מכת בכורות, בשחרית אומרים "כל בכוריהם הרגת", ובמעריב "המכה בעברתו כל בכורי מצרים", (שאר המכות לא מוזכרות כלל).

21. ברכת "גואל ישראל" היא הברכה השביעית שתיקנוה משום שהגאולה התעידה להיות בב"א בשנה שמינית, לאחר המלחמות המתחילות בשנה שביעית (מגילה י"ז:).

22. "י"א אתה דן אלא כעין הפרט".

23. "וּמַמְלָכָה אֵל עִם אַחֵר".

24. א. "שמע ישראל ד' אלוהינו ד' אחד", אומרים בכל יום ארבע פעמים, לפני שחרית בברכת "לעולם יהא אדם", ובקריאת שמע של ערבית ושחרית, ופעם רביעית בקריאת שמע שעל המיטה.

ב. בשני וחמישי בסוף תפילת "והוא רחום" אומרים "וחון אום המיוחדים.... ואומרים שמע ישראל".

ג. בשבת אומרים גם בהוצאת ספר תורה, ובקדושה של מוסף.

25. שיר של יום' השייך ליום שישע של פסח (תהילים ס"ו) אומרים רק ששאל יום א' של פסח במוצאי"ק, ויום ו' של פסח חל בערב שבת, דא"כ באחד מהימים אומר שיר של שבת וממילא לא מגיעים ליום השישי.

26. כהן בן ארץ ישראל במנין של בני חו"ל ביו"ט שני של גלויות, יכול להכהן לעלות לברכת כהנים בשחרית, אך אינו יכול לעלות בתפילת מוסף ואינו לו שייכות למוסף זה (הגהת רע"א סו"ס קכ"ח, ועי' "שערי צדק" ס' תשי"ז, שו"ת "שבט הלוי" ח"ג תשי"ז צ"ח א').

שאינו בנו גם יכול להוציא (שׁו״ע סי' קס"ח סעיף י"ט, משנ"ב ס"ק צ"ג).

ב. בליל הסדר יכול להוציא בברכת הפת אף שהוא עצמו לא אוכל כיון שיש חיוב לאכול כזית מצה, וכמו כן בליל א' דסוכות יכול להוציא אף שאינו טועם בעצמו (משנ"ב סי' קס"ח ס"ק צ"ה).

ג. ברכת "להכניסנו בבריתו של אברהם אבינו", שמברכים בברית מילה ל בן שנולד, ואח"כ מפסיקים, ואם לאחר חמישים שנה כיבדוהו קאות באופן שאבי הבן לא נמצא, בזה נוהגים שהסנדק מברך ברכה מ"א יו"ד סי' רס"ה סעיף א').

ד. מתורגו בימי סוכות שהוקצה למצוותו יש להימנע מלהריח אותו, אבל ת שאינו ראוי למצוה מותר לכתחילה להריח ולברך עליו (שׁו״ע סי' ג סעיף א' ומשנ"ב ס"ק ב').

ה. מי שידע מראש שיאכל קרקע עם ריבה, היא נחשבת לטפל ופטור עליה, אבל זה שמראש לא חשב כלל על הריבה בשעת ברכתו ורק אחר כך רצה להוסיפה, לא נפטור בברכת העיקר וצריך לברך עליה בנפרד (משנ"ב שבת ח"ב עמ' ש').

ו. מכל זכית עוגה וכזית תפוח, הרי חייב שתי ברכות מעין שלוש וברכת א נפשות", ואם חזר ואכל פרי משבעת המינים, מזכיר בברכת מעין ג גם "על הפירות", וממילא פטור מלברך "בורא נפשות" על התפוח (שׁו״ע סי' ר"ח סעיף י"ג).

ז. אם בירך על בשמים "שהכל נהיה בדברו" יש סוברים שבדיעבד יצא פחות ברכות מ"ג. ד"ה ועל הדס בשם י"מ, משנ"ב סי' רט"ז ס"ק י"ג).

עניני קדשים

הפריש קרבן תודה ואבד, הפריש קרבן אחר, ולאחר שהקריבו מצא שהקריבו, ומקריבים הראשון לשם תודה אבל בלי לחם (מנחות פרק ז' דף ט').

גלה ערופה (סוטה פרק ט' משנה ה').

א. כבשי עצרת שנקרא זבחי שלמי ציבור (זבחים פרק ה' משנה ה').

ב. שלמי תודה (זבחים שם משנה ו').

ג. שלמי נזיר (זבחים ל"ו:).

ד. חגיגת ארבעה עשר, שנקרא גם שלמי פסח (זבחים שם).

ה. מום, ערל, אונו, פרוע ראש, שתוי, קרוע בגדים ועוד, פסולים לעבודת כהנים, וכשרים לעבודת הלויים.

ו. בן חמישים שנה פסול ללוי לעבודת משא, וכשר לכהן (משנה חולין כ"ד:).

שולחן ערוך

שׁו״ע (או"ח סי' נ"ט): "ברוך אתה ד'... מלך העולם יוצר אור ובורא חלולות מילה (סי' רס"ו סעיף א'), שאם יש צרעת במקום ערלה, מצות דוחה את הלאו של קציצת הבהרת.

א. שׁו״ע סי' ר"ד סעיף א', שלושים סוגי מאכלים שמברכים עליהם ברכת "שהכל".

ב. שׁו״ע סי' תק"פ סעיף ב', עשרים ואחד תאריכים שראוי לצום בהם.

ג. הגיע ר"ח כסלו ולא ירדו שמים, בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור ב' וחמישי ובי' וכי' (או"ח סי' תקע"ה סעיף ב'), ואין גוזרים תענית על הציבור בראש חדש אלא מתחילים מב' לחודש (סי' תקע"ב סעיף ב').

ב. כתב הרמ"א (יו"ד סי' י"א סעיף ד') מקצת שוחטין נוהגין שלא לשחוט שום אווז בשבת וטבט, ואם לא שאוכלין מלבה, משום שקבלה היה שיש אחת באותם חדשים אם שוחט אם אווז, ימות השוחט אם לא אוכל ממנה, ונוהגין לאכול מן הלב.

משנ"ב

אסור לקרוא רשימה של דברים שצריכים לסעודת שבת, אבל שמש מותר לקרוא מתוך הכתב כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן, ותקלה כעובדה דקמצא ובר קמצא (משנ"ב סי' ש"ז ס"ק מ"י).

ג. איתא בשׁו״ע (סי' קנ"ג סעיף ט"ז) מי שהשאיל ביתו לבית כנסת, ויש לו מריבה עם אחד מהקהל אינו יכול לאסרה עליו. ומפרש המשנ"ב (סי' פ"ח) משום חרם דרבניו גרשו שחששו לביזיון דההוא גברא, וכמבוא בגמרא (גיטין נ"ז:). והיינו שסילקו בר מצא באמצע הסעודה והתבזה לעין כל, והלך והלשין על היהודים ומזה גרם חורבן הבית.

ד. כתב ה"מגן אברהם" משמע קצת בגיטין (דף נ"ו) במעשה דבר קמצא שהיה מותר לעבור על לית מפני אימת המלכות דעכו"ם, והאחרונים מפפקים ע"ז דהתם פיקוח נפש היה (משנ"ב סי' תרנ"ו ס"ק ט').

ה. תב ב"יוהר"ר" סמך "ותחת הסרףד יעלה הַדס" וסמך ליה "שִׁמְר שֶׁבֶת לוי" (ישעיהו נ"ו, ב'), לרמז שיש ענין להריח הדס של לולב במוצאי ת כיון שאיתעבד בה מצוה אחת (משנ"ב סי' רצ"ז ס"ק ח').

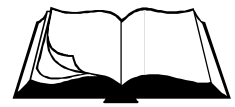
ו. שעטנז' לשון "שטן עז" והם ב' מקטרגים גדולים (משנ"ב סי' ל"ו ס"ק שם ספר "אגרת הטיל").

ז. תוב בשׁו״ע (סי' ת"ק סעיף ג') אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, המשנ"ב (סי' ט"ו) בשם פמ"ג לכו"ע מותר לעשות נקב באפיקומן תו.

ח. תכלות קידוש לבנה (סי' תכ"ו ס"ק א') לענין קטן שהגיע לחינוך אם הקידוש לבנה. שתלוי בפלוגתא הג"ל.

מִי יֵרֵם הָיִי

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אב תשפ"ה

זיכרונות שמעתי (לא) – "ובלכתך בדרך"

גליון 561

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

ראש השנה

22. איזה פסוק בתנ"ך הוא בגימטריה כמו "ראש השנה" (861)?

סוכות

23. איזה פסול יש בדפנות הסוכה ואין בסכך?
24. סוכה כשרה ובה מאה אנשים, ואם יכנס אדם אחד (אפילו אדם מכובד) תיפסל הסוכה, הכיצד?

חנוכה

25. מתי בגלל נרות חנוכה אסור לו לאכול כל הלילה?
26. בעל ואשה נמצאים בבית, ושניהם בריאים, באיזה אופן הדין שהאשה צריכה להדליק נרות חנוכה בברכה ולא האיש?
27. איזו חנוכה כשרה לכתחילה להדליק בבית הכנסת, אבל להדליק בבית עדיף שלא לקחתה?
28. איך יתכן (לפי שיטה אחת) שמדליק נרות חנוכה רק במקום אחד, וללא שום שליחות, ומברך עליהם עשר ברכות?

פורים

29. איזה קשר המובא בהלכה, יש בין פורים לל"ג בעומר?
30. איך יתכן שקראו בפורים במגילה כשירה, ע"י בעל קורא בר חיובא, וקרא את כל מה שכתוב במגילה בלי לדלג שום מילה, ואעפ"כ אף אחד לא יצא יד"ח?
31. היכן במגילה יש פסוק אחד ובו מילה המוזכרת שלוש פעמים, ובכל פעם יש לה ניקוד אחר?

שבועות

32. איזה איסור יש בספיחים שנלקטו בשמינית יותר מספיחים שנלקטו בשביעית?

שבע ברכות

33. איך יתכן שהחתן עצמו נחשב "פנים חדשות" בסעודת שבע ברכות, כדי לברך ברכות חתנים (אף שהם היו כבר כמה פעמים בשבע ברכות)?
34. ישבו בסעודת שבע ברכות, והיו יכולים לברך שבע ברכות בסוף הסעודה, אחד מן המסובים חשב איזו מחשבה, ובגלל זה אי אפשר לברך שבע ברכות, מהי?

חושן משפט

35. לווה כסף ואמר לו הרב שהוא לא חייב להחזירו, ולאחר שהמלווה עשה משהו, אמר הרב ללווה שחייב לשלם את החוב, מהי הפעולה?
36. בכור נוטל פי שנים, חלק אחד נקרא חלק הפשוט, כמו שאר האחים, וחלק נוסף של הבכורה.
א. באיזה אופן חלק הבכורה גדול יותר מחלק הפשוט?
ב. ובאיזה אופן חלק הפשוט גדול יותר מחלק הבכורה?
37. באיזה אופן שומר אבידה חייב ושומר שכר פטור?
38. גנב שור או שה ולא מכרו ולא טבחו ובכל זאת חייב ד' וה', מדוע?

תשובות

שבת

1. אם יש בביתו שיכר להבדלה, עדיף להשתמש ביין לקידוש ליל השבת, ולהבדיל על השיכר, אבל הנוהגים לעשות קידוש בליל שבת בבית הכנסת רק משום מנהג, עדיף לשמור את היין להבדלה בבית הכנסת שרבים יוצאים בזה ידי חובתם (משנ"ב סי' רע"א ס"ק נ"ו).
2. פת הבאה בכסנין, אם אוכלים אותה בסעודה יש לה דין של פת, אבל אם רק מצרפים אותה לחלה שניה, הרי אין יוצא יד"ח בזה.
3. איתא בשו"ע (סי' ע"ה סעיף א') אין קוראים בשבת בספר לאור הנר, גזירה שמא יטה, וכתב ב"ביאור הלכה" (שם ד"ה ואפילו) אם ידיו קשורות מאיזו סיבה, מותר לו לקרוא לאור הנר.

מוקצה

4. א. כלי שמלאכתו לאיסור שנשבר בשבת וראוי לכסות בו כלי לא נעשה מוקצה ("ביאור הלכה" סי' ש"ח סעיף ו' ד"ה כל הכלים), ואם עכשיו לא ראוי למלאכת איסור רק למלאכת היתר, בכל זאת כיון שבין השמשות היה כלי שמלאכתו לאיסור אמרין מיגו דאיתקצאי וכו', ומותר רק לצורך גופו ומקומו (שו"ת "אגרות משה" אור"ח ח"ה סי' כ"ב אות ל', ו"שולחן שלמה" שם ס"ק כ"ו).

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם
"ודברת בם... ובלכתך בדרך..."

שבת

1. יש כוס אחת של יין, או לקידוש של ליל שבת או להבדלה, לפעמים אומרים שעדיף להשתמש בה לקידוש ליל שבת, ולפעמים אומרים שעדיף לכוס הבדלה, מתי?
2. איזה פת אם דעתו לאכול ממנה מצטרפת ללחם משנה, ואם אין דעתו לאכול ממנה אינה מצטרפת?
3. מי שיש לו אזיקים על הידים, מה מותר לו לעשות שלאחרים היושבים על ידו אסורים לעשות?

מוקצה

4. איזה כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו רק לצורך גופו ומקומו?
5. איזה דבר אם הוא נקי הוא מוקצה מחמת גופו, ואם הוא מלוכלך הוא לא מוקצה?
6. איך יכול להיות שמטבע שראוי להשתמש בה לא תהיה מוקצה?

מלאכות שבת

7. מתי גוי שעשה מלאכה בשבת חמור יותר מאשר כשעשה אותה ישראל?
8. מהי המלאכה שמותר לאדם לעשותה בשבת, אבל לבהמתו אסור לעשותה משום איסור מלאכה?
9. אדם אמר בשבת מילה אחת ועבר איסור דאורייתא, הכיצד?
10. אדם שקשה לו ללכת בלי מקל שאל את רבו האם מותר לו בשבת ללכת עם המקל ברשה"ר, וענה לו רבו שלביהכ"נ פלוני מותר לו ללכת עם המקל אבל לביהכ"נ פלוני אסור (לשניהם עוברים דרך רשה"ר), מדוע?
11. שני אנשים דוחפים ביחד חפץ אחד, אחד חייב מיתה והשני פטור, הכיצד?
12. איך יתכן אדם שרגיל לכתוב ביד ימין, וכתב אותיות ביד שמאל, ואעפ"כ חייב בשבת משום 'כותב' (ב' תשובות)?
13. איתא בגמרא (סנהדרין ל"ה) שאין מיתת רוצח דוחה שבת, ע"י שם. מתי מותר להרוג רוצח בשבת?

תחומין

14. איתא בשו"ע (סי' שצ"ז סעיף ג') כלים ובהמתו של אדם אסור להוציאם חוץ לאלפיים אמה של בעליו, ע"י שם, איזה ממונו אמרין שיש לו אלפיים אמה לעצמו ולא תלוי בבעליו?

ימים טובים

15. איזה יום טוב לא חל אף פעם בשבת?
16. באיזה אופן אם הוא ליל יו"ט שחל בחול ממתין מלאכול עד חצות, ואם הוא ליל יו"ט שחל במוצש"ק, לא יאכל עד למחרת?
17. איזה מלאכה מותר לאדם לעשותה ביו"ט, ולבהמתו אסור לעשותה?
18. מה אסור ביו"ט ראשון ומותר ביו"ט שני?

חול המועד

19. איזה מלאכה המותרת לבן חול"ב בחוה"מ ואסורה לבן ישראל (ב' תשובות)?
20. איזה קשר יש בין פרוסת "המוציא" כל השנה ל"אפיקומן" בליל הסדר?

שבועות

21. נוהגים לקטט את הבית בפרחים, זכר לעשבים שהיו על הר סיני (רמ"א סי' תצ"ד), האם היה גם נחל של מים על הר סיני?

ב. כלי שמלאכתו להיתר שבכניסת השבת היה "ביסס" לכלי שמלאכתו לאיסור, דינו כמו הכלי שהיה עליו בבין השמשות למשך כל השבת, ומותר לטלטלו רק לצורך גופו ומקומו.

5. נייר עטיפה של אוכל וכד' אם הוא נקי הוא לא ראוי לכלול והוא מוקצה מחמת גופו, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, אבל אם יש בו קצת שיריים של אוכל הר"י טפל לאוכל (כמו סיר שיש בו אוכל כמבואר במשנ"ב ס' ש"ח ס"ק כ"ב) ומותר לטלטלו.

6. ייחדה לעולם לצורך סגירת חלוקה, אפילו אינה קשורה אליו (משנ"ב ס' ש"ג ס"ק ע"ג). וכן ייחדה לשם 'אוסף' ואין דעתו להשתמש בה עוד.

מלאכת שבת

7. גוי שעשה מלאכה בשבת עבור ישראל אסור ליהנות ממנה במוצש"ק עד שיעור "כדי שיעשה", אבל אם ישראל עשה מלאכה בשבת עבור יהודי, מותר לאחרים ליהנות ממנה מיד בצאת השבת (משנ"ב ס' ש"ח ס"ק ה').

8. לאדם מותר לצאת בשבת עם תכשיט (ש"י ס' ש"ח ס"ק ט'), אבל אין תכשיט לבהמה ונחשב כהוצאה, ואסור משום שביתת בהמתו (ש"י ס' ש"ח ס"ק א').

9. בהמה עומדת ברשה"ר כגון סוס ועגלה, ואדם צועק עליה אפילו מילה אחת עובר על איסור "מחמר" וגם אם היא בהמה של אחרים (משנ"ב ס' רס"ו ס"ק י').

10. אם אדם יכול ללכת מרחק קצר ללא מקל אבל למרחק רב חייב ללכת רק עם מקל, אסור לו ללכת לביהכ"נ הקרוב אליו עם המקל וחייב משום הוצאה, אבל הולך לביהכ"נ שנמצא רחוק, מותר (ש"י ס' "אגרות משה" או"ח ח"ד תש"צ).

11. צבי נכנס לבית בשבת ושני אנשים סוגרים את הדלת ביחד, אחד יכול לעשות בעצמו, והשני אינו יכול, ועשו שניהם ביחד, זה שיכול חייב כיון שמסריו אין בו ממש, וזה שאינו יכול פטור, אבל אסור (משנ"ב ס' שט"ז ס"ק כ"ב).

12. א. הכותב אותיות בשבת ע"י חותמת, הר"י כתיבה גמורה וחייב הואיל והטבעת החותמת נוחה להיעשות בשמאל כבימין (ע"י מג"א ס' ל"ב ס"ק נ"ז, ש"י ס' "אבני נזר" ס' ר"ט ס"ק ט').

ב. כתב בש"ע (אה"ע, ס' קכ"ג סעיף ג') הכותב גט ביד שמאל כשר, ולפי"ז כתב ה"מנחת חינוך" (מוסף השבת) שאם כתב גט בשבת ביד שמאל מינו שהיו 'כתב' לענין גט, חייב בו משום מלאכת כותב.

13. הרודף אחרי חברו, מותר להרוג את הרודף אפילו בשבת (סנהדרין ע"ב:). שמחללים שבת כדי להציל את הנרדף.

תחומין

14. עבד כנעני, אף שהוא ממונו של הבעלים, יש לו אלפיים אמה של עצמו ("מנחת חינוך" מצי"כ ס"ק יב בשם הריטב"א עירובין פ"ב: ורשב"א שם).

ימים טובים

15. חג השבועות בארץ ישראל (בחו"ל יו"ט שני חל בשבת).

16. מי שאין לו יין או פת לקידוש בליל שבת או בליל יו"ט ימתין כמה שעות אך לא יאחר מחצות (משנ"ב ס' רפ"ט ס"ק י'), אבל אם הוא גם מוצש"ק שיש חיוב הבדלה לכתחילה לא יאכל עד למחרת (משנ"ב ס' רצ"ו ס"ק כ').

17. מותר לצאת במשא ביו"ט משום "מתוך" אבל לבהמתו אסור משום דלא אמרינן "מתוך" בבהמה (שעה"צ ס' תצ"ח ס"ק כ"א) ואפילו להוציא אוכל ע"י בהמה כדי להאכילה אסור (ש"ח פ"י י"ט הערה י"ח בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

18. א. כשיו"ט חל ביום חמישי ושישי, העושה עירוב תבשילין יכול לבשל לצורך שבת רק ביו"ט שני, דהיינו ביום שישי סמוך לשבת, ואסור ביו"ט ראשון (ש"י ס' תקכ"ז סעיף ג').

ב. מת ביו"ט ראשון, יתעסקו בו עכו"ם, מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל (ש"י ס' תצ"ו סעיף ב').

ג. מלאכה לצורך חולה שאין בו סכנה, מותר ביו"ט שני ולא ביו"ט ראשון (ש"י ס' שם).

ד. ביו"ט ראשון אין גוי נאמן לומר שביצה לא נולדה מערב יו"ט, אבל ביו"ט שני, אפילו יו"ט שני של ראש השנה, גוי נאמן כיון שהוא רק דרבנן (רמ"א ס' תקי"ג סעיף ו').

חול המועד

19. א. לבשל בחוה"מ לצורך כ"ב בניסן או כ"ג תשרי, לבן חו"ל מותר כיון שאצלו הוא יו"ט אחרון ומותר לבשל מחוה"מ ליו"ט, אבל לבן ארץ ישראל אסור משום שאצלו יום זה הוא אסור חג, ואסור לבשל בחוה"מ לצורך חול.

ב. וכן אם חל יו"ט אחרון ביום חמישי אסור לבן ארץ ישראל לבשל מחוה"מ לשבת שאחריו כיון שיש יום חול ביניהם (יום שישי), משא"כ בן חו"ל שאין יום חול בין יו"ט לשבת מותר לבשל מחוה"מ לשבת.

פסח

20. כתב המשנ"ב (ס' קס"ז ס"ק צ"ז) בשם הש"ה שיש להשאיר קצת מפרוסת "המוציא" לסוף הסעודה כדי שישאר טעם "המוציא" בפיו, וכן לאחר אפיקומן אין לאכול שום דבר כדי שישאר טעם מצה בפיו (משנ"ב ס' תע"ח ס"ק א').

שבועות

21. כתוב בפי' עקב שטחנו את העגל: "עַד אֲשֶׁר דָּק לְעֹפֶר וְאֶשְׁלַף אֶת עֹפֶר אֶל הַנֶּחֱל הַיָּרֵד מִן הַהָר" (דברים ט, כ"א).

ראש השנה

22. הפסוק (תהילים קי"ט, צ"א): "לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ" (הגר"ח זוננפלד זצ"ל).

סוכות

23. אם הדפנות מעבודה זרה הרי תכונתן מיכתת שיעוריה, ואין כאן שיעור דפנות (דהיינו אין כאן שבעה על שבעה וגובה עשר) משא"כ בסכך אין כאן שיעור כלל, רק במציאות שצלתה מרובה לא שייך תכונתן מיכתת שיעוריה (ש"י ס' "נועם ביהודה" מה"ח או"ח תש" קל"ג ובהערות המגיה).

24. סוכה שנעשתה ממחיצת אדם ובתוכה אוויר בדיוק שבעה על שבעה, הסוכה כשירה (ש"י ס' תר"ל סעיף י"ב), וגם האנשים העושים את המחיצה נחשבים שהם בתוך הסוכה תחת הסכך, ויכולים לאכול, ואם נכנס אח"כ עוד איש, כיון שדפנות הסוכה נעשו מבני אדם, אותו איש שנכנס נחשב שמסוּף על הדופן וממעט שיעור הסוכה והסוכה נפסלת (הגר"ד לנדו שליט"א).

חנוכה

25. במוצש"ק אין לו יין רק למחר, ולכן צריך לחכות עד למחר ולא יאכל עד אז (ש"י ס' רצ"ו סעיף ג'), ואם אין ידו משגת לקנות שמן לנר חנוכה וגם יין להבדלה, נר חנוכה קודם (שם סעיף ה'), ואם מצפה שיהיה לו למחר ימתין עד למחר (שם סעיף ג'), נמצא שבגלל נר חנוכה אסור לו לאכול כל הלילה (ספר "צבא הלוי").

26. א. בערב שבת, אם הבעל קיבל שבת והאשה עדיין לא קיבלה, האשה תדליק נרות חנוכה ואח"כ את נרות שבת.

ב. אם הבעל נעשה אונן ר"ל, כתב המשנ"ב (ס' תר"ע ס"ק י"ב) שאשתו מדליקה את הנרות (הגר"י זילברשטיין שליט"א).

27. אם היא גבוהה יותר מעשרה טפחים, בהדלקה שבבבית עדיף שלא לקחתה כי מצוה להניחה פחות מעשרה טפחים (ש"י ס' תרע"א סעיף ו'), משא"כ בבית הכנסת מצוה להדליק כמה שגבוה יותר משום פירסומי ניסא.

28. שכח לומר שהחיינו בליל ראשון של חנוכה, וזכר בליל שמיני מברך גי ברכות: "להדליק", "שעשה ניסים" ו"שהחיינו" (ש"י ס' תרע"ו סעיף א'), ואם היה לו בליל שמיני רק נר אחד מברך עליו, ואם מבאיס לו אח"כ עוד נר מברך גם עליו "להדליק", לפי השיטות שמבכרים על הידור לבד ("אבודרהם" בשם הרמב"ם מובא ב"מגן אברהם" ס' תרנ"א ס"ק כ"ה, ע"י משנ"ב ס' תרע"ב ס"ק ו') וכן הלאה על כל נר נוסף שמביאים לו, נמצא שבירך עשר ברכות.

פורים

29. לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג בעומר, וסימנו פל"ג (ש"י ס' תכ"ח סעיף א').

30. במגילה היתה חסרה מילה אחת, וקראו את כל הכתוב בה, המגילה כשרה (ש"י ס' תר"צ סעיף ג'), אבל הציבור לא יצא ידי חובה כיון שחסרה להם מילה (משנ"ב שם ס' ה' ס"ק י"ט).

31. "אֲשֶׁר הִגָּלָה מִירוּשָׁלַם עִם הַגָּלָה אֲשֶׁר הִגָּלָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגָּלָה בְּבוּכָדָנָאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל" (אסתר ב, ו').

שביעית

32. ספיחים הנלקטים בשביעית אסורים לעולם, והנלקטים בשמינית אסורים רק עד שיביאו כיוצא בהם או עד חנוכה, ולפיכך הנלקטים בשמינית אינם בטלים אפילו באלף, דה"ל דבר שיש לו מתירים (אם אפשר להמתין עד שיתורו), משא"כ בספיחין שנלקטו בשביעית שדינם כשאר אסורים שבטלים בשישים (הגר"ד לנדו שליט"א).

שבוע ברכות

33. אם עשו סעודת שבע ברכות לשני חתנים ושתי כלות (כגון בני דודים), החתן יכול להיות פנים חדשות לגבי החתן השני, וכן להיפך.

34. ביו"ט שני של גלויות ישבו שישא אנשים מחו"ל וארבעה בני ארץ ישראל, ללא "פנים חדשות", כיון שביו"ט א"צ "פנים חדשות", ואצל רוב המניין הוא יו"ט שני אמרו שאפשר לברך שבע ברכות.

אחד מבני חו"ל החליט להישאר בארץ ישראל, באותו הרגע נפקע ממנו דין יו"ט ונעשה יום חול, ושוב אין רוב של בני חו"ל, ולכן אי אפשר לברך ברכת שבע ברכות (ספר "אגן הסהר" להגר"א גניחובסקי זצ"ל, דיני ברכות עמ' תמ"א).

חושן משפט

35. לווה כסף מעכו"ם לא חייב בשלש (רמ"א חו"מ ס' שמי"ח סעיף ב'), שקי"ל הפקעת הלוואה מעכו"ם פטור, ואם הגוי התגייר, היות שנשאר חיוב ממון ליהודי (דהפקעת הלוואה אינה מפקיעה את החוב), חייב להחזיר את חובו.

36. א. אם אחד מהאחים היה טומטום הוא לא ממעט חלק הבכורה, ועושים חשבון לחלק הבכורה בלעדיו, ואח"כ מה שנשאר חולקים כולם ביחד עם הטומטום.

ב. אם האב הלווה לאחרים, ופרעו ליורשים לאחר מיתת האב, אין הבכור נוטל פי שניים במה שלא היה ברשות אביו, אבל יש עליו דין ירושה, נמצא חלק הפשוט גדול יותר מחלק הבכורה.

37. אם היה סבור שהוא של כסף ונמצא של זהב ונאבד, שומר שכן חייב רק של כסף, משום שרק זה קיבל לשמור, ושומר אבידה חייב של זהב, משום שהתורה חייבתו לשמור ולא תלוי בקבלתו, (קצוה"ח ס' רצ"א ס"ק ד').

38. הקדישו, או נתנו במתנה, או פרע בחובו או החליף (ב"ק ע"ט:).

צב"א הלוי

גליון 306 תשפ"ה

פרשת ואתחנן

עניני מזוזה

מקום קביעות המזוזה כשהצד הימני הוא רק עשרה טפחים

בשו"ע יו"ד סי' רפ"ט ס"ב כ' בתחלת שליש העליון גובה השער, ואם קבע למעלה מזה כשרה, והוא שירחקנה מהמשקוף טפח.
והנה אם הפתח הוא רק עשרה טפחים המזוזה היא בשליש העליון של הפתח, והיינו בגובה ז' טפחים מלמטה, אבל יש פתחים שהפתח גבוה, אבל מזוזה הפתח הימנית היא רק עשרה טפחים, והמזוזה הפתח משמאל היא גבוהה, ובזה צריך לקבוע על המזוזה הימנית, וא"כ קובעה בגובה ז' טפחים מהקרקע. (וכן שמעתי מהג"ר שלמה זלמן אולמן זצ"ל האב"ד דקריית ספר, וגם שמעתי כן בשם כ' רבינו הגאון ר' ניסים קרליץ זצ"ל).

ויש שנסתפקו שאולי פתח זה פטור ממזוזה, או שיניח קנה גבוה ויתלה בו את המזוזה, אבל בקצור שו"ע סי' י"א ס"ב כ' שיניח באותה מזוזה הפתח שהיא בת עשרה טפחים.

והנה בט"ז כ' זמבואר בב"י בשם המרדכי דאם היא גבוה הרבה אין לעשות המזוזה גבוה מכתפיו, דאז אינה נראה לעיניו בכניסה ויציאה, וסמך לדבר נ"ל בפסוק ולבנימין וגו' ובין כתיפיו שכן כו', עכ"ל.
והנה באופן הנ"ל הרי זה למטה מבין כתפיו, אך מ"מ הרי ל"ש להניח במקום גבוה יותר.

והנה ע' במנחות ל"ג א' א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל מצוה להניחה בתחלת שליש העליון, ורב הונא אמר מגביה מן הקרקע טפח, ומרחיק מן הקורה טפח, וכל הפתח כולו כשר למזוזה, מיתבי מגביה מן הקרקע טפח, ומרחיק מן הקורה טפח, וכל הפתח כולו כשר למזוזה, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר וקשרתם וכתבתם מה קשירה בגובה, אף כתיבה בגובה. בשלמא לרב הונא, הוא דאמר כר' יהודה, אלא לשמואל דאמר כמאן, לא כר' יהודה ולא כר' יוסי, אמר רב הונא בריה דרב נתן לעולם כרבי יוסי, ומאי תחילת שליש העליון דקא אמר להרחיקה, שלא להרחיקה מן הקורה של מעלה יותר משליש.

והנה הרמב"ם בפ"ו מהל' מזוזה הי"ב ובשו"ע פ' שאין להניח המזוזה בטפח העליון, והא אנן קימ"ל שמקומה השליש העליון כר' יוסי וכשמואל, ולא הזכירו שלא יהיה בטפח העליון, אלא ד"ז אמרו ר' יהודה, וכן רב הונא שמרחיק טפח מהקרקע, וטפח מהקורה לא, דס"ל להרמב"ם שגם לר' יוסי ולשמואל א"א בטפח העליון, והרא"ש חולק שלפי מאי דקימ"ל שליש העליון אין דין להרחיק טפח מלמעלה.

ויש לדון באופן זה שמזוזה הפתח רחוקה מהמשקוף אם גם בזה צריך שהמזוזה לא תהא בטפח העליון, ויש לדייק מל' הרמב"ם ושו"ע שירחקנה מהמשקוף, וכן ל' הגמ' במנחות ל"ג א' ומרחיק מן הקורה טפח. ואפשר שד"ז להרחיק טפח אין הכוונה ראש הפתח, אלא מהמשקוף, אבל כאן שהמשקוף הוא גבוה, אין מניעה לקבוע את

המזוזה בטפח העליון של הפתח. והנה בקרן אורה מנחות ל"ג א' כ' ומה שמצריך להרחיק מן המשקוף טפח ודאי נראין דבריו ז"ל,
דע"כ טעמא דר' יהודה משום דכל טפח למטה או למעלה הוי כלמטה או כלמעלה, ומהיכי תיתי למימר דר' יוסי פליג עליה בהא ודו"ק.
והנה מש"כ שכל טפח כלמטה היינו כאילו נותן בקרקע, וכן מש"כ דטפח עליון הוי כלמעלה היינו כאילו נותן בתקרה, ולכא' כ"ז אפ"ל כשהוא תוך טפח מהקורה, אבל אם מזוזה הפתח אינה מגעת לקורה ל"ש לומר שטפח העליון הוא כלמעלה.

אבל בכס"מ פ"ו מהל' מזוזה הי"ב כ' ו'משמע לרבינו דלא פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אלא בלמטה משליש העליון, אבל למעלה ד"ה צריך להרחיקה מן הקורה טפח, והכי משמע מדאמר רבי יוסי מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה, וכי היכי דקשירה דהויא בגובה הזרוע אינו בסוף גובהו אלא מרוחק מסוף גובהו קצת, ה"נ כתיבה דילפינן מינה דהויא בגובה אינה בסוף הגובה, אלא מרוחקת ממנו מעט דהיינו טפח כנ"ל לדעת רבינו.

ולפ"ז ל"ש אם קרוב למשקוף או לא, אלא צריך שלא יהיה בסוף הגובה.

אם כופין על מצוה מזוזה

בפתחי תשובה יו"ד ריש הל' מזוזה סי' רפ"ה ס"ק א' כ' שאף שעל מ"ע כופין, אבל על מ"ע דמזוזה אין כופין, משום דכתיב למען ירבו, והרי קימ"ל בחולין ק"י כל מ"ע שמתן שכרה בצידה אין כופין עליה.
[א.ה. יעו"י בארחות שער האכזריות שכ' בחלק מהדפוסים 'וכן אמרו רבותינו מי שאינו רוצה לעשות סוכה וציצית לטליתו ומזוזה לפתחו מכין אותו עד שתצא נפשו', ויש דפוסים שמחקו זאת, שו"ר בשבט הלוי ח"ב ריש סי' קנ"ו].

והנה מזוזה נאמרה בפ' שמע ובפ' והיה אם שמוע, ובפ' והיה אם שמוע נאמר למען ירבו ימיכם ובפ' שמע לא נאמר למען ירבו, ומבואר בפ"ת שגם באופן זה חשיב מ"ע שמתן שכרה בצידה ואין כופין.

אולם במנ"ח מצוה תע"ט כ' שרק אם בכל מקום שנאמרה המצוה נאמר מתן שכרה בצידה אין כופין, אבל אם במקום אחד נאמרה המצוה ומתן שכרה בצידה, ובמקום אחר נאמרה המצוה ולא נכתב מתן שכרה בצידה כופין, וכ' שמה"ט כופין על מזוזה משום שבמקום א' אין מתן שכרה בצידה, והיינו שאמנם אין כופין מצד המצוה שמתן שכרה בצידה אבל כופין מצד המצוה שאין מתן שכרה בצידה.

והנה בטעם שמתן שכרה בצידה אין כופין היה אפ"ל משום שמסתמא יעשה המצוה, וא"כ מה בכך שיש עוד מצוה דהרי מ"מ מסתמא יקיים, אבל ברש"י חולין ק"י כ' שמתן שכרה בצידה למען יאריכו ימיו, לכך פירש מתן שכרה לומר אם לא תקיימנה זהו עונשו, שלא תטול שכר זה, ואפשר שהוא גילוי שאין לכפות על מצוה זו, ולפ"ז יש לדון אם מצוה זו נאמרה שנית אם כופין עליה. [א.ה. יעו"י בנחלת צבי יו"ד רמ"ה דכ' בהא דכופין לאב לשכור לבנו מלמד משום מצות ולמדתם, והק' דבשבת ל"ב איכא מ"ד

דלמען ירבו וגו' קאי אף אלפני פניו, ולכך בעון בטול תורה בנים מתים, וכ' דתי' לו הר"ר ר' העשיל דהכא איכא כמה מצוות עשה נוספות דכ' ושנתם לבניך והודעת בניך, וכופין מחמת אותם פסוקים, וכ' לדחות 'דהנה הא דאין כופין על מ"ע שמת"ש בצדה כתב רש"י כו' דכאן זהו עונשו, וא"כ לפ"ד תוס' דבראיכא לאו לבר העשה כופין, קשה למאי הלכתא הוי בזו העשה מת"ש בצדה, כיון דגם הכא הוי כופין, אך ע"ז י"ל דהא במצ"ע כופין עד שתצא נפשו ולא בלאו, א"כ י"ל דלהכי הוי בעשה מת"ש בצדה לומר שלא נכוף מחמת העשה, היינו עד שתצא נפשו, אלא כפו אותו קצת מחמת הלאו, וא"כ דוקא היכא דאיכא לאו לבר העשה י"ל כן, אבל אי איכא עשה אחרינא ליכא למימר הכי שנכוף מחמת עשה אחרינא, דא"כ למאי הלכתא הוי בחד עשה מת"ש בצדה, דמה לי אם נכוף מחמת עשה זו או אחרת, אלא ודאי דדעת תורה שלא נכוף אותו כלל, ויעו"ש מש"כ לגבי מזוזה.

ובפמ"ג ס' תרפ"ז באשל אברהם ס"ק ב' דן אם כופין על מתנות לאביונים באופן שכבר קיים צדקה, ואין עליו לאו, אלא רק מצוה, והרי מ"ע שמתן שכרה בצידה אין כופין, וצ"ב דאף שבצדקה מתן שכרה בצידה אבל על מצות מתנות לאביונים לא נאמר מתן שכרה בצידה.

ואף להסברא שאם מתן שכרה בצידה ודאי יקיים, אבל אפשר שיעשה זאת למחר ויקיים רק צדקה, ולא יקיים מצות מתנות לאביונים.

[א.ה. יעו"ש מש"כ בשואל ומשיב תליתאה ח"ב ס' ד' נתתי לבי לעיין במש"כ רש"י פ' משפטים עה"פ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות, כל מצוות עשה באזהרה, שכל שמירה לאו הוא, וכ' בשפ"ח דלכך עשה דוחה ל"ת שהרי בעשה יש ל"ת ג"כ, והנה דבר גדול דיבר בזה והוא חדש כו', ובזה נראה לפענ"ד הטעם דבמצוות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו, ולא נודע הטעם, ולפענ"ד הוא הדבר, כיון דהתורה כתבה ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות, מצות עשה באזהרה, ולכא' מאי נפ"מ במה שיש ל"ת, הוא ללקי, אינו לוקה דהו"ל לאו שאיב"מ, וא"כ מאי נפ"מ באזהרה, אמנם י"ל דאהני כדי שיכו אותו עד שתצא נפשו, ועל ל"ת ממש מלקין אותו לאחר שעבר, אבל מ"ע מכין אותו קודם שיעבור שילך ויעשה, וצ"ל דמ"מ כשמתן שכרה בצדה לא כופים אף על הלאו].

כפיה על חיוב מזוזה דרבנן

ואם אין כופין כד' פ"ת יל"ע בחיוב מזוזה דרבנן, ובגיטין ל"ו ב' מבואר ששמיטה בזה"ז דרבנן ומה"ת נוהגת רק כשיש יובל, ובתו' ד"ה תקון רבנן דתשמיט זכר לשביעית, 'והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה לאסור עבודת קרקע שתי שנים רצופות' עכ"ל, ובסמ"ע ס' ס"ז ס"ק ב' כ' דאף שבתורה נאמר וציויתי את ברכתי זה דוקא כשיש שביעית מה"ת, ולא בזה"ז ששביעית דרבנן, ובחזו"א שביעית ס' י"ח ס"ק ד' שמסתבר שהיתה ברכת השביעית גם בבית שני וגם אחר החורבן, וב"ד של מעלה עושין כפי מה שגזרין ב"ד של מטה.

ולענין אם כופין על מזוזה דרבנן אם חשיב ג"כ מ"ע שמתן שכרה בצידה אולי תליא בהנ"ל.

אם כופין להפקיר ביתו

ויל"ע אם יודעים שלא יעשה מזוזה אם כופין שיפקיר את הבית, והיינו שיש לדון אם כפיה היא רק לקיום המצוה, או כפיה יש גם שלא יעבור על המצוה. ויש להוכיח מהא שכופין עד שתצא נפשו, דבמשכב נתיבות בין שהוא כפשוטו, והרי אם תצא נפשו לא יקיים את המצוה, וע"כ שהכוונה שכופין שלא יעבור על המצוה.

[א.ה. יעו"ש מש"כ באור שמח פ"ב מגירושין ה"כ 'אילו הוו ידעי ב"ד דבוראי לא ירצה וגליא קמיהו כמו קמי שמיא שלא יהיה תועלת מן כפייתם שימסור נפשו על זה, הלא ודאי היו אסורים להרים יד עליון].

פתח שטוח ע"ג קרקע אם חייב במזוזה

בשו"ת נודע ביהודה תנינא חיו"ד סי' קפ"ד והו"ד בפתחי תשובה יו"ד סי' רפ"ז ס"ק א' כ' שמרתף שפתחו הוא על שטח הארץ, והמזוזה והמשקוף גם הדלת הכל שוכבים על שטח הארץ, פטור ממזוזה, והביא רא"י מקדושין כ"ב ע"ב מה מזוזה מעומד כו', ועוד הביא רא"י מד' רש"י במנחות ל"ד ע"א ע"ש.

והנה בשבת ל"ב ע"ב 'בעון מזוזה נמי מהכא, דכתיב לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת', והיינו שנענשו משום שלא עשו פתחים כמחתרת שפטורים ממזוזה, אלא עשו פתחים שחייבים במזוזה וביטלו מצות מזוזה ולכן נענשו, ופרש"י שפתח כמחתרת היינו שאין לו פצימין וע"כ פטור ממזוזה, ולכא' להנוב"י היה אפ"ל דאיירי בפתח שוכב על הארץ, ויל"ע מדלא פירש"י כן אם מוכח דס"ל שגם באופן זה חייב במזוזה.

[א.ה. יעו"ש באילה"ש עה"ת פ' נח עה"פ 'ופתח התיבה בצדה תשים', פרש"י שלא יפלו הגשמים בה, השפ"ח מפרש דרצונו לתרץ דהא פתחי הספינות למעלה הם, ולפ"ז בא לאפוקי שלא לעשות הפתח למעלה, ויל"ע לדעת הנוב"י והחזו"א דדלת שוכבת אינה חייבת במזוזה, דמזוזה דוקא עומדת, ולכא' לפ"ז חסר גם בשם פתח, וא"כ למה הפסוק צריך לפרש שהפתח יהיה בצדה, הרי כיון שכתוב פתח, פשיטא דצריך להיות בצדה, מאחר שבשוכבת לא נקרא פתח].

והנה כל הנידון אם חשיב פתח, אבל משמע שהבית עצמו חשיב בית אף שהוא תחת הקרקע, ויש להוכיח כן מפ' וישב (בראשית פרק מ' יד) 'והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה', והרי בפסוק ט"ו כתוב "כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אתי בבור", ומבואר שהיה בור ונקרא בית.

[א.ה. יעו"ש מש"כ רש"י [פרק מ"א פ"ד] עה"פ 'ויריצוהו מן הבור', דכ' רש"י מן הבור, מן בית הסוהר, שהוא עשוי כמין גומא, וכן כל בור שבמקרא לשון גומא הוא, וכ' השפ"ח 'גבי כי שמו אותי בבור היה אפשר לומר שהוא בור ממש, אלא שאחר כך נתנהו בבית הסוהר, אבל הכא צריך לפרש כן, דלא תימא אחר שיצא שר המשקים מבית הסוהר שמו אותו שנית בבור, לכן פירש שבור הוא בית הסוהר מדכתיב ויריצוהו מן הבור, ובבור אין שייך לשון ריצה, כי אם משיכה, דכתיב וימשכו את יוסף מן הבור', מבואר דבאמת לא היה בבית אחר, ויעו"ש מש"כ הכלי יקר [פרק מ"ב פ"ז] 'כנגד מה שהשליכו את יוסף לבור - ויאסוף אותם אל משמר, פירש רש"י בית האסורים דהיינו בור, כמ"ש ביוסף ויתנהו אל בית הסוהר, ויוסף אמר כי שמו אותי בבור, והזכיר רש"י לפרש כן, שאם היה בית המשמר באיוז חדר לא היה מדה כנגד מדה, לפיכך ויקח מאתם את שמעון כי הוא השליכו לבור].

אל תוסף דבר

בקובץ שעורים קידושין דף כ"ב (סי' קל"ב) הביא מדרש שמשא רבינו אמר בתפילתו שיכנס לארץ, אהבתי את אדוני זה הקב"ה, את אשתי זו התורה, ואת בני אלו ישראל, לא אצא חפשי, והקב"ה השיב לו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, והביא ששמע מהגר"ח בשם מהר"ל דיסקין שבטענה זו היה משה צריך לזכות, אבל הקב"ה אמר לו אל תוסף דבר אלי, היינו שלא יחזור וישנה, וכתיב אם אמר יאמר עד שיאמר וישנה. ואין מובן שהרי אין הרציעה חובה אלא רשות, וא"כ מה בכך שיאמר וישנה, וע' ברש"י כ"א ב' ד"ה ויעשה בעל מום ומה בכך והלא רציעה מצוה היא.

עמק השבוע

גליזן ער

שנה ב

פרשת ואתחנן תשפ"ה ודומים שאהיה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב הג"ר ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

גליזן משולש לכבוד ט"ו באב משולש

בשנים שיש בהם פורים משולש

יש גם ט"ו באב משולש

משום דמקדימין ומאחרין דיני נטיעת כריתת וקרבת עצים

ממתי מדבר בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל ט' באב, ובשנה האחרונה נסתלקה והמתו עד חצי החודש ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון. עכ"ל.

ועיין בספר סדר היום דאיתא וז"ל יום ט"ו באב ראוי להתנהג בו בשמחה וששון, כמו שאמרו במשנה לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים וכו', בו כלו מתי מדבר, שבכל שנה ושנה היו מתיים במדבר על אותה גזרה שנגזרה עליהם שימותו מט' באב לט' באב, ואותו תשעה באב של שנת הארבעים לא מתו וכו', על ענין ירבעם בן נבט שהושיב שומרים בדרכים שלא ינחו לישראל לעלות לרגל וכו' והיה להם צרה גדולה ובימי הושע בן אלה ביטל אותם שומרים והכריז שכל הרוצה לעלות יעלה וכו' ואותו היום שביטל אותה יום ט"ו באב היה וכל העם שמחו שמחה גדולה, ובו הותרו שבטים לבוא זה בזה וכו' והיה להם בזה שמחה גדולה, ובו הותר שבט של בנימין לבוא בקהל והיה שמחה לכל ישראל בזה וכו', עוד הביא הירושלמי שבו זמן קיצוץ יפה לעצים שכל עצים הנקצצים בו אינם עושין מאכולת כולן כשרין למערכה וגמרא דידן פליג שאמרו יום תבר מגל שבו פוסקין מלכרות עצים עוד שכבר תשש כחה של חמה ליבש ועושים תולעים ופסולין למערכה ואפשר לישב שניהם וכו', ובו ניתנו הורגין ביתר לקבורה ונתבטל הגזרה של אותו רשע שנתן גדר לכרם וראה ה' בענים וזכו לקבורה, ומכל אלו הענינים שארעו ביום זה צריך לתת שבח והודאה למקום יתברך ויתעלה ששמחנו, וגם אנחנו נשמח בו

מבואר דה"יום טוב לישראל" דט"ו באב הוא מיוסד על הרבה מאורעות חשובות שאירעו ביום זה (עיין ברשב"ם במס' ב"ב דף קכ"א) דמבואר דליכא מחלוקת בין כל הני אלא כל הני מאורעות אירעו ביום זה).

וכן עיין בירושלמי בסוף תענית דאיתא לגבי המשנה הנ"ל נחא ביום הכיפורי שהוא כפרה על ישראל בט"ו באב למה ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא שבו זמן קיצה יפה לעצים שכל עצים שהן נקצצין בו אינן עושין מאכולת כהיא דתנינן תמן כל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח, רב חיה בר אשי בשם רב שבו התיר הושע בן אלה פריסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים וכו', רב שמואל בר רבי יצחק ואמרין לה בשם ר' שמואל בר נחמן שבו הותרו שבטים לבוא זה בזה וכו', ורבנן אמרי שבו הותר שבטו של בנימין לבוא בקהל וכו', ר' אבון אומר שבו בטל החפר וא"ר לוי בכל ערב ט"ב היה משה מוציא כרוז בכל המדבר ואומר צאו לחפר צאו לחפר והיו יוצאין וחופרין להן קברות וישינים ובשחר היו עומדין ומצאין עצמן חסירים ט"ו אלף ופרוטרוט ובשנ' האחרונ' עשו כן ועמדו ומצאו עצמן שלמים אמרו דילמא דעטינן בחושבנה וכן בי' ובי"א ובי"ב ובי"ג ובי"ד ובט"ו כיון דאשלים זיהרא אמרו דומה שביטל הקב"ה אותה הגזירה קשה מעלינו ועמדו ועשו יו"ט. הרי מבואר בירושלמי להדיא דעשיית היום טוב היא מחמת המאורעות. [אולם הירושלמי הזכיר זה במיוחד לגבי המאורע דכלו מתי מדבר. ועי' ברמב"ם בפהמ"ש בסוף תענית דאיתא וז"ל בחרו יום חמשה עשר באב, לפי שבו נסתלקה המגיפה

עיין במתני' בסוף מס' תענית דאיתא אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו כל הכלים טעוין טבילה ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

ועיי"ש בגמ' בדף ל ע"ב דאיתא בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה וכו', אמר רב יוסף אמר רב נחמן יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל וכו', רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר וכו', עולא אמר יום שביטל הושע בן אלה פריסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה שירצו יעלו, רב מתנה אמר יום שנתנו הורגין ביתר לקבורה וכו', רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה דנתיב רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסף ודלא מוסיף יאסף וכו'. הרי

מעט וצריך להרחיק יגון ואנחה ממנו. עכ"ל.

הנה ע"ש במשניות בסוף תענית שנתבאר שגם היה עוד ייחוד מיוחד להאי יום דט"ו באב, דע"ש בראש הפרק דאיתא זמן עצי כהנים והעם תשעה באחד בניסן בני ארח בן יהודה בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה בשבעה בו בני יונדב בן רכב בעשרה בו בני סנאה בן בנימין בחמשה עשר בו בני זתוא בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה בעשרים באלול בני עדין בן יהודה באחד בטבת שבו בני פרעוש שניה. הרי נראה דט"ו באב הוא יותר מיוחד משאר זמני עצי כהנים, דהוא לבדו אינו זמן שרק נוגע למשפחה אחת.

ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מאה קשיטה סימן פ"א דאיתא וז"ל הנה בט"ו באב בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים כמבואר במשנה וכו' ומסמנא מלתיה של אותו היום הואיל ובו הותר שבט בנימין לבא בקהל, והותרו שבטים לבא זה בזה, ובו בטל המבטל עליית הרגל וכו', ובו כלו מתי מדבר, ובו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה, והוא יום תבר מגל שכל אותו היום כורתים עצים למערכה ותו לא לפיכך רבו בהפלגה באותו היום מביאי קרבן עצים כמבואר במשנה. עכ"ל.

והנה עיין במסכת מגילה דף ה ע"א דאיתא זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין וכו' משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו. (פרש"י וז"ל אבל זמן עצי כהנים והעם האמור במסכת תענית שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה, ומביאין קרבן עצים עמה, אם חל להיות בשבת מאחרין ליום מחר וכו', אכתי לא מטא זמן חיוביהו ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן, וכן עצי כהנים שקבוע להן זמן קבוע בנדרים, עכ"ל, ועיין בשפת אמת דאיתא וז"ל שם במשנה זמן עצי כהנים, לכאורה נראה לפרש דהקרבן שהיו מביאין עם העצים היו מאחרין אבל העצים למה לא יתנו בשבת כיון שהם לצורך הקרבנות, אבל מלשון הר"ן שכ"י שא"י להקדים משום דיום שלפניו של הקודמין היא משמע שמפרש דקאי על האות העצים ולפמ"ש א"ש טפי דהטעם דאכתי לא מטי זמן חיובא קאי אקרבן של העצים דהואיל והבאת העצים בשבת היא א"י להקדים הקרבן קודם הבאת העצים ולכך מאחרין, ולפי"ה א"א שהביא הריטב"א בתענית כ"ו שהיו מבערים העצים בפני עצמם על המזבח ביום שהביאום ודאי א"ש דפשיטא שאינו דוחה את השבת. עכ"ל.)

והנה יל"ע מתי היה הזמן עצי כהנים המיוחד כשט"ו באב חל להיות בשבת. והנה לכאורה י"ל דאחריו הזמן ליום ראשון, דמסתימת המשנה במגילה משמע דלית בזה חילוק בין ט"ו באב לשאר זמני עצי כהנים.

הנה יש "שתי קבוצות" בהמאורעות הנ"ל שהן סיבות לה"יום טוב דישאל" בט"ו באב, שהה'

מאורעות הראשונות שהוזכרו בסוגיא הן מאורעות בעבר והן ישועות מצרות מסויימות, אבל הא דאיתא בסוף הסוגיא דט"ו באב הוא "יום שפסקו מלכרות עצים למערכה דתניא רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינו יבשין" הוא דבר שאירע בכל שנה ושנה, ועוד הרי מחמת הא שפסקו בו מלכרות עצים למערכה לחוד נתנו ליום שם מיוחד "יום תבר מגל".

ועוד י"ל דהה' מאורעות הוו קבוצה לעצמן דהא לכא' פשוט דהני ה' ישועות הן מכוונות היטב נגד הה' צרות שאירעו לאבותינו בתשעה באב כדאיתא לעיל במשנה בתענית שם. דהנה בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וכנגד זה בט"ו באב כלו מתי מדבר. ובת"כ חרב הבית בראשונה, וצרה זו אירע בעיקרה משום שעבדו ע"ז (דזהו עיקר היציה"ר שגרם חורבן בית ראשון כדאיתא במס' יומא דף סט ע"ב), וכנגד זה בט"ו באב הושע בן אלה ביטל הפרדסאות, דירבעם עשו הני פרדסאות כדי שיעבדו העגלים שלו ולא יעלו לירושלים לביהמ"ק, וע"י ביטול הפרדסאות שוב היו יכולים לעלות לירושלים. ובת"כ חרב הבית בשניה, וצרה זו אירע מחמת שנאת חנם כדאיתא במס' יומא דף ט ע"ב, וכנגד זה בט"ו באב הותרו הרוגי ביתר לקבורה. ובת"כ נחרשה העיר, וידוע בשם הגרי"ז דעיקר הצרה בזה היתה דחוי' מהא דנחרב הביהמ"ק מעתה לא היה המקום ראוי להשראת השכינה דשוב לא היה "הר", וכנגד זה בט"ו באב הותר שבט בנימין לבוא בקהל, דבלי שבט בנימין לא היו ראויים להשראת השכינה, דרק על ידי י"ב שבטים הוו כלל ישראל ראויים לעיקר השראת השכינה, ועוד הרי עיקר השראת השכינה היא בחלקו של בנימין ולכך דוקא בשבט בנימין היה התיקון הזה. ולכאורה הדברים מכוונים מאד בס"ד דהני ה' ישועות שאירעו בט"ו באב הם בחינת ישועות מהה' צרות דתשעה באב.

והנה יל"ע האם היו כורתים עצים ביום ט"ו באב עצמו. והנה יל"ע מה היתה השמחה דסיום כריתת עצים, ועיין ברשב"ם בב"ב דף קכ"א שביאר שהוא שמחת סיום עשיית מצוה, ועיין בבאור הגר"א ליו"ד סי' רמ"ו ס"ק ע"ו שהביא מקור מזה לשמחת סיום מסכת. והנה כשמסיימים מסכת, לומדים החלק האחרון של המסכת בסיום עצמו, ולא עושים השמחה ביום אחר מלימוד החלק האחרון, וא"כ לכאורה יש לומר עד"ז שבט"ו באב סיימו כריתת העצים ובהדי הסיום עשו השמחה. שו"ר הא דאיתא בסדר היום שם וז"ל עוד הביא הירושלמי, שבו זמן קיצוץ יפה לעצים, שכל עצים הנקצצים בו אינם עושין מאכולת כולן כשרין למערכה,

וגמרא דידן פליג, שאמרו, יום תבר מגל שבו פוסקין מלכרות עצים עוד שכבר תשש כחה של חמה ליבש ועושים תולעים ופסולין למערכה, ואפשר ליבש שניהם, דעד אותו יום ואותו יום בכלל היו העצים יפים וטובים, מכאן ולהלאה לא היו פוסקים עוד. עכ"ל. ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מאה קשיטה סימן פ"א דאיתא לגבי ט"ו באב וז"ל הוא יום תבר מגל שכל אותו היום כורתים עצים למערכה ותו לא לפיכך רבו בהפלגה באותו היום מביאי קרבן עצים כמבואר במשנה. עכ"ל.

הנה לפ"ז מבואר ד"יום תבר מגל" היינו היום האחרון שכתרו עצים, שכתרו העצים האחרונים ואח"כ תברו המגל.

והנה לפ"ז נמצא שכשט"ו באב חל להיות בשבת דצריכים להקדים היום תבר מגל, דהרי אי אפשר לכרות עצים בשבת, וא"כ בשאר שנים "סיום כריתות עצים" הוא בט"ו באב וכשט"ו באב חל להיות בשבת "סיום כריתות עצים" הוא ב"ד באב.

הנה יש עוד ענין השייך ל"עצים" בהאי יום, מלבד כל הדברים הנ"ל המבוארים במשניות, דע"ש בכתבי הרמ"ע מפאנו דאיתא וז"ל ועוד יש ליום זה רבו יתירא כי הוא ישוב גדול לא"י שכל העם מרבים נטיעותיהם ומקדימין לבו ביום והוא בכלל הואיל וכל נטיעותיו פוסקת ערלה שלהן לזמן מועט שהוא ב' שנים ומחצה דוקא הוא שיעור הזמן שנחלקו ב"ש וב"ה אם נוח לו לאדם שנברא על סוד הפסק ערלת הלב עד מהרה. עכ"ל.

והדברים מבוארים ע"פ הסוגיא בפ"ק דמס' ר"ה, יעו"ש בדף ט ע"ב דאיתא תנו רבנן אחד הנוטע אחד המברין ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית ופירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי וכו' תנן (במס' שביעית פ"ב מ"ו) אין נוטעין ואין מברכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה ואם נטע והברין והרכיב יעקור רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ורבי שמעון אומרים שתי שבתות ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים לדברי האומר שתי שבתות צריך שתי שבתות ושלשים יום וכו', ויעו"ש בדף י ע"ב בתוס', ועי' בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד דאיתא וז"ל ג' שנים הללו אינם נמנים מיום ליום וכו' ופעמים שאינו אלא שתי שנים ומ"ד יום וכו', כיצד נטע מקודם ט"ז באב שנשאר עדיין מ"ד יום עד ר"ח תשרי כיון שהגיע ר"ח תשרי עלתה לה שנה ומונה עוד שתי שנים ואם נטע ביום ט"ז ומיום ט"ז ואילך מונה מראש חדש תשרי הבא ג' שנים שלמים. עכ"ל.

והנה מתי הוא היום האחרון שאם נוטע עדיין יהיו מ"ד ימים לפני ראש השנה, והנה אחרי ט"ו באב יש מ"ד יום לפני ר"ה (י"ד ימים מט"ז אב עד כ"ט אב ושלשים יום מל' אב עד כ"ט אלול) וא"כ היום האחרון הוא בט"ו באב, וכדאיתא להדיא בדברי הרמ"ע הנ"ל וכדמשמע בלשון השו"ע הנ"ל.

[הנה הרבה מפרשים סוברים דט"ז אב הוא היום האחרון משום דמבואר במס' פסחים דף נה ע"א דאמרין מקצת היום ככולו לגבי אחד מימי הקליטה, עי' במאירי במס' ר"ה דף ט ע"ב (ד"ה אחר) ובמס' יבמות דף פב ע"ב (ד"ה כבר ביארנו) ובשא"א החדשות סי' ז' ובחזו"א בהל' שביעית סי' י"ז ס"ק כ"ט ובסי' כ"ב ס"ק ה' ובסי' כ"ה ס"ק י"ג ובסי' כ"ו ס"ק ב' ובמנחת שלמה ח"א נ"א:ה' ובמעדני ארץ שביעית קוב"ה ח"ה. אבל עי' ברע"ב בריש מס' ר"ה שסובר דבעינן י"ד ימים שלמים לקליטה, וראינו דכן משמע בלשון השו"ע. ועי' בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' פ"ז ופ"ח ובמהדו"ת חאו"ה סי' פ"ד שביאר דלא אמרין בזה מקצת היום ככולו שהרי לשון המשנה בשביעית היא "שתי

שבתות", ואין אומרים "מקצת שבת ככולה" ע"כ דרושים ארבעה עשר יום שלימים, והסוגיא בפסחים שם רק קאמר מקצת היום ככולו לענין השיעור קליטה דג' ימים. ועי' גם בספרו של הגרמ"מ קארפ שליט"א להל' שמיטה שביאר החילוק בזה בין השיעור דג' ימים להשיעור די"ד יום. וא"כ לכאורה שפיר י"ל דלהשו"ע דהיום האחרון הוא בט"ו באב, (והדברים נוגעים גם להל' שמיטה, ואפילו בזה"ז. דעיין במשניות בריש מס' שביעית שנתבאר ההלכה ד"תוספת שביעית", ועיין במס' מו"ק דף ד ע"א וברמב"ם בפ"ג מהל' שמיט"י דמבואר דדין תוספת שביעית נוהג רק בזמן שביהמ"ק קיים ולא בזה"ז. אבל עיי"ש ברמב"ם בהלכה י"א דמבואר שיש הלכה אחת שנוהגת קודם ר"ה אפילו בזה"ז, וז"ל אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית וסתם קליטה שתי שבתות ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו נמצאת אומר שהנטע או המכריז או המרכיב ערב שביעית קודם

ר"ה במ"ד יום יקיים פחות מכן יעקור. עכ"ל. הרי מבואר דגם בזה"ז אסור ליטע אילנות בערב שביעית אם אין עוד מ"ד יום לפני שמיטה. ולהנ"ל היינו שאסור ליטע אילנות אחרי ט"ו באב. ונמצא דאף בזמן המקדש מבואר בריש שביעית דאיסורי שמיטה מתחילים בפסח ושבעות, אבל בזמן החורבן איסורי שמיטה מתחילים אחרי ט"ו באב.]]

והנה לפ"ז נמצא שכשט"ו באב חל להיות בשבת דצריכים להקדים יום הנטיעה, דהרי אי אפשר ליטע עצים בשבת, וא"כ בשאר שנים "ריבוי נטיעת עצים" הוא בט"ו באב וכשט"ו באב חל להיות בשבת "ריבוי נטיעת עצים" הוא ב"ד באב.

הנה לפי הנתבאר נמצא דכמו שכשפורים דמוקפין חל להיות בשבת שיש "פורים משולש", הוא הדין שכשט"ו באב חל להיות בשבת שיש "חמשה עשר באב משולש", דיום תבר מגל ויום ריבוי הנטיעות הוא ביום ששי, עצם היום שנעשה בו חמשה יצועות לכלל ישראל הוא בשבת, והזמן עצי כהנים המיוחד הוא ביום ראשון.

באיזה יום עשו סדר השמחה עם הבתולות

כי תכליתם ה' שיראו לפני הבחורים הפנויים אולי ימצאו חן בעיניהם כדי שישאו אותם ורצתה כל אחת להיראות בפני כולם אולי תמצא חן בעיני אחד מהם. עכ"ל.

והנה לפי רבה ורב יוסף שביארו שעשו סדר השמחה ביום תבר מגל, לכאורה יש לעשות סדר השמחה ביום ששי, ולאידך אמוראים לכאורה יש לעשות סדר השמחה בשבת. אבל יל"ע בזה, דבשלמא ביהכ"פ בימי בית שני הרבה אינשי היו בירושלים (כמבואר במשך חכמה) וא"כ א"ש שהיו שם לסדר השמחה, אבל בט"ו באב לכאורה לא היו בירושלים, והוצרכו ליסע שם בשביל סדר השמחה, ואין נסעו לשם בשבת, הא היה חוץ לתחום להרבה אינשי. ואפשר דצ"ל דהרבה באו לירושלים לפני שבת. וצ"ע בזה.

אז לא היו יוצאות במחולות בכרמים אבל יגיד עליז ריעו שתנן לא היו וכו' "וכיום הכפורים" שבהן יוצאות במחולות בכרמים וביהכ"פ ג"כ אסור לרקוד משום שבות ואולי אז לא היתה עדיין גזירת חכמים זו לאסור הריקוד ועי"ל דהגם שמרש"י ז"ל שמשמך שם על פ' התיבה חולות להפסוק בשופטים פרק כ"א פ' כ"א ומפרש הרד"ק על פסוק לחול במחולות שהוא ענין ריקוד וכן מצינו ותצאנה כל הנשים אחרי' בתופים ובמחולות שפירושו ריקוד וכן הללוהו בתוף ובמחול מ"מ יש לומר שלשון המשנה חולות ולא מחולות יש לפרש שהלכו סביב סביב בכרמים כמו שפ' רש"י ז"ל בגמרא שם ל"א ע"א על הא דאמר עולא משום ר' אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים ופי' רש"י ז"ל "מחול" לשון סביב מחול הכרם כן יש לפרש וחולות בכרמים שהלכו הכרם סביב

הנה יל"ע באיזה יום מהשלשה ימים הנ"ל עשו סדר השמחה עם הבתולות. והנה לכאורה היינו אומרים דאי אפשר לעשות סדר השמחה בשבת, דהא מבואר במשנה דהיו עושים מחולות, ואין לעשות כן בשבת, דאין מרקדין בשבת. אבל בהכרח יש איזה סיבה דהכא לא היה נוהג איסור לרקוד בשבת דהא מבואר במשנה דגם ביהכ"פ עשו האי סדר השמחה.

ושו"ר בשו"ת התעוררות תשובה סימן קע"ד דאיתא וז"ל תנן במסכת תענית כ"ו ע"ב לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ונסתפקתי אם חל חמשה עשר באב בשבת ותנן במסכת ביצה לו ע"ב אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין וכו' כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת והוא משום שבות אם

בשנים שיש בהם פורים משולש יש גם ט"ו באב משולש בדיני עצים גופא

אותו היום ואין צריך לומר חטאות ואשמות נזרים ונדבות בכורות ומעשרות תודות ושלמים, לכך הוא אומר כל אינש דאיתי עלוהי אעין או בכורין, ומהו זמן אעי כהנא, זהו שאתה אומר

הגליות אף הם יהו צריכין להביא, התקינו להם חכמים את יום חמשה עשר באב שיהיו מביאים בו קרבן עצים, וכל מי שהוא מעלה קרבן למקדש אפילו עצים פטור מאותו הספד של

הנה עיין במגילת תענית בפרק ה' דכתיב בחמשה עשר באב זמן אעי כהנא דלא למספד, מפני שכשעלתה גלות ראשונה לא היו מביאין בו קרבן עצים, אמרו חכמים למחר כשיעלו

בחמשה עשר בו בני זתואל בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וישראלים גרים ועבדים ונתינים וממזרים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות ובני סלמי הנטופתי, ומה הן בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות, אלא פעם אחת גזרה מלכות יון על ישראל שלא יעלו בכורים לירושלים והושיבו מלכי יון פרדסיאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים מה עשו הכשרים שבאותו הדור ויראי חטא שבאותו הדור הביאו בכורים ונתנום בסלים וחפו אותם בקציעות ונטולים הסלים והעלום על כתפיהם כיון שהגיעו למשמור אמרו להם לירושלים אתם עולים אמרו להם לאו אלא לעשות שני פלחי דבלה במכתשת זו שלפנינו ויבעלי הלז שעל כתפנו וכיון שעברו מהם עטרום בסלים והעלום לירושלים ומה הן בני סלמי הנטופתי אלא פעם אחת גזרה מלכות יון הרשעה שלא יביאו עצים למערכה והושיבו מלכי יון פרדסיאות על הדרכים כדרך שעשה ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם אחד מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים מה עשו הכשרים ויראי חטא שבאותו הדור היו מביאין שני גזרין ועושים אותם כמין סלמות ומניחים אותם על כתפיהם ועולין כיון שבאו לאותו המשמור אמרו להם לירושלים אתם עולין אמרו להם לאו אלא להביא גוזלות מן השובך הזה שלפנינו בסלם הזה שעל כתפנו וכיון שעברו מהם התירו השלבים ופרקום והשליכום מעל כתפיהם ונטלו הגזרים ועלו לירושלים ולפי שמסרו עצמם על המצוה לכך נכתב להם שם טוב במגילה הזאת וזכר טוב לדורות ועליהם ועל כיוצא בהם נאמר זכר צדיק לברכה ועל ירבעם בן נבט נאמר ושם רשעים ירקב ומה ראו בני זתואל בן יהודה לטל להם שם טוב וזכר טוב לדורות אלא שכל הרוצה לטל את השם יטל וכשעלו בני הגולה ולא מצאו עצים בלשכה עמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמם ומסרו אותם לצבור וקברו מהם קרבנות צבור וכך התנו עמהם הנביאים שביניהם שאפילו הלשכה מליאה עצים ואפילו משל צבור יהיו אלו מתנדבים עצים בזמן הזה ומביאין כל זמן שירצו ולא יהיה קרבן מתקרב אלא משלהם תחילה שנאמר והגורלות הפלנו על קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלהינו לבית אבותינו לעתים מזמנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלהינו ככתוב בתורה ואומר כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט ראה שהסכימו עליהם הרבים ועשו אותו יום טוב.

הרי דט"ו באב הוזכר במגילת תענית מחמת הקרבן עצים. והנה כיון שט"ו באב הוזכר במגילת תענית בהדי כל הימים טובים שהם ימים טובים לכולם, לכאורה מבואר דגם ט"ו באב הוא יום טוב לכולם מחמת הקרבן עצים,

ולא רק לאלו שהביאו קרבן עצים. ולכאורה י"ל דעל ידי הייחוד הנ"ל דקרבן עצים בט"ו באב, דהוי זמן מיוחד ליותר ממשפחה אחת, לכך עשאוהו יו"ט לכולם. ושור"ר בעז"ה הא דאיתא בספר דברי תענית על המגילת תענית וז"ל באמת בשאר יו"ט של קרבן עצים לא היה יו"ט אלא לאותה משפחה שהיו מקריבים ולכן לא נקט לה במג"ת ומשא"כ ביום זה של ט"ו באב כיון שהיה זמן קרבן עצים לכל ישראל עשאוהו מיד שאסור בהספד ותענית לכל ישראל. עכ"ל.

[הנה כיון דהייחוד דהקרבן עצים הוא סיבה דט"ו באב חשיב יום טוב לכולם, אפשר דזהו גופא הסיבה לאידך ייחוד הנ"ל דט"ו באב היה יום טוב לישראל ועשו בו סדר השמחה הנ"ל עם הבתולות. אולם ראינו דמשמע בגמ' שיש סיבות אחרות לגמרי שט"ו באב היה יום טוב לישראל, דהיינו המאורעות החשובות הנ"ל. אולם הא גופא קשיא, למה היה פשוט לגמ' דעשיית סדר השמחה עם הבתולות בט"ו באב הוא מיוסד על המאורעות הנ"ל, הרי אפשר דהוא מיוסד על הא שכבר הוזכר שהוא יום מיוחד לקרבן עצים. ומצאתי האי קושיא בספר דברי תענית על מגילת תענית וז"ל הנה אמרין במתני' רפ"ד דתענית לא היו יו"ט לישראל כחמשה עשר באב וכיו"כ וכו' ובגמ' שם בשלמא יו"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא ט"ו באב מאי היא ואמרין שם בגמ' כמה טעמים עיי"ש, וצ"ע אמאי לא הביאה הגמ' להאי טעמא דהכא שהוא משום זמן קרבן עצים, והנה בפי' רבינו גרשום לתענית דף כח ע"א כתב ועמקן עם זתוא שהוא אחרון כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו שאינו יודע מאיזה שבט הוא, וצ"ב בדבריו שכתב "עם זתוא שהוא אחרון" מה כוונתו אחרון הרי היו עוד משפחות שהיו מביאים גם אחריהם וכמבואר במתני' רפ"ד דתענית בכ' אב בני פחת מואב בן יהודה ונעשרים באלול בני עדין בן יהודה ובאחד בטבת שבו בני פרעוש שניה וא"כ נמצא שהיו עוד ג' שמביאים אחרי ואפילו אי נימא דלכא פירוש לא חשיב משום שהוא פעם שניה מ"מ הא איכא הנך דכ' אב וכו' אלול, והנראה בזה דכוונתו למאי דאמרין התם בשלהי תענית דהטעם שלא היו יו"ט כט"ו באב משום שבו היו פוסקין מלכרות עצים למערכה וממילא הזמן האחרון לכרות עצים היה ביום זה שהקריבו בני זתוא בן יהודה ולכן היו מביאים כולם ביום זה, ולפ"ז א"ש דחד טעמא הוא דכיון שבו פוסקין מלכרות עצים למערכה ממילא עשאוהו יו"ט של קרבן עצים, ובאמת בפשטות לא קשיא דצ"ל דקושיית הגמ' היא מאי רבותא טפי של יום ט"ו באב משאר ימים שמביאים בהם קרבן עצים וע"כ טעמא לאו משום קרבן עצים אלא טעמא אחרינא איכא, עוד נראה לבאר בזה עפ"י דברי המנחת חינוך מצוה ש"א אות ח' שכתב עפ"י דברי המשנה למלך דלילה

שלפני יום קרבן עצים לא חשיב יו"ט ומוותר בתענית שאין דין יו"ט אלא רק בזמן הראוי להקרבת הקרבן, ולפ"ז א"ש דלכא"ו יו"ט זה של ט"ו באב הוא כבר מליל ט"ו באב, והנה מטעמא דקרבן עצים לא היו יו"ט אלא ביום ולא בלילה ולכן לא נקטה הגמ' להאי טעמא דקרבן עצים דאינו אלא ביום ומשא"כ שאר דברים שמחמתם נוהגים יו"ט מהלילה. עכ"ל. וצ"ע בזה.]

הנה ראינו שכשט"ו באב חל להיות בשבת דהזמן המיוחד להקרבן עצים הוא ביום ראשון, אבל יש להסתפק לגבי היום טוב דמגילת תענית דט"ו באב, האם זה נשאר בשבת או האם זה נדחה ליום ראשון. דהיינו בודאי מי שהביא קרבן עצים ביום ראשון יהא אסור בהספד ותענית, אבל שאר בני ישראל שלא הביאו קרבן עצים, ורק אסורים בהספד ותענית מכח מגילת תענית, האם יהיו אסורים בהספד ותענית ביום ראשון.

ולכאורה י"ל דמשמע מסתימת המגילת תענית דהיום טוב נשאר בשבת, ואין איסור הספד ותענית לכל ישראל ביום ראשון.

והנה לכאורה יש לדמות זה לנדון לגבי פורים משולש, שכשפורים דמוקפין חל להיות בשבת, האם האיסור הספד תענית שיש לפרוים בפורים דמוקפין מכח מגילת תענית (כדאיתא להדיא במס' מגילה דף ה ע"ב) נדחה ליום ראשון. ואת"ל דהתם ליכא איסור הספד ותענית לפרוים ביום ראשון, א"כ גם הכא י"ל דליכא איסור הספד ותענית לשאר ישראל שלא הביאו קרבן עצים ביום ראשון ט"ז אב.

[הנה בירושלמי במגילה מבואר דאין עושים הסעודות פורים בשבת משום דכתב "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" את ששמחתו תלוי' בב"ד פרט לשבת ששמחתו תלוי' בידי שמים. והנה מלשון בירושלמי משמע שגדר הא שעושים הסעודה ביום ראשון הוא שעושים "משתה ושמחה" ביום ראשון. (דאף את"ל כהסוברים דעצם יום הפורים הוא בשבת, אבל הדין לעשות "משתה ושמחה" הוא ביום ראשון, ואף אם הוא בגדר תשלומין, אבל מה שמשלמין הוא "משתה ושמחה", וא"כ עושים "משתה ושמחה" ביום ראשון.) והנה "משתה ושמחה" הוא המקור ממגילת אסתר להאיסור הספד ותענית בפורים כדאיתא במס' מגילה דף ה ע"ב, וא"כ לכאורה מבואר להדיא שכשעושים הסעודות פורים בט"ז אדר שיש להמוקפין איסור הספד ותענית. ושור"ר בספר פורים משולש להגר"ש דבליצקי ז"ל עמ' קמ"ג דאיתא וז"ל יום זה אסור בתענית והספד ואין להתענות בו גם תענית חלום כל היום וכו' ש' יארציי"ט וחתן שלא יתענו כלל, עיין חוג הארץ סעיף י"א שכתב דלדידן דיתביין בירושלים ת"ו עושים כל השמחה בט"ז וכו' כל אפיא שוין שנדחה מנהג יום תענית אביו ואמו וכו' והו"ד בכה"ח סי' תרפ"ח ס"ק מ"ז וכו' בכרוז הביד"צ משנת תרפ"ז דאין מתענים בו אפילו תענית יארציי"ט. עכ"ל. והנה ראינו דמבואר בבאור הגר"א באו"ח

סי' קל"א דאין אומרים תחנון ביום שיש איסור תענית ואין אומרים למנצח ביום שיש איסור הספד, וא"כ להנ"ל נמצא שכשעושים הסעודות פורים בט"ז אדר שאין להמוקפין לומר תחנון ולמנצח. ושו"ר בספר פורים משולש שם דאיתא וז"ל מתפללים תפילת שחרית כרגיל ואין אומרים תחנון ולמנצח. עכ"ל. (אולם עיי"ש במקורות דאיתא וז"ל פרי האדמה ח"ד דף א' וז"ל והנה לענין יום ראשון שהוא ששה עשר באדר אם אומרים תחנונים מצאתי כתוב מכ"י מר דודי הרב המובהק כמה"ר שלמה עבדלה ז"ל שכתב שאירע מעשה פה עיר הקדש ירושלים ת"ו בשנת התש"ז שקצת מהם אמרו תחנונים וקצת לא אמרו וכולם נתלו במנהג אבותיהם אלו אמרו כך נהגו ואלו אמרו כך נהגו וכולם שוים שבתפילת מנחה של יום ט"ז שאין אומרים תחנונים ותמה הרב ז"ל וכי הרוצה לעשות סעודה בשחרית מי מעכב בידו ומאי שנא מנחה משחרית ואנו מה שראינו הוא שפה עיר הקדש נהגו שלא לומר תחנונים לא בשחרית ולא במנחה, וכ"כ ברכות המים והו"ד בכה"ח סי' תרפ"ח ס"ק מ"ז ובשם חדש דיני פורים ע' תחנונים וחוג הארץ סע' י"א ומנהגי בית אל סע' מ"ו וכל סדרי פורים משולש ולוח אר"י ועיר הקדש והמקדש כ"ו וספר אר"י בס"ס ח' ותקנות ומנהגי ירושלים הל' נפ"א סע' ט"ו ושער המפקד ונהר פקוד דף טז ע"ב וכף החיים סי' קל"א ס"ק ק"ב. עכ"ל. הרי דרך הביא מקורות שאין אומרים תחנון, אבל לא הביא מקורות שאין אומרים למנצח, ואפשר דהיינו משום דס"ל דלית בזה מקום לחלק, דאם יום ט"ז הוא יום משתה ושמחה א"כ הוא כמו פורים שאין אומרים תחנון ולמנצח ואם יום ט"ז אינו יום משתה ושמחה, ורק אוכלים אז הסעודה, א"כ אומרים תחנון ולמנצח. אבל יש להעיר, דע"י בחוט שני שבת ח"ד עמ' שס"ג דאיתא וז"ל נראה פשוט דהשמחה ביום א' הוא רק כעין השלמה של השמחה והסעודה אבל עצם היום אינו יום פורים ואין שום דינים משום עצם היום וכו' לגבי תחנון נראה שאין אומרים תחנון במוקפין ביום א' דסו"ס הוא יום שיש בו מצות שמחה ולא גרע מברית וחתן וכדו'. עכ"ל. הרי דס"ל שאין אומרים תחנון משום דלא גרע מברית וחתן, וא"כ זהו רק סיבה שאין לומר תחנון אבל שפיר צריך לומר למנצח. אבל יש להעיר בזה, דהנה עיי"ש במס' מגילה דף ה ע"ב דאיתא והתני רב יוסף שמחה ומשתה ויום טוב שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית, ועד"ז איתא בירושלמי בפ"ק דמגילה נחמן בריה דר' שמואל בר נחמן שמחה וששון מיכן שהן אסורין בהספד ומשתה מיכן שאסורין בתענית, והרבה מפרשים תמהו בזה, דמשמע שרק יש איסור הספד ותענית בפורים, ואין חיוב לעשות ריבוי סעודה, ואיך זה מתאים עם המשמעות בכל מקום (כגון במס' מגילה דף ז ע"ב) שיש חיוב לעשות ריבוי סעודה. והנה יש מיישבים שיש בזה שני פסוקים חלוקים, דהגמ' הנ"ל בדף ה ע"ב יליף איסור הספד ותענית מהא דכתיב

(ט"ז:ט) "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו" והגמ' בדף ז ע"ב יליף דיני סעודת פורים מהא דכתיב (ט"ז:כב) "כימים אשר נחו בהם היהודים מאובייהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". (עיי' בחת"ס לפורים דאיתא וז"ל וי"ל דבאמות כדדריש רב יוסף שמחה מלמד שאסור בהספד ומשתה מלמד שאסור בתענית אבל מקרא יתירה דכתיב עוד הפעם לעשות אותם ימי משתה ושמחה מוכח שמחה יתירה היינו שמחה גמורה בבשר ויין כדאיתא בשו"ע א"ח סימן תרצ"ג והוא מהאור"ח דאונן מותר בבשר ויין דלשמוח בפורים דברי קבלה נינהו ושפיר אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו ומביא הפסוק דימי משתה ושמחה כתיב ולא פסוקי דרב יוסף שמחה ומשתה דדריש מינה רק הספד ותענית. עכ"ל.) ויש להעיר דהרי עיי"ש בדף ה ע"ב דאיתא "הספד ותענית קבילו עליהו מלאכה לא קבילו עליהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב", ולכאורה משמע דשני הפסוקים מיירי באותו דבר (והפסוק השני רק משמיענו דקבלו עליהו לימי משתה ושמחה), וא"כ בפשוטו אין לומר דפסוק א' מיירי באיסור הספד ותענית ופסוק שני מיירי בסעודה. ויש ליישב דהמקור לסעודה הוא מהא דהפסוק השני הזכיר לשון עשייה "לעשות אותם", דמזה משמע דצריך עשייה בפועל, וכן יש מקור מהא דהפסוק החליף הסדר מ"שמחה ומשתה" ל"משתה ושמחה", דאם כתיב "שמחה ומשתה" אז שמחה היא העיקר, וממילא מבינים ד"משתה" היינו כעין "שמחה", דהוי כמו הוספה על "שמחה", ולכך רק יליף ממנו איסור הספד ותענית, אבל אם כתיב "משתה ושמחה" אז משתה הוא העיקר, ולכך יליף ממנו משתה גמור עם יין. והנה המקור של הירושלמי שלא עושים הסעודה בשבת הוא מהא דכתיב "לעשות אותם ימי משתה ושמחה". וי"ל שרק יש מזה מקור שלא עושים הסעודה בשבת, אבל לית מזה מקור דלא מקיימים האיסור הספד ותענית בשבת. וא"כ י"ל דהסעודה היא ביום ראשון, אבל האיסור הספד ותענית הוא בשבת, ולא ביום ראשון. ועיין בשו"ת תשב"ץ ח"ג שאלה רצ"ח דאיתא וז"ל מה שאמרו בירושלמי דסעודת פורים אינה נעשית בשבת ונדחת לאחר השבת אין לנו בגמרא דידן מי שהוא חולק על זה ומה שאמרו בפ' בני העיר (מגילה ל' ע"א) גבי פורים שחל להיות בע"ש דמאחרין פרשת זכור דכיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשייה וזכירה כהדדי אתין ומשמע מהכא דבשבת עושין סעודת פורים דאי לאו הכי אתיין כי הדדי והלא קריאה קדמה וסעודה מתאחרת אינו קשה כלל חדא דעיקר תקנת אנשי כנסת הגדולה קריאה בשבת הוא ורבנן בתראי הוא

דגזור שמא יעבירה ד' אמות וכיון דמעיקרא הכי אתקון זכירה ועשייה בעיקר תקנה כי הדדי נינהו ומשום גזרה דרבה לא זזו פרשיות ממקומם ועוד אכתי איכא איסור הספד ותענית באותו יום דאיפשר דמשום שבת גופיה לא מיתסר בהספד דלא אשכחן דשבת איקרי יום שמחה אלא עונג באכילה ויש אבלות בשבת בצנעה ומשום פורים מיתסר ויש כן בתענית למאן דציים כוליה שתא כמו בריה דרבינא בפ' אלו דברים בפסח (סח ע"ב) משום איסור וכדאמר' התם מר בריה דרבינא כוליה שתא יתיב בתעניתא לבר מיום דעצרתא ופורייא ומעלי יומא דכפורי ומשמע דכל שתא ציים בר מהני יומי ואפי" בשבת דאי לאו הוה אמרינן בפירוש ובר משבתא וכדאמר רבא התם (שם) הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכס וא"כ כיון דעיקר תקנה דסעודת פורים אינה אלא שלא להתענות ורובי סעודה מדרבנן בלחוד הוא זכירה ועשייה דעיקר תקנה כי הדדי נינהו ועוד דאע"ג דקריאה וסעודה ליתנהו בשבת הזכרה בתפלה בשבת הויה לכו הדדי נינהו שהרי בהזכרת תפלה מוכחא מילתא דעשיה היום היא והוה זכירה ועשיה כי הדדי ולא עוד אא"כ תימא דמשום שבת נמי מיתסר בהספד ותענית כיון דמשום פורים נמי מיתסר זכירה ועשייה כי הדדי אתיין וכו'. עכ"ל. הרי מבואר להדיא כדברינו ברוך ד' דהאיסור הספד ותענית דפורים נשאר בשבת. (ועיין במכתבו של מו"ר הגריש"א ז"ל שהובא בספר פורים משולש פ"ח הערה מ"ה שהביא מקור מהשו"ת תשב"ץ דאבילות נוהג ביום ראשון ט"ז אדר.) והנה אם יש חיוב סעודה ואין איסור תענית עדיין יצטרך לאכול כדי לקיים החיוב סעודה, אבל לכאורה יש נפק"מ למי שכבר קיבל תענית, דכיון דקיבל תענית ואין איסור תענית, יש לו להתענות, ולא יאכל הסעודה, דכיון שיש עליו דין תענית אינו יכול לאכול סעודה, ובזה הוי יום ראשון ט"ז אדר חלוק מפורים בעלמא, דבפורים בעלמא אף אם קיבל תענית אינו מתענה כדאיתא בשו"ע א"ח תק"ע. הנה לפכ"ז נמצא דאפשר דאפילו האיסור הספד ותענית מחמת מגילת אסתר ליתא ביום ראשון ט"ז אדר, וא"כ כל שכן דלית בו האיסור הספד ותענית מכח מגילת תענית, וא"כ שפיר י"ל כנ"ל דגם אין איסור הספד ותענית לכל ישראל ביום ראשון ט"ז אב וכדמשמע מסתימת דברי המגילת תענית].

הנה לפ"ז נמצא דט"ו באב שחל להיות בשבת הוא "משולש" מצד הדיני עצים גופא, אפילו בלי הה' ישועות, דיום תבר מגל ויום ריבוי הנטיעות הוא ביום ששי, היום טוב דמגילת תענית לכל ישראל מחמת הקרבן עצים הוא בשבת, והזמן עצי כהנים המיוחד הוא ביום ראשון.

ואפשר דהיינו ממש דומה לפורים משולש, דגם בפורים משולש יש איזה דינים ביום ששי ויש איסור הספד ותענית בשבת ויש שמחה ביום ראשון.

בשנים שיש בהם פורים משולש

מקדימים להרבות בתורה

וא"כ מבואר דהריבוי תורה היה במוצאי ט"ו באב, ולא בליל ט"ו באב. הנה לפכ"ז י"ל שכשט"ו באב חל להיות בשבת דהקדימו יום תבר מגל ולא איחרוהו, דאי אפשר לאחרו, דאי אפשר לכרות עצים ביום ט"ז אב דכבר תשש כחו דחמה. וא"כ נמצא שכשט"ו באב חל להיות בשבת דכבר רבו בתורה בליל ט"ו באב, לילה אחת קודם לשאר שנים. ושוב מבואר שבשנים שט"ו באב חל להיות בשבת המון דברים הם בבחינה יותר מתוקנת.

בלילה מט"ו באב ואילך ומאן דלא מוסיף יסיף. עכ"ל. והנה משמע בסוגיא דהריבוי בתורה בא בהדי סיום כריתת העצים, וכ"ה להדיא ברגמ"ה בב"ב דף קכ"א וז"ל יום שפסקו מלכרות עצים למערכה ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה. עכ"ל. והנה ראינו דכרתו עצים בט"ו באב עצמו.

הנה מבואר בסוף תענית שרבה ורב יוסף אמרו דהיו"ט דט"ו באב הוא מיוסד על זה שהוא יום שפסקו מלכרות עצים למערכה דתניא רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף יאסף וכו'. ועיין ברמ"א ביו"ד סימן רמ"ו סכ"ד דאיתא וז"ל ויש לאדם להתחיל ללמוד

בשנים שיש בהם פורים משולש

יש גם ט"ו באב משולש

דשניהם בימים שאחרי פורים דפרזים ול"ג בעומר שסימנם פל"ג

לא היה דבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי אלי היה הדבור". והנה כיון שלא היה אז דיבור עם משה, היה בזה איזה בחינת עיכוב במסירות התורה ממשה לכלל ישראל. נמצא שכאשר כלו מתי מדבר שוב לא היה האי עיכוב כלל. והנה כל הני שמותו במדבר היו תלמידי משה רבינו, ואחרי שפסקה מיתה מתלמידיו שוב היה אפשרות לקבל דבר ד' למוסרו לעוד תלמידים בשלימות.

וזהו דומה לל"ג בעומר, דעי' בכף החיים בסי' תצ"ג ס"ק כ"ו דאיתא וז"ל ומרבים בו קצת שמחה לזכר שפסקו מלמות וכו' מיהו הפרי חדש הקשה על זה וכתב הטעם שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אחר כך רבי עקיבא שלא מתו כאלו וכו' כתב חיי אדם כלל קל"א אות י"א דביום ל"ג הילולא דרשב"י ולכבודו נוהגין קצת שמחה יעו"ש והוא על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש פרשת ויחי דף רי"ח ע"א ופרשת האזינו סוף אדרא זוטא דף רנ"ו ע"ב דיום פטירת רשב"י ע"ה קרי ליה הילולא יעו"ש, אכן מדברי שער הכוונות הנז' משמע דהשמחה היא משום דבאותו יום סמך רבי עקיבא את חמשה תלמידיו ורשב"י ע"ה הוא מתלמידיו הגדולים וכו'. עכ"ל.

(ונראה דהחילוק בין שמחת ט"ו באב לשמחת ל"ג בעומר הוא בזה, דעל ידי ט"ו באב חזר

ובחרו יום חמשה עשר באב, לפי שבו נסתלקה המגיפה ממתי מדבר בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל ט' באב, ובשנה האחרונה נסתלקה והמתינו עד חצי החודש ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון. עכ"ל. הרי דהוא רק הזכיר הטעם דכלו מתי מדבר. וכן עיי"ש בריטב"א דאיתא וז"ל מתני' אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים, פי' יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות, וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, ומפני זה נהגו לעשות סעודה וכו'. עכ"ל.

הנה לפ"ז נמצא דאין הדמיון בין ל"ג בעומר וט"ו באב רק בהא שיש בשניהם שני דברים מיוחדים, עצם היו"ט ומקום מסויים שעושים שמחה גדולה, אלא יותר מזה, בשניהם עצם היו"ט הוא משום שפסקה גזירת מיתה. והנה לגבי האי דמיון שהיו"ט הוא משום שפסקה גזירת מיתה יש מקור בביאור הגר"א בשו"ע, דעי' ברמ"א באו"ח סי' תצ"ג דאיתא וז"ל במדינות אלו וכו' מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון, עכ"ל, ועיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ומרבים בו כו' כמ"ש בסוף תענית שבו פסקו מתי מדבר. עכ"ל.

ויש להוסיף בזה, דהנה מבואר בגמ' שם לגבי המתי מדבר "אמר מר עד שלא כלו מתי מדבר

עיין בכל הפוסקים דמבואר שיש בל"ג בעומר שני דברים מיוחדים, יש עצם היו"ט, ויש מקום מסויים (קבר רשב"י במירון) שעושים שמחה גדולה.

והנה עד"ז ראינו לגבי היום טוב לישראל בט"ו באב, שיש בו שני דברים מיוחדים, יש עצם היו"ט (מחמת המאורעות), ויש מקום מסויים (הכרמים אשר הבנות יוצאות בהם) שעושים שמחה גדולה. (ואף דגם היום טוב מחמת הקרבן עצים, אבל זהו רק בזמן שביהמ"ק קיים משא"כ בזה"ז דבטלה מגילת תענית וככל הנ"ל).

והנה אף שהזכירו הרבה מאורעות לעצם היו"ט דט"ו באב, אבל יש מקורות דהטעם "שכלו בו מתי מדבר" הוא עיקרי, דעיין באליה רבא באו"ח סימן תק"פ דאיתא וז"ל בסוף תענית לא היו ימים טובים לישראל כיום כפור וט"ו באב, ופריך בשלמא יו"כ יום סליחה ויום שנתנו לוחות, אלא ט"ו באב מאי היא, יום שבו הותרה וכו' מקשים המפרשים הא ברייתא היא דכלו מתי מדבר, ולמה נתנו אמוראים טעמים אחרים, וז"ל לתרץ דכיון דנתן ביו"כ ב' טעמים, יום סליחה ולוחות, אלמא דס"ל משום טעם אחד לא הוי אלא יום טוב כפשוטו, אבל כשיש עוד טעם שייך בו לומר לא היה יום טוב כיו"כ, וא"כ הוא הדין בט"ו באב צריך לומר טעם אחר שהוא יום טוב כפשוטו כדי שנאמר מטעם דברייתא לא היו ימים טובים כט"ו באב. עכ"ל. ועיי"ש בתענית ברמב"ם בפהמ"ש דאיתא וז"ל

האפשרות לקבל תורה שבכתב ועל ידי ל"ג בעומר חזר האפשרות לקבל תורה שבעל פה.)

[הנה כיון שמדמים ל"ג בעומר לט"ו באב א"כ י"ל דכמו דבט"ו באב עיקר סדר השמחה הוא רק במקום מסויים, וכשאי אפשר לעשות סדר השמחה במקומו, (דהיינו קרוב לירושלים ולדרכי ציון), אין עושים סדר השמחה במקום אחר, ורק עושים עצם היו"ט ותו לא, הוא הדין דב"ג בעומר סדר השמחה הוא רק במקום מסויים, וכשאי אפשר לעשות סדר השמחה במקומו, (דהיינו במירון), אין עושים סדר השמחה במקום אחר, ורק עושים עצם היו"ט ותו לא. ועיין בעטרת זקנים על או"ח סימן תצ"ג דאיתא וז"ל וא"א בו תחנון, מנהג ארץ ישראל שנוהגין לילך על קברי רשב"י ז"ל ור"א בנו ביום ל"ג העומר והעיד ר"א הלוי שהוא היה נוהג תמיד לומר נחם בברכת תשכון וכשסיים התפלה א"ל ר"י לוריא ז"ל משם רשב"י הקבור שם שאמר לו אמור לאיש הזה למה הוא אומר נחם ביום שמחתי ולכן הוא יהיה נחם בקרוב וכן היה שמת לו בנו הגדול (מ"מ כונת האר"י ז"ל) הרי שאין לומר תחנה ביום הזה. עכ"ל. הרי שרק הזכיר שזהו "מנהג ארץ ישראל", ושהמנהג הוא לילך על קברי רשב"י. ועיין בדברי הערוה"ש הנ"ל (בסי' תצ"ג סק"ז) וז"ל מחזיקין היום הזה לקצת יו"ט וגם במנחה שלפניו ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י ובארץ ישראל מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שנסתלק ביום זה וגם יצא מהמורה ביום זה. עכ"ל.]

הנה עיין באו"ח סי' תכ"ח ס"א דאיתא וז"ל לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג לעומר וסימן פל"ג. עכ"ל.

ולכאורה יש ללמוד מזה שיש קשר מסויים בין פורים ול"ג בעומר.

והנה עיקר המשמעות מדברי השו"ע הוא דהאי קשר בין פורים ול"ג בעומר הוא לגבי הימים שהם חלים בהם. ויש להוסיף בזה ביאור, דעיין במסכת כלים פרק י"ז משנה י"ד דאיתא

ויש במה שנברא ביום הראשון טמאה, בשני אין בו טמאה, בשלישי יש בו טמאה, ברביעי ובחמישי אין בהם טמאה חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצפה וכו', שנברא ביום הששי טמא. (עיין ברע"ב שפירש וז"ל יש במה שנברא ביום הראשון טמאה, הכי קאמר יש דברים שנבראו ביום ראשון שהעושה כלי מהם יש בהם טמאה כגון הארץ שנבראת ביום ראשון וכלי חרס הנעשים ממנה טמאים, בשני אין בו טמאה שבו נברא רקיע ואין בו טמאה, בשלישי נבראו אילנות וכלי עץ הנעשים מהם מקבלים טמאה, ברביעי נתלו המאורות ואין בהם טמאה, בחמישי עופות ודגים ואם עשה מהן כלים אין מקבלים טמאה, חוץ מכנף העוז כנף העזניה דרבנן גזרו טמאה בכלים הנעשים ממנה דאתי לאחלוףי בשאר כלים, וביצת הנעמית המצופה בת העינה מתרגמינן נעמיתא ורבנן גזרו טמאה בביצתה כשהיא מצופה כיון דבלא ציפוי נמי עומדת אבל בשאר ביצים אפילו במצופה לא גזרו כיון דבאינה מצופה לא קיימא כלל, כל שנברא ביום הששי טמא חיות ובהמות ושרצים ואדם אם עשה כלים מעצמותיהן או מעורותיהן מקבלים טמאה. עכ"ל.) ועיין להגה"ק רבי מנחם זעמבא הי"ד בספר אגרות הרמ"ז סימן נ"א דאיתא וז"ל שמעתי רמז נפלא בשם היהודי הקדוש ז"ע דאלו הימים הנזכרים במשנה דיש יום שיש בו טמאה ויש יום שאין בו טמאה והם מורים על יום הכיפורים ויום הפורים והכלל דיוהכ"פ לעולם ביום דאין בו טמאה ויום הפורים ביום שיש בו טמאה ולכן ביום הראשון שלישי וששי דיש בהם טמאה חל פורים ולא יוכ"פ ולהיפוך בשני ורביעי שאין בו טמאה חל בו יוהכ"פ ולא פורים אמנם ביום ה' חלים שניהם משום דבהם אין טמאה מהתורה דכנף העזניה וביצת נעמית מטמאין רק מדרבנן כמש"כ הרמב"ם והרע"ב ולכן יוהכ"פ דהוא מן התורה ומדאורייתא אין בימים אלו טמאה יוכל לחול בהם יוה"כ ולעומת זאת פורים דהוא רק מדרבנן ומדרבנן יש הרי כן בימים אלו טמאה ע"כ גם פורים יוכל לחול בהם. עכ"ד. ולכאורה יסוד הדברים קשור להחילוק היסודי בין פורים לשאר ימים טובים,

דפורים הוא יו"ט על מה שאירע בגלות ובארץ העמים ובהסתתר, ולכן הוא בעצם בחינת "יש בו טמאה", ואפילו הכי מתקשרים לד'. ועיין בספר טהרת הכלים דאיתא וז"ל עוד יש להתבונן מה ראה התנא לשייך דיני טמאה לבריאת העולם, ושאלתי את מורנו הגאון ר' משה שפירא ז"ל והשיב כי הנה רואים שיש קשר ביניהם שהרי יוהכ"פ לא יחול בימים שיש בהם טמאה שהם אג"ו רואים שהימים בדה"ז ימים מסוגלים יותר לטהרה ומאידיך פורים יחול וכו' דוקא בימים שיש בהם טמאה שכידוע עניינו ההארה שהאירה לעם ישראל בתוקף חשכת הגלות. עכ"ל. והנה כיון שזהו היסוד להא דפורים חל בהני ימים א'ג'ה'ו, ול"ג בעומר קשור לפורים לגבי הימים שחלים בהם, י"ל שגם ל"ג בעומר חל בהני ימים מחמת האי יסוד. ויש להסביר היטב בזה, דהנה יש רק שני ימים טובים המיוסדים על מאורע בשעת חורבן, פורים בשעת חורבן בית ראשון, ול"ג בעומר בשעת חורבן בית שני, וא"כ דוקא פורים ול"ג בעומר הם במצב דטומאת ארץ העמים, וא"כ דוקא פורים ול"ג בעומר הם בימים שיש בהם טמאה. וא"ש למאד.

[ויש להוסיף בביאור הקשר בין פורים ול"ג בעומר, דבפורים חוגגים ממיתה לחיים (כדאיתא במס' מגילה דף י"ד) ובל"ג בעומר חוגגים ממיתה לחיים (דהיינו תלמידי ר"ע וכו"ל). וכן מבואר בגר"א באסתר ובעוד הרבה מפרשים דשאני פורים משאר ימים טובים דלא היה בזה גילוי פנים אלא הכל היה בתוך ההסתרה והמגילה והיו"ט מגלים שאף שהיה הסתר פנים אבל הכל היה יד ד', וגם בזה ל"ג בעומר דומה לפורים, דגם בל"ג בעומר חוגגים ענין גילוי ההסתרה, דנתגלו כל הסודות על ידי הרשב"י.]

והנה כיון דפורים ול"ג בעומר קשורים להדדי, ול"ג בעומר וט"ו באב קשורים להדדי, א"כ נמצא דפורים וט"ו באב קשורים להדדי. וא"ש בשניהם יש עניינא ד"משולש" כשחלים בשבת, עיין מה שהארכנו בזה בעז"ה בביאור הדברים בספר נחמה משולשת.

בשנים שיש בהם פורים משולש

שבת נחמו חל בט"ו באב עצמו

הצרות דתשעה באב שהוזכרו מיד לעיל במשנה, דעיי"ש בסוף המשנה דאיתא כנ"ל וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, ועיי"ש במהרש"א שפירש ד"יום חתונתו ויום שמחת לבו" קאים על שני הימים המדוברים, יוהכ"פ וט"ו באב, ד"יום חתונתו זה מתן תורה"

בכל שנה, וא"כ שפיר י"ל דהה' דברים דתשעה באב וה' מהדברים דט"ו באב הם מכוונים להדדי וכו"ל.

הנה כיון דהה' ישועות כולם הן חלק ממהות היום, והה' ישועות מכוונות כנגד הצרות דתשעה באב, א"כ משמע דמהות היום שייך לתיקון הצרות דתשעה באב.

וכן יש משמעות מסוים המשנה הנ"ל בסוף תענית דמהות היום דט"ו באב קשור לתיקון

הנה ראינו שהמאורעות הנ"ל הם חלק ממהות היום דט"ו באב. והנה לפ"ז אפשר להוסיף עוד בגדר מהות היום, דהנה ראינו ד"ל דהה' ישועות הנ"ל שאירעו בט"ו באב הן מכוונות היטב נגד הה' צרות שאירעו לאבותינו בתשעה באב, ואף שיש גם ענין ששי בט"ו באב, יום תבר מגל, אבל פשוט דהה' ישועות הן קבוצה לעצמם, דהוו מאורעות שאירעו, משא"כ יום תבר מגל הוא חלק מסדר הדברים שאירעו

היינו ביוהכ"פ ו"יום שמחת לבו זה בנין בית המקדש" היינו בט"ו באב, וכיון דט"ו באב הוא יום "בנין בית המקדש" א"כ הוא יום השייך לתיקון הצרות דתשעה באב.

ושור' כהאי הגדרה במהות היום דט"ו באב בספר פרי צדיק, עיי"ש במאמרים לחמשה עשר באב אות ב' דאיתא וז"ל הנראה משטחיות המשנה שביום חתונתו חוזר על יום הכפורים שהוא זמן נתינת לוחות שניות כפירוש רש"י והרע"ב אבל ביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו חוזר על ט"ו באב שבנין דלעתיד יהיה בט"ו באב ומצינו סמיכות לזה בפסיקתא דאיתא שם מפני שבית המקדש הראשון נחרב במזל אריה זה אב ועל ידי אריה זה נבוכדנצר אף בית המקדש דלעתיד לבא יבוא אריה זה הקדוש ברוך הוא ויבנה את בית המקדש במזל אריה זה אב ובדאי המכוון על יום חמשה עשר באב. עכ"ל. ועיי"ש באות ג' דאיתא וז"ל אמנם על פי דברינו הנ"ל יובן שבימים הזה מתנוצץ התיקון של הפגמים מה שעל ידי זה נחרב הבית ועל ידי התיקון של הפגמים נזכה לבנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו באותו יום. עכ"ל.

[וא"ת איך הא שכתב דבנין ביהמ"ק יהי ביום ט"ו באב מתאים עם הא דאיתא בכל מקום ד"בניסן עתידין להגאל", לכא' יש לציין בזה להא דאיתא בס' יד מצרים להגריא"ח ז"ל על הפיט א' מי יודע וז"ל מבואר במדרש שמשה רבינו ע"ה אמר י"א מזמורים נגד י"א שבטים שבירך אותם ומכולם יצאו מלכים לבד משמעון שלא בירך אותו לבדו, רק כללו עם יהודה, כמ"ש "שמע ה' קול יהודה", ולכך גם בא"י נטלו כל אחד חלק בפ"ע ושבת שמעון נכללו בתוך שבת יהודה, ועליו אמר יעקב אע"ה ש "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ואף שגם שבת לוי לא נטל חלק בארץ, זהו מצד מעלתם, כמ"ש "כי אין לו חלק ונחלה וגו', ה' הוא נחלתו" וגו', ועי"ז אמר שהם נגד אחד עשר כוכביא, כמ"ש יוסף בחלומו "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים ל"י" וגו', והענין כי י"ב מזלות הם ותלי תנין המזלות המהפך אותם לכל צד הוא הי"ג הכולל כולם, ונגד זה הם י"ב שבטים ושבת לוי הי"ג הכולל כולם כמו שיבואר, והם נגד י"ב חדשי השנה, ולפעמים הם י"ג עם חודש העיבור, ונחלקים לד' תקופות, כל תקופה מג' חדשים, נגד י"ב שבטים שנחלקו לד' דגלים, כל דגל מג' שבטים, ודגל ראשון הוא יהודה, והוא נגד ג' חדשים ניסן אייר סיון, טלה שור תאומים, שיהודה הוא מלך על כולם, ולכן "בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה לקדשו", וניתן לו המלוכה, שהוא חלק הבכורה שנטל יעקב מראובן ונתנה ליהודה, נגד מזל טלה שהוא הבכור במזלות, ותקופה שניה תמוז אב אלול, נגד דגל ראובן שמעון גד, והם סרטן אריה בתולה, ולכן שבת שמעון לא נטל חלק בארץ שחודש זה לכ"ע

לישראל שבו נחרב בהמ"ק, ועי"ז אמר יעקב אע"ה ש "ארור אפם כי עז" וגו', ולכן אין בו ברכה, כמ"ש "במספר ירחים אל יבוא" כמ"ש במדרש, רק כשעושים רצונו של מקום אז שולטין על המזל, ולכן כללו ביהודה בניסן שבו היה הגאולה, כמ"ש "צום הרביעי וגו', יהיה לששון ולשמחה" וגו', ובט"ו בו יום טוב לישראל נגד בנין בהמ"ק כמ"ש בסוף תענית, וכמ"ש "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", ולכן הם רק י"א כוכבים אחד עשר מזלות. עכ"ל. וצ"ע בזה.]

הנה ראיתי שיש מפרשים שהקשו דאין אפשר לומר דשמחת ט"ו באב הוא מחמת "יום שמחת לבו זה בנין בית המקדש" הרי הסיבות שהוזכרו בגמ' כנ"ל הם סיבות אחרות לשמחת ט"ו באב ולא משום בנין בית המקדש. ולהנ"ל אולי י"ל דאה"נ אין כל סיבה בפנ"ע קשור ממש לבנין ביהמ"ק, אבל הסיבות כן קשורות לתיקון הצרות דט"ו באב, והעיקר מהצרות הוא חורבן ביהמ"ק, וההיפך ממנו הוא בנין ביהמ"ק, וא"כ ממילא נמצא דכל הישועות דט"ו באב שייכות ליום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק. וצ"ע בזה.

ויש להוסיף, דהנה לעיל איתא במשנה דחמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו את אבותינו בתשעה באב, ומבואר שם דשורש שאר הצרות דהני ימים הוא שבירת הלוחות וגזירת המרגלים. ולכאורה פשוט ד"ל דשורש השני ימים שהוזכרו בסוף המשנה מתקנים הני שני צרות דיום הכפורים הוא המתקן י"ז בתמוז, דביוהכ"פ ניתנו לוחות שניות, וט"ו באב הוא המתקן ט' באב, דבט"ו באב כלו מתי מדבר. וא"ש.

הנה עיין בספר פרי צדיק לחמשה עשר באב אות ג' דאיתא וז"ל להבין ענין היום טוב של ט"ו באב לעשות בו סעודה של משתה ושמחה מאיזה טעם הוא סעודת מצוה ואם על פי הפסיקתא שבנין בית המקדש דלעתיד יהיה במזל אריה זה אב ואמרנו שהמכוון על ט"ו באב מכל מקום אין בזה טעם מספיק לעשות בו יום טוב עתה על מה שיהיה בו בנין בית המקדש לעתיד כי כל המועדים וימים טובים שנתנו לשמחה ויום טוב הוא על שם המאורע בו ביום מכבר על ידי זה נשאר רושם והשראת הקדושה באותו זמן גם לעולם ושייך לעשות בו יום טוב ומשתה ושמחה אבל לא על מה שיהיה לעתיד ויש להבין הרמז על פי הגמרא סוף תענית על ט"ו באב מכאן ואילך מאן דמוסיף יוסיף ופירש רש"י ז"ל דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו, וענין הוספה זו הוא עיקר המכוון על התרבות תורה שבעל פה שהוא דייקא נתרבה אחר החורבן בחשכות הגדול, ועל ידי זה נזכה לאור גדול של בנין בית המקדש במהרה בימינו כדאיתא בתנחומא פרשת נח על פסוק העם ההולכים בחושך ראו אור גדול. עכ"ל. והנה לא ראיתי עושים סעודה מיוחדת בט"ו באב, וטעמא בעי. וי"ל דעיין בריטב"א במס' תענית

דף כו ע"ב דאיתא וז"ל וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב. עכ"ל. ועי' בדרשות ר"י אבן שואיב תלמיד הרשב"א בדרשה לפרשת ואתחנן בסופה דאיתא וז"ל ונחזור לעניינו כבר פירשנו טעם שהיו נוהגות כן בט"ו באב למה וכן ביוהכ"פ פירשו בגמ' בפ"ב דתענית מפני שהוא יום סליחה וכפרה שנתנו בו הלוחות השניות ונמחל עון העגל ובו נאמר סלחתי כדברך וכו' ועל זה היו מיוחדים שני זמנים הללו לישיא נשים לפריה ורביה שהוא קיום העולם ולכוין אדם בה למצוה ולקדושה ולטהרה כמו אלו הזמנים וכמו שיום הכפורים אין בו אכילה ושתיה ויצר הרי כן יכוין אדם במצות לא לתאוה של יצר מצורף עם זה כי האוכל ושותה בימי השמחה והמועדות הרי היא קדושה כתענית יום כפורים והיא עבודת השם ית' ונקרא קדוש ולכן נהגו לעשות השבת הזה אחר ט' באב יום טוב והיא מצוה גדולה שהוא יום נחמה ואע"פ שאינו יום טוב ממש עשו אותו יום מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו ולפעמים הוא חמשה עשר ממש כמו עתה בזו השנה וכל השמח בו זוכה בנחמת בנין ביהמ"ק. עכ"ל. הרי מבואר דעושים סעודה מיוחדת בט"ו באב, אבל לא עושים אותה בט"ו באב עצמה, אלא ב"שבת נחמו".

והנה לכאורה פשוט דהדברים מובנים רק ע"פ כל הנתבאר דהמהות דט"ו באב הוא תיקון לצרות דבין המצרים, דאל"כ מהו הקשר בין שבת נחמו לט"ו באב.

הנה מהא דעושים הסעודות דט"ו באב בשבת נחמו מבואר דבעצם הזמן דט"ו באב צריך להיות בשבת. (ולכאורה זהו יסוד ד"נחמה" מהחורבן בהאי עלמא רק שייך בשבת, ולכן אחרי בין המצרים כל ההלכות נחמה הן דוקא בשבת, דב' שבתות אחרי בין המצרים קוראים שבעה דנחמתא.) והנה דוקא בשנים המיוחדים הנ"ל אשר יש בהם פורים משולש וערב פסח חל להיות בשבת, ט"ו באב חל להיות בשבת עצמה, וזה בודאי מצטרף לכל מה שראינו בספרי "שילוש למשולש" ו"שלש עטרות" ו"הוד משולש" דבהני שנים יש המון דברים שהם בבחינה שחלים ב"עיקר שעתם".

והנה עיין בשו"ע או"ח סי' תכ"ח ס"ג דאיתא וז"ל סימן לקביעת המועדים, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף, פירוש ביום ראשון של פסח יהיה לעולם תשעה באב וסימן על מצות ומורורים יאכלוהו, ביום ב' בו שבועות, וביום ג' בו ר"ה, ביום ד' בו קריאת התורה שהוא שמחת תורה, ביום ה' בו צום כיפור, ביום ו' בו פורים שבער. עכ"ל.

הנה מר"ח אדר עד שמחת תורה התאריכים דכל המועדים הם תלויים אהדדי, אפילו בשנים מעוברות. ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מעין גנים ח"ב דאיתא וז"ל סדר המועדים יוה"כ וכו' פסח וכו' ר"ה וכו' סוכות

וכו' שבועות וכו' שמיני עצרת וכו', ט"ו באב וכו', חנוכה וכו', פורים וכו'. עכ"ל. והנה בדברי השו"ע הנ"ל יש יום אחד מכל מועד חוץ מט"ו באב. (ואף שגם פסח שני ול"ג בעומר לא הוזכרו בשו"ע, אבל הם אינם חלק מהאי "סדר המועדים". ועוד הרי הרבה שיטות סוברות דפסח שני הוא רק יו"ט לטמאים, ובזמן המקדש לא היה ל"ג בעומר יום מיוחד כלל, וא"כ שפיר י"ל דט"ו באב לחוד הושמט מדברי השו"ע.) והנה השו"ע רק הזכיר ו' ימי פסח, והושמט יום ז'. וע"פ מה שהעירוני ש"ב ה"ר אברהם פארבער שליט"א י"ל ששתי ההשמטות תלויות אהדדי, דט"ו באב תמיד חל באותו היום שבו חל ז' דפסח. והנה לפי סדר הסימנים בשו"ע יום ז' צריך להיות ז"ע. והאמת יורה דרכו, דנראה ד"ע" שפיר הוי הסימן לט"ו באב, דעיקרו של היום קשור ל"עצים" המתחיל ב"ע" וככל הנ"ל. והוא

נפלא. ולפ"ז מבואר דט"ו באב הוא בחינת "יום ז'". ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מזה קשיטה סימן פ"א דאיתא וז"ל הנה בט"ו באב בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים כמבואר במשנה שבו סוד הזווג ויונק מבינה סוד יוה"כ ושוה לו במחולות הללו אע"פ שהוא אסור בתשמיש המטה מ"מ לשדוכין בעלמא יום הוא מקודש לכך בסוד הנושא אשה לשם שמים עונותיו נמחלין ועוד מלכא עלאה בזכור אסתיים וסוד כרמים כטעם כרם ה' צבאות בית ישראל כי כרם בגי' ו' הויות, ועוד פירושו בעגול כמו כרם דיבנה שיהו כלן רואות זו את זו לתוספת צניעות ואהבה אחוה, ומסמנא מלתיה של אותו היום הואיל ובו הותר שבט בנימן לבא בקהל, והותרו שבטים לבא זה בזה, ובו בטל המבטל עליית הרגל, ועוד יש ליום זה רבו יתירא כי הוא

ישוב גדול לא"י שכל העם מרבים נטיעותיהם ומקדימים לבו ביום והוא בכלל הואיל וכל נטיעותיו פוסקת ערלה שלהן לזמן מועט שהוא ב' שנים ומחצה דוקא הוא שעור הזמן שנחלקו ב"ש וב"ה אם נוח לו לאדם שנברא על סוד הפסק ערלת הלב עד מהרה, ובו כלו מתי מדבר, ובו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה, והוא יום תבר מגל שכל אותו היום כורתים עצים למערכה ותו לא לפיכך רבו בהפלגה באותו היום מביאי קרבן עצים כמבואר במשנה וסוד תבר מגל וכו' אלה איפוא הם ז' מעלות טובות שנטל אותו היום המכוון ליסוד שהוא שביעי בכ"מ. עכ"ל. הרי שיש ז' מעלות להאי יום, ועפ"ז שפיר י"ל דהיא בבחינת "שביעית". הנה עפ"ז שפיר י"ל ע"ד הנתבאר דעיקר זמנו דט"ו באב הוא בשבת, ושפיר י"ל כנ"ל דבשנים המיוחדים הנ"ל דט"ו באב חל בעיקר זמנו.

מהות ה"יום טוב" דט"ו באב בזה"ז

הנה היות דקיי"ל דבטלה מגילת תענית, אם כן מהא דט"ו באב הוזכר במגילת תענית לכאורה מוכח דבטלה ט"ו באב מלהיות יו"ט.

ועיין באמת ברוקח באות ש"ב דאיתא וז"ל ובחמשה עשר באב נופלין בתחנונים וכן נוהגין לפי שניטלה מגילת תענית, עכ"ל, ועי' גם בשבולי הלקט בסי' ל' דאיתא וז"ל בחמשה עשר באב אע"פ שמצינו שהוקש ליום הכפורים כדתינא תמן רשב"ג אומר לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויוה"כ"פ, הא קיי"ל דבטלה מגילת תענית ומותר ליפול על פניהם כן מצאתי לגאונים ז"ל. עכ"ל.

אבל עיין בשו"ע או"ח סי' קל"א ס"ו דאיתא וז"ל נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב. עכ"ל. והדברים נראים קשים לכאן, הרי בטלה מגילת תענית. ובאמת עיי"ש בבית יוסף דאיתא וז"ל כתב הרוקח סי' ש"ב בט"ו באב נופלים בתחנונים וכן נוהגים לפי שבטלה מגילת תענית, ע"כ, ועכשיו נהגו העולם שלא ליפול על פניהם בו. עכ"ל. הרי דהבית יוסף הביא דברי הרוקח וכתב דעכשו נוהגים שלא ליפול בו, ולא ביאר כלל טעם שאין נוהגים כהרוקח.

והנה עיין בביאור הגר"א על השו"ע שם דאיתא וז"ל ס"ו נהגו כו' כמ"ש בפ' בתרא דתענית לא היו כו'. עכ"ל. ויש ללמוד ביאור הדברים מהמשך דבריו, דעיין בהמשך דברי השו"ע דאיתא וז"ל נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב ולא בט"ו בשבט ולא בר"ח וכו' ולא בחנוכה וכו' בפורים אין נופלים על פניהם, עכ"ל, וביאר הגר"א וז"ל ולא בט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן י"ט, ולא בר"ח שהן כולן י"ט ואסורין בהספד ובתענית ולכן א"א גם למנצח בהם כמ"ש בס"א. עכ"ל.

ועיין בשו"ע לקמן בסי' תרכ"ד דאיתא וז"ל אין אומרים תחנונים ולא צו"ץ מיום כפור עד סוכות, עכ"ל, וביאר הגר"א וז"ל משום דהוי י"ט כמו יוה"כ במקצת כמ"ש במדרש על פ' ולקחתם לכם ביום הראשון כו' מכאן ואילך כו' והם ימי חנוכה הבית. עכ"ל. הרי מבואר בכל דברי הגר"א דהטעם שאין אומרים תחנון בכל הני ימים הוא שהם "יום טוב". וא"כ י"ל דזהו כוונתו לגבי ט"ו באב, דמבואר במתני' דסוף תענית דט"ו באב הוא "יום טוב" וכנ"ל, ולכן אין אומרים בו תחנון. אבל הדברים נראים תמוהים כנ"ל, דט"ו בשבט ושאר הימים הנ"ל לא הוזכרו במגילת תענית, ולכן אין אומרים תחנון באותם ימים טובים (חוץ מחנוכה ופורים שכלפם לא בטלה מגילת תענית), אבל ט"ו באב הוזכר במגילת תענית, וא"כ אה"נ ט"ו באב היה "יום טוב", אבל כיון דבטלה מגילת תענית, מעתה י"ל תחנון כמו שאר ימים טובים שהוזכרו במגילת תענית שהיו יום טוב ובה"ז אומרים תחנון. וצ"ב למה הגר"א לא התייחס לכל זה לכאורה.

הנה עיין בפסקי התוס' במס' תענית אות כ"א דאיתא וז"ל בטלה מגילת תענית הימים שנקבעו לומר על הניסים אבל יום טוב כגון תשעה באב לא בטלו. עכ"ל. והמפרשים העירו דבודאי יש בזה ט"ס. ועיי"ש בהגהות מראה כהן דאיתא וז"ל הדבר פשוט דט"ס וצ"ל כגון ט"ו באב וכצ"ל שם בטלה מג"ת הימים שקבעו על הניסים וכו' אבל יו"ט כגון ט"ו באב לא בטלו כצ"ל ובאו להוציא בזה מד' הרוקח ז"ל סי' ש"ב והובא בב"י סי' קל"א שכתב דבחמשה עשר באב נופלין בתחנונים לפי שבטלה מג"ת וכו' וכ"כ בתניא בהל' נפילת אפים לרבינו יחיאל ז"ל ע"ש אבל הפסקי תוס' ס"ל דאחר שיום ט"ו באב הוא יו"ט בלא"ה וכו' לכן לא בטל

גם בזמן הזה. עכ"ל. ועי' בספר תורת רפאל סימן צ"ט דאיתא בתו"ד וז"ל דדוקא לענין ימים טובים שנקבעו משום נסים וישועות שנעשו לישראל בזה בטלה מגילת תענית מטעם שנאמר בשבת דף יג ע"ב משום שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין ע"ש אבל ימים טובים שאינן נקבעין משום נסים לא בטלו וכו' וכ"כ בפסקי התוס' דתענית וכו' בטלה מג"ת הימים שנקבעו על הנסים אבל יו"ט כגון ט"ו באב לא בטלו כצ"ל. עכ"ל. והנה לפ"ז י"ל דאה"נ קיי"ל דבטלה מגילת תענית, אבל לגבי ט"ו באב לא בטלה, כשיטת הפסקי התוס', ושפיר מיושב הא דנוהגים שלא לומר תחנון בט"ו באב.

אבל יש להעיר בזה, דהנה עיין בריש מגילת תענית דכתיב תנו רבנן אליו יומיא דלא להתענאה בהון ומקצתהון דלא למספד בהון וכו'. הרי מבואר שיש בזה ב' סוגי ימים, ימים שאסורים בתענית, וימים שיותר חמורים שאסורים בהספד. והנה עיין בשו"ע שם ברמ"א בסעיף א' דאיתא וז"ל ואפי' בימים שאין אומרים תחנון אומרים למנצח מלבד בר"ח וחנוכה ופורים וע"פ ועי"כ וכו'. עכ"ל. הרי מבואר שיש ב' סוגי ימים, ימים שאין אומרים תחנון, וימים שגם אין אומרים למנצח. והנה עיי"ש בביאור הגר"א לסעיף ו' לגבי הרשימה הנ"ל דימים שאין אומרים בהם תחנון דאיתא וז"ל נהגו כו' כמו שכתוב בפרק בתרא דתענית לא היו כו', ולא בחמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, וכמו כל ד' ראש השנה שהן י"ט, ולא בראש חודש שהן כולן י"ט ואסורין בהספד ובתענית ולכן אין אומרים גם למנצח בהם כמו שכתוב בסעיף א'. עכ"ל. הרי מבואר להדיא דהמודד אי אמרינן למנצח הוא אם יש איסור הספד. נמצא דמבואר ע"פ דברי הגר"א דהב' סוגי ימים במגילת תענית והב'

באב אין אומרים למנצח טעות סופר לכאורה, רק ט' באב אין אומרים למנצח אבל ט"ו באב אומרים למנצח, ובשו"ע נחלת צבי הוגה כהוגן ט' באב. עכ"ל.

וא"כ לעולם קשה כיון דקיי"ל דבטלה מגילת תענית אפילו לגבי ט"ו באב למה לא אומרים בו תחנון.

והנה לפי הנ"ל שיש שתי סיבות לה"יום טוב" דט"ו באב, חדא, מחמת הייחוד דקרנן עצי, ושני, מחמת המאורעות החשובות שאירעו בהאי יום, א"כ יש לצדד בזה דלא קשה, דהנה במגילת תענית רק הוזכר הייחוד דקרנן עצי, (ואפשר שיש להוסיף, דאפשר דמגילת תענית רק הזכיר סיבות לימים טובים הקשורים לבית המקדש, דהיינו נסים כנ"ל ע"פ הסוגיא במס' שבת דף יג ע"ב, ודברים השייכים לקרבנות כגון קרבן עצי בט"ו באב והקרנן פסח בפסחא זעירא, משא"כ המאורעות החשובות שאינם קשורים לביהמ"ק לא הוזכרו במגילת תענית), וא"כ י"ל שכשבטלה מגילת תענית רק בטלה הסיבה דקרנן עצי, אבל לא בטלה הסיבה דהמאורעות החשובות, דרק בטלה מה שהוזכר במגילת תענית. וי"ל דרק לגבי הסיבה עצי הוזכר דלא למספד, אבל לגבי הסיבה דהמאורעות החשובות י"ל שרק יש איסור תענית לחוד, וא"כ מיושב הא דבזה"ז אין אומרים תחנון ואומרים למנצח בט"ו באב, דאין אומרים תחנון דעדיין הוי יום טוב משום המאורעות החשובות, אבל אומרים למנצח דשוב אינו יום טוב בדרגת דלא למספד. (לפ"ז מיושב הא דמבואר בשו"ע דאין אומרים תחנון בט"ו באב, ולא הוזכר דאין אומרים תחנון בפסחא זעירא, דלעולם קיי"ל דבטלה מגילת תענית לגמרי חוץ מחנוכה ופורים, וא"כ פסחא זעירא וט"ו באב שהוזכרו במגילת תענית נתבטלו, אבל לגבי ט"ו באב יש עוד סיבה דהוי יו"ט, דהיינו מחמת המאורעות החשובות, ולכן איתא בשו"ע דאין אומרים בו תחנון.) וא"ש בעז"ה.

מועדא איתותב חגא דשבויעא דלא למספד וא"כ ערב הפסח נמי בכלל ימים הללו אלא ודאי דעיקר הקושיא הוא מזכללו לערב הפסח בכלל הי"ט דחגא דשבויעא ומשמע דהאידינא בטלה וע"ז מקשה שפיר דלמה גרע מפסחא זעירא דלא בטלה גם האידינא, וזה ראי' ברורה וסייעת' למנהג הספרדים דאין אומרים תחנון בי"ד באייר, ונהירנא שפעם אחת חל תענית שני בתרא בי"ד באייר, והוא חל בקביעות ז"ח או ה"ש פשוטה או ה"ח מעוברת שחל אז שבת בערב הפסח, והורה להלכה מר אחי הגאון ז"ל שלא ישלימו התענית אף לאנשים שנוהגין להשלים התענית של בה"ב משום שהוא יום טוב של מגילת תענית דפסחא זעירא דלא למספד בי' ודלא להתענות ביה והיינו כמש"כ בעז"ה למעלה דיו"ט זה של פסחא זעירא לא בטלה, ומה דלא חשיב לי' בהדי ימים של חנוכה ופורים דלא בטלו היינו משום דלא חשיב התם רק הי"ט של מגילת תענית שנקבעו על הניסים וכל זה ברור. עכ"ל. הרי דס"ל דלא בטלה מגילת תענית לגבי פסחא זעירא. ולפ"ז תמוה לכאורה למה אומרים למנצח בפסחא זעירא. וצ"ע. אלא לכאורה מוכח דקיי"ל דבטלה מגילת תענית אפילו לגבי פסחא זעירא, ולכן מבואר בתורת רפאל שבליטא אמרו תחנון בפסח שני, וכן החזו"א והגרי"ז אמרו תחנון בפסח שני, והא שהרבה אין אומרים תחנון בפסח שני, המפרשים כתבו בזה ביאורים אחרים, ולא כתבו משום דלא בטלה מגילת תענית. (וצע"ע בכ"ז).

הנה עיין ברמ"א שם בסעיף א' שלפי גירסא אחת מבואר דאין אומרים למנצח בט"ו באב, ולפי גירסא זו י"ל דקיי"ל כהפסקי התוס', אבל עיי"ש במחצית השקל דאיתא וז"ל מש"כ רמ"א שלא לומר למנצח ט"ו באב טעות הדפוס וצ"ל תשעה באב אבל בט"ו באב אומרים למנצח ולא תחנון וכ"מ במנהגים שבסוף ס' לבוש. עכ"ל. וכן עיי"ש בפמ"ג בא"א ס"ק ט"ו דאיתא וז"ל מה שכתב הר"ב בסעיף א' ט"ו

סוגי ימים בהלכות תחנון ולמנצח הם אותם ב' סוגים. דיש ימים שהם אסורים בתענית ומוותרים בהספד ובהני ימים לא אומרים תחנון ואומרים למנצח. ויש ימים שהם אסורים בתענית ובהספד ובהני ימים לא אומרים תחנון וגם לא אומרים למנצח. והנה לגבי ט"ו באב כתיב במגילת תענית **דלא למספד**, וא"כ מדינא דמגילת תענית אין לומר למנצח בט"ו באב, ואפילו הכי מבואר ברמ"א ובגר"א דאומרים למנצח בט"ו באב, ולכאורה מוכח דקיי"ל דבטלה מגילת תענית לגבי ט"ו באב, ולא סברין כסברת הפסקי התוס', וא"כ **הדרא הקושיא לדוכתא, כיון דבטלה מגילת תענית למה לא אומרים תחנון בט"ו באב.**

(עד"ז יש להעיר לגבי פסחא זעירא, דע"י בשדי חמד ח"ט דברי חכמים סימן נ"ז שהביא מכתב מבעל החשק שלמה וז"ל ודע עוד דמהסוגיא דחולין וכו' דמקשה הש"ס הא רבה למספד מוכח להדיא דבפסחא זעירא גם האידינא אסור בהספד ותענית אף לאחר שבטלה מגילת תענית והא בר"ה דף י"ח דהאידינא בטלה מגילת תענית לבד מחנוכה ופורים היינו יו"ט של דבריהם שנתקנו על הניסים שנעשו בזמן בית שני וכדומה משום דכל זכרון הצרות יבטל לעתיד לבוא וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב דחנוכה ומייתי לה מקרא שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני ע"ש, אבל יו"ט של י"ד אסור דהא יו"ט מצד שהיה בו זמן הקרבה של פסח שני בזמן הבית ואי"ה לעתיד כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו יחזור למקומו לטמא ושהיה בדרך רחוקה הלכך בוודאי לא בטל הי"ט גם בזמנא דמשום מהרה יבנה בהמ"ק כמו בערב פסח הראשון דאסור במלאכה גם בזמנא דאלת"ה אלא דלא עדיף משאר ימי מגילת תענית א"כ מאי מקשה מה דלא חשיב גם פסחא רבה בימי מגילת תענית דהא באמת כבר קחשיב ליה לפסחא רבה בימי מגילת תענית והיא בפ"ק דמגילת תענית דתניא שם מתמניא בניסן על סוף

בענין אמירת למנצח בט"ו באב [בשאר שנים כשלא חל בשבת]

ויש להוסיף, דהנה בדברי השו"ע הנ"ל מדוייק דרק קודם ר"ח וחנוכה אין אומרים תחנון במנחה, אבל קודם ט"ו באב וט"ו בשבט שפיר אומרים תחנון במנחה. ועיי"ש בגר"א שביאר האי דין דאין אומרים תחנון במנחה שלפני ר"ח וז"ל ולא במנחה כו' שמאז התחלת איסור הספד, כמו שכתוב בפרק ג' דמועד קטן מאימתי זוקפין כו'. עכ"ל. הרי מדוייק דאין אומרים תחנון במנחה שלפניו רק כשיש איסור הספד. והנה לפי הנתבאר מובן מאד למה מדוייק דקודם ט"ו באב וט"ו בשבט אומרים תחנון במנחה, דבגר"א מבואר דאמירת "למנצח" תלוי

אם "כולן" כולל ט"ו באב אז הוא ודאי כולל ט"ו בשבט, וט"ו בשבט בודאי לא הוזכר ברמ"א בסעיף א', וא"כ בפשוטו כוונת הגר"א בהא שכתב "שהן כולן יום טוב", אינו לכלול ט"ו באב וט"ו בשבט. ובלא"ה כ"ה הפשוטות בכוונת הגר"א, דהא הגר"א כבר ביאר למה אין אומרים תחנון בט"ו באב וט"ו בשבט, ולמה היה צריך לחזור ולהסביר דאין אומרים בהם תחנון משום שהן יום טוב. אלא י"ל "שהם כולן יום טוב" רק קאי על שאר הימים שהוזכרו, ר"ח חנוכה ופורים, ולא על ט"ו באב וט"ו בשבט, ולעולם י"ל דאומרים למנצח בט"ו באב וט"ו בשבט.

הנה ראינו הא דאיתא בגר"א "ולא בראש חודש שהן כולן יום טוב ואסורין בהספד ובתענית ולכן אין אומרים גם למנצח בהם כמו שכתוב בסעיף א'", הרי דהגר"א כתב "שהן כולן יום טוב", והיה אפשר לומר דקאי על כל מה שהוזכר לעיל, וא"כ נכלל בזה ט"ו באב, וא"כ מבואר דבט"ו באב לא אומרים למנצח, אבל לעני"ד קשה מאד לומר כן בכוונת הגר"א, דהא הגר"א סיים "כמו שכתוב בסעיף א'", ובסעיף א' הרמ"א הזכיר דאין אומרים למנצח בר"ח וחנוכה ופורים, אבל לא הזכיר ט"ו באב, ואף אם הגר"א גרס ט"ו באב בדברי הרמ"א כהאי גירסא הנ"ל, אבל

בהאיסור הספד, ובט"ו באב וט"ו בשבט אומרים למנצח, ומבואר דאין איסור הספד, וא"כ אין סיבה לא לומר תחנון במנחה שלפניו. אבל אם כוונת הגר"א היא דגם בט"ו באב וט"ו בשבט אין אומרים למנצח אז היה מבואר שגם בט"ו באב וט"ו בשבט יש איסור הספד, וממילא לא היה מובן למה אומרים תחנון במנחה שלפניו. והנה בדברי הגר"א הנ"ל מבואר דגם ט"ו באב וט"ו בשבט נקראים "יום טוב". ולכאורה קשה אם ט"ו באב וט"ו בשבט הוי "יום טוב" למה אין בו איסור הספד. וזה לא קשה כלל, דהא גם ימים שאין אומרים בהם תחנון ואומרים בהם למנצח הם "יום טוב", דהם כה"מים טובים" דמגילת תענית דלא להתענות בהן, דמבואר להדיא במגילת תענית דאף הימים שיש בהם איסור תענית ולא איסור הספד נקראים "יום טוב".

והנה ראיתי ב"הליכות שדה" דאיתא וז"ל לגבי אמירת למנצח ביום ט"ו בשבט, כתב הרמ"א בדרכי משה סי' קל"א "ואף בימים שאין אומרים בהם תחינה מכל מקום "למנצח" אומרים מלבד בראש חודש חנוכה ופורים וערב פסח וערב יום כפור שאין אומרים שכל אלו הימים ימים טובים ולא שייך למימר "יענך ה' ביום צרה" וכך פסק בהגהתו בשולחן ערוך לסעיף א', ומבואר בדבריו שבט"ו בשבט שאינו בכלל הימים טובים אומרים "למנצח יענך ה' ביום צרה", וכבר קדמוהו במנהגי טרויש סי' ג' שנכתבו בתקופת הראשונים ע"י נכדו של בעל התרומה שכתבו שבט"ו בשבט אומרים למנצח, כמו כן בהגהת ר' הירץ על המהרי"ל כתב שבפרנקפורט אומרים למנצח, הלבוש אף שכתב בסימן תרפ"ה לגבי ט"ו בשבט "וכיון שזו היא התחלה לדבר של מצוה לגבי מצוות התלויות בארץ עשאוהו כמו יום טוב" אעפ"כ כתב בסימן קל"ב דאומרים למנצח אפילו בימים שאין אומרים בהם תחנון מפני דשייך אמירת למנצח לסדר קדושה חוץ מראש חודש חנוכה ופורים וערב פסח וערב יום כיפור שכל אילו ימים טובים הם יותר משאר ימים, משמע מדבריו שט"ו בשבט אינו יום טוב לגבי אמירת למנצח ולכן דקדק בלשונו בסי' תרפ"ה וכתב

עשאוהו כמו יום טוב, וכך כתב במשנה ברורה סקל"ה, וכ"כ הגר"מ טיקוצינסקי בלוחות ארץ ישראל המודפסים מזמן הגר"ש מסלאנט, אמנם רבי יעקב עמדין היעב"ץ כתב בסידורו מהדורא מקורית ח"ב דף ע"ב וקנ"ב ע"ב שאין אומרים למנצח בט"ו בשבט ולא "קל ארך אפים" וכך נהגו הספרדים, וכדעתם שאין אומרים למנצח ביום שאין אומרים בו תחנון עיין שו"ר כנה"ג הגהות הטור שם אות ג' ופרי חדש ריש סי' קל"א ושלמי ציבור דף קנ"ד ע"א והחיד"א בקשר גודל סי' כ' אות ב', ויש שרצו לדייק כדעת היעב"ץ שאין אומרים "למנצח" בט"ו בשבט גם בדברי הגר"א הנ"ל וכו' משמע שסובר שבט"ו בשבט אין אומרים "למנצח", וכן כתב בספר זה השולחן ח"ג להגר"ש דבילצקי ז"ל וז"ל משמעות דעת הגר"א דאין אומרים למנצח יענך בט"ו בשבט ובט"ו באב, אמנם בספר אמרי יושר להגר"מ גריינמן שליט"א חלק עליו וביאר שדברי הגר"א נאמרו לגבי ראש חודש וחנוכה ופורים המוזכרים שם בסעיף ו' בהמשך דברי השו"ע וכוונתו לומר שלגבי הימים הללו לא צריך טעם מיוחד שלא יאמרו בהם תחנון שהרי הם ימים טובים, ולכן גם אין אומרים בהם "למנצח" ואינם כט"ו בשבט וט"ו באב שהגר"א עצמו ביאר לעיל שיש בהם טעם מיוחד שאין אומרים בהם תחנון, אמנם אחר העיון בדברי הגר"א נראה שיש מקום גדול לומר שסובר שאין אומרים "למנצח" ביום ט"ו בשבט, שהרי בסעיף קטן הקודם סקי"ג כשמבאר הגר"א את הטעם המיוחד שאין אומרים תחנון בט"ו בשבט, כותב הגר"א "ולא בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות וכמו כל ארבעת ראשי השנה שהן ימים טובים" וכו', מדוקדק מלשונו שכתב "כל ארבעה ראשי השנה הן ימים טובים" שאף ט"ו בשבט יום טוב הוא, ואף אם סמך דבריו על רבינו גרשום המובא במרדכי, הרי שם נאמר רק שארבעת ראשי השנה לא אומרים בהם תחנון ולא כתוב שהם ימים טובים, ורק הגר"א הוסיף כן בדבריו, ומשמע שסובר שאין אומרים ביום זה "למנצח" וכשאר הימים טובים, והגר"ש דבילצקי ז"ל כתב בשנה זו במכתב

אלינו שנראה שהגר"א סובר שאף לדעת הרמ"א אין לומר למנצח בט"ו בשבט, שהגר"א גרס בדברי הרמ"א בסוף סעיף א' "ואפילו בימים שאין אומרים תחנון אומרים למנצח מלבד בראש חודש וחנוכה ופורים וערב פסח וערב יום כיפור וט"ו באב" וכגירסא שהיתה מודפסת בחלק מספרי השו"ע הישנים, וכיון שבט"ו באב לא אומרים למנצח בהכרח שלא אומרים למנצח גם בט"ו בשבט שהרי ט"ו בשבט וט"ו באב שווים הם בדרגת היום טוב שלהם כמו שכתב רבי יעקב עמדין בסידורו עמוד תש"ה ט"ו בשבט בבית הכנסת שוה לט"ו באב, אמנם ברוב ספרי השו"ע והמשנה ברורה הגירסא המקורית היא "וט" באב" ולא בט"ו באב, והמחצית השקל כתב שהיא הגירסא הנכונה וכן מוכח מכך שהזכיר הרמ"א בסוף דבריו שם לעיין בסי' תקנ"ט ושם מדובר על ט"ו באב, להלכה ולמעשה נוהגים האשכנזים כמשמעות המשנה ברורה שאומרים למנצח בט"ו בשבט. עכ"ל. הרי מבואר בתוה"ד שרצו להוכיח מהא דהגר"א כתב דט"ו בשבט הוי "יום טוב" שאין אומרים בו "למנצח". ולענ"ד זה אינו כלל וכו"ל, דאין לומר שיש שום משמעות מהא שהגר"א כתב דט"ו בשבט הוי "יום טוב" דס"ל דאין לומר למנצח בט"ו בשבט, דכנ"ל מוכח להדיא ממגילת תענית שיש "יום טוב" שאסור בתענית ומוותר בהספד, והגר"א כתב דאמירת למנצח תלוי באיסור הספד, וא"כ מוכרח ומבואר בדעתו דאף אם אומרים למנצח אפ"ה שייך לקרוא לט"ו בשבט "יום טוב", דהוי כהני ימים טובים דמגילת תענית דלא להתענות בהן.

הנה הנידון בזה אם לומר למנצח בט"ו באב נוגע בשאר שנים כשט"ו באב חל בחול, אבל בכהאי שעתא שט"ו באב חל בשבת, לכאורה אין הנידון נוגע כלל, דהא עכ"פ אין אומרים למנצח בשבת, ובשלמא לגבי אמירת תחנון הרי יש דברים שאומרים בשבת התלויים בתחנון, דהיינו אב הרחמים וצדקתך, אבל לכאורה אין דבר התלוי בלמנצח שאומרים בשבת. וצ"ע בזה אם יש איזה נפק"מ מהנידון דאמירת למנצח בט"ו באב כשט"ו באב חל בשבת.

הדברים המיוחדים דט"ו באב מרומזים בקרא באיכה

שערים ושוב אין היכר בשעת נעילת שערים שאין נשי"כ מחמת השמחה, ולכך "כהנינא נאנחים", ו"בתולתיה נוגות והיא מר לה" דשוב אין סדר השמחה עם הבתולות. ולפ"ז יש להסביר גם תחילת הפסוק "דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד", דעיין בספר שופטים פכ"א פי"ט דכתיב "ויאמרו הנה חג ד' בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העלה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה וגו' ויצאו את בני בנימין לאמור לכו וארבתם בכרמים, וראיתם והנה אם יצאו בנות שילו

לחיננא בחינוגין אף איהי מריר לבא לחדא. והנה מבואר במשנה בתענית שם וברמב"ם בפ"ו מהל' כלי המקדש שיש לקרבן עצים ייחוד מיוחד, דביום שמביאים קרבן עצים אין נשיאת כפים בנעילת שערים, ונראה לפי פשטות המשנה שם, ועיי"ש במאירי, היינו מחמת רוב השמחה והכבוד דהבאת קרבן עצים, דנשיאת כפים בנעילת שערים היא בהדי ימים שמאריכים בתפילה לבקש רחמים, ומחמת השמחה השמיטו ענין זה. לפ"ז יש לפרש הפסוק. ד"כל שעריה שוממין" ושוב אין נעילת

הנה ראינו שיש בדיוק שני דברים שהוזכרו במשניות בסוף תענית, ושניהם הוו סיבות חלוקות שט"ו באב הוא "יום טוב", חדא, סדר השמחה עם הבתולות המיוסד על המאורעות, ושנית, הקרבן עצים.

והנה עיין באיכה פ"א פ"ד דכתיב "דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד כל שעריה שוממין כהנינא נאנחים בתולתיה נוגות והיא מר לה", ועיי"ש בתרגום דאיתא בתולתהא ספדן על די פסקו למיפק בחמשא עשר יומין באב וביומא דכפוריא די הוא בעסרא יומין בתשרי

הנה האי פסוק הוא אחרי הפסוק שהוא המקור לימי בין המצרים, "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", ויש לזה רמז דהני שני דברים הם בט"ו באב, דהא ט"ו באב הוא המאורע הבאה אחרי ימי בין המצרים.

דרכי ציון אבילות מבלי באים על הדרכים להאי חג שהיה בשילה ואח"כ בציון. נמצא דמבואר בהאי קרא ככל הנ"ל שהיה איזה שמחה דוקא מחמת הני שני דברים, הקרבן עצים וסדר השמחה עם הבתולות.

לחול במחלות ויצאתם מן הכרמים וחטפתם לכם איש אשתו מבנות שילו והלכתם ארץ בנימן, הרי מבואר שסדר השמחה עם הבתולות נקרא "חג" ומאיזה סיבה יש הדגשה על הדרך להגיע להאי חג, וא"כ שפיר קאמר הקרא

הרמב"ם השמיט הענין דט"ו באב

כתב כנ"ל דהמשפחה היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים, וא"כ חזינו דה"קרבן" היינו קרבנות עולה שהקריבו, ואח"כ אין העצים הקרבן. ועי' באמת ברש"י בתענית שם שהקשה מהו המקור שהביאו עולות, הא אפשר דהקרבן היינו העצים עצמם, ולהרמב"ם הוא מיושב, וא"כ לפי הרמב"ם הדרא הקושיא לדוכתא, הרי יש שלש משפחות שזמנם היה אחרי ט"ו באב, ואין היו כורתים העצים באותו יום. ולכאורה מוכח דהרמב"ם סובר דאיך תנאים ואמוראים סוברים דכרתו עצים אפילו אחרי ט"ו באב. והא דאיתא בברייתא דאין כורתים עצים אחרי ט"ו באב הוא רק שיטת ר"א הגדול, ולא קיי"ל כוותי' דשמותי הוא. ויש להוסיף, דראינו דאף שמשמע בכל הנ"ל דליכא שום מחלוקת בין כל האמוראים בסוגיין, וכל המאורעות הנ"ל הן חלק ממהות היום, וכ"ה להדיא ברשב"ם בב"ב דף קכ"א, אפשר שיש להרמב"ם שיטה אחרת בזה, דעי' בהמ"ש בסוף תענית דאיתא דז"ל ובחרו יום חמשה עשר באב, לפי שבו נסתלקה המגיפה ממתי מדבר בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל ט' באב, ובשנה האחרונה נסתלקה והמתני עד חצי החודש ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון. עכ"ל. הרי דהרמב"ם כתב דבחרו ביום זה משום דכלו מתי מדבר, ולא הזכיר שום טעם אחר, ולכא"ה משמע דס"ל שיש בזה מחלוקת, ונקט למעשה כהשיטה דכלו בו מתי מדבר. וא"כ אליבא דהרמב"ם י"ל דלא קיי"ל כהאמוראים הסוברים דהייחוד דט"ו באב הוא מחמת סיום כריתת העצים.

הרי נמצא שיש אופנים להסביר הא דהרמב"ם השמיט ענין סיום זמן כריתת העצים, וא"כ אפשר דעדיין י"ל ככל הנ"ל בביאור הא דלא הזכיר סדר השמחה כלל.

יפים למזבח. עיי"ש בתענית במאירי שעמד בזה דז"ל בכ' באלול וכו' ואף על פי שאמרו שט"ו באב ואילך לא היו כורתים עצים למערכה אפשר שנלקטו מקודם ט"ו באב ולא היו מביאים אותן עד זמן הקבוע להם. עכ"ל. ויש להעיר דדברי המאירי א"ש לפי המבואר בברייתא במס' תענית דף כח ע"א תנו רבנן למה הוצרכו לומר זמן עצי כהנים והעם אמרו כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה ועמדו אלו והתנדבו משלהם וכך התנו נביאים שביניהן שאפילו לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבין משלהן שנאמר והגורלות הפלנו על קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלהינו לבית אבותינו לעתים מזומנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלהינו ככתוב בתורה. הרי מבואר דהייחוד דהני ימים הוא שבהם הני משפחות היו מתנדבין עצים, ולפ"ז מבואר שלקחו עצים משלהם, וא"כ שפיר י"ל דכבר כרתו העצים לפני היום המיוחד, ושפיר י"ל כהמאירי דהני משפחות כרתו העצים לפני ט"ו באב. אבל עיין ברמב"ם בפ"ו מהל' כלי המקדש ה"ט דאיתא דז"ל ומהו קרבן העצים זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יו"ט ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג. עכ"ל. והעירוי דמבואר ברמב"ם דהמשפחות יצאו ליערים בהימים המיוחדים, ומשמע דבאותו יום היו כורתים העצים. ויש להוסיף דהרמב"ם לא הזכיר שהיו מתנדבים העצים, ומשמע דהייחוד של הני משפחות הוא שהביאו העצים בשביל הקדש, ולא שנתנו עצים משלהם, וא"כ שפיר י"ל דכרתו העצים באותו יום. (הנה לפי הרמב"ם שלא היו מתנדבים עצים משלהם, למה נקרא הזמן "קרבן" עצים, הרי לא נתנו משלהם כלום לביהמ"ק, רק יצאו ליערים. וי"ל דהרמב"ם אזיל לטעמיה, דהרמב"ם

הנה הרמב"ם השמיט כל סדר השמחה עם הבתולות מהלכותיו. ואפשר דהרמב"ם סובר דליכא חיוב לעשות הא סדר, ולכן לא הזכירו בהלכות, דרך הוי מנהג בעלמא שנהגו, אבל אינו "הלכה", ולכן א"צ להביאו. עוד י"ל דהרמב"ם סובר כהצד הנ"ל שכשבתלה מגילת תענית דבטלה גם היום טוב דט"ו באב, ולכן לא הביא כל דיני ט"ו באב כמו שלא הביא שאר ימים טובים דמגילת תענית.

אולם אפשר דזה לא סגי ליישב שיטת הרמב"ם לגבי ט"ו באב, דהנה בסוף הסוגיא הנ"ל בתענית איתא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה דתניא רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינו יבשין. והנה הרמב"ם השמיט כל הייחוד הזה דחמשה עשר באב. וקשה דאף אם לא הזכיר השמחה והששון של ט"ו באב משום דבטלה מגילת תענית, אבל עדיין היה לו להזכיר דט"ו באב הוא היום האחרון לכריתת עצים למזבח. ומהא דהרמב"ם השמיט זה אפשר דמשמע שיש איזה טעם אחר דהרמב"ם השמיט כל הענין דט"ו באב.

אבל אפשר שיש אופנים להסביר הא דהרמב"ם השמיט ענין סיום זמן כריתת העצים, דהנה במשנה בריש פ"ד דתענית איתא זמן עצי כהנים והעם תשעה באחד בניסן בני ארח בן יהודה בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה בשבעה בו בני יונדב בן רכב בעשרה בו בני סנאה בן בנימין בחמשה עשר בו בני זתוא בן יהודה ועמהם כהנים ולויים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה בעשרים באלול בני עדין בן יהודה באחד בטבת שבו בני פרעוש שניה, הרי שיש שלש משפחות שזמנם היה אחרי ט"ו באב, ולכא"ה קשה הרי אחרי ט"ו באב אין העצים

אותלחופת
עימוד שחורן טקסט ליצירה
05276-74041
otl74041@gmail.com

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים ושיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגביל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

תוספת שבת

העלוך השבוע
לע"נ
הרב שלמה
זלמן אפרים
ב"ר פנחס ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

זמני הדלק"נ שבת פרשת ואתחנן
ירושלים: 6:54 מוקדם: 6:44
בני ברק: 7:09 מוקדם: 6:59
מודיעין עילית: 7:03 מוקדם: 6:53
חיפה: 7:03 מוקדם: 6:53
טבריה: 6:59 מוקדם: 6:49

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דבריו המיוחדים של הכלי יקר לפר' ואתחנן: משה הפציר שוב להכנס לא"י לאחר מלחמת סיחון, כי גרם לקידוש ה' ע"י שהעמיד מעצמו את החמה במלחמת סיחון, וחשב שזה כיפר על חטא מי מריבה,

כן מעצמו ובוזה נתקדש השם ותיקן מה שקלקל וחיזק האמונה ע"כ חשב שהותר הנדר, ולא שתלה בכיבוש ארץ סיחון ועוג כי לכתחילה לא היה בכלל השבועה שהרי נאמר (במדבר כ"ב) לכן לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נתתי להם. והיינו ארצות שבע אומות שכבר נתן לאבותם אבל ארץ סיחון ועוג לא היה מעולם בכלל הבטחה זו.

משא"כ מובא בערוך לנר (סוכה כח.) דעת האלשיך שבהעמדת החמה של משה ה' עשה מעצמו לצורך השעה ולא לבקשת משה (עיי"ש) ויעוין גם בגמ' בנדרים לט: ובסנהדרין קי. שממעה קורח השמש לא יוצאת כל יום עד שיורה בהם חיצים.

ובפסיקתא רבתי ד' ובאגדת בראשית עז למדו ממה שגם אליהו העמיד החמה במעשה בהר הכרמל.

בתחילת פר' ואתחנן (פסוק כג) כתב הכלי יקר, וז"ל: ורש"י פירש, בעת ההיא: אחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דימיתי שמא הותר הנדר, עכ"ל. ונראה שחשב משה כי טעם הנדר הוא יען לא האמנתם בי. לא גרמתם לישראל להאמין בי ע"י שיראו נס מפורסם זה, ובמלחמת סיחון העמיד משה החמה וע"י נס מפורסם זה בלי ספק שנעשו בנים אמון במ ותיקן מה שקלקל. וכ"ש לדעת העיקרים שכתב בטעם חטא מי מריבה כי היה לו למשה לדבר מעצמו אל הסלע קודם שיצוה לו ה' כי כל נביא גוזר אומר ויקם לו כמו שעשה אליהו ואלישע כו'. וכן יהושע אמר שמש בגבעון דום (יהושע י"ב) כל זה תורף דברי הרב. והנה עכשיו עשה משה כמו שעשה יהושע והעמיד החמה, כי מאחר שילפינו בג"ש ד'אחל אחל' שהעמיד משה החמה כיהושע אין היקש לחצאין, כמו שיהושע עשה כן מעצמו כך משה עשה

מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א: בטעמי ההידור להימנע מאכילת צ'ולנט בשרי במשך ימות השבוע, כי יש מצוה שיהיה אוכל מיוחד רק לשבת!

דגים'. והובאו דבריו בשערי תשובה (סימן רע"א סק"א), שהוסיף על זה, ועיין לקמן (סימן תקפג) שרש"ל לא אכל דגים בראש השנה שהיו חביבים עליו, וא"כ מי שחביב עליו מן מאכל אחר, יש לו להניחו על סעודת שחרית.

ומכאן נלמד קל וחומר, שאם יש להימנע מלאכול מאכל חביב בסעודת ליל שבת, כדי לכבד את סעודת היום, כל שכן שיש לכבד את סעודת יום השבת מימות החול, ואין לאכול בימות החול מאכלי שבת שאוהבים, ואז יוכל לכבד את השבת כדבעי.

וכפירוש השני [שמשווה את ערב שבת לשבת] נפסק בשו"ע (או"ח סימן רמט ס"ב) שאין לקבוע סעודה בערב שבת, ונאמרו בזה כמה טעמים, ובביאור הלכה (ד"ה מפני) כתב בשם הפמ"ג מפני שמזלזל בכבוד שבת שעושה ערב שבת שווה לימי השבת. ואמרו במדרש תנחומא (בראשית סימן ב), 'וקראת לשבת עונג' שלא תהא אכילתך בשבת כבחול, אלא ענגהו, שבשכרו כתיב 'אז תתענג על השם'. ופירש הרד"ק (ישעיהו נח, יג) 'וקראת לשבת עונג', מצוות עשה לענג הגוף ביום השבת במאכלים ערבים וטובים, שמתוך שמשנה את יום השבת משאר ימים לטוב, יזכור מעשה בראשית, ושהקל חדשו מאין, ושבת ביום השביעי, ומתוך כך ישבח לקל ויפארוהו בפיו ובלבבו, ותתענג נפשו בו, עכ"ל. וכן כתב ברמב"ן (ויקרא כג, ב) 'מקראי קודש - רבותינו ז"ל אמרו (ספרי פנחס, פיסקא קמז), ארעם במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, כלומר שלא יהא חוקם אצלך כחק שאר ימים, אבל תעשה להם מקרא של קודש לשנותם במאכל ומלבוש מחול לקודש, וגם זה דעת אונקלוס'.

וכן איתא בתיקוני זוהר (תיקון מח): 'ובגין דא צריך בר נש בשבת לשנויי בלבושין, בשרגא, במאכלין' - [ובגלל זה צריך בן אדם

רבינו שליט"א פסק: הצ'ולנט הוא מאכל שנוצר במיוחד עבור שבת, ולכן מאד ראוי שלא לאכול ממנו בימי החול, כדי שיוכל לענג את השבת במאכל זה. ובפרט שמאכל זה אינו בריא, ורק בזכות השבת שורה בו ברכה ומעדן את הגוף, ושומר מצווה לא ידע דבר רע. (ורבינו הוסיף שאינו מדבר על אכילת צ'ולנט בסעודות מצווה ובמה שמוגש בשיבות).

ונסביר את הדברים: נאמר במסכת גיטין (דף לח ע"ב) שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבתא, ואחת קבעה סעודתא בערב שבת, ושתיהן נעקרו. ופירש רש"י, שמשפחה אחת קבעה סעודה בשעה שהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבין בסעודה, והיה להם להקדים או לאחר. ואחת קבעה בערב שבת, פירש רש"י: בערב שבת - בלילי שבת [שהסעודה של ליל שבת הייתה יותר מכובדת מהסעודה של יום שבת], ואין כאן כבוד שבת, דקיימא לן כבוד יום קודם לכבוד לילה... ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש וכן בכל יום מרוב עושר, אבל בהא [אכילה בערב שבת] מיהא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה'.

וכתב המהרש"ל (יש"ש שם, סימן נא) דיש לחוש לשני הפירושים, כי שניהם כאחד טובים, ובפרט מאחר שנעקרו משפחות עליה, מי לא יחוש להחמיר. והוסיף שם: 'ומעתה אני קורא תגר על בני עמי זרע קודש שומרי שבת, שאינם נזהרים בזה, ויהי נקל בעיניהם להשוות סעודת בוקר לסעודת ערב, אלא מוסיפים בסעודה בליל שבת במיני תבשילין מסעודת בוקר..., ואנו צריכים לכבד השבת בבוקר יותר משום כבוד היום, שהוא עיקר. ומיום עומדי על דעתי זאת גדרתי בעצמי שלא לאכול דגים בליל שבת, שהוא דבר חשוב מסויים, ואוכל אותם בבוקר, ואז אפילו יעשו בליל שבת כמה מעדנים לא יושוו לסעודת שחרית, שיש בה

זרז ה תדרה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיהו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק צ"ל

ובחנוני - חידות לפרשת ואתחנן - אבות פ"ד - שבת נחמו

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח] ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. אחד מעשרה לשונות שבילקוט שמעוני הוא אחד מ-13, פותח את הפרשה.
[דברים רבה ואתחנן ב' ג, כג רש"י, ילקוט שמעוני תתיא]
2. המילה האחרונה בפסוק - היא אחד משלושה. ועל פי השפתי חכמים - היא אחד מחמישה, ועל פי רש"י בפרשת בהעלותך - היא אחד מארבעה.
[ג, כג רש"י ושפתי חכמים; במדבר יב, יג רש"י]
3. ואתחנן - כמנין 515 תפילות. איזו מילה נוספת בפרשה ערכה גם כן 515?
רמז: שם של חומש בראשית וכן של ספר של ר"ת.
[ו, יח]
[ע"ז כה.]
4. קטע בפרשה שהוא אחד מארבע במצוה שכתובה באותו קטע.
[ו, ד; ו, ח]
5. מסיום פסוק בפרשתנו ידע רבי יוחנן בן זכאי שאספסיוס יהיה מלך ויחריב את בית המקדש.
רמז: בחמש מילים רצופות האות ה'.
[ג, כה; גיטין נו:]
6. בפרשת שמות - הסנה. ובפרשתנו - ההר. רמז: מה שאסור לעשות ביום השבת.
[ד, יא; שמות ג, ב; שמות לה, ג]
7. היכן משתמש רש"י בגימטריא? רמז: קראו קריאה זו השבוע.
[ד, כה רש"י]
8. פסוק מפרשתנו המופיע גם בהגדה של פסח שיש בו את כל אותיות ה-א"ב.
[ד, לד]
9. למי אמרו 'שמע' ומי 'לא שמע'?
[ו, ד; ג, כו]
10. שלושה מחמישה בפסוק אחד.
[ד, כח]
11. פסוק מפרשתנו שנאמר אחרי שתי קריעות שה' קרע.
רמז: נאמר כל שבת לפני קריאת התורה, ולנוסח אשכנז - רק קודם הקפות בשמחת תורה.
[ד, לה רש"י]
12. שני פסוקים רצופים המסתיימים באותה מילה, הנקראת בשווה משני צדדיה.
[ג-כו, כז]
13. מה שנצטווה משה לעשות בפרשתנו, ועשה זאת בפרשת וילך - אמר ה' בתחילת ספר יהושע ליהושע בשני פסוקים רצופים.
[ד, כח; יהושע א-ו, ז]
14. מה נצטווינו כדי שלא יהיה צריך לגמגם?
[ו, ז רש"י]
15. על מי נאמר בפרשתנו - שה' משלם לו?
[ז, י]
16. כמה זה טט ועוד פת? רמז: באיזה שפות נאמרו?
[ו, ח רש"י]
17. פסוק הנאמר בהגבהת ספר תורה.
[ד, מד]
18. קטע מתפילת נעילה - ברש"י בפרשתנו.
[ג, כד רש"י ד"ה ואת ידך]
19. איזה דין בשמו"ע נלמד ממשה רבינו?
[ג, כד; ברכות לב.]
20. לא תעשה משותף ל: תפילין, לולב וציצית. רמז: משה נצטווה כך בפרשה.
[ד, ב רש"י פ] [ג, כו]
21. איזו מצוה בפרשה אפשר לקיים על ידי עשיית פרקמטיא?
[ד, ד; כתובות קיא:]
22. איזה חשבון יש מצוה לחשב?
[ו, ג; שבת עה.]
23. מתי עם ישראל יחשב שוטה?
[ד, ט רשי]
24. מתי היה מותר לישראל לאכול חזיר - ולא בגלל פיקוח נפש? רמז: היכן קראו לחזיר כל טוב?
[ו, יא; חולין יז.]

25. איזו מצוה שהסבא חייב בה? [ד,ט; ברכות כא; קידושין ל.]
26. כמה פעמים היו כתובים עשרת הדברות בשני הלוחות? [ד,יג; ירושלמי שקלים ו,א]
27. מתי אמר גוי ליהודי ונשמרתם מאד לנפשותיכם? [ד,ט; ד,טו; ברכות לב:]
28. אלו מילים מפרשתנו השתנו בתרגום השבעים? [ד,יט; מגילה ט:]
29. על צמד מילים בפרשה נשאל רבן גמליאל מפילוסוף ומשר צבא. [ד,כד; ע"ז נד: נה.]
30. איזה פסוק מפרשתנו אמר מנשה שאביו חזקיה המלך היה מקריא לו בבית הכנסת? [ד,ל; ירושלמי סנהדרין,ב]
31. על איזו שאלה כתבה הגמרא 'עדיף שלא תשאל'? [ד,לב; חגיגה יא:]
32. על איזו שאלה אמרו בגמרא - שישאלו את אדם? [ד,לב; ירושלמי ברכות ט,א]
33. פסוק מפרשתנו הנאמר במלכויות בראש השנה - ולא מוזכר בו מלכות. [ד,לה; ר"ה לב:]
34. היכי תמצי - לא הרג וגולה? [ד,מב; מכות י.]
35. איזה דבר עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה איתו בפרשה? [ה,כז; שבת פז.]
36. מתי נצטוו לראשונה על שבת? [ה,יב רש"י; סנהדרין נו:]
- באיזה זמר מזמירות שבת זה מוזכר? [יום שבת קודש הוא]
37. איזו מילה לא נאמרה בלוחות ראשונות, אלא בלוחות שניות? ומי לא ידע על כך? [ה,טז; ב"ק נה. ותוס' שם ועיין תורה תמימה]
38. מה נעשה כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה? [ה,כו; ע"ז ד:]
39. מי אמר למי: כפויי טובה בני כפויי טובה? [ה,כו; ע"ז ה.]
40. איזו מילה המשמשת כתשובה לבן הרביעי - מופיעה בפרשה? [ה,כד]
41. מנין שסומא פטור מכל המצוות שבתורה? [ו,א; ב"ק פז:]
42. מנין שחייב אדם לברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה? [ו,ה רש"י]
43. מנין שתפילין ומזוזות נכתבים בכתב אשורי? רמז: הכתב שעל הלוחות. [ו,ו; ברכות יג. ; סנהדרין כא:]
44. היכן דברה תורה דרך ארץ? [ו,ז רש"י]
45. מי קרוי אב - ואינו אב? [ו,ז רש"י]
46. מה המשותף בין: נבוכדנצר, סנחריב וחירם? [ז,א]
47. צמד מילים המסיים פסוק מפרשתנו פותח פסוק בפרשת עקב. [ז,יא; ח,י]
48. המקור לעשיית לפני משורת הדין. [ז,יח רש"י]
49. היכי תמצי נולד לאדם בן - ואינו נקרא בנו? [ז,ד רש"י]
50. איזה נביא נהרג בגלל שהתנבא באופן שונה מפסוק בפרשתנו? [ז,ז; יבמות מט:]
51. מפסוק בפרשתנו מצאנו שבח על ישראל שמגלחים זקנם. [ח,י; ירושלמי ר"ה א,ג]

ברכת מזל טוב לבני הר"ר שמואל נחמיה שליט"א וביתו לרגל בוא בנם - נכדי הבה"ח חיים נ"ו בשעט"מ בקשרי שידוכין
עב"ג למשפ' שטרן מקרית אתא. בורא עולם בקנין השלם זה הבנין. דורות ישרים מבורכים בנין עדי עד!

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי, ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי', ולמרת מרים בת בלומה תחי' בתושח"י
לקיים בנו חכמי ישראל, לרפ"ש הרה"ג רבי יעקב בן גלדס כתון הלל שליט"א בתושח"י

לע"נ הר"ר בצלאל בן פייבל בער ז"ל. נלב"ע ו' מנחם אב תשפ"ה.

כוס תנחומים לבנו שיבדלחט"א, הר"ר יוסף זיסוף שליט"א ולכל המשפחה. בנחמת ציון וירושלים תנוחמו.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיג'שה המקום ירחם עליהם
ויצאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא פגעלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

זכר ה תורה

לע"נ רעייתי מרת **זיוה** בת ר' **אליעזר** הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה'ה'ו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ובחנוני - חידות לבין הזמנים

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בניי, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח]

1. אם תפתרו נכונה, תקבלו מהאות הראשונה של כל תשובה ברכה מיוחדת לבין הזמנים.

א. _____ כתמר יפרח.	[תהלים צב]
ב. _____ בדרך זו נקברה רחל.	[בראשית מח, ז]
ג. _____ עורי צפון ובואי _____.	[שיר השירים ד, טז]
ד. _____ מלאך - כשם מאכל.	[שמות כה, יט]
ה. _____ אחד מספרי שלמה המלך.	
ו. _____ ללא ספק	
ז. _____ אחד מל"ט מלאכות שבת.	
ח. _____ אומרים אותו בקידוש שלוש הרגלים.	
ט. _____ כלי נגינה	
י. _____ פרשה המסיימת את חומש במדבר.	
יא. _____ אחד מארבעה.	
יב. _____ שלוש פעמים בליל שבת ובקידוש לבנה.	
יג. _____ מאכל לקינוח.	
יד. _____ המילה שפותחת את הפרשה האחרונה.	
טו. _____ הצטוו לעשותו.	

הברכה היא: _____ !

2. יציאה וביאה:

א. שתי פרשיות עוקבות - אחת עוסקת ביציאה ואחת בביאה.	[כי תצא, כי תבוא]
ב. בפסוק אחד - אחד יוצא והשני בא.	[בראשית כז, ל]
ג. על איזו עיר נאמר 'אין יוצא ואין בא'?	[יהושע ג, א]
ד. איזו מצוה קשורה להכנסה והוצאה?	[קידושין לא:]
ה. היכן אסירים הפוכים מגואל?	[מוציא אסירים, מביא גואל]
ו. מה הקשר בין שמחה וששון ליציאה וביאה?	[קל אדון]
ז. היכן בתפילה 'צאתנו ובואנו'?	[השכיבנו]
ח. היכן בתהלים 'צאתך ובואך'?	[תהלים קכא]
ט. היכן בתורה 'בצאתך ובואך'?	[דברים כח, ו]
י. היכן 3 פעמים בואכם ו-3 פעמים צאתכם?	[שלום עליכם]
יא. איזו מסכת מתחילה במילים 'יציאות'?	[שבת]
יב. איזה פיוט מסתיים במילה 'בואי'?	[קבלת שבת]
יג. איזו יציאה יש לזכור?	[דברים טז, ג]

- יב. איזה קטע בתפילה מתחיל במילה 'בצאת'?
- יג. מי אמר למי 'וטוב בעיני צאתך ובואך'?
- יד. מי אמר למי 'צאתך ובואך ידעת'?
- טו. יציאה שעושה רושם.
- טז. היכן לראשונה כתוב 'יציאה' על בן אדם?
- ז. והיכן לראשונה כתוב 'יציאה' על בעלי חיים?
- יז. איזו ברכה הקשורה ליציאה מסתיימת ב'שומע תפילה'?
- יח. באיזו ברכה מופיעה המילה 'המוציא'?
- יט. ובאיזו ברכה מופיעה המילה 'המביא'?
- יט. על מי נאמר 'ויצא שמו עד למרחוק'?
- כ. מי יצא ועמד לפני ה' - ואינו אדם?
- כא. איזו דלת מותר לסגור בשבת, אבל אסור לפתוח אותה בשבת?
- כב. איזו דלת מותר לפתוח בשבת, אבל אסור לסגור אותה בשבת?
- כג. יציאה חנים ויציאה אין כסף.
- כד. את מי הוציאו מחוץ לעיר?
- כה. היכן נאמר 'שתהיה יציאה כביאה'?
- והיכן נאמר 'שתהיה ביאה כיציאה'?
- כו. על מה נאמר ש'תהיה יציאתך מן העולם כבואך לעולם'?
- כז. על מי נאמר 'כדרך ביאתו אף יציאתו'?
- כח. אלו דברים הם זכר ליציאה?
- כט. את מה מקדשים ליציאה?
- ל. איזו מילה בתפילה - פותחת באות שמוציא מסתיים, ומסתיימת באות שמוציא נפתח.

3. אם תפתרו נכונה ותגלו את הפרקים מהמשניות - תקבלו מהאות הראשונה של כל תשובה חלק מזמן חיוב לימוד התורה:

- א. באיזו אות מתחיל פרק ב' במסכת דמאי?
- ב. באיזו אות מתחיל פרק ו' במסכת פאה?
- ג. באיזו אות מתחיל פרק ג' במסכת מעשר שני?
- ד. באיזו אות מתחיל פרק ו' במסכת ברכות?
- ה. באיזו אות מתחיל פרק ד' במסכת ברכות?
- ו. באיזו אות מתחיל פרק ו' במסכת ברכות?
- ז. באיזו אות מתחיל פרק ד' במסכת שביעית?
- ח. באיזו אות מתחיל פרק א' במסכת סנהדרין?
- ט. באיזו אות מתחיל פרק ג' במסכת ראש השנה?
- י. באיזו אות מתחיל פרק ז' במסכת פסחים?

יש ללמוד תורה בכל זמן "והגית בו יומם ולילה" ואף ב _____ !

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי, ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי, ולמרת מרים בת בלומה תחי בתושח"י לקיים בנו חכמי ישראל, לרפ"ש הר"ג רבי יעקב בן גלדס כתון הלל שליט"א בתושח"י

לע"נ הר"ר בצלאל בן פיבל בער ז"ל. נלב"ע ו' מנחם אב תשפ"ה. תנחומינו למשפחה הכבודה. בנחמת ציון וירושלים תנוחמו.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיגשה המקום ירחם עליהם
ויצאם מצרה לרחוק ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להעזרות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

איך ספיקות, איך תהיות,
איך שאלות:

לחיות אמונה בחושי

יצא לאור בס"ד
מהדורה עשירית
של הספר
'השם לנגדי'

הספר שבס"ד ניתב לרבים את הדרך, והאיר בחייהם את האמת
הפשוטה, שחשים בְּחוּשׁ גמור – "הנה השם!"
בשפה ברורה וקולחת מבאר הספר את שלושת ההוכחות הברורות
והפשוטות, המובילות אותנו לאמונה חושית ושמחה בעבודת ד'.

הוצאה והפצה: ייפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מלכי ישראל 17 // ירימיה פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // גבעת שאול 28 // בית וון הפסנתר 50 // **חדש:** כנפי נשרים 31 (לד צ"פר ככל) **נוה יעקב:** פכ"ו פינת פרדס • **ביתר:** דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלנאך המרכז) • **מודיעין עילית-קרית ספר:** אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 • **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א-נחל שורק 31 מעל שוק מהדרין // **בקרוב:** רמז ד' סאן מול • **בני ברק:** רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 47 // רבי עקיבא 45 // **חדש:** כנרא 1 (לאחר לשעבר) **פרדס כץ:** המכבים 63 פרדס כץ • **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ד' • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 בני הדר • **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **לוד:** הרב אינשביץ 8 שבועות בני איילון (אחיסמך) • **קרית גת:** האדמור" מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעטשניף) • **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתר) • **נתיבות הארץ:** 86 • **אופקים:** חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • **טבריה:** שפע חיים 6 • **חיפה:** מיכאל 14 • **רחובות:** מנוחה ונחלה 4 • **חדש:** **קרית מלאכי:** דב'טינסקי 43 • **בקרוב:** **עפולה:** יצחק שדה 69 עפולה עלית

1-581-581-599 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

עולם העלים הירוקים ברמה גבוהה של כשרות מהדרין. חברי בד"ץ 'שאריה' הגיעו לביקור ממושך במפעל 'ירק עלים' עונות ישראל במרכז הארץ הנמצא בהשגחת 'בד"ץ שארית ישראל'.

1. ישוב לארץ ידמו זקני בת-ציון מרן ורבני שליט"א באמירת הקינות. | 2. הגר"א גרבוז במעונם של מרן להתברך לרגל הכנסת ס"ת לע"נ אביו הגה"ג רא"נ גרבוז זצ"ל בעל המנחת אברהם, מרן המשגיח הגר"ד סגל במעמד. | 3. הגה"ג רא"י פינקל בהתייעצות במעונו של מרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א. | 4. הגה"צ ר"ש גלאי בדברי חיזוק בלדרמן. | 5. הגה"ג ר"י אזרחי באמירת הקינות. | 6. הגר"ח פיינשטיין במאמר החורבן בביה"כ רמב"ם. | 7. הגר"ח ברמן במאמר החורבן בהיכל ישיבת פוניבז'.

לשמירת מעמדם של בני הישיבות: כינוס חירום וערך ע"י 'ועד הישיבות' לכלל ראשי הישיבות מכל העדות והחוגים בראשות רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

60 דקות

בבית החאן איש

Option for tours in English

**עיריית בני ברק מזמינה אתכם למסע בשבילי חיים
של מרן החזון איש ומורשתו הדגולה בעיר בני ברק**

מרכז חזון לדורות פותח את שעריו למסע במנהרת הזמן
מקובנא המעטירה עד לבני ברק הצעירה, כשדמותו הגדולה
של מרן החזון איש מתגלה בכל תחנה. לנשום את אוויר החדר
שבו נכתבה ההיסטוריה, ולהתחבר למורשת הגדולה בחוויה
רוחנית מעצימה וחדשנית.

חזון לדורות

VISIONARY CENTER FOR GENERATIONS
CHAZON ISH HOUSE • שִׁחֲזוֹן יִשׁ הַבַּיִת

לרכישת כרטיסים והזמנות מרוכזות למוסדות

CHAZON-ISH.COM

050-4140552 ☎
LEDROBOT@CHAZON-ISH.COM ✉

***9480**